

VI
37985
f

37985, VI, X, f.

37985, II. X. f

Karl

SLOVENSKI POSODILNICA

Drugi popravljeni in pomnoženi
natis „Navoda o snovanju in po-
slovanju slovenskih posojilnic“.

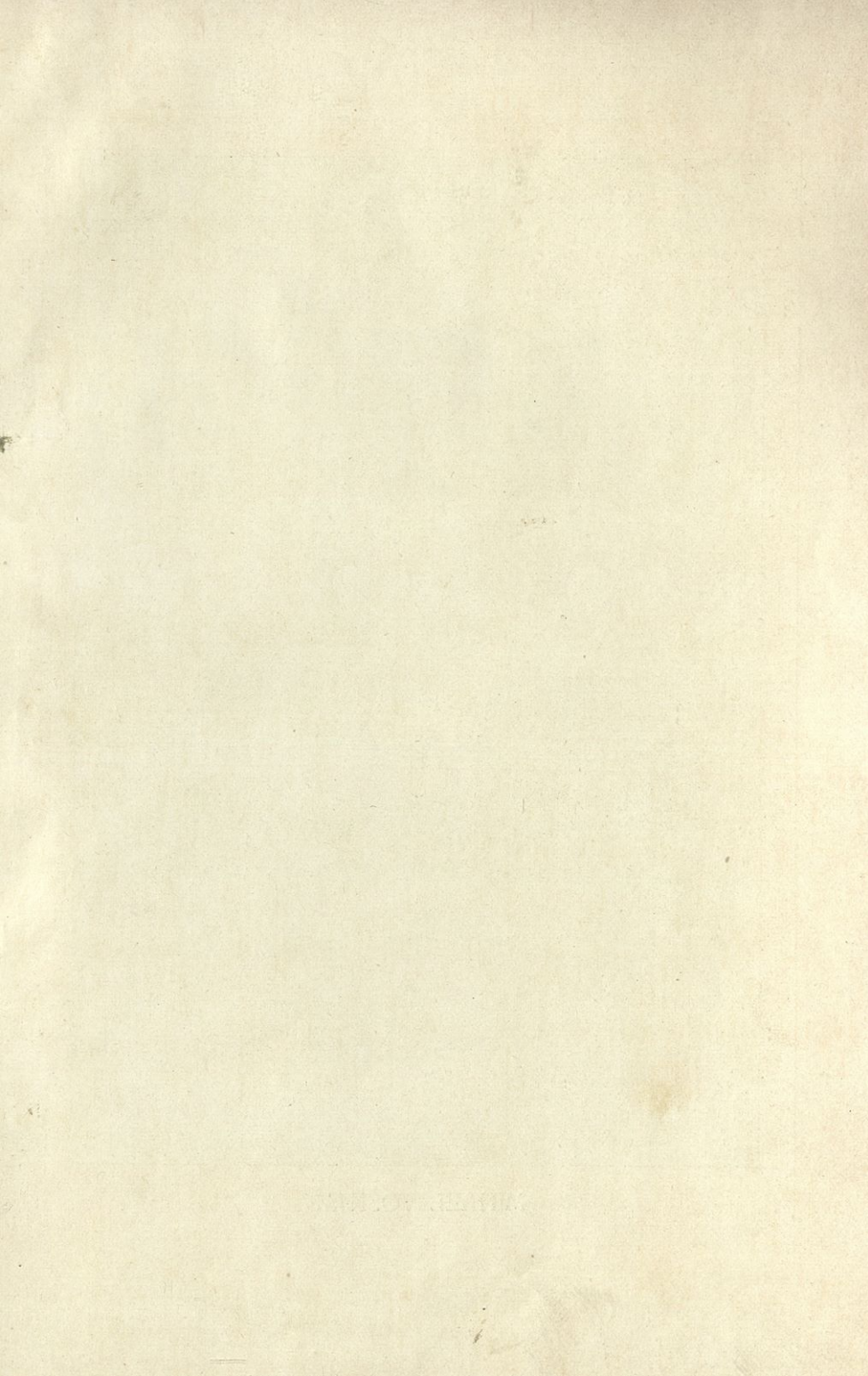
Spisal

Ivan Lapajne v Krškem.

V Krškem 1907.

ŠZ Založil pisatelj. ŠZ
Tiskala „Združna tiskarna“
v Krškem. ŠZ

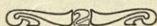

MIHAEL VOŠNJAK

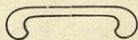
SLOVENSKI POSOJILNIČAR.

Drugi, popravljene in pomnoženi natis
„Navoda o snovanju in poslovanju
slovenskih posojilnic“.

Spisal

Ivan Lapajne v Krškem.

V Krškem 1907.

Založil pisatelj. — Tiskala «Zadružna tiskarna» v Krškem.

030052809

Velecenjenemu gospodu

Mihaelu Vošnjaku,

inženirju in posestniku v Gorici, predsedniku celjske
„Zadružne zveze“ in „Južnoštajerske hranilnice“ i. t. d.,

poklanja o priliki njegove sedemdesetletnice
kot prezaslужnemu slovenskemu posojilni-
čarju v znak velike hvaležnosti in globokega
spoštovanja

pisatelj.

Prespoštovani

gospod predsednik!

Kakor je bil Vaš gospod brat dr. Josip Vošnjak prvi med Slovenci, ki je opozoril svoje rojake na češke založne in na potrebo, da si tudi Slovenci osnujejo svoje posojilnice, tako ste bili pa tudi Vi, visokocenjeni gospod predsednik, prvi Slovenec, ki je izprevidel, da je treba vse posojilnice združiti v celoto. V tej Vaši skrbi za ugoden razvitek slovenskega posojilništva ste že pred 25 leti začeli delati na to, da so se združile slovenske posojilnice v društvo »Zveza slovenskih posojilnic«. Čeravno je bilo takrat komaj ducat slovenskih posojilnic, od katerih se je bila obudila večina z Vašo pomočjo v življenje in med katerimi je bila tudi že od Vas ustanovljena in vzdržana celjska posojilnica, vendar ste že takrat izprevideli, da bodo te in vse nove posojilnice potrebovale društva, ki jih bo vodilo, poučevalo in branilo. To častno nalogo ste si bili sami naložili, to domoljubno breme ste nosili v korist slovenskega posojilništva skozi četrto stoletja! Koliko ste koristili s tem slovenski domovini, to se ne dá na kratko opisati! Veliko starejših posojilnic, ki so zdaj že večinoma zelo močne, se je ustanovilo ali direktno z Vašim posredovanjem ali po posredovanju Vašega društva. Kako ste se trudili v tem oziru, o tem sem se prepričal večkrat jaz osebno! Skoro vselej sem bil pričujoč, s kako vnemo in mirno požrtvovalnostjo ste vodili »Zvezo slovenskih posojilnic«. Vi ste bili ustanovili in vodili prvo glasilo slovenskih denarnih zadrug! Pod Vašim vrhovnim vodstvom so prihajali na dan »Letopisi« slovenskih posojilnic! Vsled Vaše velike socialne veljave se niso branile slovenske posojilnice, da so se podvrgle prostovoljnemu nadzoru vanju po tistih možeh, ki so uživali Vaše zaupanje. Velece-njeni gospod predsednik »Zadružne zveze« v Celju! Vi se niste

že pred leti branili, da bi se bilo društvo »Zveza slovenskih posojilnic« pretvorilo v močnejšo korporacijo, namreč v osrednjo zadrugo! Ko je ta predlog z Vašo pripomočjo zmagal, bili ste Vi v veliko radost prijateljev slovenskega zadružništva zopet prvi, ki ste pomagali, da »Zadružna zveza« v Celju nadaljuje v duhu nove dobe in novih zakonov to še čvrsteje, kar je »Zveza slovenskih posojilnic« gojila toliko let. Zato pa si pričujoča ročna knjiga za slovenske posojilničarje ni mogla najti lepše oprave, kakor je ta, da je z Vašim dovoljenjem, oče slovenskih posojilnic, prišla na dan z Vašo sliko in s tem-le uvodom, kateremu dodamo še naše iskreno voščilo:

Bog Vas živi in ohrani še veliko let naši mili
slovenski domovini!

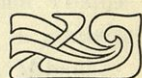
KRŠKO, meseca junija 1907.

Mihael Vošnjak

Mihael Vošnjak

Mihael Vošnjak.

Že v 18. stoletju so se naselili Bošnjaki ali Vošnjaki v Šoštanju. Prebivali so prej v Vitanju in skoro gotovo je, da so pribežali iz Bosne preko Save radi verskih zasledovanj, ali pa, da so prišli ob času turških vojsk s turškimi četami v naše kraje. Pristna jugoslovanska kri je gotovo krožila po njih žilah, ko so se naselili na Slovenskem. V Šoštanju so si kmalu pridobili velik ugled med tržani. Ali vkljub temu je bila Vošnjakova usnjarija še precej skromna, ko sta se rodila 4. januarja 1834 Josip in tri leta pozneje 18. septembra 1837 pa Mihael.

Idiličen mir je tedaj vladal v krajih, kakoršen je bil Šoštanj. Novice o dogodkih, ki so razburjale ljudi v velikih mestih, so prihajale precej pozno sem v mirni, tihi šoštanjski trg. Vsak petek je prinesel »Tona Pot« pošto iz Celja in zasluga tega možakarja s čudnim imenom je bila, da so izvedeli tržani vsak teden, kaj se godi po svetu.

Dočim je prišel Mihael šele leta 1847 na normalko v Celje, je bil Josip ob tem času že v Gradcu na gimnaziji. Stanoval je Mihael pri Šelandru, takratnemu učitelju celjske normalke. Leto 1848. je prineslo tudi šolski mladini mnogo izpremembe; dunajski dogodki so včasih pretrgali šolski pouk v radost učeče se mladine. Še dobro se spominja M. Vošnjak, kako so si vsi celjski dijaki, slovenski in nemški, natikali na čepice slovenske kokarde in hodili po celjskih ulicah. Neverjetno se nam danes dozdeva, da so ob onem času tudi Nemci čislali našo slovensko trobojnico.

Leta 1850 je spremljal oče mladega Mihaela v Gradec, da ga je dal vpisati na višji realki. Dve leti pozneje je pa mladenič sam potoval na Dunaj, kjer je hotel nadaljevati svoje študije na politehničnem zavodu. Sprejeli ga pa niso tam, ker

je bil še premlad. Vsled tega se je vrnil v Gradec in se posvetil na Jovaneju tehničnim študijam. Poslušal je tudi obilo neobveznih predmetov, in sicer na komercialnem oddelku predavanje o knjigovodstvu in meničnem pravu; bil je tudi slušatelj slavnega profesorja Hlubeka, ki je predaval o poljedelstvu in gozdarstvu. V poslednjem letu (1856—1857) svojih študij je pa bil inskribiran na dunajskem politehniku, kjer se je pripravljal na železniško službo.

Brat Josip je ob istem času študiral na dunajski univerzi medicino skupno z Benjaminom in Gustavom Ipavcem. Bilo je to pravo, pristno dijaško življenje. V živahni, prijateljski družbi pri pivu je pretekla marsikatera vesela in srečna ura. Niti oba Vošnjaka, niti oba Ipavca, poznejša imenitna slovenska skladatelja in rodoljuba, pač nista tedaj slutila, da jima bode usojeno delovati nekoliko let pozneje že v prid težnjam slovenskega naroda. Politika je bila torišče obeh Vošnjakov, glasba pa obeh Ipavcev. Z veliko radostjo se še vedno spominjajo vsi štirje na dunajska dijaška leta. Dijaška brezskrbnost jim tedaj na Dunaju ob času absolutizma ni dopuščala, da bi premišljevali o dogodkih, ki so se pripravljali.

Starejši brat Josip je imel mnogo smisla za literaturo in je menda mnogokrat tudi zajahal pegaza. Mlajši brat Mihael je pa imel vedno pred očmi realne smotre, saj je bil izvrsten matematik. Josip je ostal celo svoje življenje več ali manj idealist ter se zanimal v prvi vrsti za kulturna vprašanja, dočim je njegov brat vedno upošteval realne odnošaje in se zanimal za gospodarske probleme.

Leto 1857 je bilo odločilnega pomena za Mihaela, ki je tedaj dovršil tehniko. Njegov profesor matematike ga je nago-varjal, naj se posveti profesuri, in sicer matematiki. Ako bi se ravnal po tem nasvetu, kdo ve, kaka lepa bodočnost bi ga lahko čakala na visoki šoli. On se je pa že prej odločil za železniško službo. Leto pozneje (1858) je promoviral njegov brat doktorjem medicine. Pota sta se sedaj ločila. Josipu je bilo usojeno stopiti že dve leti pozneje v javno življenje, dočim je zamogel njegov brat šele mnogo pozneje se zanimati za politične dogodke.

Najprej hočemo na kratko narisati ono dobo življenja M. Vošnjaka, ki sega od leta 1858—1880, t. j. do njegovega vstopa v politično življenje. Treba je naglašati, da ta cela doba, trajajoča nad dvajset let, ni bila brez pomena za poznejše politično delovanje. Služba pri železnični upravi je učinila, da je pozneje, posebno v železničnem odseku državnega in deželnega zbora kazal ono izkušnost, ki se tako redko najde pri poslancih raznih zastopstev.

Ko je M. Vošnjak dovršil tehniko, zidala se je ravno proga Ljubljana-Trst. Komaj je zapustil tehniko, in že je bil imenovan inženirskim praktikantom za nadzorovanje sekcije Postojna-Logatec na Rakeku. Naprtila se je mladeniču silna odgovornost in sam se je pozneje čudil, da je tako lahko premagal vse težkoče svoje službe. Leta 1858 je bil prestavljen na progo Kufstein-Inomost, ki se je otvorila v tem letu. Napočilo je usodepolno leto 1859. Z veliko spretnostjo in točnostjo je tedaj upravljal mladi uradnik svojo službo v Wörglu, na postaji novo otvorene tirolske železnice, ki je bila največje važnosti za prevažanje avstrijske armade v Italijo. Leta 1860 je bil prestavljen v Nabrežino z otvoritvijo železnice Nabrežina-Kormin; in leta 1862 na Zidani most, ko se je na Zagreb otvorila proga. Leta 1866, komaj 29 let star, je bil že načelnik postaje na Pragerskem, kjer je bilo treba skrbeti za prevažanje avstrijske armade z Ogrskega na italijansko in češko bojišče. Ko je bila leta 1867 v Parizu (takrat je bil prideljen na Dunaju) svetovna razstava, poslal ga je generalni ravnatelj južne železnice Bontoux v Pariz, da proučuje železnični oddelek na razstavi. Vrnivši se domov, sestavil je Vošnjak za južno železnico obširen referat. Leto pozneje je bil kratko časa načelnik v Mürzzuschlagu.

Prestavljen je bil leta 1869 kot načelnik postaje v Zagreb, kjer je intimno občeval z najodličnejšimi političnimi voditelji in prvaki. Banu Rauchu je bilo to silno neljubo in čakal je na priliko, nastopiti proti Vošnjaku. Ko se je Strossmayer vračal iz Rima po vatikanskem koncilu leta 1870, želela mu je prirediti narodna stranka v Zagrebu sijajen sprejem. Vošnjak kot načelnik postaje je ugodil tej želji hrvatskih prvakov. Vstop na peron je bil ljudstvu prost. Ves kolodvor je bil natlačeno poln.

Strossmayerja so peljali v dvorni salon, kjer je vladika sprejel pozdrav deputacije v strašno jezo Madjaronom. Rauch je ovadil Vošnjaka pri ogrski vladi kot panslavista in ta je zahtevala od južne železnice, da ga odstrani iz teritorija ogrske krone. Bil je nato prestavljen na Dunaj, Trst in v Gradec k železničnemu nadzorstvu, kjer je služboval do leta 1879. Istega leta je moral radi bolezni zapustiti železnično službo, kjer ga je gotovo čakala sijajna karijera. Preselil se je koncem leta 1879 v Celje, in sedaj začne druga doba njegovega življenja.

V prvih desetletjih slovenskega političnega življenja je prevladal narodni idealizem. Govorilo se je večinoma le o milem slovenskem jeziku, o slovanskih bratih; jezikoslovci so pulili razne korenike in rahločutni pesniki so popevali o luni in zvezdah. V takih dobah stoje v osredju stanovi in življi, ki gospodarskega življenja ne poznajo. Mihael Vošnjak pa je bil človek čisto drugega kova. Ni se brigal mnogo za abstraktne ideje in pojme, ampak ogreval se je za realne zahteve in potrebe slovenskega naroda; «gospodarska samostojnost in neodvisnost», to je bilo njegovo geslo. Res, že Bleiweisa je prešinjala ta misel, ali njega bi lahko primerjali vseučiliškemu profesorju narodnega gospodarstva, ki predava o setvi, žetvi in o živinskih boleznih, ne pa o velikih gospodarskih problemih, ki pretresajo svet.

Misel, da je treba med Slovenci snovati posojilnice in narod gmotno osamosvojiti, je že propagiral dobro desetletje pred Mihaelom njegov brat dr. Josip; z vso vnemo in vstrajnostjo se je pa poprijel mlajši Vošnjak te misli, ko se je bil naselil v Celju. Osnoval je najprej celjsko posojilnico, ki je danes eden največjih zavodov te vrste na avstrijskem jugu. Ko je prišel M. Vošnjak leta 1882 na Dunaj, da bi dognal vprašanje savinjske železnice, govoril je tudi z dr. Riegerjem, ki je bil načelnik državnozborskega železničnega odseka. Rieger mu je rekel med drugim, da si morajo Slovenci najprej izvojevati gospodarsko neodvisnost. Nasvet velikega Čeha je bil skoro odveč, ker si je bil Vošnjak itak v svesti, da je prepotrebna gospodarska organizacija slovenskega naroda.

Prvi smoter vsakega zdravega razvitka je, omogočiti, da si kmet ali obrtnik lahko preskrbi brzo in brez posebnih stroškov posojilo nizke obrestne mere. Čim višje stoji kaka dežela v

obče kulturnem in gospodarskem razvitku, tem lažje bode kmetu in obrtniku, najti si posojilo. Kjer je civilizacija na nizki stopinji, tam je denar drag, obrestna mera visoka, in šopiri se tam oderuštvu. Visoka ali nizka obrestna mera je nekako merilo za gospodarski napredek. Priznati moramo, da položaj slovenskega kmeta dandanes res ni posebno sijajen, ali vendar se mu godi mnogo boljše nego hrvatskemu, poljskemu ali ruskemu kmetu. Tega dejstva ni mogoče zanikati, in to je ravno posledica našega razvitega posojilništva. Ne pretiravam, ako trdimo, da nadkriljujejo Slovence med vsemi slovanskimi narodi, kar se tiče solidne gospodarske organizacije, edino-le Čehi. Znani jugoslovanski publicist Stjepan Radić je pisal v tretjem letniku št. 4 «Slovanskega prehledu» o gospodarskem problemu med Hrvati sledeče: «Organizacija kmetskega kredita na Hrvatskem je popolnoma v povojih . . . Slovenci pa imajo že celo literaturo v tej stroki, organizacija kmetskega kredita tam uspeva in na čelu cele organizacije stoji eden izmed najuplivnejših poslancev, katerega slavijo kot očeta gospodarskega preporoda med Slovenci.»

Krivo bi bilo misliti, da je bil edini smoter M. Vošnjakovega delovanja organizacija slovenskega kapitala. Glavni smoter je bil sicer, pomagati kmetu in obrtniku iz denarne zadrege in krepiti na ta način njegovo gospodarsko stališče, ali to ni bil edini cilj. Ko je nastopil Vošnjak, vprašali so ga rodoljubi: «Kaj je treba pri nas denarnih zavodov, saj nimamo kapitala.» Ali umolknili so, ko so videli, koliko denarja se je stekalo v naših denarnih zavodih.

Za naše razmere so te vsote, nakopičene v raznih narodnih denarnih zadvodih, uprav ogromne. In kdo je sezidal vse te narodne dome, ki so prave trdnjave slovenskega življenja? Sezidali so se z denarjem, katerega so si prihranili naši denarni zavodi.

Dne 19. avgusta 1884 so poslali M. Vošnjaka volilci celjskega kmetskega volilnega okraja v deželni zbor; leto pozneje pa na Dunaj v parlament. Leta 1886 je izvojeval hudo borbo proti nemško-liberalni birokraciji. Razmere pri spodnje-štajerskih sodiščih so bile ob onem času za Slovence silno žalostne. Zagrizeni nemško-liberalni sodniki so sodili brezvestno in brez čuta za pravico. Bil je ob onem času dvorni svetnik Heinricher

predsednik celjskega okrožnega sodišča, Waser predsednik višjega deželnega sodišča v Gradcu in Schmerling, predsednik najvišjega sodišča na Dunaju, vsi trije najljutejši nasprotniki slovenskega narodnega razvitka. Posebno spreten je bil Heinricher pri izžrebanju porotnikov. Javno se je govorilo po Celju, da ima Heinricher posebno srečo pri izžrebanju porotnikov, ker se izžrebajo vedno porotniki, ki so njemu všeč. Bil je pač vedno čuden, prav čuden »slučaj«. V parlamentu je Vošnjak mnogokrat govoril o neznosnih sodiških razmerah na Spodnjem Štajerskem. Posebno prvi njegov govor v državnem zboru je bil naperjen proti Heinricherju, pa šele štiri leta pozneje se mu je posrečilo, izpodriniti tega nevarnega moža. Dne 14. aprila 1891 se je namreč dogodilo nekaj nezaslišanega. Pred porotniki se je Heinricher osmelil kritikovati politično delovanje poslanca M. Vošnjaka in mu očitati, da so vse njegove obtožbe lažnjive in ničeve. Vošnjak je pisal nato Heinricherju odprto pismo, v katerem izjavlja, da nima sodnik Heinricher, ampak edino-le državna zbornica soditi, ali odgovarjajo obdolžitve resnici. Vošnjak je tudi odposlal ovadbo na justično ministrstvo z zahtevo, da naj začne ministrstvo z disciplinarno preiskavo proti Heinricherju. Ko je pa ta zvedel, da se je ovadbi ugodilo, zbolel je in par mesecev potem umrl. Spodnje-štajerski Slovenci so se čutili kakor osvobodjene od težke more, ki jih je davila dolgo vrsto let.

Doslednost v borbi za svoj smoter, to je bila najznačilnejša črta M. Vošnjakovega delovanja. Trije taki smotri so bili: snovanje narodnih denarnih zavodov, savinjska železnica in celjska gimnazija. O njegovem delovanju na posojilniškem polju smo že pisali.

Glede savinjske železnice omenjamo pa sledeče: Celih štirideset let se je zanimal M. Vošnjak za grajenje savinjske železnice. Kot mlad tehnik (l. 1856) je prostovoljno sodeloval pod nadzorstvom Klemensiewiczza, očeta poznejšega podjetnika proge Celje-Velenje, pri sestavljanju načrta železnice iz Celja skozi savinjsko dolino, Šoštanj in Velenje na Koroško. Ta projekt se ni uresničil. Leta 1871 je naročil ravnatelj južne železnice Schöler Vošnjaku, da naj proučuje progo Celje-Spodnji Dravograd. Vošnjak je sestavil obširno poročilo, ali šele tri leta pozneje se je bavil državni zbor s tem vprašanjem, pa

žalibože odklonil grajenje proge iz Celja do Dravograda in samo dovolil stavbo proge iz Dravograda v Wolfsberg. Vošnjak pa ni miroval, ampak sklical je leta 1882 shod odličnih interesentov v Šoštanj, da bi se posvetovali o zgradbi savinjske železnice. Nato je Vošnjak stopil v zvezo z ravnateljstvom južne železnice, ki je potem poslalo višjega uradnika v savinjsko dolino, da bi se nabirali podatki o rentabiliteti te železnice. Vendar so se pojavile zopet težkoče, ki niso dopuščale, da bi se pričela stavba. Pozneje se je Vošnjak seznanil s podjetnikom Klemensiewiczem, in mu nasvetoval progo Celje-Velenje ter vsled tega povzročil, da se je ta podjetnik poprijel potrebnih priprav in slednjič tudi gradil omenjeno progo.

Razen savinjske železnice se je Vošnjak posebno zanimal za slatinsko železnico v deželnem zboru in njemu se je zahvaliti, da se je deželni odbor slednjič vendar le odločil, da naj se združi na Grobelnem nova proga s progo južne železnice. Zanimal se je Vošnjak tudi vedno za zgradbo proge iz Polzele v Kamnik.

Ne samo na Dunaju, ampak tudi v graškem deželnem zboru je zagovarjal neutrudljivo narodno-gospodarske zahteve Slovencev.

Njegov smoter je bil tudi, znižati obrestno mero hipotečnih posojil in je stavil v deželnem zboru tozadevni predlog, ki je slednjič prodl.

Leta 1887 je M. Vošnjak ustanovil v Celju društvo »Dijaška kuhinja«, da ni bilo treba več prosjčiti slovenskemu dijaku pri nemških rodbinah za kosilo in druge podpore.

Pravi provzročitelj celjskega vprašanja je bil Mihael Vošnjak. Ime Celje je zaslovelo daleč za mejami Avstrije; celjska slovenska gimnazija je razburjala celo avstrijsko javno mnenje, in zaradi tega pač zasluži ta zadeva, da zasledujemo zgodovino tega usodepolnega vprašanja. Že dr. Josip Vošnjak je v državnem zboru od leta 1879—1885 skoraj vsako leto zahteval od naučnega ministrstva, da naj se vpelje slovenski jezik kot učni jezik na gimnazijah v Celju in Mariboru. Ali tedanji naučni minister Konrad se ni mnogo zmenil za to upravičeno zahtevo slovenskih poslancev. Mihael Vošnjak je pri svojem vstopu v državni zbor takoj uvidel, da potom resolucij ni mogoče ničesar doseči, ampak da je treba ubrati druge strune. V svojem prvem govoru

v zbornici (dne 20. marca 1886) je obširno razpravljajl o stari zahtevi Slovencev. Odslej se je pa posluževal druge taktike. Gautsch je postal naučni minister. Taaffejevo ministrstvo je prišlo v velike stiske in vsled tega je predsednik klical k sebi zastopnike raznih parlamentarnih skupin, da bi izvedel njih želje. 23. novembra 1888 so bili v to svrhu vabljeni k Taaffeju zastopniki slovenske delegacije: Poklukar, Klun in Vošnjak. Tudi Hohenwart je bil prisoten. Namen Taaffejev je bil, obljubiti strankam narodne koncesije in si ustvariti krepko večino. Položaj je bil za ministrstvo opasen. Ogrska vlada se je na vse kriplje trudila, Taaffeja odstraniti, Bismarck je iz Berolina intrigiral in nemška levica je komaj čakala, da se predrugači vladni sistem. Vsi ti trije činitelji so želeli Taaffeja uničiti. Taaffe je razložil slovenskim poslancem položaj, omenil opasnosti, ki grozijo vladi in parlamentarni večini ter vprašal, pod katerimi pogoji bi ga hotela slovenska delegacija še v bodoče podpirati. Vošnjak je nato takoj zahteval, naj se obljubijo slovenske paralelke v Celju in Mariboru. Taaffe se je sprva izgovarjal, da delata cela nemška levica in štajerski deželni šolski svet silne ovire, končno je pa vendar odločno obljubil, da se otvorijo prihodnje leto paralelke na mariborski gimnaziji. Ako bodo učni uspehi tam ugodni, otvorijo se potem tudi paralelke v Celju. To posvetovanje je seveda ostalo strogo tajno. Vspehi na paralelkah mariborske gimnazije, ki so se resnično otvorile v prihodnjem šolskem letu, so pa bili uprav sijajni. Povzročil je M. Vošnjak po zgoraj omenjenem posvetovanju tudi, da se je Hohenwartov klub izrekel za ustanovitev paralelke v Celju. Vsled ugodnih uspehov na mariborskih paralelkah je imel Taaffe trden namen, vpeljati paralelke tudi na celjski gimnaziji, a nenadoma je Taaffe padel. Znano je, da se je Hohenwart zvezal s Plenerjem radi tega, ker je Taaffe predložil državni zbornici novi volilni red za državni zbor, po katerem bi bila vpeljana v Avstriji splošna volilna pravica, ne da bi bil Hohenwarta o tem obvestil. Sledilo je ministrstvo Windischgrätz.

Slovenska delegacija se je imela odločiti, ali ostane še nadalje v Hohenwartovem klubu. Vošnjak, katerega prvi smoter je bil ugodna rešitev celjskega vprašanja, je nasvetoval pri sestanku slovenskih poslancev, da naj Slovenci ne izstopijo takoj iz Hohenwartovega kluba, ampak da naj še čakajo.

Slovenska delegacija se pa ni zjediniła v tej zadevi, ampak se je cepila v dva tabora. Šest poslancev je ostalo v Hohenwartovem klubu, Hohenwart sam se je pa moral napram Vošnjaku zavezati, da doseže pri novi vladi ugodno rešitev celjskega vprašanja, in res je tudi uplival na novo vlado, ki je obljubila snovati slovenske paralelke. V prihodnjem državnem proračunu se je vsled tega nahajala postavka 3000 K za osnovanje prvega razreda celjskih paralelk.

Nato je nastala strašna burja v nemškem časopisju. Dolgo časa je polnilo celjsko vprašanje predale avstrijskih in inozemskih dnevnikov. Vse je bilo pokonci. Nemška levica se je silno razljutila nad to vladno obljubo. Celje, Celje in zopet Celje, tako je odmevalo od juga do severa, od zapada do vzhoda avstrijske države. Mesto ob Savinji je postalo slavno, vse je govorilo o njem. Časniki so pisali, da čaka Vošnjaka mesto dvornega svetnika v trgovinskem ministrstvu, ako se uda in ne terja, da se naj izpolni vladna obljuba. 19. junija 1895 je sprejel budžetni odsek na zahtevo vlade postavko za celjsko gimnazijo, vsled česar je izstopila levica iz koalicije. Dva dni pozneje je sprejel cesar demisijo ministrstva Windischgraetz. Državni zbor je potem 11. julija 1895 sprejel pod novim uradniškim ministrstvom Kielmannsegg s 173 proti 143 glasovi v budžetni debati postavko Celje. V jeseni se je otvoril prvi razred s slovenskim učnim jezikom na celjski gimnaziji.

Celjsko vprašanje je del novejše avstrijske zgodovine. Profesor Gumpłowics razpravlja na kraju svojega «Uvoda v državno pravo» (zadnja izdaja pod naslovom «Avstrijska državna zgodovina») na dolgo in široko o boju za slovenske paralelke v Celju. Po njegovem mnenju je celjsko vprašanje dokaz, da se naravni razvitek ne da preprečiti. «To, kar zahteva logika činov in kar se mora izvršiti, ker bi bilo drugače nasprotje med razmerami in obstoječim zakonom, mora realizovati vsak minister.» Izvajanja slovečega slovanskega državonosca so istinita le do gotove meje. Istina, realni odnošaji so ustvarili slovenske paralelke v Celju, ali ti odnošaji še nišo bili dovolj silni, da bi privedli zadevo do zmage, ne da bi slovenski poslanec vedno in vedno dregal in spominjal vladu na storjeno obljubo.

Ko so bile začetkom leta 1897 razpisane nove državno-zborske volitve, je Mihael Vošnjak odločno odklonil ponujano

mu zopetno kandidaturo; preselil se je namreč po smrti svoje soproge (1896) vsled bolehanja svojega edinega sina Bogumila iz Celja v solčno Gorico, kjer je ugodno podnebje tako dobro uplivalo na Bogumilovo zdravje, da je popolnoma ozdravel in absolvirал svoje juridične študije.

Mihael Vošnjak pa, kljub temu, da je dal slovo aktivnemu političnemu življenju, je ostal na čelu »Zveze slovenskih posojilnic« v prid razvoju slovenskega združništva in gospodarskega blagostanja slovenskega naroda.

Predgovor.

Leta 1895 sem bil izdal svoj „Navod o snovanju in poslovanju slovenskih posojilnic“, knjigo, ki se je tiskala v 800 iztisih. Če tudi je bilo takrat šele kakih 100 posojilnic, vendar so bile te vzele 300 do 400 iztisov, in ostalih 400 iztisov sem bil že v 6 letih razpečal, ker se je bilo ustanovilo vsako leto veliko novih posojilnic, in ker sem bil kakih 100 iztisov brezplačno razposlal v take kraje, kjer je bila potreba ustanovitve nove posojilnice.

Dandanes je že kakih 300 slovenskih posojilnic in se snujejo še vedno nove. Stari, posebno pa novi zavodi pa potrebujejo še vedno dobrega navodila za svoje poslovanje, kajti stare posojilnice se izročajo večkrat v oskrbovanje novim odbornikom; pri novih posojilnicah je pa itak vsem udom načelstva in nadzorstva vse novo, vse neznano. Zato je vsem treba dobrega, praktičnega navodila.

Radi tega sem se odločil, da izdam tu omenjeno svoje navodilo pod novim naslovom v drugem, popravljenem, prena-rejenem in pomnoženem natisu.

Iz prvega natisa sem na prvem mestu izpustil, kako se posojilnice snujejo in nekoliko navoda o tem dodal šele na koncu knjige. V tem II. natisu sem se marveč največ oziral na to, kako naj že obstoječe posojilnice poslujejo. V tem navodilu sem omenjal vse to, kar je obveljalo v teku 10—12 let vsled izkušnje, vsled sodnijske razsodne prakse in vsled administrativnih razsodb drugih gospodk.

Ker raste število slovenskih posojilnic skoro od dne do dne, nastane vprašanje: Ali bodo vse posojilnice v domoljubnem duhu vestno, točno in pravilno uradovale? Ali bodo kos svoji prevzeti in dokaj težavni nalogi? Seveda teh vprašanj ne bomo zanikali; vsaj so domoljubi pri sleherni posojilnici le prostovoljno in iz domoljubja to delo prevzeli; vsaj imamo Slovenci že dovolj izobraženih in vestnih moči, ki bodo sebi na čast in narodu v korist delovale pri svojih zavodih. Ali ker je poslovanje slovenskih posojilnic vendar le precej zamotano delo, ker se izdajejo v tej zadevi vedno nove postave, ker so še stari zakoni te stroke vse premalo znani in razširjeni, treba je za nove in stare posojilnice nekakošnega navoda in pouka, kako naj se pravilno osnujejo, kako na dober temelj postavijo in na tem trdno dalje zidajo.

Kar sem v naslednjem navodilu vzel iz prvega natisa, je posneto iz raznih nemških navodov, ki so jih izdali razni deželni odbori za svoje Raiffeisenske posojilnice. Veliko reči se pa opira na razne zakone in ministrske naredbe, na razna pravila slovenskih in nemških posojilnic ter na lastne izkušnje, katere sem si pridobil po večletnem delovanju pri krških posojilnicah. Veliko mi je tudi pomnožilo svoje izkušnje, da sem že več posojilnic po Slovenskem ustanovil in nadzoroval. Največ izkušenj sem si pa pridobil v teku zadnjih osem let kot urednik «Slovenske zadruga», iz katerega lista sem najboljše in najvažnejše tu porabil. Vse to sem se potrudil združiti v pričujočo celoto, o kateri želim, da bi novim in starim posojilnicam veliko koristila.

V Krškem, o Novem letu 1907.

Pisatelj.

UVOD.

Slovenske posojilnice so zadruge, ki imajo namen, svojim zadružnikom s posojili pomagati in ljudstvo k varčnosti vspodbujati in s tem k dobremu gospodarstvu napeljevati. Poleg materialne podpore naj imajo pred očmi tudi moralno izboljšanje in okrepitev slovenskega naroda. Vrh tega naj imajo slovenske posojilnice tudi ta narodni pomen, da hočejo s slovenskim uradovanjem pospeševati, da se raba slovenskega jezika vedno bolj razširi. Obenem pa postanejo Slovenci ob mejah in po naših mešanih mestih v materialnem obziru neodvisni od nemških hranilnic in posojilnic.

Poglavitno delo naših posojilnic je v tem, da denar, ki so ga nabrale, posojujejo; to posojevanje naj se pa vrši načeloma le na osebni kredit; posojevanje na hipoteke (posestva) naj bode pri posojilnicah le izjema tam, kjer ni hranilnic; kajti to je stvar hranilnic, katerih imamo tudi Slovenci že nekaj. Namen posojilnic je namreč ta, da se stroški posojevanja kolikor mogoče znižajo in da se hitro s posojilom pomaga. Pri hranilnicah je to dražje in zamudnejše.

Hranilnice niso zadruge; one so združenja, katera so osnovana po takozvanem regulativu za hranilnice od 1. 1844 (2. septembra) in za katera izdajejo ministrstva, osobito ministristvo za notranje zadeve, posebne ukaze. Radi tega so one podvržene nadzorstvu c. kr. političnih gospodsk (c. kr. deželnih vlad, c. kr. okrajnih glavarstev). Zanje ne velja zadružni zakon. Radi tega se one, če tudi posojujejo, ne imenujejo »posojilnice«. Nasprotno pa naj bi posojilnice ne imele v svojih firmah izraza »hranilnica«. C. kr. statistična komisija sama jih

imenuje le registrovane «posojilnice» (Darlehens-Kassen) in ne «hranilnice in posojilnice» (Spar- und Vorschuss-Vereine). Posojilnice tudi niso navadna društva, ker se ne opirajo na društveni zakon z dne 15. novembra 1867. Posojilnice tudi niso trgovske družbe, kakoršne so javne, tihe, komanditne in delniške trgovske družbe, ki se opirajo na trgovski zakon z dne 17. decembra 1862. Za posojilnice tudi ne velja novi zakon o družbah z omejeno zavezo, ki pa je posebno prikladen za industrijska in rudarska podjetja.

Za posojilnice je v prvi vrsti merodajen združni zakon z dne 9. aprila 1873, o katerem bomo itak več govorili v tej knjigi in naposled priobčili zakon sam in še druge postavbe, ki so za posojilnice važne.

Kratek zgodovinski pregled posojilništva.

Raiffeisen pri Nemcih.

Raiffeisena imenujejo očeta malih nemških posojilnic. F. Raiffeisen je bil rojen na Nemškem, nekje ob Renu blizu Koblenca l. 1818. Bil je upravni uradnik. V tistih krajih, kjer je v mladih letih (1847—1850) služil, je bila takrat velika beda in lakota med prostim ljudstvom. Da bi revnemu narodu pomagal, osnoval je bil najprvo konsumno društvo z vzajemnim poroštvom, ki je svojim članom preskrbovalo živila po ceni na pr. kruh, krompir; imelo je svojo pekarijo, preskrbovalo ljudstvu tudi dobro seme itd.

Kljub temu je zapazil Raiffeisen, da bode ljudstvu šele potem pomagano, če bode dobilo po ceni denar na posodo, ker ga namreč oderuhi preveč stiskajo, zlasti pri živinski kupčiji in sprejemanju živine v rejo.

Zato je začel ljudem v tistih krajih posojilnice snovati. Njega je vodila, čeravno je bil protestant, prava krščanska ljubezen do bližnjega, kateremu je hotel z denarnimi zavodi pomagati. Njegov namen je bil v prvi vrsti, s poukom na člane in izposojevalce uplivati, torej jih poboljšati najprvo v нравstvenem obziru. Pri snovanju posojilnic je imel Raiffeisen sledeča načela: Vsaka vas ali vsaj vsaka župnija naj ima svojo posojilnico.

Posojilnico naj vodijo kmetje sami; najboljši občani naj stopijo na čelo denarni zadrugi in naj vodijo zavod brez plačno. Le »računar« naj dobi primerno nagrado, ki naj bode kolikor mogoče vedno enaka, če tudi je dela več, kakor prvotno in

navadno. Kmetje, kateri kot udje pristopajo, naj se neomejeno zavežejo zadrugi s svojim poroštvom. Deležev naj posojilnica ne jemlje; kmet ne more deležev plačevati, denarja potrebuje za kmetovanje. Vsaj njegova kmetija, živina in poljsko orodje dajejo dovolj varnosti pri zadrugi z neomejenim poroštvom. Obresti od posojil naj se posojilnici ne predplačujejo. Da ima denarna sredstva za posojevanje, naj skrbi za hranilne vloge.

Posojuje se naj po Raiffeisnovem nasvetu le na zadolžnice; menice so pri njegovih zavodih izključene. Čisti dobiček se ne razdeluje med člane, ampak prideva k prihranjeni zalogi (rezervnemu fondu), do katerega posamezni udje nimajo pravice, marveč le vsesкупna posojilnica. Če bi se posojilnica združila, si tudi zadružniki te zaloge ne smejo prisvojiti. Ona ostane marveč, kakor kakošna ustanova, nedotakljiva, ima se le obrestonosno naložiti dotlej, da se ustanovi nova posojilnica, ki jo zopet kot svojo last prevzame.

Po njegovem prizadevanju se je osnovalo na stotine posojilnic. Kolikor mogoče, je vse te zavode združil v društvo, v «zvezo»; okolo 500 posojilnic je vodil v tem svojem društvu, ki je imelo 8—10 preglednikov za zavode, ki so se mu pridružili.

Raiffeisenu je veliko pomagal njegov sin. Blagi mož je umrl šele leta 1888, 70 let star. Po njegovih načelih se je osnovalo že več tisoč posojilnic.

Drugi, enako zaslužni mož je bil

Schulze-Delitzsch.

Za nemško posojilništvo imata oba enake zasluge. Dočim je prvi začel svoje delovanje na zahodnem Nemškem, je bilo delovanje drugega prvotno razširjeno bolj po vzhodnem Nemškem, po Pruskem in Saksonskem. Oba moža sta začela delovati v istih letih (1847—1850): oba sta imela skoro enaka načela in enake namene: združiti posamezne moči, posamezne ljudi v celoto v ta namen, da celota posameznim posojuje, kadar so v denarni stiski. Po načelih vzajemnosti, po principih skupne zaveze priti do skupnega kapitala in premoženja, s katerimi naj se posameznim članom te skupnosti pomaga — to je bil smoter pri obeh možeh. Razločevala sta se le v nebistvenih rečeh. Raiff-

eisen je imel princip pomagati le kmetskemu ljudstvu; zato je hotel ustanavljati le kmetske posojilnice. Schulze ni bil tako tesnosrčen. On je prirejal in nasvetoval denarne zavode za vse stanove: rokodelce, kmete, trgovce in za slehernega pač, kdor se je hotel pridružiti osnovanemu denarnemu društvu; zato je nasvetoval zdaj omejeno, zdaj neomejeno zavezo, sploh je precej več svobode puščal v svojih naukih. Zato so se mogle po njegovih nazorih osnovane denarne zadruge več ali manj razširiti ali skržiti in dobiti celo značaj velikih denarnih zavodov.

Raiffeisen je želel, da ima vsaka kmetska vas ali vsaka kmetska župnija svojo posojilnico; da bi več župnij skupno imelo svoj denarni zavod, to naj bi bila le izjema. Raiffeisenove posojilnice naj bi ostale tudi vedno prave kmetske posojilnice, katere naj bi v resnici v skrbi le kmetje imeli; edino le za vodstvo računov naj bi se posluževali učitelja ali župnika, ki pa naj bi nikakor ne imel v drugem obziru (pri posojevanju in vračevanju) odločilne besede. Schulze pa ni izključeval intelligence in gledé obsega v terenu (ozemlju) ni stavil nikakoršnih mej. Zato so se posojilnice te vrste razprostirale navadno čez eden ali pa tudi čez več upravnih (sodnih) okrajev in so bile ustanovljene zdaj za kakšno mesto, zdaj za več vasi itd.

Bistveni razloček med tema snovateljema nemških posojilnic je bil ta: Raiffeisen je izključil deleže, Schulze jih je pa na vsak način priporočal. Raiffeisen ni trpel, da bi udje od posojilnic še kakšen drug dobiček imeli, kakor ta, da so na posodo dobivali. Schulze je pa dopuščal, da so se deležem dajale obresti ali udom primeren del od napravljenega konечnega dobička, ali celo oboje skupaj.

Raiffeisen je pa terjal, da ves dobiček pride v prihranjeno zalogo, za katero je pač tudi Schulze skrbel, toda s tem razločkom, da ta ni odrekal pravice posameznim udom do tega rezervnega fonda, katerega bi si marveč oni smeli med seboj razdeliti, ako bi se kdaj razšli.

Raiffeisen je pa hotel, da se posamezni udje prihranjene zaloge nikoli ne dotaknejo.

Sicer sta pa oba, ki sta posredno in neposredno, z besedo in peresom jako veliko zavodov v življenje obudila, s tem nadzorovala posojilnice, da sta leto za letom priobčevala v letopisih o njih statistične date in dajala navode za pravilno po-

slovanje. Vrh tega sta oba združila večino svojih posojilnic v društvo, katero je po svojih knjigah, časopisih in uradnikih v zvezi stoječe posojilnice poučevalo in nadzorovalo.

Pri Čehih.

Poprej, kakor nemški kmetje, so znali češki kmetje razlagati si sanje Egiptovskega Jožefa, t. j. v dobrih časih varčevati za slabe čase. Že v 18. stoletju in menda še pred so imeli kmetje po čeških vaseh in trgih navado, da so žito v dobrih letih ali pa sploh v jeseni shranjevali, da so ga imeli za slabe čase in za setev. Neki del svojih pridelkov so morali »založiti» v skupnih žitnicah in shrambah, v katere so morali tudi graščaki nekaj doprinašati. Prve češke posojilnice na Češkem, Moravskem in Šleskem so bile toraj žitne, in ne denarne založnice, a so bile last vseh gruntarjev dotične vasi. To shranjevanje žita je bilo začetkoma prostovoljno, pozneje pa, za cesarja Jožefa, ukazano. To je trajalo morebiti skoro do polovice 19. stoletja. Iz teh žitnih zakladov, ki so prišli kmalu pod deželno ali državno nadzorstvo, izcimili so se polagoma denarni zavodi. Žita je namreč večkrat preostajalo, prodali so ga, denar pa shranjevali. In kakor je bilo žito občna (občinska, vaška) last, tako so bili tudi za žito skupljeni novci, katere so začeli mesto žita — ne podarjevati, marveč posojevati. Na ta način so nastale sredi tega stoletja in pozneje češke »gospodarske založne». Ž njimi se je začelo pečati tudi zakonodajalstvo, osobito deželni zbor, da so se te starodavne češke posojilnice uredile v duhu časa in po enakomernem postavnem potu. Najprvo se je več teh založnic, ki so bile po vaseh raztrešene, združilo v okrajne založnice, ki so bile in so še nadzorovane po deželnem odboru; pozneje so se uredile v zmislu zadružne postave ali pa prelevile celó v čisto nove zadruge po Schulzejevem ali Raiffeisenovem sistemu.

Razen »gospodarskih založen» so se pa istočasno, kakor na Nemškem, tudi na Češkem snovale samostojne posojilnice za drugo ljudstvo, (gruntarji so jih že imeli), za meščane, rokodelce, trgovce itd. Te so bile osnovane največ po Schulzejevih navodih. Njih število je bilo že pred 40 leti jako veliko, ko so se snovale še kot društva, ko ni bilo še sedanje ugodne

zadružne postave. Te posojilnice so zvali «občanske (meščanske) založny»; imele so menda svoje sedeže največ po mestih, trgih in obrtnih krajih. Kot tretja, pa slabše zastopana vrsta čeških posojilnic bi bile one male založne iz novejšje dobe, katere imajo običajno naslov «sporitelni a uverni spolek». Te se le v tem razločujejo od onih, da so sprejele bolj Raiffeisenova načela, da na pr. izključno le na zadolžnice posojujejo, kar so sicer tudi starejše «gospodarske založne» storile.

Pri Slovencih.

Predno prestopimo h kratki zgodovini slovenskih posojilnic, moramo še enkrat poudarjati, da je češko posojilništvo najstarejše in najbolj razvito ter da prekosi vse nemško posojilništvo v deželah češke krone in v drugih avstrijskih kronovinah.

Posojilništvo se je začelo v letih 1870 in dalje širiti tudi po Dol. in Gor. Avstrijskem, po Tirolskem in po ostalih nemških pokrajinah. Povsod so se snovale posojilnice ali po Schulzejevih ali po Raiffeisenovih principih. Po teh nemških deželah so snovanje posojilnic dežele podpirale. Slovensko posojilništvo se je pa razvijalo iz lastne moči.

Po zgledu čeških posojilnic in po Schulzejevih nazorih je praktično vpeljal prvo slovensko posojilnico pokojni češki rojak Horak v Ljubljani, ker je bil ondi že pred 50 leti združil nekatere ljubljanske obrtnike v «obrtniško pomožno društvo», ki je bilo v prvi vrsti denarna zadruga in je že prvotno slovensko in nemško uradovalo. Vendar je vse drugo slovensko občinstvo na posojilnice javno opozoril šele znani naš domoljub, gospod dr. Josip Vošnjak, ki je v letu 1868 po Češkem potoval, da bi se seznanil z ondotnimi razmerami in potem Slovence opozoril na vse, kar je ondi hvalevrednega našel. Res je storil blagi domoljub to v «Slovenskem Narodu», v katerem je posebno to poudarjal, kako je na Češkem z veseljem videl, da so imeli skoro v vsaki vasi svojo «založno». Nato je poudarjal potrebo takih zavodov za Slovence tudi v koledarju (1871) družbe sv. Mohorja, kjer je bil obenem priobčil tudi pravila za uzor. Praktično pa je skusil napraviti prvo slovensko posojilnico v svojem takratnem službenem kraju, v Šmarji pri Jelšah, kar se mu pa ni posrečilo, ker je bil ta kraj

prehitro zapustil, preselivši se v Slov. Bistrico. Vendar so pa istočasno ljutomerski rodoljubi po navodu Schulzejevih knjig in pravil ustanovili že 1. 1871. kot društvo takorekoč prvo slovensko posojilnico, kateri je že bodoče leto tudi kot društvo sledila posojilnica pri sv. Jakobu v Rožni dolini. Da sta obe vzeli Schulzeja za uzor, to posnamemo že iz tega, ker sta obe visoke deleže vpeljali in svojo moč posebno v deleže stavili. Zato pa imata dandanes še obe prav velike svote v deležih. Kar se je slovenskih posojilnic prvotno osnovalo, (na pr. v Metliki), vzele so tudi le bolj Schulzeja za uzor; metliška posojilnica ima tudi dokaj visoke deleže, od katerih daja precej veliko delnine. Skoraj po enakih uzorih se je osnovala tudi prva posojilnica na Vrhniki, dasi je pozneje delovati začela. Celjska posojilnica je vpeljala poleg velikih tudi male deleže in to zaradi tega, da si je pridobila s tem davčne olajšave postave z dne 27. decembra 1880. Po njenem uzoru se je osnovalo več slovenskih posojilnic, katere strinjajo nazore Schulzejeve in Raiffeisenove in se obenem opirajo, kakor se tudi morajo, na zadružni zakon od 1. 1873.

Prva slovenska posojilnica, ki je delovala že veliko let pred zadružnim zakonom, je bila 8. junija 1874 sprejeta v zmislu tega zakona v zadružni register pri c. kr. dež. sodišču v Ljubljani. To je bilo ondotno «Obrtno pomožno društvo». Druga registrovana je bilo «Gornjesavska posojilnica v Mozirji», ki je bila v zadružni register v Celju sprejeta 18. avgusta 1874. Tretja slovenska posojilnica je bila v Šoštanju, registrovana 2. oktobra 1874; četrta je bila registrovana ljutomerska posojilnica, ki je bila 27. oktobra 1874 vpisana v zadružni register; peta je bila pa metliška registrovana, in sicer 29. decembra 1874.

Leta 1873 se je na podlagi društvenega zakona z dne 26. novembra 1852 ustanovil narodni denarni zavod kot društvo pri Sv. Jakobu v Rožni dolini, kateri se je šele leta 1900 po prizadevanju gosp. revizorja Franjo Jošta pretvoril v zmislu zakona z dne 9. aprila 1873 v zadrugo (posojilnico).

Načela slovenskih posojilnic.

Prve slovenske posojilnice so se snovale bolj po načelih Nemca Schulze-Delitzscha, ki je po Nemškem snoval kreditna društva. Pred zadružnim zakonom z dne 9. aprila 1873 so bile slovenske posojilnice — kolikor jih je bilo — društva, ki so se šele potem spremenila v zadruge, sprejemši ugodne določbe tega zakona. Več starejših posojilnic je obdržalo načela Schulze-Delitzscha pri svojih zavodih; imele so omejeno ali ne-omenjeno zavezo, vpeljale dokaj visoke deleže, ki so se obrestovali več ali manj visoko ali dajali več ali manj dobička. Take posojilnice so posojevale navadno sicer le svojim zadružnikom, nekatere pa tudi neudom. — Posojilnice pa, ki so se začele snovati nekaj let potem, ko je stopil zadružni zakon v veljavo, ozirale so se skozi in skozi na njegova določila, obenem pa tudi nekoliko v poštev jemale nasvete, katere je dajal Nemec Raiffeisen. — Načela obeh nemških strokovnjakov so skušali spojiti slovenski domoljubi glede na razmere na Slovenskem. V tej zadevi se je trudil posebno Miha Vošnjak. On je sestavil pravila, po katerih se je ustanovilo največ slovenskih posojilnic, katerim je tudi on kot načelnik in ustanovnik »Zveze slovenskih posojilnic« na noge pomagal. Delovanje tega »očeta slovenskih posojilnic« in omenjenega društva »Zveze« je bilo tako uspešno in tako sistematično, da so po tem potu nastale prve slovenske posojilnice posebna špecijaliteta avstrijskih denarnih zavodov, ki se ne samo po jeziku, marveč tudi po zdravih svojih nazorih bistveno razločujejo od drugih posojilnic.

Ko je pa stopil v veljavo zakon z dne 1. junija 1889 (Raiffeisenski zakon), so se snovale skoro brez izjeme le posojilnice, ki so sprejele v svoja pravila določila te postave.

Po naših izkušnjah in našem prepričanju naj bodo vse slovenske posojilnice, ki so osnovane ali samo po združenem zakonu (sistem Schulze-Delitzsch) ali tudi po zakonu z dne 1. junija 1889 (sistem Raiffeisen), taki denarni zavodi, kateri imajo v poglavitnih potezah sicer trgovski značaj, kateri so pa obenem prešinjeni skozi in skozi s človekoljubnim smotrom. Slovenske posojilnice naj ne bodo kapitalistična podjetja, pa tudi ne igrača z denarjem. Radi tega poslednjega vzroka odsvetujemo, da bi se pečale one z blagovnim prometom. Zato naj se osnujejo posebne zadruga ondi, kjer je potreba in kjer so pripravne osebe za njih vodstvo. Vsaka slovenska posojilnica naj nudi le:

1. svojim članom v slučaju potrebe cena in nizkoobrestna posojila za njih gospodarske in obrtne potrebe;

2. posreduje in izvaja, da se višjeobrestna zemljeknjižna posojila premené v nižjeobrestna in odplačilna (amortizacijska), bodisi na krajšo ali daljšo dobo;

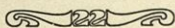
3. vzbuja in neguje v ljudstvu veselje do varčevanja;

4. zaprečuje lahkomišelnost in zadolževanje.

Ko posojuje posojilnica, zlasti Raiffeisenska denar, naj ne uvažuje le premoženjskega objekta, nego tudi moralno kakovost, kreditno sposobnost in vrednost posojilojemalca.

Pred vsem pa naj ima sleherni posojilnica pred očmi, da je naroden zavod. S svojimi sredstvi, kolikor mu jih pri marljivem in pravilnem poslovanju preostaja, naj obrača v pospeševanje in podpiranje narodnih dobrodelnih zavodov.

Nikoli naj pa posojilnica ne pozabi, da je javen zavod; kajti skoro za vse svoje korake mora dajati nekako javnosti račun. Svoj letni računski sklep mora pred vsem na velik zvon obešati. Na kakšen način stopa posojilnica tudi sicer v javnost, osobito gledé svojih naznanil in svojih knjig ter glede občnega zbora in letnih računskih zaključkov, o tem bode itak še govor v tej knjigi, kakor tudi o migljajih zastran razdelitve čistega dobička, plač, nagrad, daril in o drugih točkah, o katerih so bila do zdaj različna mnenja.

O pravilih slovenskih posojilnic.

Pravila najstarejših slovenskih posojilnic so bila sestavljena po uzoru Schulze-Delitzschevih pravil. Ugajati so pa morala seveda zadružnemu zakonu z dne 9. aprila 1873, da so jih okrožna (deželna) sodišča registrovala. Taka pravila so ugajala za vse posojilnice, za velike in male, za posojilnice, ki so svoj delokrog na daleč okrog razširjevale in za posojilnice, katere so se le na domači kraj omejevale. Le nekaj od starejših slovenskih posojilnic (na pr. Djekše na Koroškem) je imelo že pred zakonom z dne 1. junija 1889 (Raiffeisenski zakon) pravila, ki so se bolj približevala Raiffeisenu kakor Schulze-Delitzschu. Pred razglašenjem omenjenega zakona pa tudi ni imelo dosta smisla snovati Raiffeisenske posojilnice, ker niso te uživale še nikakih ugodnosti po zakonu. Na Slovenskem je bila prva posojilnica, ki je v svoja pravila sprejela določila zakona z dne 1. junija 1889, ona v Žužemberku, ustanovljena po dež. sod. svetniku dr. Volčiču, takratnemu ondotnemu sodniškemu adjunktu.

Celjani, ki so nekako do l. 1895 edini vodili slovensko posojilništvo, so začeli šele v teh letih pravila za nove posojilnice prirojevati po določenih tega zakona.

Na Slovenskem je zdaj nekako tri četrtine vseh posojilnic, katere imajo v svojih pravilih določila zakona z dne 1. junija 1889. Te posojilnice smejo imeti ime Raiffeisenske posojilnice. In kar se v novejšem času osnuje novih posojilnic, imajo skoro vse z malo izjemo Raiffeisenska pravila, t. j. v njih so pogoji navedenega zakona. Uzorci takih pravil imajo na razpolaganje vse zadružne zveze. Lastnosti, ki jih od dobrih pravil zahte-

vamo, so: Pred vsem naj bodo pravila kratka, jedernata, točna. Česar zakona (9. aprila 1873, 1. junija 1889) ne zahtevata, naj ne pride v pravila. Kar se sme večkrat po okoliščinah časa spreminjati, naj se prihrani za opravični red; na pr. določilo o obrestni meri, o plačevanju obresti (predplačevanje ali nepredplačevanje). Raiffeisenske posojilnice niso dolžne sprejeti v pravila, da vsi odborniki in nadzorniki brezplačno delujejo, ali da je za delo nastavljen edinole tajnik (blagajnik), ki ni ud načelstva, ki pa edini dobiva nagrado. Tega zakon z dne 1. junija 1889 ne zahteva, kakor tudi ne vелеva, da bi Raiffeisenske posojilnice nič darovati ne smele.

Priporočati je pa določilo v pravilih, da se v zadrugo ne sprejemajo nepoštenjaki, veliki lenuhi in zapravljivci ter ode-ruhi. Kdor je že ud druge posojilnice, temu naj se skuša v utemeljenem slučaju odrekati pravica za vstop. Če tudi zadružni zakon molči o hranilnih vlogah, vendar morajo imeti pravila določila o sprejemanju in dviganju hranilnih vlog.

Pravila posojilnice z omejeno zavezo se ne morejo spremeniti tako, da bi imel zavod neomejeno zavezo. Nasprotno pa, neomejeno zavezo v omejeno spremeniti, ne kaže niti nobeni Delitzschevi posojilnici, Raiffeisenovki je pa to po zakonu prepovedano, ako bi hotela še Raiffeisenovka ostati. Brez likvidacije ne dovolijo sodišča ne enega, ne drugega. Ker odsvetujemo, da bi se posojilnice pečale z blagovnim prometom, zato tudi ne kaže, da bi imele v tej točki kakšna določila v svojih pravilih. Ako se pa ustanovi za blagovni promet posebna zadruga, naj jo podpira posojilnica. Posebna vrsta posojilnic, katere pa ne priporočamo, so v Avstriji takozvana vzajemno podporna ali samopomožna društva.

To so navadno zadruge z omejeno zavezo (na pr. vzajemno podporno društvo v Ljubljani) ali redko zadruge z neomejeno zavezo (na pr. trgovska obrtna zadruga v Gorici in posojilnica v Kandiji pri Novem mestu). Pri teh zadrugah dobi ud na svoj delež (na pr. 60 K), ki ga v obrokih vplačuje, na posodo, recimo 300 K; toda običajno le s poroštvom. Posojilo 300 K se pa udu ne sme odpovedati, dokler redno svoj delež plačuje. Čez 5 let je delež vplačan in ud izstopi iz zadruge. Eno leto potem je delež zadružnika tako narastel, v kolikor je

njegov dolg znašal. Ako pa vzame ud dva deleža, dobi dvakrat toliko na posodo itd., seveda s primernim poroštvom. Takih samopomožnih zadrug ni veliko v Avstriji; so šele v Gradcu (2), na Dunaju (1) in v Trstu (4).

O posameznih oddelkih in §§ v pravilih bode še govor v knjigi na dotičnih mestih.

Prememba pravil in registrovanje prememb.*)

Včasih se pripeti, da želi posojilnica svoja pravila spremeniti. Radi malenkostnih zadev pravila prenařejati, ne kaŹe, ker je preveč truda in stroškov s prenaředbo. Nekaterih posojilnic tudi ni skoro več mogoče prestvariti, zlasti v poglavitni točki ne. Tukaj menimo posojilnice z «omejeno zavezo». Teh namreč ni mogoče spremeniti po postavnem potu v posojilnice z «neomejeno zavezo», kakor smo Źe omenili. Nekaj starejših posojilnic, posebno na Štajerskem in Koroškem je še, katere bi brez vse škode lahko spremenile po zakonu svoja pravila, kar bi bilo njim in udom v korist. Tudi posojilnice z neomejeno zavezo ni mogoče pretvoriti v posojilnice z omejeno zavezo. Posojilnice pa utegnejo znabiti svoja pravila prinaređiti v drugem obziru. Znabiti jih mika, da bi spremenile svoje štatute v smislu postave z dne 1. junija 1889.

V ta namen je treba sklicati občni zbor, ki je Źe vezan pri tem posvetovanju na določila, katera so v tej zadevi glede razglosa in obravnav v registrovanih zadruŹnih pravilih. V prenařena pravila je treba sprejeti točke in dodati jim določila iz omenjene postave k dotičnim paragrafom.

Prenařena pravila mora tudi registrovati okroŹno sodišče. Pri tem se postopa skoro tako, kakor pri registrovanju novih pravil.

Kolkovanje pri registraciji. Prošnji za registracijo prememb pravil, ki se kolkuje z dvema kronama, je treba priloŹiti premenjene paragrafe v izvirniku in prepisu.

*) O ustanovitvi novih posojilnic glej dodatek v tej knjigi.

Če se pravila spremené v to svrho, da se ujemajo z zakonom z dne 1. junija 1889, tedaj te prošnje ni treba kolkovati z 2 K, ampak zadostuje enokronski kolek. To se s tem razlaga, ker okrožnemu sodišču ni treba teh sprememb razglasiti v časnikih.

Izvirnik je kolka prost po tarifni točki 21 pristojbinskega zakona. Marsikdo bi mislil, da je torej tudi prepis kolka prost. Radi tega se je obrnil nižjeavstrijski deželni odbor na c. kr. finančno ministrstvo, in to je v odloku z dne 11. avgusta 1901, št. 51.911 reklo, da prepis ni po tarifni točki 21 kolka prost, temveč se mora kot priloga kolkovane vloge kolkovati vsaka pola s 30 vin.

Izvirnik se lahko napiše v tekstu prošnje, ako je kratek. Prepis pa ni treba, da bi bil po okrajnem sodišču ali notarju vidimiran. Dva uda načelstva, katerih lastnoročni podpisi že ležé pri deželnem (okrožnem, trgovskem) sodišču, imata po ministrskem ukazu z dne 23. maja 1895 pravico potrditi, da se prepis vjema z izvirnikom.

Prošnja (predlog) naj se na pr. tako sestavi:

C. kr. okrožnemu (deželnemu, pomorskemu) kot trgovskemu sodišču v N.

A *Kakor je izpod A priloženega prepisa zapisnika o občnem zboru razvidno, so se spremenile točke x, y, pravil podpisane posojilnice, da se morajo v bodoče tako-le glasiti, in sicer:*

§ *takole:* (Se doslovno navede.)

i. t. d.

Prosimo toraj:

Veslavno c. kr. trgovsko sodišče blagovoli vpisati spremembo pravil, in sicer tako, da se bodo spremenjene točke glasile v bodoče takole: (Se še enkrat navedejo doslovno vse).

Datum.

Firma.

Podpis načelnika in še enega uda načelstva, kakor določajo pravila.

Dotična klavzula (besedilo) naj se glasi na pr. takole: Midva podpisana Franjo Tratnik, posestnik v Gotovljah in Ivan Majcen, trgovec v Žalcu, potrjujeva kot uda načelstva posojilnice v z ozirom na ministrsko naredbo od 23. maja 1895, drž. zak. št. 74, od 8. junija 1895, da se ta (delni) prepis zapisnika o občnem zboru natanko strinja z izvirnikom (oz. z dotičnimi točkami izvirnika).

Datum.

Podpisa.

Priloge prošenj za registriranje. Mnoge zadruge so razen overovljenega prepisa zapisnika (pri ustanovitvi tudi pravil) prilagale prošnjam za registriranje tudi časnik, v kojem se je sklical dotični občni zbor, oziroma kak drug dokaz, da se je občni zbor pravilno sklical. Takih dokazov ni treba prilagati, če predsednik občnega zbora konstatira dejstvo, da se je občni zbor pravilno sklical in se to v zapisniku zabeleži.

Zgubljena pravila. Starejšim posojilnicam se utegne pripetiti, da založijo izvirnik svojih pravil ali tudi dekret o registriranju svojih odbornikov, in bi ju torej ne mogle pokazati, kedar jih bo zahteval revizor. V tem slučaju svetujemo, da se obrnejo s prošnjo za duplikat na dotično okrožno sodišče, kateremu se zavežejo poravnati vse nastale stroške.

O registriranju novih članov načelstva.

Že registrovanih udov načelstva naj posojilnice pri novi izvolitvi ne naznanjajo okrožnim sodiščem. Novo izvoljeni udje se pa morajo naznaniti. V dokaz izvolitve se predloži prepis zapisnika občnega zbora. V zadevi poverjenja podpisov novih udov načelstva so se izrekli trgovski senati raznih okrožnih sodišč, da pri pravilnem razlaganju ministrskega ukaza z dne 23. maja 1895, št. 73 drž. zak., s katerim so bile izpremenjene določbe §§ 2 in 18 min. ukaza z dne 14. maja 1873, št. 71 drž. zak., ki se je bil izdal v izvrševanje zakona z dne 9. aprila 1873, št. 70 drž. zak. o zadrugah v zadevi naprave in vodstva zadružnega registra, samo tedaj sme odpasti poverilo (legali-

zovanje) podpisa novoizvoljenega člana načelstva v svrhu vpisa v združni register po sodišču ali notarju, če je bil podpis dotičnega načelstvenega člana povodom kake prejšnje oglasitve že poverjen in toraj v poverjeni obliki že leži v spisih o registriranju. Za potrditev točnosti zapisnika, ki se ima priložiti prošnji za vpis načelstvenih članov v združni register, zado-
stuje, da ga poverita dva uda načelstva, ki sta že registrirana.

Če novoizvoljeni udje stanujejo v bližini okrožnega so-
dišča (deželnega, trgovskega), lahko sami stopijo k temu uradu,
da ondi vpricho dotičnega uradnika oddajo svoj lastnoročni
podpis. Običajno pa stopijo novoizvoljeni odborniki k doma-
čemu okrajnemu sodišču ali notarju, da se poverijo njih pod-
pisi. Kolek pri tem uverovljenju znaša pri sodnji 2 K, pri
notarju 1 K, če je tudi več podpisov, t. j. če je treba legalizovati
2, 3 ali več odbornikov.

Prošnja za vpis novih udov načelstva:

P. n.

A *Kakor je izpod A priloženega zapisnika o občnem
zboru razvidno, je izstopil iz načelstva naše poso-
jilnice g.
(ako jih je več, navedejo se vsi) in je bil namesto
njega izvoljen g.
(ime, stan in bivališče),
ki se bode takole podpisoval*

(lastnoročni podpis).

C. *kr. okrožno sodišče naj blagovoli izbrisati iz
združnega registra g.
nasprotno pa vpisati g. kot
uda načelstva.*

Datum.

Firma.

(Dva stara uda in nov ud načelstva se podpišejo).

Obrazec zapisnika za občne zборе.

Zapisnik o rednem (izvanrednem) občnem zboru posojilnice
v (Tu se zapiše cela firma, kakor je
registrirana).

Dnevni red:

1. Potrditev letnega računa.
2. Izvolitev načelstva in nadzorstva.
3. Sprememba pravil.
4. Slučajnosti.

Ob . . . uri otvori načelnik kot predsednik zborovanje in konstatuje, da je občni zbor sklepčen v zmislu § . . . združnih pravil ter da je bil isti pravilno sklican.

Ad 1. V zmislu § . . . pravil poroča o letnem računu računski pregledovalec I. I.; njegovo poročilo se brez ugovora enoglasno odobri.

Ad 2. Volitev se vrši glasom § . . . pravil po listih. Oddanih je . . . glasov.

Načelnikom (ravnateljem, predsednikom) je izvoljen gospod I. I. (ime, stan in prebivališče) z . . . glasovi. Kot udje načelstva so izvoljeni gg. I. I. (ime, stan in prebivališče) z . . . glasovi, I. I. (ime, stan in prebivališče) z . . . glasovi i. t. d., i. t. d.

Za nadzornike so izvoljeni z . . . glasovi.

Ad 3. Združnik I. I. predlaga, naj se spremenijo naslednje točke združnih pravil, in sicer § . . . , ki se naj glasi za naprej takole: nadalje § . . . , ki se naj glasi takole: i. t. d., i. t. d.

Vsi predlogi se sprejmejo brez ugovora in se nasvetovana sprememba pravil enoglasno potrdi.

Datum.

Podpis načelnika kot predsednika in dveh združnikov, oziroma se mora podpisati zapisnik tako, kakor veleljajo združna pravila.

Opombe. Dobro si je treba zapomniti, da se mora priobčiti vabilo na občni zbor ob pravem času in natanko tako, kakor predpisujejo združna pravila vsakega posameznega zavoda. Naznaniti se mora natanko dan, ura, kraj in dnevni red zborovanja.

V zapisniku se mora natančno konstatirati, da je občni zbor v smislu pravil sklepčen.

Pri volitvi načelstva je potreba natanko določiti, koliko glasov se je oddalo in s kolikimi glasovi so bili izvoljeni posamezni udje načelstva.

O letnem računu mora poročati navadno računski pregledovalec (nadzornik).

Ako se spreminjajo pravila, se mora besedilo točk, kakor se imajo v bodoče glasiti, natanko zapisati v zapisnik. Ako ni dotična točka bila razglašena na dnevnem redu, se smejo staviti le nasveti, ki pridejo prihodnje leto na dnevni red občnega zbora.

Zapisnik se mora datirati in ga podpišejo po v pravilih v to določene osebe.

Končno si je zapomniti, da se morajo spisovati zapisniki o občnih zbora v posebno knjigo, kakor določa zadrudni zakon od 9. aprila 1873 v § 34, toraj ne na posebne pole papirja.

Vse to velja tudi glede zapisnikov o izvanrednih občnih zbora.

Za take zapisnike so pripravljene primerne knjige v zadrudni tiskarni v Celju, kjer si jih naj naročajo vse posojilnice, posebno pa one, ki jih morebiti še nimajo do sedaj.

Opravljeni red

v obče, z ozirom na posamezne upravnike in perijodične posle.

a) Ravnatelj zastopa zadrugo nasproti občinstvu in gosposkam, podpisuje v prvi vrsti vsa važnejša pisma in vloge na gosposke, sklicuje vsled sklepa načelstva in vodi občni zbor ter tedenske seje načelstva, podpisuje zadrudne in hranilne knjižice itd.

b) Ravnateljev namestnik ali navadno tajnik nadomestuje ravnatelja samega, ako je ta zadržan. On sprejema prošnje novih udov za vstop v zadrugo in za posojila, poizveduje o stanju in premoženju novih prošnjikov iz posestnih pol, gruntnih knjig in zavarovalnih bukvic. On poroča o vsem tem pri tedenskih sejah ter spisuje zapisnik in vse druge zadrudne pisarije, vodi vsakovrstne zadrudne knjige in zapisnike ter podpisuje zadrudne in hranilne knjižice itd.

c) Blagajnik sprejema in hrani denarje v združni blagajni, posojuje in izplačuje skupno s tajnikom ter sopolpisuje knjižice udov in hranilničarjev itd.

d) Blagajnikov namestnik prevzame delo blagajnika, ako bi bil ta zadržan in sopolpisuje združne in hranilne knjižice i. dr.

e) Odborniki zadruga so kot vsi drugi člani načelstva enako zavezani sodelovati pri tedenskih sejah ter sopolpisovati omenjene knjižice, ako drugi udje načelstva tega storili niso. Vsi udje načelstva so dolžni poizvedovati o poštenju in stanju novih prošnikov in starih dolžnikov.

Vsi načelniki, osobito pa tajnik so dolžni sestaviti konecletni račun, ki se predloži najprvo nadzornikom v pregled in potem občnemu zboru.

f) Nadzorniki pa, ki imajo pravico sicer vsak čas prepričati se o stanju in poslovanju posojilnice, naj v letu večkrat pregledajo zadrugo in se prepričajo, ako se vjemajo knjige med seboj, z menicami, zadolžnicami, z zastavami, z drugod naloženim denarjem in z gotovino. Tudi imajo konecletni račun pregledati in o njem pri občnem zboru poročati, da ga ta potrdi.

To nam dokaže, da je treba pri posojilnicah sicer skupno postopati, skupno se posvetovati, in vendar si delo zopet deliti, da ne pride preveliko breme in pretežka odgovornost le na eno osebo; to terja previdnost in korist slehernega denarnega zavoda.

O poslovanju posojilnic z ozirom na letne dobe bi še dodali nekaj opazk.

1. V začetku leta je treba letni račun o preteklem letu sestaviti, o čemer bo še itak obširen govor.

2. Pravilno sestavljeni (od enega ali več odbornikov) letni račun se predloži skupnemu načelstvu (ravnateljstvu), da ga pri seji odobri, in da se od vseh načelnikov podpiše.

3. Ravnateljstvo ga predloži zdaj nadzornikom, če niso bili ti morebiti že povabljeni k skupni seji ravnateljstva.

4. Ko je še od nadzornikov račun potrjen, sme se dati v tisk, da dobé potem vsi udje tiskan račun v roke; nekatere posojilnice pa dajo račun šele v tisk, kadar ga je občni zbor potrdil.

5. Ker imajo že po postavi vsi združniki pravico terjati, da se jim izroči račun od načelstva, če tudi na njih stroške, zato

je svetovati, da se z vabilom k občnemu zboru vred razpošlje tudi račun.

6. Ta zadobi popolno veljavo, kadar ga in kakor ga občni zbor potrdi.

7. Ta račun je treba potem na mnogo strani razposlati: a) deželni vladi (namestniji), b) okrajnemu glavarstvu kot davčni oblasti za prilogo k plačani rentnini in neposrednim pristojbinam. Nekatere posojilnice ga pošiljajo tudi kupčijski zbornici, pristojbinskemu uradu. Na vsak način se mora tudi poslati »zvezi«, kateri pripada.

8. Račun se mora do konca junija na imenovane strani razposlati.

9. Neposredne pristojbine je treba v začetku leta davkarji izkazati in izplačati. Posojilnice, katere so pa pri celjski »Zvezi«, so dobile dovoljenje, da jih smejo plačati vsaj do konca julija.

10. Občni zbor je bilo treba razglasiti po časopisih v smislu dotičnih določil v pravilih. (Po časnikih je morebiti z ozirom na pravila razglaševati tudi važne sklepe občnega zbora in načelstva).

11. Rentnina se plača dvakrat v letu, prvič do konca januarja, drugič do konca julija. (O tem bo itak še govor v knjigi).

12. K pravilnemu poslovanju posojilnic spada, da se delajo mesečni sklepi v knjigah »dohodki in stroški« (razdelniki).

13. Da je pa treba vsak uradni dan blagajnico skleniti in se prepričati, da je toliko v gotovini v blagajnici, kolikor kaže blagajniški dnevnik, to je umevno samoobsebi.

14. Na tem mestu naj še opomnimo, da se že prvi dan leta obresti hranilnih vlog ne izplačujejo pod imenom »obresti«, ampak kot »hranilne vloge«. Ako se tega načela konsekvntno držimo, se najložje ognemo vseh pomot v tej zadevi.

15. Ravno tako zapisuj obresti naloženega denarja, narastle v preteklem letu, vzdignene pa po novem letu, pod imenom »naloženi denar« in ne kot »obresti naloženega denarja«.

16. Ako pa posojilnica obresti že poluletno kapitalizuje, se morajo že takoj v drugem tečaju te obresti, če se izplačajo, zapisati kot izplačane hranilne vloge.

17. Uradni dnevi in uradne ure se določijo in razglasijo in naj se točno po teh določenih ravna. Ena sama oseba naj ne uraduje, in blagajna naj bo vedno pod dvojnim zaporom.

18. Večkrat v letu revidiraj menice in dolžna pisma, da se ne zastarajo, kar se pri navadnih menicah zgodi v treh letih. Primerjaj jih tudi z ozirom na dolžnike in poroke.

19. Zamudne dolžnike opominjaj vsaj enkrat v mesecu.

20. Opomniti je, da se mora vsaka stranka, če tudi vse vrne, glede odstopa po pravilih ravnati, to je, da se ji delež ne more precej izplačati ali obračuniti.

Pristop združnikov.

Prva podlaga vsake posojilnice so člani, kateri jo sestavljajo. Čim več jih je, čim premožnejši, razsodnejši in uglednejši so, tem večje je zaupanje, katero uživa posojilnica med ljudstvom, tem večja je nje kreditna moč napram njenim upnikom.

Iz tega sledi, da mora načelstvo pri sprejemanju novih članov postopati sicer previdno, ne sme pa te previdnosti pretirati. Sprejema naj le take člane, ki so spoštovani kot marljivi, pridni in pošteni gospodarji, najsi tudi imajo le malo premoženja, ne pa take, kateri so na glasu kot pijanci, pretepači, goljufi, tatovi in nemoralni ljudje. Taki bi le prej ali slej delali zgago in sramoto tako, da bi se jih moralo izključiti iz zadruge. Nemaniči pa tudi ne zastopajo nikakoršne kreditne vrednosti.

Pristop. Vsakdo, ki ima pravico se vezati prostovoljno s pogodbami, torej vsaka polnoletna, v konkurzu in pod kuratelo se ne nahajajoča oseba, more biti član take zadruge.

Ista mora imeti svoje premoženje ali vsaj svoje stalno prebivališče v onem kraju, kateri spada pod društveni delokrog.

Kdor je član drugega denarnega zavoda, slonečega na neomejeni zavezi, tega ne kaže, sprejemati za uda. Kdor je izgubil vsled zakrivljenja kakega hudodelstva občinsko volilno pravico, ne sme postati član posojilnice.

Glasom naredbe finančnega ministrstva z dne 15. septembra 1894, št. 37.659 in glasom zakona z dne 10. junija 1903,

morajo biti člani tudi juridične osebe (občinski zastopi, društva i. t. d.), kakor tudi take osebe, katere sicer ne prebivajo v posojilničnem okraju, a imajo tam svoje posestvo.

Vsakega člana sprejme odborova seja, katera lahko potrdi ali odbije članstvo, ne da bi zato navedla vzrok.

Vsak član, kateri je vsprejet, mora podpisati pristopnico v dokaz, da sprejme vse društvene obveze, katere narekujejo pravila, in to tudi v vsakršnem poznejšem obsegu. Istočasno vplača določeni delež in pristopnino ter dobi proti povrnitvi zadevnih stroškov zadružno knjižico.

Takoj na to treba vpisati vsakega novega člana z natančnim označilom svojega imena, stanu in bivališča v register ali zapisnik članov, kjer mora biti razviden tudi dan pristopa, odpovedi in izstopa. Glasom predpisa § 14 zadružne postave je ta knjiga javna, tako da sme vanjo gledati vsakdo, če tudi ni član dotične zadruge. Vsaj tako se zakon glasi, ako ni zakonodajalec mislil le na zadružnike. Načelstvo, ki bi ne vodilo takega zapisnika, se kaznuje s kaznimi zaradi nereda do zneska 200 K. Istotako se kaznuje načelstvo z globo 200 K, ako ne vpisuje odpovedi in izstopa članov v omenjeni register.

Običajno imajo posojilnice v svojih pravilih določbo, da ima dedič umrlega zadružnika pravico, stopiti na njegovo mesto. Dedič torej podedva delež, ki ga je bil vložil pokojnik. Nasprotno pa ima posojilnica pravico, terjati lastnoročni podpis in pristopnino. V spornem slučaju pa je lastnoročni podpis zadružnika že zadosten ukaz, da je dotičnik že zadružnik. Nadaljni dokaz, da je kdo ud posojilnice, je tudi ta, če podpiše pravila; pri ustanovitvi posojilnice je itak običajno, da prvi udje (ustanovitelji) podpišejo pravila. S tem podpisom izjavijo, da pristopijo.

Pravice, moč in dolžnosti zadružnikov.

1. Zadružniki imajo pravico, da sodelujejo pri gospodarstvu posojilnice, da se jih povabi k občnemu zboru, kjer imajo pravico govoriti, glasovati, voliti in izvoljenim biti, bodisi v načelstvo ali nadzorstvo.

2. Zadružniki imajo pravico zahtevati prepis letnega računa z bilanco vred.

3. Zadružniki imajo pravico, da si najmejo iz zadružne blagajne posojila, v kolikor dopuščajo denarna sredstva in kolikor določi načelstvo z ozirom na kredit, ki ga zaslužijo.

Zadružniki so pri nekaterih starejših posojilnicah različni. Pri nekaterih se razločujejo glavni ali ustanovni zadružniki z glavnimi deleži in navadni udje ali zadružniki z opravnimi deleži. Udje 1. vrste vložé pri ustanovitvi ali pozneje v zadrugo večje svote, deleže po 100, 60, 50, 30, 20, 10 K. Teh sme morebiti ena oseba tudi več združiti. Taki zadružniki imajo potem večji upliv na zadrugo, zlasti če to njena pravila dovolijo, kar pa ni vselej, ali le do gotove meje. Druge vrste udje vzamejo le majhne deleže: po 10, 5, in 1 K. Ti udje iščejo navadno posojila in pusté v zadrugi kot delež le tisto malo svoto, brez katere ne bi mogli posojila dobiti. Pri Raiffeisenskih posojilnicah so navadno nizki deleži; večje kakor po 50 K itak dotični zakon ne dovoljuje.

Iz števila zadružnikov se more sklepati na moč zadruge. Že pri navadnih društvih se gleda na število društvenikov. Temvečjo vrednost ima število članov pri zadrugah, kjer imajo udje stalno vrednost, kajti zavezali so se nasproti posojilnicam z velikim delom svojega imetja, oziroma (pri posojilnicah z neomejenim poroštvom) s celim svojim premoženjem. Teh zaveznosti se zadružniki ne morejo tako hitro znebiti; kajti v pravilih ima vsaka posojilnica določeno, kdaj more in sme zadružnik odstopiti.

Da imajo veliko število udov, na to morajo gledati zlasti tiste posojilnice, katere nimajo visokih deležev. Posojilnice so v marsičem podobne občinam, ki razpolagajo z lastnim premoženjem. Več ko ima prebivalcev občina, več imajo njeni občani lastnega in morebiti tudi skupnega premoženja, vsled tega pa tudi več kredita. Zato imajo take občine, osobito mestne občine toliko kredita, da dobé na tisoče in celó milijone na posodo.

Enako je z našimi posojilnicami, dokler so še majhne, dokler imajo še malo zadružnikov; ne zaupajo se jim velike svote. Zato se morajo male in nove posojilnice zeló boriti, ker ne dobé ne hranilnih vlog, ne izposojil.

Dolžnosti članov so:

1. Vplačati morajo v združno blagajno delež in pristopnino, določeno od odbora; dopolniti morajo tudi na zahtevanje pri vstopu nepopolno vplačane deleže.

2. Odgovorni so za vse obveze, če bi v slučaju konkurza ali likvidacije zadruga ne zadostovalo v pokritje teh zavez združno premoženje (rezervni zaklad in deleži).

Neomejena zaveza združg ostraši marsikaterega, ki bi sicer rad pristopil, da tega ne stori. Ta strah pa je neosnovan, če se prevdari, da se dovoljujejo posojila le zaupanja vrednim osebam, da se ista dovoljujejo le v nevelikih zneskih, da mora biti vsako posojilo zavarovano z dobrim poroštvom, in da se konečno steka ves dobiček v rezervni zalog, kateri se leto za letom večja in je v prvi vrsti namenjen za pokritje eventuelnih izgub. Odkar je vpeljana obligatorična revizija posojilnic, je ta strah itak minil popolnoma.

3. Člani so dolžni točno izvrševati vse to, kar jim nalogajo združna pravila in sklepi občnih zborov, kakor tudi podpirati in dvigati povsod ugled in moč zadruga.

Izstopivši člani in njih dediči ostanejo odgovorni nasproti upnikom zadruga za vse zaveze, katere so bile sklenjene do dobe njihovega izstopa in do preteka dobe zastaranja (§ 55 zadr. zak.).

To zastaranje traja za terjatve proti združgi dve leti po izstopu člana od onega dne dalje, v katerem se je vpisala odpoved v zapisnik članov. V slučaju razpusta zadruga začne teči ta doba od onega dne, v katerem se je vpisal sklep razdružbe v združni register. Preneha pa ta doba tudi prej, če predpisuje zakon vsled narave terjatve krajšo dobo. Ako zapade terjatev šele po tem roku, potem pričenja zastaranje z dobo zapada; pri terjativah, ki ne zapadejo, a so vendar odpovedljive, pričenja zastaranje s pretekom za terjatev določenega odpovednega roka, ne oziraje se na čas zapalosti. Zastaranje se pretrga s pravnimi dejanji proti združgi in v slučaju konkurza ali razpusta s pravnimi dejanji proti likvidatorjem, oziroma proti konkurzni masi, ne pa s pravnimi dejanji proti drugemu članu (§ 73—75 zadr. zak.).

Odstop zadružnikov se vrši:

- a) prostovoljno, če naznani član vsaj štiri tedne pred koncem upravne dobe (do konec novembra) svojo odpoved pismenim potom načelstvu, katero mu pismeno potrdi njegovo odpoved;
- b) če je zarubil zaseben upnik premoženje kakega člana in vrhu tega še ono, katero ima dobiti od posojilnice v slučaju izstopa, in če zahteva vsaj šest mesecev pred koncem upravnega leta po odpovedi svoje terjatve, da tisti član izstopi (§ 59 zadr. z.). Tudi v tem slučaju se vrši odpoved pismeno pri načelstvu in terja od istega pismeno potrdilo odpovedi;
- c) če se član preseli iz posojilničnega okraja, ako nima tam svojega premoženja;
- d) v slučaju izključenja. Člana je mogoče izključiti tedaj, če se ne ravna po določenih pravil, če spodkopuje dobro ime in kredit zadruga in če se peča z oderuštvo. V zadnjem slučaju razsoja po svoji previdnosti načelstvo, v kolikor mora smatrati oderuštvo kot nemoralno za svojega člana.

Člana se pa mora izključiti tedaj, ako:

1. izgubi pravico, da sme prostovoljno razpolagati s svojim premoženjem, t. j. ako pride v konkurz ali pod kuratelo;
2. če je bil večkrat tožen od posojilnice za vračilo prejetih posojil ali vplačilo zaostalih obresti; in
3. če je izgubil občinsko volilno pravico vsled hudodelstva ali prestopka.

Člana izključi odborova seja, načelnik pa naznani istemu v kratkih besedah izključenje in razloge, iz katerih je bil izključen iz zadruga.

Izstop velja le s potekom tistega leta, v katerem so se odpovedali deleži. Ti se pa izplačajo štiri tedne potem, ko je občni zbor potrdil dotični letni račun. Do rezervnega zaloga in do drugega posojilničnega premoženja nimajo nikakoršne pravice niti izstopivši, niti izključeni člani.

Pristopnina.

O pristopnini molči temeljni zadružni zakon z dne 9. aprila 1873. Po postavi torej pristopnina ni predpisana, pa tudi ne prepo-vedana. Korist vsake zadruge pa zahteva, da se pobira pristopnina. Svetovali bi, da se ne pobira več kakor 2 K pristopnine, pa tudi ne manj kakor 1 K. Pristopnina naj se steka v rezervni fond, kar naj bo določeno že v pravilih. Vsled pravil pa ima prihranjena zaloga skoro pri vseh posojilnicah ta namen, da služi v pokritje mogočih zgub. Raditega pride pri izdelovanju letnih računov pristopnina direktno v pasiva k rezervnemu fondu. Ako posojilnica med letom došlo pristopnino računi med dobiček, ne postopa pravilno, ker s tem dobiček naraste in ker se od dobička marsikaj porabi v različne namene. Le tedaj je pravilno pristopnino pri raznih točkah dobička jemati v poštrev, ako se ves čisti dobiček pridene rezervnemu fondu, kakor je to Raiffeisenovkam po zakonu (1. junija 1889) predpisano.

Deleži.

Deleži so jako imeniten faktor vsake posojilnice, oni so jedro obrtne glavnice. Od velikosti skupne svote deležev zavisi trdno in trajno razcvitanje posojilnice. Deleži so namreč več ali manj stalno uloženi novci, katere je mogoče vzeti iz zadruge le tedaj, ako je človek pravočasno in pismeno svoj izstop n- znanil in ako je vse svoje dolgove in zaveze pri zadrugi poravnal.

Pri omejeni zadrugi so družniki porok, če ni drugega do- ločeno v pravilih, z dvakratnim zneskom svojih deležev, pri neomejeni zavezi pa jamčijo ne samo z deležim, ampak z vsem svojim premoženjem.

Deleži se večkrat ravnaajo tudi po visokosti posojila, pri nekaterih posojilnicah 10%.

Kjer so visoki deleži in je veliko udov s takimi deleži, ondi uživa tudi posojilnica z omejeno zavezo zaupanje občinstva in dobro napreduje. Kjer so mali deleži, četudi je dovolj druž- nikov, veliko bolje uspeva posojilnica z neomejeno zavezo. Sicer pa mora vsaka Raiffeisenovka imeti neomejeno zavezo.

Veliko je pa na tem, kakšno zaupanje uživajo upravitelji posojilnice in s kakšno marljivostjo in natančnostjo zavod vodijo.

Večkrat je v pravilih določeno, da veliki deleži dajo enake obresti, kakor hranilne vloge. Toda pri nekaterih posojilnicah pravila o tem nobene določbe nimajo, in vsi zadružniki stavijo svoje zaupanje v konecletni dobiček, od katerega pričakujejo svojo delnino (dividendo).*) Več posojilnic je tudi, pri katerih imajo ljudje svoje deleže le iz domoljubja vložene, pri katerih že več let niso dobili od svojih deležev niti rednih obresti, niti delnine.**)

Neka posojilnica, ki že več let posluje, ima še celó to trdo določbo v pravilih, da udje toliko časa ne bodo ničesar dobivali od svojih deležev, dokler ne doseže zadružni zaklad 20.000 kron.

Deleži spadajo z rezervo vred k lastnemu premoženju posojilnice. Brez deležev ne sme biti nobena posojilnica, ker jih predpisuje zakon (9. aprila 1873) sam. Kako veliki naj bodo deleži, o tem pa molči ta zakon. Ker je pa Raiffeisen želel, da bi posojilnice po njegovem vzoru ne pobirale nikakega deleža, je zato določil avstrijski Raiffeisenski zakon (1. junija 1889), da ne smejo deleži presegati 50 K. Mi stojimo na tem stališču, da se deleži ne obrestujejo; zato pa ne priporočamo, da bi znašali deleži 50, 40 ali 30 K, pa tudi ne svetujemo, da bi deleži bili le po 1, 2, 3, 4, ali 5 K. V prvem slučaju je to pretrdo določilo za zadružnike, zlasti če ni nizka obrestna mera pri posojilih; v drugem slučaju se pa prepočasno nabere lastno imetje posojilnice. Pomisliti je, da so v smislu zadružnega zakona ravno deleži prava obratna glavnica vsake zadruge, kajti o hranilnih vlogah zadružni zakon molči. Šele Raiffeisenski zakon omenja hranilne vloge in le na podlagi tega zakona je bilo mogoče posojilnicam izvojevati, da smejo sprejemati hranilne vloge enako hranilnicam.

Da je posojilnica bolj demokratična kakor aristokratična, kaže določiti v pravilih, da ne bode nijeden ud vložil več kakor

*) Dividenda naj se le takrat imenuje, kadar so maloštevilni udje (slično kakor pri delniških družbah) medseboj razdelé konecletni dobiček na pr. če bi imela posojilnica 600 K čistega dobička in bi bilo pri posojilnici recimo učlanjenih 50 zadružnikov, dobil bi vsak enak del čistega dobička, v tem slučaju torej 12 K.

**) Obresti deležev se itak ne obrestujejo.

en delež. Ako se pa dovoli, vložiti eni osebi več deležev, naj se tudi določi, da pri občnem zboru ne more imeti ta oseba več kakor 5 do 10 glasov, če je tudi več kakor 5 ali 10 deležev v gotovini vplačala.

Če posojilnica toži dolžnika in če mora za tega porok plačati dolg, tedaj pripada tudi delež slednjemu, kakor je razsodilo najvišje sodišče z odlokom z dne 6. septembra 1881, št. 9854.

Nasprotno prejšnjemu slučaju pa so razsodile sodnije opiraje se na §§ 48 in 83 zadružnega zakona, da ni dopustno deleže sodnijsko eksekvirati, ker je delež poleg rezervnega fonda nekaka last redno poslušajoče posojilnice. — Če se zgubi hranilna knjižica, se jo mora sodnijskim potom amortizovati, t. j. sodnija mora izreči njeno neveljavnost, če se zopet najde. Če se pa izgubi zadružna knjižica, v kateri je napisan delež, ni treba vpeljati amortizacijskega postopanja; delež se namreč lahko izplača brez knjižice, toda samo tistemu, ki ima pravico do njega. Dotični dá potrdilo posojilnici, kateri se ni bati, da bi pri pravilnem postopanju radi tega imela kakšno sitnost ali škodo.

Posojilnica sklene lahko pri svojem občnem zboru, da deleže zniža ali zviša; ker je pa to prememba pravil, mora se ta prememba prej registrirati, predno se pobirajo višji ali nižji deleži. Dopusčeno pa ni, da bi se sklenila doplačila na deleže v ta namen, da bi se s temi doplačali pokrila nastala zguba. Brez likvidacije posojilnice sodišča ne dovolijo tacihi doplačil. Deležev ni mogoče prenesti na druge osebe, t. j. zadružnik ne more deleža prodati ali podariti drugi osebi. Da je pa mogoče deleže podedovati, o tem smo že govorili.

Privatni upniki kakega zadružnika, smejo terjati le to v svoje zadostilo, kar ima terjati član od posojilnice na obrestih in kar mu gre v slučaju izstopa ali razdružbe zadruga (§ 56 zadr. zak.).

Izstopivši člani nimajo, kakor smo že omenili, nikake pravice do rezervnega zaloga in drugega zadružnega imetja; zahtevati smejo le, da se jim izplača delež v oni obliki, ki jo je imel koncem računskega leta, v katerem so izstopili. Ta delež se izplača mesec dni po potrditvi sklepnihi računov preteklega računskega leta, ako bi se ne bila določila razdružba

zadruga. V tem slednjem slučaju se vrnejo deleži potem, ko se je zadostilo vsem upnikom, v onem obsegu, kakor ga nudijo nahajajoča se sredstva.

Kdor terja delež nazaj, se s tem odpove in izgubi članstvo.

Pri vračanju deleža mora izstopivši član vrniti zadržno knjižico, katero posojilnični upravnik uniči in tako uničeno shrani med zadržne akte.

Posojila.

a) Dovoljevanje posojil.

Dovoljevanje posojil je najimenitnejše opravilo načelstva; kajti pri lahkomišljenem postopanju utegne zadruga trpeti zgube. Ker se posojila proti vknjižbi v zemljiških knjigah le izjemno dovoljujejo, hočemo tu najprvo govoriti le o postopanju pri posojilih na osebni kredit. Pri dovoljevanju takih posojil je potrebno, da je načelstvo kolikor mogoče natanko poučeno o premoženjskih razmerah prosilca in njegovih porokov. Ako načelstvu te okolščine niso osebno znane, se ima obrniti do kakega zaupnega moža. Takih zaupnih mož naj bo najmanj eden v vsaki župniji nastavljen, če posojilnica obsega več župnij.

Zaradi informacij se porabijo posebne popraševalne pole. Ta tiskovina naj se sploh porabi pri vseh prošnjah za posojila, tedaj tudi takih, o katerih razsoja načelstvo brez zaupnikovega mnenja, ker se na tej podlagi v seji načelstva o posojilni prošnji razgovarja in sklepa. Kot vodilo pa naj velja, da se mora vsaka posojilna prošnja rešiti v redni seji načelstva.

Po obsegu delovanja in po krajnih razmerah naj se določi, ali imajo biti vsak teden enkrat ali vsakih 14 dni enkrat redne seje načelstva za rešenje med tem časom vloženih posojilnih prošenj. Za te redne seje ni potrebno potem posebnih povabil. Sklepi takih sej se vpišejo v posebno knjigo za posojilne zadeve in se po vsaki seji od vseh navzočih podpišejo.

Dolžno pismo naj podpišejo stranke le v zadržni pisarni. Ako se podpišejo poroki ali žiranti, ki udom načelstva niso osebno znani, se imajo skazati s spričevali ali z indentičnimi pričami. Dolg se potrdi ali z dolžnim pismom ali pa z menico.

Najceneje za kmeta je, ako se mu dajo posojila proti dolžnemu pismu. Ako se posojilo po tem času še dalje pusti, ni treba novega dolžnega pisma, temveč samo plačilo obresti se vpiše v društveno knjižico, in dolžno pismo ostane nedotakneno. Taka dolžna pisma se smejo po zapadnem dnevu brez daljne odpovedbe izterjati, toda tako dolgo ne, dokler so obresti plačane. Razun posojilojemalca in porokov naj vsakokrat tudi dolžnikova žena dolžno pismo kot porokinja in plačnica podpiše, podpišete naj pa dolžno pismo tudi dve priči, namreč v tem slučaju, ako se je katera pisanja nevesča oseba samo podkrižala. Društvenikom načelstva ne kaže podpisati dolžnega pisma kot priče ali pa delati križec za stranke, ki ne znajo pisati. Pred podpisom dolžnega pisma naj stranke dolžno pismo same preberejo; če pa čitati ne znajo, naj se jim vsebina dolžnega pisma natanko prebere in vsakokrat tudi razloži, kaj pomenjate besedi: «porok» in «plačnik», in da poroki na podlagi tega pisma ostanejo zavezani ne samo do zapadnega obroka, temveč tako dolgo, da je ves dolg poplačan. Ako se da posojilo proti menici, rabi naj se tako zvana suha menica, katero potem poroki (žiranti) kot soprejemniki podpišejo. Ta menica ima to prednost, da ni potreba objaviti protesta, ker obdrži skozi tri leta brez protesta menično moč.

Podpisov prič na menicah ni treba.

Ako dolžnik ali žirant ne zna pisati, mora se njegov križec na menici legalizirati, ker drugače križec ne velja čisto nič.

Posojevanje je najtežja naloga; kajti gledati je treba, da se s posojevanjem blag namen doseže, t. j., da se ljudem pomaga iz denarne zadrege, ljudi obvaruje še večje škode. Gledati mora sleherna posojilnica na to, da se ne izpolnijo besede nekega domoljuba slovenskega, ki je v svoji nevolji, da mu kmetje od dolžnih glavnih le težko obresti plačujejo, rekel, ko se je v njegovem kraju snovala posojilnica: «Posojilnica bode nova prilika za večje zadolževanje naših kmetov».

Najcenejše je posojevanje na dolžna pisma brez poročstva in brez vknjiženja. Toda ta način se svetuje le pri imovitih in poštenih zadružnikih. Pri dolžnih pismih je to dobro, da ni ravno treba sodnijskega ali notarskega poverjenja pri osebah, katere pisati ne znajo; zadostujete le dve priči.

Največ delajo naše posojilnice z zadolžnicami s poroštvom. Na menice dajejo tudi veliko denarja, in sicer nekatere posojilnice že več let le na menice. Kjer imajo posojilnico Schulze-Delitzschevo, je to tudi najboljše, ker je kolek nizek. Nekoliko je pa to radi tega dobro, ker imajo dolžniki večji strah pred menico. Nevarno in pogubno zanje pa je, če pride do tožbe; kajti menična tožba je draga.

Sploh naj bo vsaka posojilnica pri posojevanju na osebni kredit previdna in naj ne jemlje enega in istega poroka pri več dolžnikih. V to svrho naj vodi zapisnike dolžnikov, kakor tudi porokov. Posojilnica naj ima v svojih pravilih določilo, da odborniki, oziroma udje načelstva ne morejo na posodo dobiti; niti ne bi smeli biti poroki. Pri nadzornikih naj bo to le izjema.

Pri Raiffeisnovkah velja načelo, da se poprašuje, v kateri namen se posodi in, da se posojilnica po mogočnosti tudi prepriča, ako se je denar porabil v označeni namen.

b) Večkratno posojevanje eni in tisti osebi.

V tem slučaju otvori včasih posojilnica več kontov eni in isti osebi v glavni knjigi za posojila, kar pa mi odsvetujemo. Zato pa hočemo izreči svoje mnenje o tem, kako naj posojilnica postopa, ako hoče imeti en in tisti ud novo posojilo, predno je poravnal staro. Najbolje je, da se mu svetuje, da denar dobi, kjerkoli more, da vrne staro posojilo. To velja posebno za slabe stranke. Ako to le ne gre, naj se svetuje, da pripelje stranka za novo posojilo iste poroke (če so le dovolj trdni), kateri so bili pri prvem ali sploh pri prejšnjem posojilu. Ako stranka ne more istih porokov dobiti, ali ako posojilnica ž njimi zadovoljna ni, naj se pa v sporazumljenju s poroki dovoli toliko več posojila, kolikor znaša stari dolg, ki se more z novim vrniti. To je treba radi tega storiti, da ne bi se poroki v slučaju tožbe izgovarjali, da niso bili poroki tudi za prejšnji dolg. Za posojilnico ne more nastati sicer neprilika, ako so na pr. pri drugem posojilu drugi poroki, kakor pri prvem. Stranka vrača namreč oboje posojil. Posojilnica, kakor vsak upnik pa lahko vzame vračilo na račun prvega ali drugega posojila, čeravno bi človek logično sodil, da se s periodičnim vračanjem vrne najprej prvo posojilo, potem

še le drugo itd. — Vsekako je treba, naj se postopa že tako ali tako, stranke in njih poroke poučiti o vsem, da ne bodo mogli reči, da se jim ni »čistega vina natočilo».

Koliko časa kaže strankam pustiti posojilo?

Glede Raiffeisenovih posojilnic že daje zakon z dne 11. junija 1889 nekakšne migljaje, ko se veli, da bi se posojilo ne dajalo na daljše obroke, kakor na štiri leta. Ne rečemo, da je to slabo navodilo. V teku štirih let si že izposojevalec svoje denarne razmere lahko tako uredi, da mu je mogoče vrniti po preteku te dobe. Posojilnice postopajo gledé obrokov posojevanja različno, nekatere imajo stalne določbe, nekatere se ravnaajo po želji strank. Krška posojilnica (okrajna) na pr. ne posodi na daljši nego na šestmesečni obrok. Ko preteče pol leta, se mora stranka oglasiti, bodisi ustno, bodisi pismeno. V vsakem slučaju ima zavod po preteku tega časa pravico, da terja povračilo posojila. Vendar se dejanski le v nekaterih slučajih posojilo faktično vrne. Največ je takih slučajev, da dá stranka nekaj na račun kapitala, kolikor pač more, in da plača zopet za pol leta odresti naprej. Po preteku drugega pol leta se enako postopa, ako stranka vsega ne more vrniti. V teku 5 do 10 let pa že utegne tako po malem poravnati ves dolg. Da bi se od stranke edinole obresti jemale, kakor se to godi na pr. pri nekaterih hranilnicah (v stari kranjski), to se zgodi kvečjemu pri prvem obroku; večkrat se to pripeti le pri dolžnikih, pri katerih se je posojilo vknjižilo. Da bi se to zgodilo pri ne-vknjiženih dolgovih, to je odsvetovati; kajti v teku več let se gospodarske razmere pri zadolženem udu in pri njegovih porokih čisto spremené. Zato je na pr. ta posojilnica nedavno sklenila, da se ima vsako tako posojilo, na katerega račun se dolgo časa (10 let) nič dalo ni, izterjati ali pa zahtevati zanj novo zadolžnico.

Če se neudom posojuje, mora biti tudi glavna knjiga za posojila kolkovana. Posojevanje neudom utegne sicer biti celo zoper združni zakon, kajti posojilnico ustanové ud je v ta namen, da dobé oni kredit, ne pa neudje. Take posojilnice so tudi bolj kapitalistična podjetja, katera se ne morejo vpisati niti v združni register.

Osební kredit.

Posojilnica mora praktično, urno in varno posojevati.

Praktično posojuje posojilnica na pr. v tem slučaju: Zanesljiv, trden, pošten mož je že dalje časa ud posojilnice; pristopil je bil iz najboljšega namena, da podpira zavod, dal pristopno izjavo, plačal pristopnino in en ali več deležev, bodisi več ali manj velikih, ki se obrestujejo ali ne. Recimo torej, da ima ta vrla korenina vložnega deleža 100 K. Temu možu pride potreba, da potrebuje 200 K posojila. Tako posojilo se mu sme kar «brevi manum» (na kratko) na ta način dati, da se mu edinole v njegovo združno knjižico zapiše, ne da bi se od njega terjala zadolžnica. Kakor hitro se ima pa opraviti z manj poštenim človekom, treba je že terjati zadolžnice, katero naj vsaj še njegova soproga sopodpiše ali še en porok. Če se pa posodi manj imovitemu človeku, naj se terjajo po okolščinah še dva, trije ali štirje poroki.

Človek bi mislil, da osebni kredit in zemljiške knjige niso v zvezi, kajti pri hipotečnem posojilu sta podlaga zemljiška knjiga in katastralni čisti donesek. Tudi pri osebem kreditu, ki ga naj goje posojilnice skoro brez izjeme, naj se ozira vsaj na zemljiške knjige, če ne tudi na kataster. Dobro gospodarstvo terja od posojilnice, da izprašuje stranke, kadar na posodo prosijo, ne samo to, koliko imajo vrednosti in v čem je ta vrednost (premičnina in nepremičnina, živina), ampak tudi koliko imajo dolgov.

Dolgovi so namreč lahko vknjiženi ali nevknjiženi. Gledé vknjiženih dolgov se lahko posojilnica, ki je na sedežu ali v bližini sodišča, sama prepriča, koliko jih je in kakšni so. Po kakovosti in višini vknjiženih dolgov se potem lahko sklepa, koliko je še prosilec vreden kredita. Ako ima le domače dolgove, dediče, užitek, ženo, otroke na svojem posestvu vknjižene, je v tem slučaju že še kolikor toliko kredita vreden, zlasti ako potrebuje posojila, da se znebi vknjiženih dolgov. Ako so pa na posestvu vknjižene hranilnice ali drugi denarni zavodi, katerim so domači odstopili mogoče še prednost, tedaj je stranka gledé vsakega, osobito še osebnega kredita kaj malo zanesljiva.

Še manj zanesljivi so tisti prosilci, ki imajo privatne osebe za upnike, ki so tudi intabulirani, zlasti ako je veliko teh zasebnih upnikov. Če tudi posojevanje na osebni kredit nima vpliva na zemljiške knjige, je vendar koristen pogled v njih radi informacije, kar kaže naznaniti tudi porokom. Boljše je, da se nameravano posojevanje ustavi, kakor da se posodi prezdolženemu prosilcu.

Posojevanje na ročne zastave.

Včasih se pripeti, da prosilec ne more ali noče dobiti poroka. V tem slučaju pa včasih ponudi posojilnici ročno zastavo, na pr. vrednostne listine (obligacije, delnice, srečke), zlatnino, srebrnino, lišp ali kako drugo premičnino, ki je večje vrednosti, malega obsega in ki se ne kazi pri hranjenju. Če tudi izposojevalec kaj takšnega zastavi, mora vendar dati posojilnici zadolžnico; ta mu pa izroči potrdilo o tem, kar je zastavil. Če dolжник o pravem času ne vrne posojila, sprejetega na vrednostne listine, zastave, ali če se mu ni podaljšal plačilni obrok, ima zadruga pravico ravnati z zastavami po določbi ministrske naredbe od 28. junija 1865 (drž. zak. št. 110).

Ta ukaz velevala, da nima posojilnica pravice, da se kar sama prisvoji zastavljene reči, ampak ona mora iskati pomoči pri sodnji. Priprosti ljudje ponudijo včasih posojilnici v zastavo kakšno privatno zadolžnico, vknjiženo ali ne. Samoobsebi se razume, da taka zastava nima nobene veljave brez odstopnega lista (cesije).

Zemljiško vknjiževanje dolgov.

Predno govorimo o zemljiških knjigah in o intabulacijah dolgov, povdarjamo še enkrat, da naj se posojilnica običajno s tem ne peča. Nasprotno pa svetujemo, da si pridobé tudi od zemljiške knjige oddaljene posojilnice privatnim potom informacije, zlasti gledé tistih prošnjikov, ki zahtevajo velike svote. Če se pa posojilnica izjemoma peča z intabulacijami, naj to

delo prepusti večšim pravnikom, osobito narodnim odvetnikom in notarjem, ki so na sedežu posojilnice. Ako v dotičnem kraju ni slovenskih juristov, naj se pa posojilniški odborniki in uradniki sami izvežbajo, da vlagajo pravilne zemljeknjižne prošnje. S tem prihranijo strankam veliko stroškov in pospešujejo slovensko uradovanje.

Predno podamo nekatera navodila v zemljiškoknjižnem postopanju, opozorimo cenjenega čitatelja na dr. Tavčarjevo knjigo «Slovenski pravnik», ki jo je izdala pred leti družba sv. Mohorja. V tej knjigi je tudi v tej zadevi obširno navodilo.

Zemljiška knjiga vodi pregled vseh posestnikov. Zato so nekatere velike vasi ali več manjših imenovali katastralne ali davčne občine, na pr. krški sodnijski okraj je razdeljen na 16 katastralnih ali davčnih občin. Nekatere teh občin obsegajo samo dve ali tri vasi, druge pa tudi po pet, šest, sedem ali več vasi. Posestva (zemljišča, poslopja) gospodarjev teh vasi so zapisana v glavnih knjigah, katere hrani zemljiški knjigovodja. V teh glavnih knjigah so vsi posestniki celega sodnijskega okraja. Vsak je zabeležen v glavni knjigi dotične katastralne občine ali «mere», kateri izraz rabijo na pr. v Krškem. V teh knjigah je navedeno ime lastnika, na katerega je prepisano dotično posestvo, bodisi stan (poslopje), bodisi zemljišče, katero slednje je specijelno imenovano kot travnik ali kot njiva, vrt, vinograd, gozd, pašnik itd. Vse to daje veliko veljavo posestniku dotičnih parcel, ki se nahajajo tudi zapisane v katastralnih mapah, ki jih hrani sodnija. Veliko pa zgubé ta posestva, ki so zaznamovane ali vložene v teh knjigah, ako so na njih dolgovi. V zemljiške knjige, ki so javne in v katere sme vsak pogledati, se smejo zapisovati tudi dolgovi. Posestnik sme namreč dovoliti, da se zabeleži, ako zahteva to upnik, dolg v te knjige in to ne samo enkrat, ampak tudi dvakrat, trikrat itd. Zato se včasih pripeti, da je več dolgov zabeleženih, kakor je posestvo vredno. Največkrat se je to zgodilo, ker je posestnik na posodo jemal, kjer je kaj dobil. Takrat se zabeleži upnik in visokost obresti in navadno vselej tudi 10% varščine od posojila. S svoto iste varščine se pokrijejo stroški, ako pride do tožbe in prodaje; dolžno pismo, ki se naj zabeleži v zemljiških knjigah, je treba izdelati v dveh iztisih, 1. izvod dobi upnik, 2. izvod pa se shrani v posebnih zvezkih v zem-

ljiških knjigah. V te zemljiške glavne knjige pri sodnijah se zabeležijo še drugi dolгови, na pr. neplačane kupnine, vžitki, dedščine, dote itd. Kadar namreč oče otroku izroči posestvo, izgovori si vžitek, ki se zabeleži v zemljiških knjigah in kar posestvo obremeni silno. Sin, ki prevzame posestvo, se pa tudi navadno zaveže, da bo bratom in sestram razne dote izplačal, kar po navadi tudi pride v zemljiške knjige, kamor se tudi zabeleži večkrat dota, ki jo prinese nevesta k hiši.

Običajno ima v zemljiških knjigah vsak posestnik eno vlogo, večkrat se pa tudi pripeti, da ima več vlog, 2, 3, ali še več. Najlepše in najpreglednejše je, ako ima le na eni vlogi zaznamovana vsa svoja posestva. Vsako tako vlogo zovejo «Grundbuchskörper», slovensko bi se reklo «zemljeknjižna celota». Na taki vlogi, ki ima zaporedno številko dotične katastralne občine, so najprvo zabeležena dotična nepremična posestva, na pr. poslopja, stavbišča, vrti, njive, travniki, vinogradi, pašniki, gozdi itd. Na drugem mestu te zemljiške celote so v glavni knjigi zabeležena imena posestnikov, kajti večkrat se pripeti, da jih je na eni sami vlogi več: mož, žena, oče, sin itd. Na 3. strani vloge so pa zapisana bremena in zavezanosti, ki so jako različna. Ta bremena so le v poglavitnih potezah navedena, natančno se izve o njih lastnosti v zadolžnicah in drugih listinah, katere hrani ta oddelek sodnije v posebnih zvezkih, imenovanih priložne knjige.

Kdor stopi v kak zemljeknjižen urad posameznih sodnij, kar strmi nad veliko množino velikanskih in debelih knjig, ki so tukaj shranjene. Kako naj se človek tukaj spozna, kako naj najde enega ali drugega posestnika, njegove dolgove, njegovo imetje, njegove upnike itd. Ni tako težko. Urad ima za vsako glavno knjigo, katerih je toliko, kolikor je katastralnih občin, troje kazal za vse zvezke dotične glavne knjige. Prvo kazalo (index) ima v abecednem redu vse posestnike ali lastnike, pri katerih imenih najdeš vložne številke vsakega posestnika. Tu poiščeš dotično vložno številko in pri njej najdeš, kakor smo že omenili, vse njegove nepremičnine in vsa bremena, ki jih nosijo te nepremičnine. Ako ti pa ni na tem, da bi iskal posestnika, marveč le razne parcele, takrat vzameš v roke drugo kazalo, ki se pa malokdaj rabi. Še manj pa se rabi tretje kazalo; to ti pa ne kaže nobenih posestnikov in nobenih parcel,

ampak le upnike, ki so na raznih vlogah vknjiženi ali intabulirani.

V dr. Tavčarjevi knjigi «Slov. pravnik» je navodilo, kako se morajo zemljeknjižne prošnje kolkovati. V tej knjigi nam prostor ne dopušča, da bi se obširno govorilo o zemljeknjižnem postopanju. Hočemo pa vendar podati nekaj obrazcev za zemljeknjižne prošnje.

Kolek
prošnje.

Zemljeknjižna prošnja.*)

Slavna c. kr. okrajna sodnija
v Gorici.

Anton Koren r. Antona,
iz Rudnika h. št. 91

predlaga,

da se vknjiži zastavna pravica za 1500 K pri vložkih
št. 41 in 106 davčne občine Rudnik.

A. v izv. in prep.
2 nadp.
Kolki 10 K 50 vin.

Predlagam, da se izda tale sklep:

Temeljem dolžnega pisma dd. 22. januarja 1903 se dovoljuje vknjižba (z a j e d n e) zastavne pravice v zavarovanje posojilne terjatve *Posojilnice v Rudniku* v znesku 1500 K, $5\frac{1}{2}\%$ obresti, 6% zamudnih obresti, stroškov tožbe pa zvršbe in varščine do najvišjega zneska 150 K na težo *edinega* telesa vložka št. 41 davčne občine Rudnik in *edinega* telesa št. 106 iste davčne občine.

*) Iz Premrouove knjige.

O tem se obveščajo:

1. *Posojilnica v Rudniku*, s prilogo;

2. Anton Koren r. Antona *iz Rudnika h. št. 91*.

Vknjižnina priložena v kolkih za 10 K 50 vin. se porabi v smislu obstoječih predpisov.

Nadpis (rubrika) k zemljeknjižni prošnji.

Zemljeknjižna prošnja.

Slavna c. kr. okrajna sodnija

v Gorici.

Anton Koren r. Antona
iz Rudnika h. št. 91

predlaga,

da se vknjiži zastavna pravica za 1500 K pri vložkih št. 41 in 106 davčne občine Rudnik.

Načelnništvo Posojilnice v Rudniku.

Zemljeknjižna pobotnica.

Pobotnica.

Kolek
po lestvici
II.

Podpisana Posojilnica v Rudniku priznava, da ji je Anton Koren r. Antona *iz Rudnika h. št. 91* v gotovini izplačal svojo terjatev iz dolžnega pisma z dne 22. januarja 1901 v znesku K 1500 s pripadki.

Ker nima ista iz tega naslova čisto nič več terjati, dovoljuje, da se vknjiži popolen izbris dotične zastavne pravice pri vl. št. 41 in 106 d. o. Rudnik.

Rudnik, dne 30. junija 1902.

Vidmar Janez, načelnik.

Stres Anton, odbornik.

Pečat.

Prošnja za vknjižbeni izbris.

Zemljeknjižna prošnja.

Slavna c. kr. okrajna sodnija

v Gorici.

Anton Koren r. Antona

iz Rudnika, h. št. 9

predlaga,

da se pri vložkih št. 41 in 106 d. o. Rudnik vknjiži popolni izbris zastavne pravice za 1500 K s pripadki.

A. v izv. in prep.

2 nadpisa.

Temeljem pobotnice dd. 30. junija 1902 se dovoljuje pri vložkih št. 41 in 106 davčne občine Rudnik vknjižba popolnega izbrisa zastavne pravice zaradi terjatve Posojilnice v Rudniku, registrovane zadruga z neomejeno zavezo, iz zadolžnice z dne 22. januarja 1901, v znesku 1500 K s pripadki.

O tem se obveščata:

1. Anton Koren r. Antona iz Rudnika, h. št. 91, s prilogo;
2. Načelništvo Posojilnice v Rudniku.

Priprosta zadolžnica za predznambo.

Zadolžnica.

Podpisani priznavam, da sem prejel posojilo K v od Posojilnice v, registrovane zadruga z neomejeno zavezo, ter se zavežujem ji to posojilo vrniti do

V zavarovanje tega posojila zastavljam vse svoje premoženje.

V, dne

N. N. m. p.

Odstopno pismo.

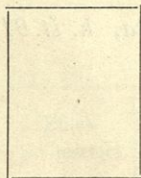
Kolek
po lestvici
II.

Podpisani odstopam s tem
svojo terjatev iz(te in te listine)
..... v znesku s pripadki, vknjiženo pri vložku šte-
vilo davčne občine z vsemi meni
pristoječimi pravicami (ali z obrestmi od tega in tega dneva dalje) in
zlasti tudi z dovoljenjem, da se vknjiži prenos zastavne pravice
na nastopnikovo ime, gospodu v pravo-
polno lastnino za dogovorjeno odstopnino K v.

Potrjuje prejem dogovorjene odstopnine, jamčim za isti-
nitost, ne pa za izterljivost odstopljene terjatve.

N. N.

Zemljeknjižna prošnja za vknjižbo cesije.

Zemljeknjižna prošnja.

Slavno c. kr. okrajno sodišče

v

N. N.

predlaga,

da se vknjiži prenos zastavne pravice za K vin.
pri vl. št. d. o. na ime

A. v izv. in prep.

..... nadp.

koleki K vin.

Temeljem odstopnega pisma z dne
se dovoljuje pri vložku št. davčne občine

vknjižba zastavne pravice zaradi terjatve iz (te in te listine)
v znesku K v s pripadki, z imena
na ime

O tem se obvešča:

1. (nastopnik), s prilogo;
 2. (odstopnik).
-

Koliko se naj posodi največ, kadar se dolg vknjiži v zemljiške knjige, to je odvisno od krajevnih in časovnih razmer. Kredit, ki se dá na njive, travnike, ta je precej stalen. Vendar se je pred kakimi 40 leti na pr. od strani kranjske hranilnice dovolil le 15kratni znesek čistega katastralnega zneska. Pozneje so drugi denarni zavodi dali 20 in 25kratni znesek. V novejšem času posojujejo nekatere posojilnice na taka zemljišča celó 30kratni znesek. Na druge kulture, na gozde, vinograde se seveda ne more toliko posoditi; na vrtove in stavbišča se posodi še več. Koliko se posodi na poslopja, to je odvisno še posebno od krajevnih in časovnih razmer. Predno se posodi na take objekte, treba je dobrih informacij od zanesljivih cenilcev.

Hipotečno posojilo se ne bi smelo izposojevati, dokler ni vknjiženo v zemljiških knjigah. Kako lahko se zgodi, da drug upnik prehití posojilnico in bi bil pred njo vknjižen. Tudi se lahko zgodi, da se prošnji posojilnice za vknjižbo ne ustreže.

V zadevi osebnih dolgov, ki torej niso vknjiženi, pri katerih se je pa pokazala potreba, da se vknjižijo, je svetovala celjska zveza že pred leti sledeče:

Novi zvršilni red, ki velja sedaj od 1. januarja 1898 ima v § 228. določbo, ki zadržuje lahko veliko nevarnost za posojilnice. Posojilnice dajo v mnogih slučajih, posebno ako poroki naznanijo, da je posojilo v nevarnosti, svoja posojila pri dolžnikovem zemljišču na podlagi dolžnega pisma hitro predznamovati. Pri tem se prosi za opravičenje predznambe za določen rok (na pr. enega leta, dveh let, deset let itd.). Silno važno je, da se ne prezre, kedaj ta rok poteče, oziroma, da se ob pravem času rok podaljša, ali pa predznamba opraviči.

§ 228. novega zvršilnega reda namreč pravi, da se na predznamovane terjatve pri razdelbi najvišjega ponudka, ako je bilo zemljišče dražbenim potom prodano, nima ozirati, ako se

vsaj pri zadnji obravnavi, odrejeni za razdelbo, ne dokaže, da se je postopanje za opravičenje predznambe že začelo, ali pa da rok za začetek tega postopanja še ni dotekel. Ta določba toraj pravi: ako se rok za opravičenje predznambe ni podaljšal, ali ako se postopanje zaradi opravičenja še ni začelo, se na predznamovane terjatve pri razdelbi najvišjega ponudka ne vzame nič ozira, tako, pa posojilnica s svojo predznamovano terjatvijo lahko propade in pride v zgubo.

Silno važno je toraj, da ima vsaka posojilnica pri vseh predznambah natančno zabeležen dan, ob katerem poteče rok za opravičenje predznambe ter, da posojilnica potem ob pravem času še začne postopanje zaradi opravičenja, ali pa, da še ob pravem času prosi za podaljšanje roka za opravičenje.

Svetujemo toraj nujno, da posojilnice takoj pregledajo vsa predznamovana dolžna pisma, se prepričajo, kdaj poteče rok za opravičenje predznambe, si isti zabeleži in potem ob pravem času potrebno ukrene za podaljšanje roka ali pa za opravičenje predznambe.

Kadar se posojuje na hipoteke, se skoraj vselej zavaruje posojilnica, da ne trpi škode, ako dolжник pogori. (Tudi od dolžnikov v osebem kreditu naj se zahteva, da so proti požaru zavarovani.) Za zavarovansko odškodnino, ki jo utegne v slučaju nesreče dobiti, naj se posojilnica vinkulira pri dotični zavarovalnici. To vinkuliranje pomeni, da mora posojilnica prej dovoliti, da sme zavarovalnica pogorelcu-dolžniku izplačati odškodnino. Od nekaterih dolžnikov naj posojilnica terja izkaza, da redno plačujejo zavarovalnino. Zavarovalnice, pri katerih so posojilnice vinkulirane, jim itak naznanjajo, ako stranka ne plačuje zavarovalnine. Posojilnici znabiti kaže zdaj, ako le stranka nikakor ne plača zavarovalnine, da jo plača ona zanjo, da s tem varuje svojo in njeno korist. Včasih se prigodi, da katera stranka pristopi k drugi zavarovalnici, predno je bila od posojilnice gledé vinkulacije pri prvi zavarovalnici odvezana. Takih nepravilnih prestopanj od zavarovalnice k zavarovalnici, posojilnica ne sme trpeti, kakor tudi tega ne, da bi bil kdo zavarovan pri dveh družbah (kar se lahko tedaj pripeti, da je plačala posojilnica zavarovalnici, pri kateri je vinkulirana, stranka pa pri kateri drugi); kajti potem ne dobi znabiti od nobene odškodnine.

Konvertiranje. Posojilnica mora gledati, da z ene strani kmetom koristi, z druge strani pa sebi ne škoduje. Marsikdo utegne temu ugovarjati, češ, da to ni mogoče kakor veli pregovor: «Volk sit, ovca pa cela». In vendar se najde taka prilika, namreč pri takoimenovanem konvertiranju. Kmet ima recimo iz prejšnjih časov vknjižene dolgove po 8, 7, 6%. Posojilnice pa posojujejo pri intabulacijah le na 5% obrestovanje. V tem slučaju dá kmetu posojilnica denar, da se visokoobrestno posojilo izknjiži, nizkoobrestno posojilnično posojilo pa vknjiži. Ta manipulacija se imenuje konvertiranje, pri katerem se rabijo nižji kolki, kakor pri navadni intabulaciji.

Da ostane «ovca cela, posojilnica pa vendar ne lačna», v to se večkrat ponudi prilika. Na pr. kmet bi rad plačal intabuliran dolg oddaljenega nemškega denarnega zavoda, ki ga hitro opominja, seve po nemško, če le malo zamudi z obrestmi. Te opomine tudi nemški zavod drago zaračuni. Kmet bi rad plačal to posojilo in bi bil rajši dolžan domači posojilnici, ki se pa naj ne bi intabulirala. Posojilnica mu na ta način ustreže, da plača ona zanj in da dobi ona izknjižno pobotnico, ki jo hrani toliko časa, dokler ne bo kmet vrnil.

Amortizacija in posojevanje na anuitete. Dokler je bilo malo hranilnic, so imele te veliko denarja. Imenujmo tu velike, stare hranilnice v Ljubljani, Gradcu, Celovcu itd. Kadar so te posojevale, niso denarja dale drugače, kakor pri intabulaciji na prvo mesto in še tukaj so dajale le majhne svote. To bi bilo dobro za hranilnice, za dolžnike pa tudi ne slabo, ker so bile nizke obresti in ker se teh posojil ni terjalo nazaj. Nasprotno je moral dolžnik pol leta naprej odpovedati taki hranilnici, da bo po preteku tega časa vrnil.

Mnogi posestniki si pa vendar želé v teku daljše dobe se znebiti intabuliranega dolga, na ta način, da v letnih (anuitete) ali poluletnih obrokih z obrestmi vred plačujejo tudi nekaj % dolga. Po tem potu uničijo (amortizirajo) v 25, 30, 40, 50 letih svoj dolg. Hranilnice imajo v najnovejšem času skoro vse upeljano tako posojevanje. Tudi nekatere posojilnice, zlasti starejše so to uvedle. Kolikor pa poznamo mi posojilniške razmere po Slovenskem je le malo, kakih 20—30 posojilnic tako močnih, da bi se mogle pečati s tem načinom posojevanja, o katerem utegnemo še nekoliko spregovoriti na koncu te knjige,

kjer bomo dodali nekaj razpredelnic za amortizacijsko posojevanje.

Kombinirani kredit. Ako je posestnik, ki prosi posojila, že preveč zadolžen, mu ne more posojilnica posoditi edino le na njegovo hipoteko. Da mu pa vendarle ustreže, ker se ga ne more odkrižati, ali ker ga hoče rešiti še iz večje nesreče, tedaj zahteva, da stranka pripelje še poroke. Večkrat se pa tudi zgodi, da stranka, ki je sicer morda še precej trdna, ne more porokov dobiti, če ne dovoli vknjiženja. V tem slučaju je torej tudi združen hipotečni in osebni kredit, kar stranko seveda precej stane, ker mora plačevati kolke, notarja ali odvetnika in ker mora znabiti še poroke napajati. Včasih jo vendar tudi to drago posojilo še reši pogube; kajti cenejše je vendar, kakor bi se pustila tožiti. Obče je znano, da so dandanes vsled obilih hranilnic in posojilnic prenehale skoro vse tožbe in izvršilne prodaje po sodnijah.

Zadolžnice.

Najprvo svetujemo, da ima vsaka posojilnica posebej, zanj o tiskane formulare. Kadar jih pošlje v tisk, naj napiše na nje odlok, s katerim je dobila, če je Raiffeisnovka, od finančnega ravnateljstva dovoljenje, da sme rabiti kolek po prvi lestvici.*) Zadolžnice naj bodo kratke, jedrnate; obsegajo naj pa vendar vse potrebne pogoje. Pogoji morajo biti taki in mora jih toliko biti, da posojilnica v slučaju tožbe ne zgubi pravde. Tudi gledé vnanje oblike naj bodo zadolžnice praktične. V tej zadevi svetujemo, da naj bo njih tekst tako sestavljen, da pridejo že na čelo zadolžnice imena dolžnika in vseh porokov. Pravilna zadolžnica mora obsegati med drugim te-le točke:

- 1.) svota in obrok, do katerega se posodi,
- 2.) visokost obresti,
- 3.) način plačevanja obresti; to tudi za slučaj podaljšanja,
- 4.) visokost zamudnih obresti,
- 5.) zavezanost, da dolžnik zavaruje svoje poslopje in dá dovoljenje vinkulacije,

*) Dokler ne dobi posojilnica tega dovoljenja, naj ne rabi malega kolka.

pravilih te zveze, da nalagajo denar pri njej, vsaj do tiste višine, ki je v zvezinih pravilih določena. Vse slovenske zveze, razen tržaške, se namreč pečajo tudi z denarno zmeno.

Izposojila.

Najbolje je za sleherno posojilnico, ako deluje s svojim denarjem, t. j. z lastnim združnim zakladom in z deleži. Previdnejše mora postopati, ako posojuje hranilne vloge, kar je navadno. Najtežje stanje ima pa posojilnica, ki si mora sama izposojevati, da vstreže svojim družnikom, ki na posodo iščejo.

Nekatere nove posojilnice v ponemčenih in poitalijančenih krajih imajo začetkom težak položaj, ker ne dobé za izposojevanje dovolj hranilnih vlog. Takim je v njihovo lastno korist kazalo, da so se zadolžile.

Zadolžiti se vendar navadno našim posojilnicam ni treba, saj dobé morebiti hranilnih vlog za silo od raznih hranilnic in od sester posojilnic.

Kadar posojilnice v resnici potrebujejo denarja kot izposojilo, naj se oglasio pri svojih zvezah. Te so v prvi vrsti dolžne, da posodijo, 1.) ker so prosilke član zveze in 2.) ker so jej vplačale delež. Zveze imajo pravico in dolžnost posojilnice nadzorovati; torej imajo največ prepričanja, koliko njih članice zaslužijo kredita. Izposojevanje od zvez je tudi najcenejše, kajti vrši se pod imenom »tekoči račun«. Zveze ne terjajo od svojih članic za njim posojeni denar, ne menice, ne zadolžnice in morebiti niti hranilne knjižice ne. Zveze od svojih posojilnic za posojeni denar tudi ne terjajo visokih obresti. Imajo pač obrestno mero, ki se ravna po časovnih razmerah.

Tekoči račun.

Kar imamo posojilniških računov pod tem imenom, to je včasih edinole naloženi denar, ki ga imamo pri drugem denarnem zavodu; včasih so pa to izposojila, ki smo jih dobili od drugih denarnih zavodov. Največkrat pa imamo pod tem

imenom naloženi denar in izposojila. Posojilnica lahko v svojih knjigah tudi imenuje te svote, ki jih dobiva ali ki jih izdaja, s tem terminom (besedilom). Boljše pa je, da to imenovanje loči, kakor smo že omenili, ker je to pravičnejše in preglednejše ter koristnejše. V tekočem računu moramo namreč, če smo si izposodili, plačevati tudi obresti, ki jih moramo izplačati ali pripisati dotičnemu denarnemu zavodu. Od teh obresti moramo davkarji oddati vsaj enkrat v letu rentnino, in ta rentnina znaša celo 2%. Trdo je torej za posojilnico: denar si je izposodila, pa mora od njega plačati ne samo višje obresti, ampak tudi rentnino, in to še višjo rentnino.

Kakor smo čitali se je »Splošni zadružni Zvezi« na Dunaju pripoznalo, da od obresti tekočih računov ne plačuje rentnine; toda dvomimo, da bi se to plačevanje vsem zavodom prizaneslo. Da bi posojilnice plačevale le $1\frac{1}{2}\%$ rentnino od obresti tistih denarjev, ki jih dobé od svojih zvez, naj zapišejo vse kot hranilne vloge v glavno knjigo hranilnih vlog. Sploh naj se pri teh manipulacijah tekočega računa imenuje vse s pravim imenom; če posojilnice odpošljeje svoj denar drugemu zavodu, naj se zapiše naloženi denar, ker je naložen; nasprotno pa, če dobé tuji denar na ta način, da morajo zanj dati menico ali zadolžnico, ni ta tuji denar več hranilna vloga, ampak izposojilo.

Obresti.

Obresti so različne: imamo posojilne obresti od posojenega denarja, hranilne obresti, ki jih dajemo hranilnim vlogam, obresti naloženega denarja, obresti izposojil, nadalje razločujemo zaostale obresti in zamudne obresti; slednje so obresti od obresti. Kapitalizovane obresti so tiste, ki jih na koncu leta ali vsakega pol leta pripišemo h kapitalu, da se s kapitalom vred zopet obrestujejo. Zakoni govoré le malo o obrestih; samo Raiffeisenski zakon z dne 1. junija 1889 določuje, da pri Raiffeisnovkah ne sme biti med obrestmi hranilnih vlog in med posojilnimi obrestmi večja razlika kakor $1\frac{1}{2}\%$.

Če se posojilne obresti predplačujejo ali ne, o tem zakon molči. To se prepusti previdnosti vsake posojilnice; kaj malo

jih je, da ne bi obresti naprej jemale; tiste, ki tega ne storé, delajo sicer zelo človekoljubno, a malo previdno. Nekatere posojilnice jemljejo obresti le dvakrat v letu: 1. januarja in 1. julija, pri teh se delo takrat preveč nakopiči. Najboljše je, da se jemljejo obresti za vse dni za pol leta naprej, n. pr. od $\frac{1}{1} - \frac{1}{7}$, od $\frac{2}{2} - \frac{2}{8}$, od $\frac{3}{3} - \frac{3}{9}$ itd. itd. Take posojilnice jemljejo včasih obresti za celega pol leta, če tudi ni stranka imela denarja toliko časa. To ni pravično!

Ljubljanska «Zadružna zveza» svetuje svojim posojilnicam da vpisujejo v dnevnik tiste obresti tekočega računa, ki jih je ona njim za preteklo leto pripisala. Na ta način one ne morejo svojega dnevnika zaključiti že zadnji dan leta. To manipulacijo odsvetujemo. Pripisanih obresti ni treba v dnevniku zabelježevati; zadostuje, da pridejo v bilanci (med aktiva) in v kontu dobička. K sklepu naj dodamo še nekaj navodil za računanje obresti hranilnih vlog.

Največ posojilnic ima v pravilih določilo, da se vloge šele celomesečno obrestujejo in celoletno kapitalizujejo; t. j. mesec, v katerem se je vložilo, in mesec, v katerem se je vzdignilo, ta dva ne prideta v poštev, in šele na koncu leta se obresti h kapitalu pripisujejo.

Le malo posojilnic je pri katerih je že polumesečno obrestovanje in poluletno kapitalizovanje, in le izjemoma dovoljujejo nekatere posojilnice drugim sestram obresti za vsak dan. No, kako se pa te obresti pravično in pravilno računajo? Za obresti od vsakega dneva je progresivna metoda najboljša; t. j. za vse dni, kolikor je vloga ležala, se računani, in za vse dni, kolikor je bila vloga zunaj, se dotične obresti odštejejo. Le dan vložitve in dan vzdignjenja ne štejeta. Ta metoda je tudi skozi in skozi porabljiva, kadar se šele od vseh celih mesecev (polumesecev) dajejo obresti, ako se ni v enem in tistem mesecu (polumesecu) vlagalo in vzdigovalo. V teh slučajih je pa ta način krivičen. Na pr. stranka je imela 31. decembra 1903 vloge 1000 K. Prinesla je 15. januarja 1904 še 800 K, pa takoj 20. januarja 1904 odnesla teh 800 K. Do konca leta 1904 ne bo zdaj nič spremembe. Koliko bode tedaj $4\frac{1}{2}\%$ obresti?

V naglici se bode po progresivni metodi računalo :

Od 1000 K celo leto	K	45—
Od 800 K za 11 mesecev	„	33—
Skupaj	K	78—
Odračuni se od 800 K za 12 mesecev	„	36—
Ostane	K	42—

Tukaj je ta pomota preočitna.

Previdnosti je treba — kakor smo že zadnjič pisali — kadar se dela računski zaključek (bilanca, dobiček in izguba) pri posojilnicah, katere so že ob koncu prvega tečaja obresti kapitalizovale. Veliko teh obresti se je v drugem tečaju izplačalo pod imenom hranilne vloge. V «bilanci» se na to ne jemlje toliko ozira, četudi bi izkazala pri inventarju manj vlog brez pripisanih obresti; kajti izplačalo se jih je več, kakor kaže inventar, ker so bile obresti vmes. Kadar se pa vse pripisane obresti od prvega in drugega tečaja h kapitalu prištejejo, potem se pa ta točka pri «pasivih» vjema z dejanskim novim stanjem hranilnih vlog. Tako gladko pa ne gre pri «izgubi». Ondi bi se ne našlo enakega števila za «čisti dobiček», ako se prej od «pripisanih obresti» ne odštejejo tiste «pripisane obresti» 1. tečaja, katere so se od 2. tečaja pod imenom «hranilnih vlog» izplačale, ali pa ako se to število postavi med konto «dobiček».

Upravni stroški.

Gledé upravnih stroškov, ki se med izdatki izkazujejo, še niso vse posojilnice na čistem. Mi bi želeli, da bi se pod tem imenom sumarično izkazovali sledeči stroški: izdatki za pisarnico (najemščina, kurjava, svečava), za pisalne potrebščine, pošto; tudi donesek za «Zvezo» se lahko tukaj vračuni. Nikakor pa ne želimo, da bi se pod tem imenom izkazovali davki, neposredne pristojbine, tudi ne davki od posestev. Ravno tako ne nasvetujemo, da bi se izkazavale pod tem imenom nagrade ravnateljstva, nadzornikov, uradnikov.

V obče spadajo pod to ime neproduktivni izdatki, t. j. taki izdatki, ki se posojilnici ne povrnejo in ne donašajo nič dobička.

Za poravnavo upravnih stroškov terjajo posojilnice od izposojevalcev navadno kakšno odškodnino, kar jim ni zameriti.

Ti upravni stroški znašajo pri nekaterih posojilnicah 2% od posojila, kar je vsekako preveč, še 1% je veliko. Najbolje je, da jemlje za pokritje upravnih stroškov posojilnica pod tem imenom le toliko odškodnine, kolikor ima sama stroškov, na. pr. za kolke, zadolžnice, knjižice, za vpogled v zemljiško knjigo ali za poizvedovanje pri zaupnih možeh itd.

Takih doneskov za pokritje upravnih stroškov smejo jemati vse posojilnice brez izjeme; Raiffeisnovke se pa morajo pri zaračunanju kakšnih splošnih upravnih stroškov ozirati na zakon z dne 1. junija 1889. Pri teh posojilnicah ne sme biti med hranilnimi in posojilnimi obrestmi z vsemi postranskimi stroški vred več kakor $1\frac{1}{2}\%$ razlike.

Ne-Raiffeisnovke morajo plačevati pridobninski davek. Kadar davčne gosposke odmerjajo ta davek, prerešetajo vsa števila v letnem računu, in takrat so one upravičene zahtevati, kaj se je vse izplačalo pod imenom upravni stroški.

Inventar in nepremičnine.

Običajno se prišteva k inventarju pohištvo, blagajna in slične reči. K temu posojilniškemu imetju se smejo prištevati tudi drage knjige in večja množica nerabljenih tiskovin. Če ima posojilnica koncem leta tudi večjo množino drv, premoga ali kaj sličnega, sme tudi to prištevati k inventarju, zlasti če je pod tem imenom plačala dotične reči. Vse te reči, ki spadajo k inventarju, se pa vsako leto več ali manj obrabijo in porabijo. Zato se v letnem računu običajno ta obraba in poraba zaračuni z 10%; po okolščinah se sme pa tudi več ali manj zaračuniti.

Nepremičnine, ki jih utegne posojilnica imeti so: hiše in druga poslopja, zemljišča itd. O teh naj se vodi poseben račun.

Prehodni zneski.

Včasih se pripeti, da pridejo taki izdatki, ki se ne morejo drugače imenovati, kakor »prehodni zneski«. Na pr. treba je začasno založiti kakšno svoto, ali je treba kaj na račun plačati; *) takrat se ta izdatek zapiše pod imenom »prehodni znesek«. To sicer ni hvalevredno, ker se vendarle ni izdatek imenoval s pravim imenom.***) Vendar ne gre ta izraz tako rabiti, da se ž njim zamaši bilanca, ako se ne vjemajo aktiva in pasiva, ali dohodki in izdatki itd. Pomniti pa je, da mora ravno tisto število, ki ga izkažemo pri izdatkih pod imenom »prehodni znesek«, priti tudi med dohodke pod istim imenom.

Enako ni hvalevredno, če se jemlje denar iz blagajne, če tudi za krajši čas, ne da bi se to zapisalo v blagajniški dnevnik, marveč se zapiše le na kakšen listek, kar imenujejo trgovci »bon«. S »prehodnimi zneski« in z »boni« se utegnejo utihotapiti velike nepravilnosti.

Razni davki.

Posojilnice morajo plačevati razen kolkov, ki pridejo na zadolžnice, oziroma na menice in na vloge raznim gospodkam [(vloge na politične in davčne oblasti so navadno kolka proste, le vloge na sodnije morajo biti kolkovane) — Raiffeisenovke naj na kolka proste vloge zapišejo : Kolka prosta vloga glasom zakona od 1. junija 1889, § 4)] sledeče davke: neposredne pristojbine, rentnino, pridobinski davek, pristojbinski namestek, če imajo kakšna posestva, obrtni davek, če se pečajo z obrtom (na pr. z gostilno), zemljiški davek, če imajo kaj zemljišča.

Neposredne pristojbine.

V smislu postave od 21. maja 1873 (drž. zak. št. 87) § 3 in 4, morajo posojilnice vsakega pol leta in najdalje do 15. julija in 15. januarja plačati neposredne pristojbine po menični lestvici (skala I.) od sledečih skupnih zneskov, ki so se v preteklem polletu vplačali, oziroma izplačali:

*) Na pr. na račun ekspenzarja odvetniku.

**) Boljše bi bilo kot »posojilo« osebi, ki je tožena.

1. od vplačanih deležev,
2. od izplačanih deležev,
3. od vstopnine,
4. od izplačanih obresti deležev,
5. od izplačanega kakovega drugega dobička društvenikov.

Te izkaze mora posojilnica sama narediti in plačati pri dotični davkariji z izkazom vred določeno pristojbino.

Zamuditi se ne sme, ker se predpiše dvakratni, oziroma enkratni znesek pristojbine kot kazen, če se le en dan zamudi.

Te pristojbine se radi tega plačujejo, ker smejo biti zadružne knjižice brez kolka.

Posojilnice, ki so pri celjski »Zadružni zvezi« so dobile o svojem času dovoljenje, da smejo te pristojbine plačati le enkrat v letu, in sicer do 15. aprila vsakega leta.

To ugodnost je podelilo celjski »Zvezi« za vse članice visoko c. kr. finančno ministrstvo že pred 20 leti, in sicer z naredbo od 24. avgusta 1885, št. 23.096.

Za koroške članice celjske »Zveze« pa velja še naslednja posebna ugodnost.

C. kr. finančno ravnateljstvo v Celovcu je namreč določilo z razglasom od 12. avgusta 1904 št. 13.855 v zvezi z razglasom od 20. decembra 1904, št. 22.399 sledeče:

Za vse sedaj v »Zvezi« slovenskih posojilnic v Celju stoječe koroške članice in tudi za vse one koroške zadruge, ki bodo v bodoče tej »Zvezi« še pristopile, se določi splošni rok za vplačilo neposrednih pristojbin po predpisih zakona od 21. maja 1873, drž. zak. št. 87, in sicer se imajo plačati te pristojbine vsako leto najkasneje do 31. julija na podlagi računskega zaključka za pretečeno upravno leto.

Vse ostale članice celjske »Zveze« na Kranjskem, Primorskem in Štajerskem pa imajo za sedaj rok za plačilo teh neposrednih pristojbin do 15. aprila vsakega leta.

Na ponovljeno prošnjo celjske »Zveze« je finančno ministrstvo dovolilo dne 8. februarja 1905, št. 7203, da smejo posojilnice te »Zveze« plačati te neposredne pristojbine tudi šele do konca julija vsakega leta.

Od čistega dobička ni treba plačevati neposrednih pristojbin, kajti pri Raiffeisnovkah pride ves čisti dobiček v rezervni fond, ki pa ni podvržen nobenemu davku. Od nagrade,

ki jo dobé včasih udje načelstva, tudi ni treba plačevati nikakoršnih pristojbin. Če dobé odborniki kaj nagrade, morajo sami plačati osebni dohodninski davek. Nekateri svetujejo, da se plačane neposredne pristojbine zapisujejo v posebno knjigo. To ni potrebno; kajti vse svote, od katerih se plačujejo neposredne pristojbine, so razvidne iz dnevnika in razdelnikov. Kadar se pristojbine plačajo, se dobi pri davkarji potrdilo, ki se rabi kot priloga k letnemu računu. Te neposredne pristojbine se plačujejo po sledečem formularju:

I Z K A Z.

registrovane zadruge zomejeno zavezo,
o neposrednih pristojbinah, katere se morajo po določilih
§§ 3 in 4 zakona od 21. maja 1873, drž. zak. št. 87 plačati.

Za čas od

Tek. št.	Sklicuje se na računsko knjigo in letni računski zaključek	P r e d m e t	Znesek podvržen pristojbini		Po kateri lestvici se pristojbina odmeri	Pristojbina		Opomba
			K	v		K	v	
1		Vplačani deleži			I			
2		Izplačani deleži			I			
3		Izplačane obresti deležev, oziroma dividend od deležev *)			I			
4		Vplačana vstopnina .			I			
5		Eventual. izplačan dobiček zadruženikom **)			I			
Skupaj . . .								

V, dne 190.....

*) Le nekatere posojilnice, ki imajo visoke deleže, jih obrestujejo. Dividend, v pravem pomenu te besede navadno posojilnice ne dajejo; na Slovenskem samo: Metliška, Vrhiška (kmetska) in Radovljiška.

**) Dobička naše posojilnice ne razdeljujejo med ude, k večjemu če to storé prej imenovane posojilnice.

Rentni davek.

Plačevanje rentnega davka je za zadruge vpeljano z novim davčnim zakonom od 25. oktobra 1896, drž. zak. štev. 220. (§ 133. 1. b in sl.), in sicer znaša ta davek $1\frac{1}{2}\%$ od izplačanih in kapitalizovanih obresti hranilnih vlog. Ta davek bi morali plačati hranilničarji, a običajno ga prostovoljno plačujejo za njih denarni zavodi sami.

Rentni davek se plača s posebno tiskovino, katero je dobiti pri vsakem c. kr. davčnem uradu brezplačno.

Obrazec se mora izpolniti na podlagi računskega zaključka odnosno na podlagi pol-, oz. letnega sklepa v razdelniku za izdatke v dveh izvodih ter se mora od zadruge v zmislu pravil redno podpisati. Eden od davkarije potrjen izvod obrazca se predloži potem pristojnemu c. kr. okrajnemu glavarstvu kot davčni oblasti z neolkovanim dopisom v dokaz plačila.

Prav hvalevredno so prevzele vse naše zadruge plačevanje rentnega davka same, ne da bi ga vlagateljem odtegovale, oz. zaračunavale, v kar bi bile sicer opravičene, kajti rentni davek je dolžan plačati vsak vlagatelj sam.

Tiskovina za plačevanje rentnega davka pa se dobi tudi v društveni Zvezni prodajalni v Celju.

Ker še vedno niso nekatere zadruge, žal da tudi nekatere davčne oblasti na jasnem, v katerih rokih je plačevati rentni davek priobčujemo v naslednjem ukaz c. kr. finančnega ministrstva od 2. julija 1898, št. 35.196 v zadevi rokov za plačevanje rentnega davka.

Vsem v »Zvezi slovenskih posojilnic v Celju« stoječim takozvanim Raiffeisenovim posojilnicam; *) to je onim, katerih

*) Za vse druge posojilnice, ki so osnovane po Raiffeisenovih načelih in katere pa ne stoje v celjski »Zvezi«, (no pa tudi druge zveze dobé olajšave,) velja ukaz visokega c. kr. finančnega ministrstva z dne 24. junija 1898, št. 33.306, odst. 4, kateri določa, da smejo iste predlagati izkaze gledé rentnega davka in plačevati istega celoletno, in sicer najkasneje do 31. januarja davčnemu letu sledečega leta.

Za slučaj, da bi davčna oblast terjala izkaz in plačilo rentnega davka proti določilom zgoraj navedenega ukaza c. kr. finančnega ministrstva, protestujte proti temu ter se sklicujete na to, da ste član »Zveze slovenskih posojilnic v Celju«, »Zvezi« pa stvar naznanite, da ukrene ta po potrebi eventualne daljne korake.

pravila ustrezajo zahtevam zakona z dne 1. junija 1889, d. z. št. 91 se določi splošni rok za plačevanje rentnega davka do 31. marca davčnemu letu sledečega leta.

Za druge v «Zvezi» stoječe posojilnice velja normalni ukaz visokega c. kr. finančnega ministrstva z dne 30. januarja 1898, št. 1731, kateri določa posojilnicam poluletni rok za predlaganje izkazov in plačevanje rentnega davka, in sicer tako, da imajo plačati rentni davek za prvo polletje do 31. julija dotičnega leta, za drugo polletje pa do 31. januarja prihodnjega leta.

Nadalje pa zgoraj navedeni ukaz visokega c. kr. finančnega ministrstva izrečno dovoljuje, da smejo one posojilnice, katere se vsako leto od revizorja celjske «Zveze» pregledujejo in v slučaju, ako v smislu člena 8. II., št. 2. izv. predp. III, II. oddelek zak. z dne 25. oktobra 1896, drž. zak. št. 220, obresti celoletno h kapitalu pripisujejo, plačevati rentni davek od kapitalizovanih obresti hranilnih vlog tudi le enkrat na leto, in sicer do konca marca bodočega leta. Le od izplačanih obresti hranilnih vlog bodo morale plačevati te posojilnice rentni davek za prvo polletje že do konca julija vsakega leta.

Opozori se pa na to, da se mora plačevati rentni davek le od obresti hranilnih vlog, ne pa tudi od obresti deležev, ker so te obresti rentnega davka proste tudi v slučaju, ako se posamezne posojilnice v smislu § 85. odst. 1. zakona z dne 25. oktobra 1896 (ali po § 84. lit. e) pridobninskega davka proste.

Za centralne kase in zadružne zveze je izdalo finančno ministrstvo dne 11. marca 1899, št. 5213 (dopis na dolenje-avstrijski deželni odbor) olajšavo, da so te blagajne in zveze proste rentnine*) od obresti denarjev, došlih v tekočem računu, ako se tudi v pravilih ti novci navajajo pod imenom «tekoči račun» in ne «vloge», in ako se za te denarje ne izdajejo običajne hranilne knjižice.

Rentni davek običajno znaša $1\frac{1}{2}\%$ od izplačanih in kapitalizovanih obresti hranilnih vlog in 2% od izplačanih in kapitalizovanih obresti vlog v tekočem računu. Poslednje pa le

*) Plačevanje bi po zakonu itak le zadelo zadružne posojilnice, ki pošiljajo centralni kasi novce.

tedaj, če imajo stranke v posojilnici denar naložen na tekoči račun; *) izposojilo, kot društveni dolg torej ne spada sem.

Obroki za plačevanje rentnine

se podaljšajo do 14. aprila (za drugo polletje), oziroma do 14. oktobra (za prvo polletje) le tistim posojilnicam, katere se oglašijo s prošnjo (kolek 1 K) pri c. kr. okrajnih glavarstvih z dostavkom, da so pripravljene do 30. decembra vsakega leta na račun rentnine 2. polletja toliko plačati, kolikor je bilo rentnine v 1. polletju. Velikim posojilnicam svetujemo, da se po tem ravnajo; malim tudi, ako nimajo časa, do 30. januarja vse hranilne obresti izračunati.

Mi pa vendar svetujemo, da se plačujejo neposredne pristojbine in rentnina vsaj do 15. aprila vsakega leta.

Pridobninski davek.

Vsled zakona z dne 25. oktobra 1896, drž. zak. št. 220, mora plačevati večina zadrug pridobninski davek. Način, kako se najde na podlagi računskega sklepa podlaga za odmero pridobnine in kako se napoved o pridobnini izpolni, ni baš jednostaven.

Pridobninski davek plačujejo zadruge le, ako znaša letni čisti dobiček nad 600 K.

Napoved za odmero pridobnine se napravi na tiskovini, katera se dobi pri vsaki c. kr. okrajni davčni oblasti brezplačno.

Opozarjamo, da se mora predložiti ta napoved o pridobnini po § 110. zgoraj navedenega zakona 14 dni potem, ko je redni občni zbor letni računski zaključek odobril, najkasneje pa v šestih mesecih po preteku upravnega leta, za katero se napoved predloži.

Jako važno je v tem novem davčnem zakonu določilo v § 84. lit. e, da so pridobni ne popolnoma

*) Da posojilnice le $1\frac{1}{2}\%$ rentnino in ne 2% plačujejo, naj se ogibljejo izraza tekoči račun, kakor smo že svetovali.

proste posojilnice Raiffeisenovke, to je one posojilnice, katerih pravila vstrezajo tudi določilom § 1. zakona od 1. junija 1889, drž. zak. št. 91 in katere so si pridobile od pristojnega c. kr. finančnega ravnateljstva priznalo, da o njih to velja, kar ta zakon zahteva.

Vse druge posojilnice pa morajo c. kr. okr. glavarstvu kot davčni oblasti prve stopnje predložiti zaradi odmerjenja pridobninskega davka:

a) napoved o pridobnini za preteklo upravno leto od podjetij, katera so zavezana javno polagati letni račun na predpisani tiskovini;*)

b) računski zaključek za preteklo upravno dobo v dveh izvodih. Isti mora obsegati poročilo po predpisih § 22, združenega zakona od 9. aprila 1873, drž. zak. št. 70, denarni promet, natančno bilanco, to je razkaz imetja in dolgov posojilnice, posebni račun izgube in dobička. Pripomni se, da morajo biti v denarnem prometu med izdatki posebno še špecificirani vsi davki s prikladami vred, torej pri posojilnicah neposredne pristojbine, rentni davek in pridobninski davek;

c) prepis zapisnika občnega zbora, pri katerem se je računski zaključek za preteklo leto odobril. Pristavljamo, da ni potreba priložiti napovedi o pridobnini popolnega prepisa zapisnika o občnem zboru, ampak le delni prepis tega zapisnika, in sicer samo gledé točke o razdelitvi čistega dobička. Vse druge stvari, katere so se pri občnem zboru razpravljale, nimajo za odmero pridobnine nobenega pomena in jih torej tudi ni potreba naznanjati davčni oblasti.

Nekatere zadruge in posojilnice uživajo nekoliko ugodnosti gledé odmerjenja pristojbine.

Ugodnosti, katere priznava zakon pogojno oproščenim za drugim glede pridobnine, določujeta §§ 85 in 100, zak. z dne 25. oktobra 1896, d. z. št. 220.

Te ugodnosti so trojne:

1. Če čisti dobiček take zadruge ne presega 300 gl. = 600 K, potem je pridobnina popolnoma prosta.

*) V tej tiskovini naj se v rubrikah «dohodki» in «stroški» ne prepišejo svote iz «denarnega prometa», ampak svote iz konta «zgube» in «dobička».

2. Če pa čisti dobiček presega 600 K, potem mora sicer zadruga pridobnino odrajtovati, toda čisti dobiček se ne vzame s celim zneskom v poštev, temveč do 2000 K le s $\frac{3}{10}$, od presegajočega zneska pa s polovico.

3. Davčna mera znaša, ako čisti dobiček ne presega 1200 K $8\frac{1}{2}\%$, inace po 10% .

Vzgleđi naj to pojasnijo.

Zadruga A ima čistega dobička 530 K, zadruga B 1000 K, zadruga C 2000 K in zadruga D 3000 K. Koliko plača vsaka teh pridobnine?

1. Zadruga A nič, ker čisti dobiček ne presega 600 K.

2. Zadruga B plača pridobnino od treh desetink od 1000 K, to je od 300 K po $8\frac{1}{2}\%$, to je 25 K 50 v.

3. Zadruga C plača pridobnino od treh desetink od 2000 K, to je od 600 K deset odstotkov = 60 K. Deset odstotkov zaradi tega, ker čisti dobiček presega 1200 K.

4. Zadruga D plača za prvih 2000 K pridobnino samo od $\frac{3}{10}$, to je 600 K, od ostalih 1000 K pa se vzame v poštev $\frac{1}{2}$ = 500 K, torej ima ta zadruga plačati pridobnino od 1100 K, in sicer od te svote 10% , to je 110 K.

K tem davkom pridejo po tem seveda še d o k l a d e, deželne in občinske, ki so različne po deželah in občinah.

Čisti dobiček, od katerega se pridobnina odmeri, pa ni samo tisti znesek, katerega zadruga sama v svojih računih kot »čisti dobiček« izkaže, temveč zakon natančno predpisuje, kako se ima čisti dobiček v svrhu odmerjenja pridobnine izračunati.*) Zadevni predpisi zakona so največje važnosti, in potrebno in koristno je, da se vsaka zadruga že pri sestavi računov in bilance na dotične določbe zakona ozira. Le tako je mogoče sestaviti čist, tudi nasproti davčnim oblastvom veljaven in nespodbojen račun. V nasprotnem slučaju pa zadruga le sama sebi škoduje.

*) Obdačijo se še druge svote iz računa, ne samo čisti dobiček; kakor obresti deležev, darila (nekatera). Kar se dene od čistega dobička v splošni rezervni fond, se obdači; zato je dobro, da imajo ne-Raiffeiznovke še posebni rezervni fond za zgube, ker se svote, ki se stekajo v njega, ne smejo obdačiti. Sicer pa v tej zadevi postopajo davčne gosposke zelo različno. Upravno sodišče je v posebnem slučaju določilo, da se sme obdačiti rezervni fond, če ne služi zgolj za pokritje v pravilih določenih zgub.

Zato hočemo v sledečem natančno in temeljito razpravljati označene predpise zakona, ki so obseženi v §§ 92 do 99 zak. z dne 25. oktobra 1896, d. z. št. 220.

Uživanje teh ugodnosti je pri posojilnicah odvisno od nekaterih pogojev, ti pogoji so:

Posojilnica, ki hoče biti pogojno oproščena od pridobnine, sme posojila dajati samo svojim članom. Navadno imajo posojilnice to določbo že v svojih pravilih in je tedaj prekoračenje te določbe skoraj izključeno. Vendar je na Kranjskem še par posojilnic, ki posojujejo tudi nečlanom — n. pr. Vrhnjska in I. dolenjska v Metliki — te seveda niso deležne davčnih ugodnosti, plačati morajo pridobnino v polnem znesku, od cele svote svojega čistega dobička.

Posojevati torej sme posojilnica, da je deležna davčnih ugodnosti, le svojim udom. Nasprotno pa sme taka posojilnica:

- 1.) pri nečlanih jemati posojila;
- 2.) od nečlanov sprejemati hranilne vloge;
- 3.) ne ude sprejemati kot poroke za udom dana posojila;
- 4.) svoj denar nalagati pri zavodih in podjetjih, ki morajo javno polagati račun: n. pr. pri hranilnicah, posojilnicah itd.;
- 5.) za svoje ude izvrševati inkaso terjatev pri neudih.

Kaj je «inkaso»? Izgled naj to pojasni. Posojilnični član ima pri raznih ljudeh v manjih in večjih zneskih iskati denar. Nerodno mu je, da bi se sam pečal s sprejemanjem in zaračunavanjem teh zneskov. Zato poveri izterjanje in sprejemanje teh zneskov posojilnici. Poslednja sprejema od dolžnikov odplačila in jih vknjiži svojemu zadevnemu članu v dobro — bodisi kot hranilne vloge, ali pa v tekočem računu. To je «inkaso». Posojilnica je kasir svojega člana.

Menimo, da je iz predstoječega zadosti jasno, v koliko sme posojilnica stopiti z nečlani v kupčijsko dotiko, da ne zgubi davčnih ugodnosti.

Pripomnimo še, da vse predstoječe določbe veljajo tudi za Raiffeisenske posojilnice, ki so sicer, kakor smo že v zadnjem članku omenili, pridobnine popolnoma proste, ki pa so podvržene še nekaterim nadaljnim omejitvam.

Renumeracije, katere dobijo upraviteji posojilnic, so v smislu novega davčnega zakona stavke, katere se morajo od podlage za odmero pridobnine odšteti.

Nekatere nižje finančne oblasti, kakor tudi visoko c. kr. finančno ministrstvo je bilo mnenja, da se takšne renumeracije ne smejo odšteti od podlage za odmero pridobnine in so to tolmačenje zakona pri obdačevanju posojilnic tudi tako izvrševale. Na pritožbo neke gališkopoljske posojilnice pa, katera se je vsled enakega obdačenja pritožila na c. kr. upravno sodišče na Dunaju, je spoznalo isto pri razpravi dne 23. februarja 1901, da je takšne renumeracije upravičeno odšteti od podlage za odmero pridobnine, ker je iste smatrati kot neobhodno potrebnim za opravljanje in obstanek zavoda.

One posojilnice, katere same izdelujejo napovedi za pridobninski davek, si naj to dobro zapomnijo; ravnotako pa tega ne smejo prezreti oni zavodi, katerim se je morda pridobninski davek uradoma odmeril in v slučaju, da se na navedeno razsodbo upravnega sodišča pri določevanju odbitnih točk ni hotelo ozirati.

Kakor smo že omenili, so Raiffeiznovke urejene po postavi od 1. junija 1889. Take posojilnice so po § 84. točka e) zakona od 15. oktobra 1896 oproščene pridobninskega davka. Vkljub temu se je bil ta davek naložil «Okrajni posojilnici» v Krškem, češ, ona se ne ravna po točki d) § 1. zakona z dne 1. junija 1889, ker daje odbornikom in nadzornikom nekaj nagrade, katere daje baje od čistega dobička, mesto da bi se dejal ves čisti dobiček v rezervo. Zoper ta davčni nalog se je posojilnica pritožila na upravno sodišče, ker omenjeni § 1. (od 1. junija 1889) nič ne govori, da ne bi smeli odborniki in nadzorniki nagrad dobivati in ker so se dale nagrade iz tekočih dohodkov in ne iz čistega dobička. Pri upravnem sodišču je bila zmagala.

Kadar dobe Raiffeisenovke poziv, da predložijo napoved glede takega davka, naj to predložitev odklonijo, dotičnemu dopisu naj priložijo izvod svojih pravil in naj vrh tega, da še bolj razločno dokažejo, da so Raiffeisenovke, navedejo odlok, s kojim so se jim priznale pristojbinske olajšave — ter naj

koncem citirajo ukaz c. kr. finančnega ministrstva z dne 23. maja 1898, št. 48.451, ki pravi: Od gospodarskih zadrug (posojilnice spadajo k tem) in društev, zahteva naj se samo tedaj pravilna napoved za pridobnino, če se razvidi iz pravil, da so davku podvržene, a se taka zahteva opusti, če je iz pravil, koje zadruge predložijo, razvidno, da so proste davka. Ako se kljub temu skuša naložiti pridobninski davek taki Raiffeisenovki, katera daje nagrade in darila, naj se brani tega dohodninskega davka na ta način, da se sklicuje na razsodbo upravnega sodišča od 11. marca 1904, št. 245, po kateri je bila oproščena krška posojilnica, ki je gledé nagrad tako postopala. Po zakonu z dné 1. junija 1889 in 11. junija 1894, drž. zak. št 91 in 111 takim posojilnicam, katerim so se že pripoznale ali se šele pripoznajo pristojbinske udobnosti teh zakonov, ni prepovedano razširiti n jihovega delokroga — poleg pravega opravila kot hranilnica in posojilnica — samo le v nadaljnje pospeševanje njihovega namena tudi na odstavke *c* in *d* v § 2.*) Vsled tega se celo nič ne spremenijo pristojbinske udobnosti gledé opravil pod *a* in *b* § 2., in so ta opravila popolnoma neodvisna od obdačenja opravil, navedenih pol *c* in *d* v § 2. Glej odlok finančnega ministrstva z dné 20. maja 1899., št. 18.525/1898.

Za vzgled odmerjenja pridobnine podajamo, kako se je posojilnici v X, ki ni Raiffeisnovka, odmeril ta davek: Za podlago se je vzel čisti dobiček, izplačane obresti deležev, pripisane obresti deležev, neposredne pristojbine (ne vse). Te svote so dale znesek 1836 K, od katerega se sme $\frac{3}{10}$ obdačiti, t. j. 550 K. Merilo direktnega davka je 8·5, torej je bilo pridobninskega davka 46·83 K brez doklad, z dokladami vred pa 96·47 K. — Ako želi katera posojilnica ne-Raiffeisnovka, da bi se pridobnina zmanjšala, naj spremeni svoja pravila tako, da vpelje le male deleže (po 5 K ali 10 K), ki se ne obrestujejo. Plača naj tudi svoje uradnike, načelstvo, nadzorstvo iz tekočih sredstev, iz katerih tudi lahko še kaj daruje, a ne iz čistega dobička.

Preveč vplačani davki se pa sploh povrnejo, in še celo z obrestmi vred, če presegajo svoto 100 K.

*) Ta § govori o blagovnem prometu posojilnic, ki so v štajer. dež. zvezi.

6.) zavezanost, da dolžnik plačuje svoje dolgove na se-
dežu posojilnice,

7.) da se podvrže podsodnosti domačega c. kr. okrajnega
sodišča,

8.) da se vsi podpisanci, t. j. dolžnik in poroki zavežejo
solidarično, t. j. da se poroki ne podpišejo samo kot »poroki»,
ampak kot »poroki in plačniki».

9.) dobro je, da se vsi dolžniki zavežejo plačati stroške
zadolžnice, stroške za mogoče opomine in tiste stroške, ki na-
stanejo, če pride do tožbe.

Pri zadolžnicah, ki se intabulirajo, mora biti določena
kavcija za vse te prej navedene stroške. Ta kavcija znaša na-
vadno 10% posojenega denarja in se tudi intabulira.

Običajno je določilo v zadolžnicah, da se obresti pred-
plačujejo. To je res precej trdo; še trše je pa v nekaterih za-
dolžnicah določilo, da sme posojilnica dolg izterjati tudi pred
rokom, do katerega so obresti plačane. Če tudi je posojilnica
zavezana, povrniti preveč plačane obresti, vendar ne svetujemo
slovenskim posojilnicam, da bi izdajale take zadolžnice. For-
mularje zadolžnic je mogoče tako sestaviti, da se rabijo lahko
za osebni in hipotečni kredit. V tem slučaju morajo imeti pasus
(vrstico), ki govori o prej omenjeni kavciji in prazen prostor,
kamor se zapiše dano dovoljenje dolžnikovo za intabulacijo na
njegove uloške v zemljiški knjigi. Zadolžnice se pri osebnem
kreditu kolkujejo pri Raiffeisnovkah po prvi lestvici z enojnim
kolkom in to tudi v slučaju, ako so na zadolžnici podpisani
poroki (eden ali več).

Pri posojilnicah, ki niso Raiffeisnovke, se rabi kolek po
2. lestvici in to enojen kolek, ako ni porokov. Kakor hitro pa
pristopijo poroki (eden ali več), se mora zadolžnica dvojno
kolkovati. Radi kavcije (varščine), ki je navedena v zadolžnicah,
ni treba zadolžnice višje kolkovati. Tako je razsodilo upravno
sodišče dne 27. junija 1905, št. 7221.

Gledé zadolžnic pri Raiffesnovkah moramo
povdarjati, da se ne sme pri teh zavodih posoditi
na daljši, kakor na štiriletni obrok. Tako veleva
zakon z dne 11. junija 1894. V tem zmislu morajo
biti sestavljene zadolžnice. Da bi tako sestavljene za-
dolžnice Raiffeisenskih posojilnic po preteku 4 let izgubile svojo

veljavo, to ni mogoče. Vendar je svetovati Raiffeisenskim posojilnicam, da po preteku 4 let zahtevajo nove zadolžnice, posebno od tistega dolžnika, kateri je v tem času malo vrnil ali celó nič.

Menice.

Jako pripraven način posojevanja so menice. Že oblika je kaj pripravna in kolek je jako nizek. Ni treba veliko teksta izpolnjevati, in strankam je treba dati le svoje podpise. Vrh tega so menice, zlasti nekatere (potegnene, tuje) skoro toliko veljavne med kupčijskim svetom, kakor gotov denar. Menica se mora podpisati. Križ na menici velja samo tedaj, če se je podkrižanje po notarju ali pri sodišču poverilo ali legaliziralo. Lastna menica (druge ne zmirom) ima vsestransko veljavo le tri leta, od dneva, ko je menica v plačilo zapala. To je: glavni dolžnik in poroki so vezani tri leta po zapadnem dnevu. Pri menicah je tedaj zeló paziti, kdaj zapadejo, ker jih je treba prezentovati (t. j. dolžniku naznaniti) ali protestovati (t. j. v tožbo dati). Menice so lastne ali potezke. Za posojilnice (posebno manjše, kmetske), ako že poslujejo z menicami, sodi najbolj lastna menica. Na vse druge menice je pa treba še bolje paziti, zlasti na menice z žiranti, na menice s hrbtnopisi in druge.

Nekatere posojilnice rabijo lastne obrazce za menice. To se nam zdi, da si nakladajo brezpotrebne stroške in več dela, ker se mora prej kolek na menico pritisniti in od davkarije preštampiljati, predno se sme rabiti. Plačilni rok za menico se sme postaviti kvečjemu le na šest mesecev od dneva, od katerega je menica izdana (datirana). Če bi se postavil plačilni rok na daljšo dobo, mora imeti menica kolek po drugi lestvici, ker se drugače kaznuje s desetkratnim kolkovim zneskom. Za izrečno podaljšanje bi bilo treba na hrbtu menice novega kolka. Ker se pa običajno le molčé dovoli menično podaljšanje, sme menica 3 leta mirno počivati. Če je pa stara celo 3 leta po zapadlem dnevu, izgubi veljavo kot menica; mora se torej paziti, da se menica prej, ko je pretekla triletna doba, računjeno od dne, ko je v plačilo zapala, ali plača ali pa zamenja z novo

menico, ali pa se iztoži pravočasno, t. j. tako, da se meniška tožba more dolžnikom (in porokom) dostaviti še prej, ko je potekla omenjena doba 3 let.

Konečno dostavimo in povdarjamo še enkrat, da Raiffeisnovke ne smejo rabiti menic, kadar posojujejo. — Posojevati na menice se imenuje tudi menice «eskomptovati». «Eskompt» namreč pomeni posojilo na tako imenovane potegnjene ali tuje menice. Ako pa posojilnica menice te vrste odda naprej, da dobi sama zanje denar, se to imenuje «reeskompt».

Poroštvo.

Najbolj praktične so tiste posojilnice, ki imajo vpeljan tak način posojevanja, da nimajo porokov. Tak način posojevanje je, če se posojujejo na dobre hipoteke. Pri teh gotovo ni treba porokov; toda tega načina mi nimamo v mislih, ker ga le izjemoma priporočujemo posojilnicam. V mislih imamo tiste posojilnice, ki posojujejo na tak način, pri katerem se poroki ne zavežejo samo kot «poroki», ampak še kot plačniki. V mislih imamo tudi tiste posojilnice, ki posojujejo na lastne menice. Pri teh so vsi, ki so na menici na prvi strani podpisani, «akceptanti» ali sprejemniki menice, t. j. z dolžnikom vred, ki je prvi podpisan, so tudi kot poroki v prvi vrsti «plačniki» in ne samo «poroki» ali «žiranti».

Razloček med «porok» in med «porok in plačnik» je ta, da postane navadni porok šele takrat odgovoren za posojilo, ko je bila že brezuspešna tožba proti dolžniku.

Poroku ni treba, da je član posojilnice; tudi ženske so lahko porokinje; samo mora imeti vsak porok samostalno imovinsko upravo.*) Odborniki posojilnice naj ne bodo ne poroki, ne dolžniki, da se zavarujejo proti vsakršnim pritožbam.

Če umrje navaden porok, so za njim odgovorni njegova zapuščina in njegovi dediči. Poslednji pa le tedaj, če so zapopadene v napravljenem inventarju pri zapuščinski obravnavi tudi vse poroštvene zaveze. Dobro je torej naznaniti te porošt-

*) Samostalne imovinske uprave nimajo nedoletni in tisti, ki so radi zapravljivosti ali slaboumnosti prišli pod kuratelo (varuštvo).

vene zaveze takoj sodnji.*) Pri zapuščinski obravnavi lahko zahteva posojilnica, da se dolg zagotovi s tem, da se gotova svota deponira (založi) od strani dediča poroka, če ni bilo do tedaj nadomeščeno poroštvo z drugim.

Poroštvo samo (torej če je kdo podpisal le kot «porok»), (Po § 1367 občnega državlanskega zakonika) zastara v 3 letih po porokovi smrti,**) če ne opominja posojilnica zapali dolg sodnijskim ali izvensodnijskim potom pri dedičih umrlega poroka. Dediči***) onega pa, ki je podpisal zadolžnico kot porok in plačnik, ostanejo odgovorni za celo dobo zastaranja 30 let.

Priporočati je torej, da se zahteva v slučaju porokove smrti od dolžnika, da postavi novega poroka mesto umrlega.

Če hoče kdo odstopiti od poroštva, sme to storiti le tedaj, če mu to dovoli načelstvo, katero je med tem poskrbelo, da je dobil dolžnik drugega zanesljivega poroka. V takem slučaju se zadolžnica ponovi; zadostuje pa tudi, če podpiše novi porok staro zadolžnico s pristavkom «porok in plačnik».

Soproga kot porokinja. Skoro v vseh pravilih slovenskih posojilnic je določilo, da naj podpišeta zadolžnico soprogo in soproga. To sicer ni ravno pogoj veljavnosti zadolžnice, pa zelo kategorično povelje posojilnicam, katere so dolžne, da se tudi ravnajo po tem določilu v pravilih. — Večkrat pride soprogo prositi posojila, dasi on ni lastnik posestva, marveč ona. — Veliko slučajev je, v katerih je ona solastnica posestva. — Ako tudi to ni, je pa ona na posestvu vknjižena za svojo doto, katero je k hiši prinesla, ali pa za svoto, ki je večkrat tudi enaka, katero jej je bil sedanji mož v ženitovanjskem

*) Sploh je dobro, da se posojilnica sodnji v tej zadevi priporoči, na pr., da jej ta recimo privatnim potom naznanja mrliče v njenem okrožju.

**) 1 leto je pa doba, v kateri je mogoče ugovarjati ali izpodbijati, ako je dolžnik ali porok svoje premoženje izročil drugemu, ne da bi bil prej odvezan kot porok, oziroma plačnik za storjeni dolg. Ako je bil pa porok obenem plačnik, so zavezani njegovi dediči še 30 let po njegovi smrti, kar velja seveda tudi za dediče glavnih dolžnikov. Če je pa dedič enkrat že plačal obresti, je s tem pripoznal, da je to njegov dolg, od česar je plačal obresti, in od dne, ko je zadnjič plačal obresti, se šteje še 30 let; tako velevala namreč dvorni dekret od 19. septembra 1837 (No. 229. der Justitzgesetzsamlung).

***) Če ne bi bil morda dedič že pred smrtjo poroka (in plačnika) prevzel premoženja; torej v tem slučaju ni dedič nič zavezan, ako ni posojilnica pravočasno (v enem letu) izpodbijala.

pismu «nasproti» pripisal, kakor se govori. Ako bi pa tudi teh razlogov ne bilo, kaže, da je žena obveščena o moževih dolgovih, prvič ker skupaj gospodarita, skupaj zapravljata in uživata, drugič, ker so ženske po navadi zelo skrbne, ker utegne torej vsled te ženske lastnosti posojilnica lažje dobiti od dolžnika, oziroma od obeh dveh vračilo in obresti. Tudi v moralnem obziru je boljše, da denar mož in žena sprejemata. Soproga naj namreč vé, kje mož denar dobi, da se pozneje, kadar ga bode treba vrniti in kadar bode denar zopet v hiši, ne bode jezila, ko bode na pr. mož živino ali vino ali kaj drugega prodal in denar zanesel v posojilnico. Mož in žena naj bosta v teh in drugih slučajih to, kar veli nemški pregovor: «Mann und Weib ist ein Leib».

Če je soproga soposestnica katerega poroka, naj se v slučaju potrebe tudi ona kot porokinja podpiše. Navadni poroki se zavežejo kot taki edinole za dobo, ki je na zadolžnici imenovana. Vsako pismo podaljšanje take zadolžnice je brez vedenja navadnega poroka neveljavno za njega. — V zmislu § 1346 splošnega meščanskega zakonika je dolžna posojilnica, da dolžnika poprej terja, predno sme prijeti navadnega poroka. — Ako je dolžnik plačal kako svoto, neha poroštvo za to svoto. Na pr. dolžnik vrne danes 100 K, jutri se mu pa teh 100 K zopet posodi, tedaj za teh 100 K neha staro poroštvo; treba je iskati novega.

Ako ima posojilnica poleg porokov tudi zastave, ne sme zastavljenih reči vrniti brez porokovega dovoljenja, sicer neha poroštvo. — Če porok umrje, je zavezana za poroštvo zapuščina in pravni nasledniki, ako so prevzeli po § 802 (obč. mešč. zak.) dedščino, t. j. kolikor ta znese z ozirom na dolgove, da so namreč prevzeli aktiva in pasiva rajnkega. — Po smrti porokov je najboljšje terjati nove poroke. — Ako je več porokov, od katerih načelstvo izpusti enega, imajo ostali poroki pravico do njega, ako bi bilo treba. — Drug drugemu biti za poroka, naj se dopušča le izjemoma.

Podaljšanje zadolžnic.

Z olajšavo, ki je dana Raiffeisnovkam, da kolkujejo po I. lestvici, je združeno navodilo, da naj dajejo posojila le na

poroštvo in na kratek čas, da naj preskrbijo svojim članom denarna sredstva le za vsakdanje gospodarstvo; posojila na vknjižbo ali na dolge dobe naj pa navadno propustijo drugim zavodom.

Po tem navodilu se naj ravnajo vse Raiffeisnovke.

Posojila, ki so je dale Raiffeisnovke na kratko dobo, na pol leta, eno leto itd., naj se v določeni dobi tudi vrnejo; s tem se navadijo člani prepotrebne točnosti v denarnih zadevah.

Nikakor ni dobro, da bi se posojilo, dano — recimo — za eno leto, vrnilo šele v desetih letih. Vendar svetujemo še enkrat vsem Raiffesenovkam, da nadomesté vse čez 4 leta stare zadolžnice z novimi, ker ustrežejo s tem zakonu in koristijo sebi. Če pa pride posojilnica v položaj, da mora zadolžnico podaljšati, naj tako postopa:

Dolžnik naj za podaljšanje poprosi; na prošnji naj porok izjavi, da privoljuje v podaljšanje; taka prošnja se mora rešiti potem seveda v seji načelstva.

Ako se rok podaljša tako, da od dneva, ko se je zadolžnica prvotno napravila in do na novo določenega dneva za povračilo ni več kot 4 leta — in če se tako podaljšanje zapiše na zadolžnico, — se kolkuje po lestvici I.; — ako pa se rok podaljša tako, da je od dneva, ko se je zadolžnica prvotno napravila in do na novo določenega dneva za povračilo — več kot 4 leta, se to zaznamuje na zadolžnici in se kolkuje tako podaljšanje po lestvici II.

Na zadolžnici se podaljšanje lahko zaznamuje na sledeči način:

Kolek
Za

povračilo v gornji zadolžnici navedenega posojila v v obstoječem znesku K z obrestmi vred podaljšuje se pod istimi pogoji in s privoljenjem poroka (ov) glasom sejinega sklepa z dne rok do

. dne

Podpis dolžnika.

Pravilni podpis posojilnice.

„ poroka (porok in plačnik).

V zadnjem slučaju, t. j. če bi se s podaljšanjem rok raztegnil nad 4 leta in bi bilo toraj potrebno kolkovanje po lestvici II. — moglo bi se postopati tudi sledeče:

Dolžniku se da popolnoma pravilno — novo posojilo, — namenjeno za pokritje zapadlega posojila — in se nova zadolžnica kolkuje spet po lestvici I. — seveda — če plačilni rok ne presega štirih let.

Ta način podaljšanja velja samo za tiste zadolžnice, na kateri so podpisani poroki edinole kot »poroki«. Takih zadolžnic je kaj malo v rabi, in mi tudi odsvetujemo, da bi se rabile take zadolžnice. Vse druge zadolžnice pa obdržé svojo veljavo 30 let in jih ni treba podaljševati pismeno.

Podpisovaje prič.

Kadar posojuje posojilnica na menice, takrat prič sploh treba ni. Kadar se posojuje na hipoteke, takrat ne morejo biti zraven priče, ker mora iti stranka, če zna ali ne zna pisati itak k sodnji ali notarju, kjer se poveri podpis. Tudi pri zadolžnicah na osebni kredit ni treba nobene priče, če se vse stranke podpišejo same. Kakor hitro pa le ena oseba pisati ne zna, je treba poklicati dve priči, od katerih podpiše ena pri narejenem križcu pisanja nevesčo osebo kot pisec in priča, druga priča se podpiše pa samo kot taka. Za priče so dobre vse osebe, bodisi moškega ali ženskega spola, ki so stare vsaj dvajset let. Osebe, ki so se same podpisale na zadolžnici kot dolžniki ali poroki, se ne morejo tudi kot priče podpisati. Udje načelstva in uradniki, ki posojujejo denar, tudi niso popolnoma nepristranske priče. Od obeh prič je lahko ena ženska; da bi obe priči bile ženske, pa ne gre. Priče ali svedoki, ki pa niso identični s poroki, ne prevzamejo druge odgovornosti kakor to, da se je oseba res sama podkrižala; tudi je dobro, da se v navzočnosti prič vse prebere, kar se je zapisalo.

Pregled dolžnikov.

Posojilnica mora od časa do časa dolžnike kontrolirati, da ne trpi škode. Povemo naj iz svoje prakse, kakšno tiskovino ali kakošen obrazec naj bi imele posojilnice za kontrolo in pregled svojih dolžnikov. Ni ravno potrebno, da bi se dolžniki dan za dnevom kontrolirali, čeravno je vsak uradni dan za to prilika, namreč kadar dolžnik vrača ali obresti plačuje, vselej je prilika, da se nekoliko kontrolira stanje njegovo. Ali ob uradnih dnevih ni dovolj časa, da bi se mogla vršiti ta kontrola sistematično in temeljito. Prišel sem pa pri premišljevanju o tem predmetu na potrebo za sistematično kontrolo dolžnikov. Ali naj se izvršuje ta sistematična kontrola vsak mesec ali vsake kvatre ali vsakega pol leta, o tem naj razsojujejo posamezne posojilnice po svojih razmerah. Vsekako je potrebno za vsako posojilnico, da izvršuje vsaj enkrat v letu sledečo sistematično kontrolo svojih dolžnikov. Posojilnice naj bi imele namreč za to pretresovanje dolžnikov tabelo s sledečimi predali:

1.) ime dolžnika, 2.) svoto prvotnega dolga, 3.) svoto dejanskega dolga, 4.) starost zadolžnice (ali menice), 5.) jeli dolg vknjižen v zemljiških knjigah, 6.) zaznambo porokov, pri katerih naj bo opazka, kako stoje poroki, ali niso morda že pomrli, 7.) naj se zapiše za slučaj, ako je prvotni dolžnik umrl, kdo je zdaj dolg prevzel, 8.) ta predal naj obsega opazko, če je posestvo prišlo v druge roke potom podedovanja ali potom prodaje, 9.) naj se opozori, ali je nov posestnik izročil posojilnici dolžni dokument, 10.) naj bi se še zaznamovalo, kako dolžnik sploh stoji, kako gospodari, kako je z njegovo moralno itd.

Nasvetujemo vsaki posojilnici, da izvrši tako sistematično pregledovanje dolžnikov ob času, ko ima posojilnica najmanj posla s strankami. Pri posojilnicah na kmetih je tak čas v poletju in prvi jeseni, ko ima kmet največ posla na polju in ko ne utegne, da bi izvrševal razne denarne zadeve. Izkušnje nas učijo, da takrat zahajajo kmečke stranke najmanj v posojilnico.

Ako se previdno posoji, je vredna zadolžnica v tistem trenutku, ko se je posodilo, toliko, za kolikor se glasi; zlasti velja to o hipotečnih zadolžnicah. Čez nekoliko časa pa utegne še vrednost hipotečnih zadolžnic nekaj izgubiti in to v sledečih slučajih: če se poslopja, na katera se je posodilo, nič ne po-

pravljajo, če se zemljišča nič ne kultivirajo, če se vinogradi slabo obdelujejo, če se posekajo gozdovi itd.

Veliko zaostalih obresti je slabo znamenje za vsako posojilnico. Mi smatramo na pr. tako posojilnico, katera ima recimo poleg 20.000 K rezerve tudi 20.000 K zaostalih obresti bolj za pasivno kot za aktivno. Kdor zaostaja z obrestmi, pri tem se je bati, da tudi kapitala ne bode vrnil. Radi tega morajo posojilnice pridno brskati po glavni knjigi posojil in gledati, katere stranke so z obrestmi zaostale. Tako kontroliranje po knjigah naj se vrši vsak mesec in pošiljajo naj se vsak mesec zamudnežem opomini. Ker je iskanje po glavni knjigi precej zamudno, naj ima vsaka posojilnica še posebni «dospetnik» (Verfallsbuch, scadenza). Tak dospetnik naj se tako uredi, kakor koledar, ki ima toliko strani, kolikor ima leto dni. Ako se še posojevanje tako vpelje, da stranke obresti poluletno predplačujejo, tedaj je mogoče po zgledu «Okrajne posojilnice» v Krškem tak dospetnik kaj praktično urediti in tako pregledno uravnati, da je evidenca dolžnikov zelo pregledna in da je mogoče s pomočjo tako urejenega dospetnika v eni uri sto opominov spisati.

Z izpeljavo teh opominov pa ni še vsa kontrola dolžnikov izvršena. Ako je posojilo le osebno ali kombinirano, ne za-dostuje, da stranka plačuje le obresti. Pri personalnem in kon-biniranem kreditu mora stranka tudi na kapital dajati, kadar obresti predplačuje.

Terjanje in tožbe dolžnikov.

Da posojilnice *) skrbno kontrolirajo svoje dolžnike in da jih pogostoma opominjajo, to odobrujemo in priporočujemo. Želimo pa, da je opominjanje strank kolikor mogoče po ceni, kar se dandanes lahko zgodi, ker so na vse strani poštno zveze, ker pismonoša v zadnjo kmetsko kočo zastonj karto ali pismo prinese. Predno se stranko v resnici in odločno terja, da vse

*) Posojilnica mora že radi tega pridno terjati dolžnike, ker se lahko zgodi, da obresti zastarajo. Če je namreč dolžnik zaostal z obrestmi že 3 leta, se ne more izterjati tega, kar je narastlo na obrestih čez 3 leta, zlasti če se mu ne more dokazati, da je bil opominjan na to svojo dolžnost.

vrne, naj posojilnica premisli, če je tak korak res potreben, ker mora v tem slučaju biti pripravljena, da pride do tožbe. Sodnijskih tožb naj se pa posojilnica ogiblje kolikor mogoče. Sodnijo naj le takrat pokliče na pomoč, kadar se hoče ogniti velike zgube. Pred izročitvijo tožbe naj ona natanko preišče dolžne listine, na katere hoče opirati tožbo; kajti ta mora biti dobro podprta, da je mogoče ž njo prodreti pri sodnji. Sodnija je namreč enako pravična nasproti tožitelju in tožencu. Posojilnica naj sama pozna vsaj nekoliko §§, na katere bo upirala svojo tožbo, bodisi da toži sama ali s posredovanjem odvetnika ali notarja.

Na pr.: Dolžnik ali porok, če je bil slednji tudi «porok in plačnik» obenem, je bil izročil vse nasledniku ali pa prodal vse pred enim letom, ko posojilnica to izve. Posojilnica ne more zdaj več izpodbijati te podaritve ali prodaje. Navadnega poroka (§ 1346 splošnega državl. zakona) ne moreš tožiti, ako nisi prej dolžnika opominjal. — Navadni porok je tudi zavezan, dokler ni posojilo vrneno, če tudi je bil v zadolžnici krajši obrok določen, razen če se je bil izrecno gledé poročstva le za gotovo dobo in samo za to dobo zavezal.

Navadni porok, ki jamči redno le za slučaj, da bi dolžnik ne izpolnil svoje obveze, se lahko takoj toži, če pride glavni dolžnik v konkurz ali pa se ob času zapalosti ne ve za njegovo bivališče, če ne zadene pri tem upnika kaka krivda (§ 1356 drž. zak.)

Kdor za koga drugega dolg poplača, zadobi pravice upnika in more od dolžnika zahtevati povračilo plačanega dolga. (§ 1358 drž. zak.); to določilo se tiče samo le porokov, ki so plačali dolg ter tako zadobili pravice upnika, ne da bi jim bilo treba za to kake cesije (odstopnega pisma).

Ako porokuje več oseb za en in isti celi znesek, jamči vsaka za celi znesek; če kateri teh porokov plača celi dolg, more zahtevati od drugih povračilo (§ 1359 drž. zak.) — i. s. redno na ta način, da zadeva vsakega enaki del.

Če bi upnik, katerega takih skupnih porokov oprostil poročstva, seveda ne more več od njega zahtevati plačila, a njegovi ostali soporoki morejo zahtevati potem vseeno tudi od njega odškodnino.

Jamstvo poroka neha razmerno takrat ko obveza dolžnika.

Če preteče čas, v kojem bi moral dolžnik plačati, še poroštvo ni končano, če tudi bi upnik ne zahteval povračila; sme pa zahtevati porok od dolžnika varstvo.

A tudi upnik ima napram poroku v toliko odgovornost, v kolikor je vsled popustljivosti v iztirjanju dolga porok trpel škodo. (§ 1364 drž. zak.)

Kdor pa jamči kot »porok in plačnik« — se ne more sklicevati na to določilo.

Kadar je treba dolžnika tožiti, kaže, da se hkrati tožijo vsi, dolžniki in poroki, če so se poroki kot plačniki nerazdelno zavezali. To velja za vse slučaje, če je dolžni dokument zadolžnica ali menica. V slučaju, da hoče posojilnica obvarovati poroke stroškov, je najboljšje, da plačajo poroki prostovoljno in si sami poiščejo sodnim potom, kar jim gré. Če pa poroki želé, da se toži najprvo edinole dolžnik, se jim tudi lahko vstreže. Toda v tem slučaju se morajo poroki zavezati, da bodo posojilnico odškodovali za tiste večje stroške, ki utegnejo nastati iz takega pravnega postopanja. Kadar je tožba uložena, naj posojilnica zasleduje tek procesa; ako jej med tem količkaj kaže, naj po mogočnosti še umakne tožbo, predno pride do izvršilne prodaje. Vselej, kadar se vrši javna dražba zemljišča ali poslopja, na katerem ima posojilnica terjatev, naj se ravnateljstvo udeleži po svojem odposlancu razpisane dražbe in naj skrbi, da reši vso posojilničnino terjatev z morebitnimi zaostalimi obrestmi in nastalimi stroški vred, ako ni posojilnična terjatev že pokrita s sodno določenim najnižjim ponudkom.

Ko bi tega ne bilo mogoče drugače doseči, je načelstvo upravičeno, nepremičnino kupiti za posojilnico. Tako kupljena posestva se morajo zopet prodati takoj, ko je mogoče brez škode za posojilnico. Če so pri kaki terjatvi poroki, naj posojilnica opozori še te, da se udeležé dražbe, da ne bo posestvo pod ceno prodano. Na ta način se morebiti tudi poroki obvarujejo škode. Posojilnica naj namreč tudi na to pazi.

Hranilne vloge.

Brez hranilnih vlog ne more biti nobena posojilnica; kajti s tem, kar dobi na vstopnini, deležih in obrestih, še ne more

vspešno delovati, t. j. v toliki meri posojevati, da ljudstvo že od daleč vidi in sliši, da je zavod res posojilnica. Da dobi torej dovolj denarnih sredstev, priskočijo jej na pomoč ljudje s svojimi prihranjenimi novci. Na ta način postane posojilnica obenem hranilnica; zato si več naših zadrug pridevlje tudi ime hranilnica. S tem pa je tudi občinstvu vstreženo; kajti marsikdo želi na daljši ali krajši obrok svoje novce naložiti plodonosno. Ker so mu prave hranilnice predaleč, ali ker se mu po pošti pošiljati ne zdi tako prilično; zato se prav rad posluži domačih posojilnic, ki mu navadno tudi večje obresti dajó kakor prave hranilnice, gotovo pa za 1% višje, kakor c. kr. poštna hranilnica.

Lepo in koristno je torej za posojilnice, ako so dobro založene s hranilnimi vlogami, kajti skoro gotovo jih spravijo med svet za višje obresti, če jih že razposodijo ali naložé v druge denarne zavode. Vendar je to le tuj denar, če ravno ni izposojen — in s tujim denarjem je treba previdno ravnati.

Toda zakonodajalec ni prvotno mislil veliko na to, — kar se mu seveda ne šteje v zaslugo, — da se bodo posojilnice pečale tudi s hranilnimi vlogami. To razvidimo iz združnega zakona od l. 1873, ki kar molči o hranilnih vlogah. Radi tega so poskušale nekatere sodnije osobito na Primorskem in tudi drugod zaprečiti, da bi se posojilnice kot zadruge pečale s hranilnimi vlogami. To bi se jim bilo znabiti tudi posrečilo, ako bi se bile tega lotile pred zakonom od l. junija 1889. Ta zakon pa je dopolnilo združnega zakona in ima v svojih določilih uzore za posojilnice (Raiffeisenove). In ta zakon že govori o hranilnih vlogah, vsled česar je najvišje sodišče večkrat priznalo posojilnicam, da se smejo pečati s hranilnimi vlogami, kakor pripozna to tudi zakonski načrt novega združnega zakona, ki je bil pred leti predložen drž. zboru.

Da bodo pa posojilnice dobivale veliko hranilnih vlog, je treba, da imajo poleg splošne dobre uredbe še v svojih pravilih ugodna določila zastran hranilnih vlog. Zapazili smo, ko smo pregledovali pravila raznih posojilnic, da imajo nekatere več ali manj nezadostna in pomanjkljiva določila v tej zadevi, osobito pravila nekaterih Raiffeisnovk.

Zastran hranilnih vlog menimo mi, da bi morala pravila imeti sledeča določila:

1. Kako se obresti računajo. (Velike posojilnice polmesečno, male mesečno. Ako dajejo katere obresti od vsakega dne, tudi dobro).

2. Kako se pripisujejo nevzdignene obresti h kapitalu. (Pri malih celoletno, pri večjih že pololetno).

3. Da se mora knjižica glasiti na ime vlagatelja. Izplačati se pa sme tudi pooblaščenцу; toda pooblaščenec je vsak, ki knjižico prinese. Dolžnost posojilnice pa ni vsakemu izplačati, zlasti tedaj ne, ako sumi, da je dotičnik prišel po nepoštenem potu do knjižice. Ako je pa na knjižici zapisano, da se ne sme izplačati vsakemu, kdor prinese knjižico; tedaj je dolžnost posojilnice, preiskovati, ali ima prinesec knjižice pravico, vzdigniti denar.

4. Izplačila hranilnih vlog se morajo odkloniti:

- a) ako je došla posojilnici sodnijska prepoved;
- b) ako je vpeljana amortizacija knjižice, ki se je bila izgubila ali je bila ukradena ali kaj podobnega.

5. V pravilih naj bodo odpovedni obroki za hranilne vloge, in ti se naj ravnaajo po velikosti posojilnice. Da bi odpovedne obroke imela posojilnica nabite le v svoji pisarni, to ne zadostuje in daje premalo zaupanja, zlasti ako sme načelstvo spreminjati te obroke.

6. Dobro je, da ima posojilnica v svojih pravilih, da zastarajo hranilne vloge po postavi od 26. septembra 1844 v 40 letih (ne v 30 letih, kakor stoji v nekaterih pravilih) v korist rezervnemu fondu.

7. Treba je dati tudi v pravila, da se poprej objavi, ako posojilnica obresti hranilnih vlog zniža, kar je na škodo vlagateljem. To se mora najmanj en mesec poprej storiti, predno stopi v veljavo nižja obrestna mera.

8. Pove naj se, kdo določuje visokost hranilnih obresti.

9. Dobro je tudi določilo v pravilih, da so obresti hranilnih vlog najmanj za $\frac{1}{2}\%$ nižje od posojilnih obresti, ki pa ne smejo biti višje kakor $1\frac{1}{2}\%$ od hranilnih obresti. (Zakon od 1. junija 1889 za Raiffeisnovke).

10. Dobro je tudi sledeče določilo, ki je v nekaterih pravilih: Po preteku odpovedanega roka se hranilna vloga ne obrestuje več.

11. Običajno je tudi sledeče dobro določilo: Med letom se obresti le tedaj izplačajo, ako se obenem vzdigne tudi ves kapital. Vendar naj se pri velikih kapitalih delajo izjeme, ako hoče kapitalist le obresti porabiti, kapitala se pa noče dotakniti. V hranilni knjižici, katero dobi vsak vlagatelj proti vračilu zadevnih stroškov, potrdita vlogo in dvig dva odbornika ali mesto enega odbornika v to pooblaščen uradnik.

Knjižica mora imeti tekoče število, ki se vjema s številom računa v «knjigi hranilnih vlog»; vsaka vloga ali dvig mora obsegati dan, v katerem se je vršila transakcija, in tekoče število blagajničnega dnevnika ali štrace, pod katerim se je vpisala v to knjigo.

Knjižica sme imeti še opombo, kdo da je pooblaščen dvigniti denar na mesto vlagatelja samega.

Načelstvo določa obrestno mero, kar naj bo v knjižicah povedano. Te določbe morajo biti razvidne v naznanilni tablici v uradnem prostoru, kjer naj bo tudi naznanjeno, kdo ima pravico podpisavati knjižico. Obresti se računijo od krone, od vinarjev ne.

Zeló je tréba paziti na to, da se te obresti v knjigi hranilnih vlog faktično pripišejo, in na to, da se jih po novem letu ne izplačuje več kot obresti, marveč kot glavnica. Dvojna škoda nastane, če se na to ne pazi. Prvič mora plačati od teh posojilnica dvakratni rentni davek, — in sicer enkrat kot pripisane, drugič kot izplačane obresti.

Posojilnica ima pravico ustaviti nadaljno obrestovanje take vloge, kjer dosegajo nevduignene obresti visokost prvotno vložene glavnice.

Posojilnica ima tudi pravico, odpovedati vsak čas vlogo po onih odpovednih obrokih, kakor jih predpisujejo pravila za vlagatelje. Opravičena je, razglasiti javno to odpoved, naznanivši samo številko vloge in visokost vložene glavnice.

O dviganju hranilnih vlog. Ako izplačaš nelastniku vlogo, prepričaj se, če je to pravilno. Ime tega nelastnika in ime, ki je na knjižici, zapiši v dnevnik in v glavno knjigo. V obče pa kaže, da se posojilnica brani izplačati nelastniku. Če je lastnik umrl, ne izplačaj, dokler sodnija ne določi dedičev.

Na hranilno knjižico naj se zapiše «geslo» ali «vinkulum»,*) če stranka to zahteva. Če se posojilnici naznani, da je knjižica ukradena ali zgubljena, naj se to v glavni knjigi zabeleži; če se knjižica ne najde, naj se vpelje amortizacija potom sodnije, kar pa ni dolžnost posojilnice. Za amortizacijo hranilnih knjižic pravih hranilnic so upravičena okrožna sodišča, ki seveda amortizujejo tudi zgubljene hranilne knjižice vseh posojilnic. Za amortizovanje (razglašenje neveljavnosti) hranilnih knjižic posojilnic so pa pooblaščen tudi okrajna sodišča, kakor je razsodilo višje deželno sodišče v Gradcu z dne 23. maja 1905 T $\frac{1}{5}$ v nekem slučaju posojilnice v Gor. Radgoni.

Včasih se pripeti, da nastane nekakšen lov na vloge. Na pr. stranki prigovarja sosedna posojilnica naj pri njej naloži. Temu naj se posojilnica na ta način upre, da ne izplača prej, dokler ne poteče odpovedni rok. Če je pa na knjižici kakšen vinkulum, naj se ne izplača prej, dokler se ne vstreže vinkulaciji.

V zadevi hranilnih vlog so imele in morda še imajo posojilnice največ neprilik. Nekaterim posojilnicam niso hotela deželna sodišča registrovati pravil, ker so bila v njih taka določila gledé dviganja hranilnih vlog, kakoršna imajo sploh navadne hranilnice. Drugim posojilnicam se je pri registrovanju zopet velevalo, da morajo najprej prinesiti od političnih gospodk dokaz dovoljenja za sprejemanje hranilnih vlog. Vse te razsodbe teh registrovalnih sodišč so pa razveljavljene, in posojilnice smejo zdaj hranilne vloge tako sprejemati, kakor njih sestre hranilnice. Samo sirotinskih denarjev jim sodnije vsled nekega starega zakona ne smejo dajati.

Hranilne knjižice se smejo vendar včasih porabiti za kavcijo. N. pr. poljedelsko ministrstvo je z odlokom z dne 12. junija 1899, št. 26.873/ex 98 izrečeno dovolilo, da se posojilniške hranilne knjižice sprejemajo za kavcijo pri lovskem zakupu. Tudi sodnije smejo sprejemati te hranilne knjižice kot kavcijo po § 56 novega civilno-pravdnega reda od 1. avgusta 1895, ki se glasi: «Če sodnija v to privoli, se smejo prepustiti v doseg varščin posebno tudi hranilne knjižice tuzemskih kmečkih in drugih posojilnic.»

*) Vinkulum (pridržek) je pogoj, pod katerim se sme hranilna knjižica izplačati. Navadno so navedene osebe, ki so opravičene vzeti vlogo.

Tajnost hranilnih vlog. Pri vseh denarnih zavodih, toraj tudi pri posojilnicah mora biti doma velika molčečnost. Ne sme se na veliki zvon obešati, kdo prosi posojila in kdo je dolžan; pa tudi se ne sme razglašati, kdo prinaša hranit. Vse to so delikatne (občutljive) stvari posameznih oseb, katerih naklonjenost si mora ohraniti posojilnica. Tudi nasproti gosposkam ne sme posojilnica teh reči razglašati, zlasti pa ne hranilnih vlog. Finačne oblasti so tu in tam že zahtevale, da se jim naznani, koliko ima ta ali ona oseba hranilnih vlog, pa to ni bilo zakonito. C. kr. finančno ministrstvo je ukazalo dne 31. januarja 1901, št. 46.483, da se mora tako poizvedovanje umakniti. Le sodnije imajo v nekaterih slučajih pravico, o tem poizvedovati in prepovedati, da se ta ali ona hranilna vloga izplača. Zlasti imajo to pravico kazenske sodnije. V nespornem postopanju niso dolžni denarni zavodi dajati niti sodnijam pojasnila gledé hranilnih vlog (razsodba najvišjega sodišča z dne 25. februarja, 1902, št 2716).

Naloženi denar.

Hranilne vloge so z ene strani res lepa podpora posojilnicam, ker se dajo od njih v obče nizke obresti. Toda utegnejo biti včasih nevarne kreditu posojilnic. Če bi nastale govorice o vojski ali o kakošnem državnem polomu, misliti bi utegnilo nevedno občinstvo, da so tudi posojilnice državne ali cesarske kase. Utegnili bi torej hranilničarji naenkrat svoje vloge umikati. In če nima posojilnica doma ali drugod dovolj zaloge, pride v neprijeten položaj, tako da njen kredit občutno trpi. Posojilnica naj torej nikar ne bode brez gotovine in brez primerne svote drugod naloženega denarja.

Posojilnica ga lahko naloži v c. kr. poštni hranilnici, kjer dobi 3% obresti. Ako je pristopila čekovnemu oddelku zaveda, kar je sicer v obče svetovati, dobi le 2%, a ima mnogo ugodnosti pri nalaganju, razpošiljanju in dviganju svojih odvečnih novcev. Več obresti dobi posojilnica, ako ga nalaga v slovenskih hranilnicah in drugih denarnih zavodih. Ker so pa skoro vse posojilnice včlanjene pri kakšni zvezi, so one dolžne po

O pristojbinskem namestku.

C. kr. finančna ravnateljstva, odnosno c. kr. uradi za odmerjanje pristojbin terjajo vsako 10. leto od posojilnic priznanice (to je napovedi) v odmero pristojbinskega namestka.

Ta davek je večinoma nepoznan. Pridobitne in gospodarske zadruge, torej vse naše posojilnice in hranilnice, ali kakorkoli se že imenujejo, ki so osnovane na podlagi zadružnega zakona od 9. aprila 1873, drž. zak. št. 70, so pa popolnoma proste gledé premičnega premoženja pristojbinskega namestka.

Le gledé nepremičnega premoženja, t. j. gledé posestev, so posojilnice podvržene zgoraj navedenemu pristojbinskemu namestku, ki znaša $1\frac{1}{2}\%$ vrednosti istih s pritiklino vred.

Oprostitev od pristojbinskega namestka gledé premičnega premoženja, odnosno odmera istega od nepremičnin se opira na § 2. zakona od 27. decembra 1880, št. 1 drž. zak. iz l. 1881.

Ker je izmed naših denarnih zavodov malo takšnih, ki bi imeli tudi posestva, hiše i. t. d., torej, ki bi imeli kako nepremično premoženje, je potrebno, da se one posojilnice, od katerih terja katerakoli davčna oblast predložitev priznanice o pristojbinskem namestku, obrnejo z nekoljkovano vlogo na dotično davčno oblast z naznanilom, da pristojbinskemu namestku niso podvržene, ker nimajo nepremičnin, in se naj v dotični vlogi sklicujejo na zgoraj navedeni zakon od 27. decembra 1880.

One posojilnice pa, ki imajo kako posestvo, hišo, ali kaj enakega in to posestvo izkazujejo v vsakoletni bilanci med imetjem (aktivi), so, kakor zgoraj povedano, pristojbinskemu namestku podvržene, ter morajo istega plačati $1\frac{1}{2}\%$ od vrednosti posestva s pritiklino vred. Dotične napovedi je vložiti pri onih finančnih oblastih, od katerih pride poziv za priznanje. Potrebne tiskovine se dobé v vsakem davčnem uradu za lastno nabavno ceno, par vinarjev.

Ta davek pa se terja le vsakih deset let; zadnjič se je terjal 1. januarja 1901, torej se bo terjal zopet l. 1911. Kakor so takrat finančne gosposke opozorile posojilnice na ta davek, tako je pričakovati, da bodo to storile tudi leta 1911. Za kazen, če se napoved ne odda o pravem času ali zamolči ali odda neresnična napoved, se odmeri ta pristojbina dvojno.

Darila.

Vse posojilnice, osobito Raiffeisnovke imajo človekoljuben namen. Posojilnice slednje vrste naj bi delale vse iz ljubezni do bližnjega. Raditega naj bi vsi odborniki in nadzorniki delali brezplačno, in kar se nabere čistega dobička, tega naj bi se ne dotaknil nihče. Iz istega vzroka naj bi se tudi nikomur iz čistega dobička ne darovalo nič. Tako postopanje ugaja deloma tudi zakonu, po katerem so osnovane Raiffeisnovke, t. j. zakonu od 1. junija 1889, ki mora biti vsaki Raiffeisnovki svet kakor združni zakon. Toda iz tega se je sklepalo, da se tudi med letom iz tekočih posojilniških dohodkov nič ne sme darovati v dobrodne namene. To pa ni res, in te nazore najdemo celo v novih uzornih pravilih štajerske »Zveze».

Na nekaterih mestih teh pravil se govori, da ima ta pa ta pravico predlagati, kako naj se porabi vsakoletni dobiček (to sicer ni pravilno) in § 22. veli: »Ako se je nabralo preveč društvene glavnice, tedaj se naj skrbi, da se ustanovi zaklad za podpiranje dobrodelnih in splošnokoristnih zavodov in naprav ali posameznih oseb».

Do zdaj se je mislilo, da Raiffeisnovke ne smejo nič darovati. In res se nekatere posojilnice te vrste niso nič bogve kaj odlikovale z darili, ne v ta, ne v drugi namen; posebno malo so pa v narodne svrhe darovale.

Ponavljamo še enkrat, da ne-Raiffeisnovke smejo darovati od čistega dobička, kolikor hočejo. Raiffeisnovke se pa čistega dobička dotakniti ne smejo. Od svojih tekočih sredstev smejo pa kaj darovati, če jim le dovoljuje njih stanje. Pri tem pa morajo biti previdne, drugače bodo morale na koncu leta izkazovati zgubo.

Nagrade.

Posojilnice ne-Raiffeisnovke, ki imajo glede nagrad svobodne roke, nagradijo svoje odbornike in nadzornike, kakor hočejo in kolikor hočejo. Raiffeisnovke pa tega ne smejo storiti. Od čistega dobička ne smejo nič za nagrade vzeti, ker se čistega dobička dotakniti ne smejo. To stoji celo v zakonu od 1. junija 1889;

z ozirom na ta zakon so mislile nekatere Raiffeisnovke, da pa morajo tudi v svojih pravilih določiti, da delajo odborniki in nadzorniki brezplačno, in da se sme odškodovati edinole računarja, ki ni niti odbornik, niti nadzornik. Če se pa dajo nagrade odbornikom in nadzornikom iz tekočih sredstev posojilnice, ni to zoper zakon od 1. junija 1889. Tako je razsodilo upravno sodišče na Dunaju 11. marca 1904. št. 2457 v zadevi «Okrajne posojilnice v Krškem» s to motivacijo, ker odgovarjajo pravila te zadruga omenjenemu zakonu.

Celó uzorna pravila štajerske deželne zveze o tem molče, da mora biti posel načelstva in nadzorstva brezplačen častni urad in v njih § 29 stoji določilo, da «udje načelstva morejo zahtevati povračilo gotovih stroškov, katere so imeli pri poslovanju. Tu sem spodajo tudi izdatki, ki narastejo udom načelstva kot uradujočim upravnikom ob uradnih in blagajničnih dneh».

Do omenjene razsodbe upravnega sodišča v zadevi «Okrajne posojilnice v Krškem» je prišlo takole: Omenjena posojilnica ni bila prvotno Raiffeisnovka; ker je pa imela neomejeno zavezo, ji ni bilo težko sprejeti v svoja pravila določbe zakona od 1. junija 1889. Na ta način je postala Raiffeisnovka in kot taka je zahtevala, da bi bila oproščena pridobninskega davka. Ker je pa vsako leto iz svojih tekočih sredstev darovala nekaj v dobrodelne namene in ker je nagradila svoje odbornike in nadzornike, je niso hotele finančne gosposke oprostiti pridobnine. Še le upravno sodišče jo je oprostilo.

Čeravno finačno ministrstvo tega ne sliši rado — kar je razumljivo, ker fiskus nima nikoli zadosti — svetujemo vendar vsem Raiffeisnovkam in še drugim posojilnicam, da svoja pravila in svoje postopanje uredijo tako, kakor omenjena posojilnica ali vsaj tako, kakor nasvetuje štajerska deželna «Zveza». Tudi Raiffeisnovke se lahko tako razširijo in dajejo lahko svojim odbornikom toliko posla, da ga ti ne morejo več izvrševati brezplačno. Zakaj bi torej finančne oblasti njim nekaj nagrade ne privoščile, če jih zakon ne zabranjuje, in če jih dovoljujejo tekoča denarna sredstva dotične Raiffeisnovke?!

Gotovina.

Naše posojilnice so in morajo biti prave blagajnice.

One nikakor ne smejo biti brez gotovine, in skoro bi rekel, da tudi brez prihranjenega in naloženega denarja ne. Vsega denarja, naj ga dobé pod katerim koli imenom, nikakor ne smejo izposoditi. Nekaterih prošnikov se ne morejo včasih odkrižati, če tudi jim ne posodijo rade. Tudi utegnejo priti taki prosilci, katerih posojilnica nikakor zavrni ne more, če hoče obdržati dobro ime. Ali kar je še nevarnejše, utegnejo priti hranilničarji po svoje lastne vloge in te se mora takoj pri rokah imeti; dolžniki pa denar le polagoma vračajo ali ga celo vrniti ne morejo.

Ako ima posojilnica denar v poštni hranilnici, je pa tudi toliko, kakor bi ga imela doma.

Zato si pa dovoljujemo svetovati, da bi vse slovenske posojilnice pristopile k čekovnem oddelku (ali celó Clearing-prometu*) c. kr. poštne hranilnice. In to iz sledečih razlogov:

- a) imajo posojilnice skoro preveč gotovine. Nekaj te gotovine lahko leži v poštni hranilnici, kjer sicer nese le 2% (v čekovnem oddelku), od koder se pa lahko denar že 24 ur po odpovedi dobi.
- b) so že slovenske posojilnice in hranilnice med seboj v zvezi. Pošiljanje in prejemanje denarjev po poštni hranilnici s čeki in položnimi listi je pa nekaj silno pripravnega, ker ni treba skoro nikoli šteti denarja, če hočeta 2 zavoda, ki sta pri čekovnem oddelku, med seboj izmenjati kaj denarja.
- c) da je to jako praktična in moderna vpeljava, svedoči že to, ker so skoro vse trgovske firme na ta način vdeležene pri poštni hranilnici. Če hoče posojilnica pristopiti k čekovnemu oddelku, založi 100 K brez vseh drugih stroškov. Ta svota nese sicer samo 2% obresti in stoji pri miru in nedotakljiva, toda kar ima stranka čez 100 K na svoji vlogi, s tem sme poljubno razpolagati.

* V tem oddelku se nakazani denar kar v zavodu c. kr. poštne hranilnice pripisuje računu tiste firme, kateri je bil nakazan, ako ste namreč obe firmi pri Clearing-oddelku.

Čisti dobiček.

Čebelar pregleduje in razdira v jeseni panje, da se pre-priča, v kakšnem stanju so njegove čebele, koliko voska in medu imajo, in koliko tega sladkega pridelka jim sme vzeti, koliko pustiti za hrano čez zimo.

Kar dela čebelar na jesen, nekaj enakega mora storiti posojilnica, kakor hitro mine leto. Pregledovati mora svoje knjige po vseh predalih, sestaviti račun o dobičku in zgubi in skleniti bilanco. Tu se pokaže kako močna je posojilnica. Bilanca kaže namreč na eni strani, katere svote so lastnina posojilnice (aktiva), na drugi strani, katere so lastnina drugih oseb ali zavodov (pasiva). Pri dobrem gospodarstvu so potlej pokaže, da ima posojilnica več svojega, kakor tujega, t. j. da ima nekaj dobička.

Isto število mora pokazati račun o zgubi in dobičku samo za preteklo leto; pri tem računanju se namreč v poštrev jemljejo iz dohodkov in stroškov le ona števila, katera so bila edino le v baš pretekli enoletni dobi v korist, oziroma v škodo. Tudi pri tem računanju se pri dobrem in srečnem gospodarstvu in natančnem knjigovodstvu pokaže, da je svota vseh dohodkov večja, kakor svota stroškov. Razložek pokaže čisti dobiček, in sicer isto število kakor pri bilanci. Če se ni našlo isto število, moralo se je vsekako napačno računiti, mora biti napaka v letošnjem, v lanskem ali v katerem računu od prejšnjih let. Da se pomota najde, naj se v svrhu pravilne bilance sestavlja še inventar po knjigah.

Ko se je vendar enkrat našel pravi čisti dobiček, naj se določi, kako se bode porabil.*)

Zadružni (rezervni) zaklad.

Zadružni zakladi so edine prave zaloge denarnih zavodov, njih pravi biseri.

*) To velja samo za posojilnice, ki niso Raiffeisnovke. Pri takih posojilnicah povedo pravila, kaj je storiti s čistim dobičkom. V pravilih je določeno, koliko se mora dajati v rezervni fond, ondi je tudi določeno, kdo odločuje, načelstvo ali občni zbor, koliko in komu se dajo nagrade ali darila. Malokdaj se pripeti, da bi posojilnice, kadar je sklenjen račun, z dobičkom ne ukrenile ničesar. Takrat se ta dobiček ali prebitek vzame v bodočem letu zopet med »dobiček«.

Zadružni zakladi se po navadi zbirajo iz pristopnine novih zadrušnikov in iz vsakoletnega čistega dobička, ki se mu pri-dene ali ves, ali v nekem delu. Pri nekaterih posojilnicah se menda tudi pri posojilih vzame kaj malega za rezervni fond. Ker smatrajo posojilnice ta fond kot tuje blago — ker se ga namreč skoro nič dotakniti ne smejo — zato nekatere posojil-nice plačujejo obresti tudi od njega, navadno v visokosti hra-nilnih obresti ali v visokosti deželnih obresti. Na ta način raste potem dokaj hitro rezervni fond, ker se mu navadno nič ne odvzame, zlasti splošnemu rezervnemu fondu ne.

Rezervni fond je lastnina posojilnice kot take, dokler ob-stoji. Če se pa posojilnica razdruži, potem odloči občni zbor v smislu pravil in zadružne postave od l. 1873., kaj se zgodi z rezervnim fondom. Naravno je, da pripade zadrušnikom.*) Kjer je malo zadrušnikov, pa velika ta zaloga, ondi so udje posebno ponosni nanj.

Dasiravno zadružni zakon nima obligatoričnega predpisa,**) da se mora napravljati rezervni fond, vendar pričakuje, da se tak fond uvede in vodi že iz gospodarske in pravne važnosti takega fonda samega na sebi. To izhaja jasno iz §§ 55 in 78 z. z., kjer se predpisuje, da nima odstopajoči član nikakšne pravice do rezervnega fonda, ako pravila kaj drugega ne predpisujejo.

Naprava pričuvnega zaklada je torej iz gospodarskih in pravnih ozirov potrebna. Naš zakon imperativno ne določa, kakor smo že omenili, da se mora napraviti rezervni fond, nego se zadovoljuje z eventualno določbo v pravilih, ustanav-ljajočo razdelitvena načela zgube ali dobička. Ali naj uvede zadruga v svojem gospodarstvu rezervni fond ali ne, je popol-noma prepuščeno takultativni odločbi članov, določujočih bese-dilo pravil ob priliki ustanovitve zadruge. Edino le v slučaju, da je treba napravljati rezevni fond vsled tozadevnega predpisa pravil, velja vtesnitev §§ 55, 78 z. z., po kateri odstopajoči član nima pravice do rezervnega fonda, «ako pravila ne določajo dru-

*) To velja za vse posojilnice, samo za Raiffeisnovke ne. Če se Raiffeiz-novka razide, se udje ne smejo dotakniti rezervnega fonda. Porabiti se mora tako, kakor se glasé pravila. (Sicer so tudi pri drugih posojilnicah merodajna v tej zadevi pravila.) Če pa pravila ne določajo ničesar, naj se ostali rezervni fond kje naloži obrestonosno. Tako sodimo vsaj mi, zakon pa molči o tem.

**) Po S. P. «Zadružno knjigovodstvo.»

gače». Torej tudi vtesnitev ni imperativno obvezna. Zakonodajcu se ni zdelo potrebna ustanovitev rezervnega zaklada, ker mu je zadostovala pokritna sila za slučaj zgube ali konkurza. To pokritno silo predstavlja kolektivno, subsidiarno jamstvo društvenikov, določeno v pravilih temeljem predpisov § 5, točka 12, in §§ 61 in 85 z. z.

Naprava rezervnega fonda pa nima svojega izvora edino le v ekonomično-pravnih nagibih. Za njo govorijo tudi moralni oziri. Moralni oziri? Da! Navedimo le tri moralne posledice, kar zadostuje. Prva: Odstranitev ali vsaj omejitev odiozne in škodljive repartitije zgub; druga: Omejitev dobičkaželjnosti poedincev in s to združene zlorabe združnih naprav, in tretja — last not least —: Vstvaritev glavničnih zalog, iz katerih je mogoče si omisliti raznotere gospodarske ali dobrodelne, občekoristne naprave, kakor hitro doseže rezervni fond neko višino.

Nazor, da zadruge ne smejo vporabiti svojih dohodkov za dobrodelne namene, je napačen. Občni zbor sme del čistega dobička obrniti v splošno koristne namene (razsodbe višjega sodišča 1. okt. 1901.) Ta rozsodba navaja med drugim: «Nazorom nižjih sodišč o pomenu določbe § 5, točka 6, zak. z dne 9. aprila 1873, d. z. št. 70, ni mogoče pritrditi, kajti dotično mesto zakona ne predpisuje drugega, kakor da se morajo pravila izreči, kaj se ima porazdeliti med poedine združnike z ozirom na izgubo ali dobiček. Brezdvomno je, da zakon noče omejiti dispozicijske svobode zadruge. (Randa: «Das österr. Handelsrecht mit Einschluss des Genossenschaftsrechtes» II., strani 181; v tem oziru glej tudi: Randa: «Über einige zweifelhafte Fragen des Genossenschaftsrechtes», str. 17 seq.) Tudi posojilnicam Raiffeisenskega sestava ni zabranjeno del svojih «dohodkov» vporabiti v dobrodelne namene, dasi dela § 1. al. 5, zak. 1. junija 1889 pristojbinske ugodnosti odvisne od določbe, da «društvo prebitke odkazuje pričuvnemu zakladu (društveni glavnici), od katerega nimajo udje nobenega deleža». Zakon 1889 poudarja besedo «prebitke». Iz tega se da izvajati, da morajo «prebitki» biti nakazani rezevnemu fondu, a da je pri vsem tem mogoče iz tekočih «dohodkov» dajati podpore, nagrade itd. Primerjaj glede tega: rozsodba upravnega sodišča 11. marca 1904, št. 2457 v zadevi pridobninske pritožbe «Okrajne posojilnice» v Krškem.

Toraj smejo Raiffeisnovke dajati podpore in slično, a le iz tekočih dohodkov, ne pa iz čistega dobička. Ker smo pa Slovenci, žalibog, navezani na tvz. narodni davek, je le želeti, da bi tudi Raiffeisnovke priskočile v pomoč potrebnim in se vsako leto spominjale Ciril-Methodove družbe, Šolskega doma, revnih dijakov itd. itd.

Ekonomično previdno je torej, če ustanavljajo pravila, da je treba napraviti rezervni fond in določujejo način, kako ga je dotirati. Dotacija se vrši iz čistega dobička, bodisi da se nakaže rezervnemu fondu celotni dobiček, ali pa le določen del istega. Edino le za Raiffeisnovke velja predpis § 1. zakona 1. junija 1889, d. z. št. 91, po katerem mora celotni dobiček biti nakazan rezervnemu zakladu. Zato pa uživajo tudi posebne pristojbinske ugodnosti. Delna uporaba dobička v razdelilne namene ali delna uporaba dobička v druge namene je za tovrstne zadruge nedopustna. Pri vsem tem pa smejo obrestovati vplačane deleže, samo ne sme presegati obrestna mera deležev ono hranilnih vlog, in ne smejo obresti biti razdeljene iz dobička koncem uprave, nego se mora vršiti nakazilo v breme tekoče uprave.

Tehnično nazivanje »rezervni fond« je v bistvu nepravilno in ne odgovarja splošno obstoječim razmeram. Definicijo »fond — zaloga« rabimo za kompleks obsežnih in posebej upravljenih premoženjskih objektov.

Zelo različna so mnenja glede vprašanja, ali naj bo rezervni fond izločen iz splošne uprave in podvržen samoupravi, ali pa naj sodeluje pri splošni upravi.

Poglejmo, kaj določajo v tem oziru n. pr. glede Raiffeisnovk razna uzorna pravila.

1. Uzorna pravila, katera veljajo za posojilnice moravske zadružne zveze, predpisujejo v § 80: »Zadružno glavnico (rezervni fond) je upravljati posebej«. Pojasnilo k poedinim točkam pravil tolmači ta predpis tako-le: »Skušnja uči, da je treba sestaviti pravila tako, da dovoljujejo uporabo rezervnega fonda tudi pri upravi. Društva nudijo vsled načel, na katerih slonijo, in z ozirom na kontrolo svojega poslovanja popolno sigurnost, ki jo zahtevajo naložitve. Ako je premoženje članov v varni oskrbi in upravi, velja to tembolj za lastno premoženje. (Dr. Stefan Licht: »Anleitung zur Gründung, Geschäfts- und Buchführung der österr. Raiffeisen-Vereine, st. 34 in 84«.)

2. Normalni statut za posojilnice, stoječe pod nadzorstvom gornjeavstrijskega deželnega odbora, sestavljen v smislu sklepa gornjeavstrijskega deželnega zbora, 5. oktobra 1888, in drugih poznejših sklepov istega, predpisuje v § 22: «Zadružna glavnica (rezervni fond) se upravlja posebej in nalaga v pupilarno varnih vrednostnicah». Tolmači se ta predpis kasneje takole: Rezervni fond, ki služi v prvi vrsti za pokritje slučajnih izgub, se mora upravljati posebej in nalagati v pupilarno varnih vrednostnih papirjih. Izkazanega čistega dobička, odnosna rezervnega fonda, se ne sme vporabiti v poslovanjskem obratu.

Malo je posojilnic (na pr. nekaj Raiffeisenskih na Štajerskem), katere ne bi imele doma, v svojem obratu svoje rezerve. Le nekatere jo imajo drugod naložene. Vse pa morajo svojo rezervo in njeno naraščanje ali padanje izkazovati v svojih knjigah, in ne samo v letnem računu.

Načelstvo in seje načelstva.

Načelstvo ali upraviteljstvo je glava vsaki posojilnici, ono vodi, predstavlja posojilnico, ono stori vse, kar utegne posojilnico povzdigniti, kar koristi zavodu, članom in zadružnemu vodstvu samemu.

Dolžnosti in opravice svoje jemlje iz pravičnega reda, iz združnih pravil, osobito pa iz zadružnega zakona z dne 9. aprila 1873. (Glej ta zakon v dodatku).

Svetovati je, da ima načelstvo sleherni teden seje; kajti prošnje za vstop, za posojila, za podaljšanja, vse to naj se vrši v rednih sejah. Pri teh sejah je vselej treba, da je navzoča večina odbornikov. Predmeti teh sej so tudi posvetovanja, kje se naloži prevelika blagajniška gotovina in kje bi se dobili denarji, ako bi jih primanjkovalo posojilnici. V teh sejah naj se tudi vselej odloči, kadar se namerava katerega uda izključiti ali sodnijsko tožiti. Seje načelstva so navadno ob uradnih dnevih. To je dobro. Vendar menimo, da je skoraj boljše, se čisto mirno posvetovati ob drugem času o tem, komu se dovoli zaproseno posojilo, in komu ne. Zlasti ne kaže v navzočnosti prošnjika o tem razpravljati, ker njegova oseba upliva večkrat preveč ugodno

na načelstvo, kolikor namreč ne zaslužijo večkrat njegove gmotne in gospodarske razmere.*)

Načelstvo vodi poseben zapisnik za prošnje, kamor zabeleži vsako prošnjo, katero dobi, da jo potem predloži prvi redni seji v razpravo in odločitev.**)

Vse na en predmet se nanašajoče spise treba shraniti v enem in istem omotu, da je takoj vse pri rokah. Pravila, pristopnice, zadolžnice in druge važne reči, knjige in gotovina se morajo shraniti v železni blagajnici. Realizirane hranilne in zadružne knjižice se naj tudi shranijo.

Ključni blagajne naj se razdelé na ta način, da imata načelnik in še en odbornik ključne trezorja, tajnik pa zunanje ključne, da more priti vsak čas do posojilničnih knjig.

Občnemu zboru odgovarja načelstvo za pravilno izvrševanje določil zadružnih zakonov, pravil in sklepov občnega zbora.

Dolžnosti ravnatelja ali predsednika načelstva.

Načelnikova skrb je redno poslovanje in izvrševanje vseh zadružni opravil. Skupno z blagajnikom je odgovoren za to, kakor tudi za premoženje zadruga.

Predsednik mora:

- a) podpisavati zadružne spise, kateri ne nakladajo zadrugi nikake zaveze, ter hraniti društveni pečat;
- b) skrbeti, da izvršuje načelstvo svoje dolžnosti, kakor mu jih nalaga zadružni zakon;
- c) točno nadzorovati stanje blagajnice in vrejevanje knjig; zaključevati vsak uradni dan blagajno, sestaviti skupno z blagajnikom mesečne sklepe, kakor tudi letne, in skrbeti,

*) Za načelstvo in tudi za posojilnico je najboljšo, da je določeno v pravilih, da udje načelstva ne morejo biti poroki; kajti poroki so obenem plačniki; plačniki so pa dolžniki; dolžniki so pa vselej dolžni upnikom, upniki so pa odborniki; tedaj je v takih slučajih dolžnik in upnik ena in ista oseba, kar je nesmisel.

**) Nekatere marljive posojilnice imajo tudi vložni zapisnik (ekshibit), kakoršnega imajo vsi uradi, in kamor zapisuje vse vloge, ki prihajajo in odhajajo. Tudi kopirno knjigo imajo nekatere posojilnice.

da predloži slédnje za časa načelstvu in nadzorstvu v pregled in odobrenje;

d) sklicevati izvanredne odbore seje in občne zборе, predsedovati sejam in zborom ter imenovati za to potrebne zapisnikarje;

e) poročati občnemu zboru o stanju zadruge in o delovanju načelstva.

Če je načelnik začasno zadržan, zastopa ga v njegovih dolžnostih oni ud načelstva, katerega načelnik v to določi. Če pa je načelnik trajno zadržan, mora izvoliti načelstvo mesto njega drugega načelnika, če namestnik ni bil že izvoljen prej.

O premembah v načelstvu je bil že govor v začetku te knjige.

Nadzorstvo.

Zadružni zakon ne zahteva, da bi morala imeti posojilnica ali katera druga zadruga nadzorstvo. Kjer si pa zavod po svojih pravilih preskrbi tako nadzorstvo, ondi si nadzorstvo naloži delo, skrb in odgovornost.

Ker je smatrati načelstvo za eno samo moralno ali juridično osebo, je zato jako primerno, da ima zadruga še posebno korporacijo, ki je postavljena, da nadzoruje načelstvo.

Kakor pravila določujejo, koliko članov naj broji načelstvo, tako naj imajo tudi pravila določilo, koliko udov ima nadzorstvo. To seveda nima toliko dela kakor načelstvo, a je vendar v išja oblast, ki ima pravico vsak čas se prepričati, kako načelstvo, oziroma posamezni odborniki delujejo, in kakšno je stanje posojilnice v splošnih in nadrobnih zadevah.

Načelstvo je dolžno vse pokazati nadzornikom, vse knjige in denar, in to, kadarkoli se preglednikom zdi primerno. Pri pregledovanju posojilniškega poslovanja naj bo navzočen vsaj en član ravnateljstva. Kadar so gotovi nadzorniki s pregledovanjem, imajo o tem sejo, pri kateri smejo — če je treba — tudi sami biti, brez katerega načelnika. Rezultat pregledovanja in seje naznanijo načelstvu v roke predsednika. Ako bi bil ta zapleten v kako nepravilnost, se izroči drugemu odborniku.

Ako je morda zapleteno celo skupno načelstvo, kaže sklicati občni zbor; ali če je nevarnost, takoj vzeti načelstvu vso oblast.

V važnih zadevah lahko ravnatelj posojilnice odredi skupno sejo načelstva in nadzorstva.

Nadzorniki, ali vsaj eden izmed nadzorstva (pregledovalec računov), imajo po zakonu dolžnost, da poroča pri občnem zboru o letnem računu.

Nadalje je še domačim nadzornikom svetovati, da imajo včasih generalno revizijo posojilnice. Pod besedo »generalna revizija« se označuje tako temeljito pregledovanje posojilnice od strani revizorja, da se pozovejo tudi hranilničarji, zadružniki in dolžniki, da se oglasijo in seboj prinesejo svoje knjižice v svrho, da jih revizor primerja z vknjižbami glavnih knjig, dnevnika itd.

Uradniki pri posojilnicah.

V duhu zadružnega zakona je, da delujejo pri posojilnicah v prvi vrsti odborniki, ker so ti odgovorni za celo posojilniško delovanje. Dva odbornika se morata podpisati, kadar se v imenu zadruga potrjujejo razni prejemki, n. pr. hranilne vloge, vračila itd. Običajno izhaja posojilnica, da le odborniki delujejo in podpisujejo v smislu § 17 zadružnega zakona potrebne reči. Večkrat nastopajo pa take okolščine, da posojilnica brez uradnikov ne more izhajati. Kako naj takrat postopa posojilnica? Tako ne more storiti kakor veletržec, ki izroči svojemu poslovodju prokuro in ki da protokolirati tega svojega prokurista pri trgovskem sodišču, kajti sodišča ne dovolijo posojilnicam in zadrugam, da bi se registrovali njih uradniki ali prokuristi. Kljub temu pa morajo posojilnice v smislu § 26 zadružnega zakona tako urediti svoja pravila*) in svoje poslovanje, da dovolita občni zbor in načelstvo, da se podelé uradnikom razne pravice, n. pr. podpisovanje zadružnih in hranilnih knjižic itd. Dovoljenje takih pravic se mora razglasiti z oznanili v pisarni, če govoré pravila, da posojilnica priobčuje na ta način svoje razglase. Dobre uradnike je treba tudi dobro plačati. Da se jih ohrani in

*) Ako se pravila tako glasé, je lahko tudi prokurist registrovan.

da ostanejo zvesti zavodu, je svetovati, da skrbé posojilnice tudi za njih pokojnino, za preskrbovanje njihove družine v slučaju smrti. V ta namen že imajo nekatere posojilnice pokojninski zaklad. Schulze-Delitzschevim posojilnicam, ki so po navadi močnejše, je čisto lahko urediti pravila in poslovanje tako, da denejo vsako leto od čistega dobička nekaj v pokojniški zaklad. Male Raiffeisnovke ne bodo mogle v tej zadevi ukreniti ničesar; velike Raiffeisnovke bodo pa morale spremeniti morebiti pravila.

Občni zdor.

Računski zaključek je sestavljen. Izdelalo ga je načelstvo, nadzorstvo pa potrdilo; tudi je že natisnen in zadrugarji ga imajo morda celo že v rokah.

A s tem računski zaključek nikakor ni odobren, predložiti se mora še občnemu zboru.

Občni zbor je najvišja domača inštanca zadruge in njemu so pridržane najvažnejše odredbe, saj voli načelstvo in nadzorstvo, odobruje računske zaključke in sploh poslovanje, premeni pravila itd.

Pri občnih zborih se nudi vsakemu članu prilika, da poizve o delovanju in stanju zadruge, da pove tudi svoje mnenje in stavi dobre predloge.

Pri občnih zborih naj se oglasijo člani, ki niso zadovoljni s poslovanjem zadruge; tu bo njihova beseda več koristila, kakor zahrbtno zabavljanje.

Občnih zborov naj bi se vdeležili vsi zadrugarji, — ker to pač ni lepo, če se zberejo samo le člani načelstva, pa je občni zbor gotov. Načelstvo naj razglasi občni zbor primerno, vsekakor pa na ta način, kakor določajo pravila.

Pri vseh zadrugah se mora vršiti občni zbor vsaj v prvi polovici leta, oziroma kakor je določeno v pravilih.

Točke dnevnega reda na občnih zborih morajo obsegati vsaj:

Potrjenje računskega zaključka. Pri tej točki poroča po določilu § 24. 3. odstavek združnega zakona, nadzorstvo, ki je moralo vse račune in docela tudi računski zaključek pregledati.

Volitev načelstva.

Volitev nadzorstva.

Pri obeh volitvah so merodajna določila pravil, ki lahko zahtevajo, da se vrše volitve vsako leto.

Prememba pravil, ako je potrebna.

Poročilo o izvršeni reviziji.

Vse zadruge, pri kojih se je izvršila obligatorična revizija v preteklem letu, morajo postaviti na dnevni red občnega zbora to točko.

Revizijski zakon veleva v § 8., da se mora pri tem prečitati dobesedno revizijsko poročilo, ki ga dobé zadruge.

Pojasnila o izidu revizije daje nadzorstvo, in če tega ni, načelstvo.

To so glavne točke dnevnega reda — pridene se navadno še točka «slučajnosti», ali predlogi, o katerih se pa ne more takoj končno sklepati.

Običajno se pripeti, da občni zbor ni sklepčen. Raditega je v pravilih določeno, da se mora v gotovem roku sklicati drug občni zbor, ki sme sklepati brezpogojno, t. j. ne gledé na število navzočih članov. Nikakor pa ni zoper združni zakon, ozir. zoper pravila, če se dostavi pri vabilu na prvi občni zbor opazka, kdaj se bo vršil drugi občni zbor za slučaj, če ne bi bil sklepčen prvi.

Pooblastila, s katerim se pooblaščujejo neudje, da glasujejo pri občnih zbora zadruga v imenu udov, morajo biti kolkovana z 1 K za slučaj, če pridejo zadruga v položaj, da predlože ta pooblastila gosposki, n. pr. deželnemu sodišču o priliki registrovanja. (Taki slučaji so redki.)

Pri občnem zboru mora predsednik konstatirati, da je bil zbor sklican pravilno in da je sklepčen. Zapisnik občnega zbora naj se piše v knjigo; podpisan mora biti od predsednika in dveh članov posojilnice, ki sta bila navzočna pri zboru. Sklepe občnega zbora mora izvršiti izvoljeno načelstvo; naj se tičejo ti sklepi računa, premembe pravil ali izvolitev novih udov načelstva. Pri nekaterih Raiffeisnovkah ne dajo ti sklepi načelstvu morebiti nobenega dela; kajti čisti dobiček se pri potrjenem računu dene v rezervni fond, pravila se mogoče nič ne spremenijo in izvoljeno je morda tudi staro načelstvo. Ker

so Raiffseinovke oproščene pridobnine, tudi ni treba predložiti zapisnika o občem zboru davčni oblasti, če ga ta posebej ne zahteva.

O obligatoričnem nadzorstvu posojilnic.

Pred zadružno postavo od l. 1873 niso uživale avstrijske denarne zadruge toliko svobode in niso imele toliko avtonomije, kakor dandanes. Dobro se še spominjamo, koliko so se morale tiste posojilnice — vsaj jih je bilo malo — katere so bile osnovane pred to postavo, boriti z uradi, osobito z davčnimi uradniki. Zadružna postava pa, na podlagi katere so osnovane in se snujejo sedaj naše posojilnice, dovoljuje jim v svojem okviru dokaj svobodnega gibanja. Tako n. pr. ni treba nijednemu državnemu organu naznanjevati niti prvega občnega zbora, niti rednih letnih velikih skupščin. Tudi ni treba, kakor je to pri društvi običajno, političnim gosposkam priobčevati izvoljenih upravnikov, t. j. načelnikov in nadzornikov. Radi tega okrajna glavarstva, oziroma magistrati niti ne pošiljajo k zborom posojilniškim svojih komisarjev, ker niso v to niti poklicani, niti opravičeni. To se do zdaj tudi ni zgodilo. Sicer je pa v združnem zakonu samem že dokaj preskrbljeno, da upravniki posojilnic niso brez nadzorstva. 1. Ni nikjer uprava posojilnice izročena eni sami osebi, marveč ima upravo v rokah iz najmanj treh oseb sestavljeno načelstvo. 2. Ima občni zbor največjo pravico, razsojevati o pravilnosti uprave in predloženih računov. 3. Morajo se vsakoletni računi pošiljati v pregled državnim organom, okrajnim glavarstvom kot davčnim uradom in deželnim vladam.

Pri vsem tem se še mora reči, da imajo posojilnice, katere razpolagajo z velikimi denarnimi svotami, vendar več svobode, kakor naše občine, o katerih se tako rado pravi, da so avtonomne.

Nekaj posojilnic in drugih zadrug je pa zlorabilo avtonomijo (samoupravo), ki jo njim nudi združni zakon. Zato so želeli državni faktorji in tudi prijatelji vsakovrstnega združništva, da dobe posojilnice in druge zadruge obligatorično (obvezno) revizijo. Ta obvezna revizija se je vpeljala z zakonom z dne 10. junija 1903 (glej na koncu knjige). S tem zakonom niso sicer prišle posojilnice in druge zadruge*) pod nadzorstvo c. kr.

*) Razen tistih, ki niso »zadruge«.

političnih gospodk, ki nekoliko nadzorujejo navadna društva in navadne hranilnice. Z omenjenim zakonom so prišle posojilnice in druge zadruge, če so registrovane korporacije, nekoliko pod oblast c. kr. sodišč druge (ozir. tretje) instance, nekoliko pa pod oblast avtonomnih organov, t. j. združenih zvez, namreč zveznih društev ali združenj (osrednjih združenj), pri katerih učlanjene posamezne posojilnice in zadruge sodelujejo same. Z zakonom o oblikovni reviziji so torej posojilnice in zadruge, katere to želé, še zmirom obdržale nekoliko avtonomije. Omenjeni zakon se je izvršil z ministrskim ukazom z dne 24. junija 1903. Jedro zakona in dotičnega ukaza je, da mora biti vsaka zadruga nadzorovana v teku dveh let najmanj enkrat po revizorju, ki ga označuje ta zakon. Te revizorje imenuje na nasvet deželnega sodišča nadsodišče za tiste zadruge, ki nočejo biti nadzorovane od kakšne združne zveze. Za zadruge pa, ki so pri kaki združni zvezi, imenuje sicer tudi nadsodišče revizorje, toda na predlog dotične združne zveze.

Ker je oblikovna revizija resna zadeva, ker mora posojilnica plačati revizorja dobro, ki je direktno poslan od okrožnega sodišča, ali ker mora posojilnica že radi revizije precej podpirati nadzorujočo zvezo; zato svetujemo vsaki posojilnici, da se temeljito pripravi na revizijo, ki jo čaka.

Priprave za revizijo: Pri dotičnem zakonu in ukazu so posebna vprašanja, na katera mora odgovarjati posojilnica. Udje načelstva, nadzorstva, pregledovalci računov, sploh vsi prizadeti funkcionarji naj natančno pregledujejo omenjena vprašanja; preskrbijo naj tudi, kar bi manjkalo, ter ukrepejo potrebno, da se bo vršila revizija gladko. Od omenjenega sodišča imajo revizorji stroga navodila gledé združenih registrov, pristopnic združenikov in zapisnikov o sejah in zborih. Prav posebno je skrbeti, da se uredijo pristopni listi, ozir. pristopne izjave združenikov ter da se vsi manjkajoči listi nemudoma preskrbijo. Isto velja gledé združnega registra in glede zapisnikov o občnih zborih, ki morajo biti redno spisani v posebnih, za to določenih knjigah in vsi dobro shranjeni. Revizor se mora tudi prepričati, če ima zadruga še izvirna pravila in dotični odlok c. kr. trgovskega sodišča, kakor tudi poznejše spremembe pravil ali izbris starih udov načelstva in vpis novih.

Zadružni revizor, poslan od svoje zveze, ali revizor, poslan od okrožnega sodišča, pride lahko nepričakovan ali pa napovedan pregledovat posojilnice. Običajno je revizor napovedan; v tem slučaju je dolžna posojilnica obvestiti načelstvo in nadzorstvo, kdaj da se bo vršila napovedana revizija. (§ 18 ministrskega ukaza od 24. junija 1903.) Revizor zahteva lahko, da se izkaže posojilnica, da so bili obveščeni vsi posojilniški funkcionarji o napovedani reviziji.

O izvršeni reviziji poroča zadružni revizor svoji zvezi, sodnijski revizor pa okrožnemu sodišču.

V zmislu § 7. zakona od 10. junija 1903, d. z. št. 133, pošlje zveza ali sodišče poročilo posojilnici o izvršeni reviziji ter naroča po predpisih § 23. ukaza pravosodnega ministrstva in ministrstva notranjih stvari v sporazumu s trgovinskim ministrstvom od 24. junija 1903, d. z. št. 134, v svojem in v imenu revizorja, da poskrbi posojilnica za to, da se odstranijo, oziroma popravijo najdeni nedostatki do gotovega obroka ter da se v bodoče ravna po ustmenih navodilih, katera je dal revizor ob priliki revizije.

O izvrstitvi tega naročila ima zadruga poročati glasom navedenega ministrskega ukaza po preteku določenega roka revizorju nemudoma, sicer nastopijo za njo posledice § 9 zakona od 10. junija 1903, d. z. št. 133 in § 23 ministrskega ukaza od 24. junija 1903, d. z. št. 134.

Nadalje se opozarja, da je po § 8 zakona od 10. junija 1903, dolžnost zadružnega načelstva, oziroma ravnateljstva, v skupni seji z nadzorstvom, oziroma računskimi pregledovalci, pregledati in sklepati o tem revizijskem poročilu in da se mora napovedati o sklicu prvega prihodnjega občnega zbora revizijsko poročilo, katero se mora takrat prebrati z vso njegovo vsebino, za predmet sklepanja, to je, da se postavi na dnevni red občnega zbora točka: »Čitanje revizijskega poročila zveze ter ukrepi vsled istega.»

Opozarjamo še, da bi nastopile za zadrugo posledice § 11 zakona od 10. junija 1903, če bi isto opustilo zadostiti navedenim postavnim predpisom.

Če ni imela posojilnica nobenih napak, je bila revizija le potrebna formalnost, s katero se je ustreglo zakonu; če je imela pa kakšne napake, jih mora odstraniti.

Ko je posojilnica storila vse to, je zadostila poglavitnim §§ zakona od 10. junija 1903, namreč §§ 6, 8, 9.

a) Po § 6 je namreč ona dovolila revizorju, da je pregledoval v njeni pisarni knjige, papirje, kaso, efekte, zadolžnice, in da so njeni organi dajali pojasnila in odgovore.

b) po § 8 se je posvetovalo v skupni seji o najdenih pomanjkljivostih, o katerih se je dobesedno poročalo tudi občnemu zboru.

c) Po § 9 se je poročalo revizorju o odpravi nedostatkov.

Če je revizija izpala slabo, je revizor upravičen, da slabo zadrugo nadzoruje in podrega večkrat, ne samo enkrat v dveh letih. Slabi zadrugi je taka revizija gotovo vselej nadležna in brez dvoma tudi draga; pri slabi zadrugi se mudi in jezi revizor več časa, a stroške mora vsekako nositi za tako zamudo in silno delo nadzorovana zadruga sama.

Kjer je kakšna večja nemarnost ali nevarnost, ondi utegne revizor dovoliti nemarni zadrugi le kratek obrok, do katerega mora odstraniti pomanjkljivosti. Ako zadruga tega ne stori, če se celo ne posvetuje o nedostatkih v skupni seji načelstva in nadzorstva, ako revizijska poročila ne spravi v celoti pred občni zbor in če o tem vsem ne poroča revizorju, je ta opravičen, oziroma njegova zveza, da predloži svoje poročilo še okrožnemu sodišču. To sodišče more naložiti po § 11 revizijskega zakona zatoženi zadrugi redovno globo, ki je odmerjena od 20 do 200 K, ki pride v ubožni fond občine, v kateri deluje zadruga.*) — Revizor mora opozoriti po § 19 min. ukaza z dne 24. junija 1903, ki navaja izvršilne naredbe revizijskega zakona, nemarno zadrugo na te redovne kazni, in ako je njegov opomin brezuspešen, mora naznaniti neredno zadrugo okrožnemu sodišču, katerega naloga je potem, da vpelje preiskavo katerekoli vrste.

Na Dol. Avstrijskem so posojilnice in druge zadruge pod nadzorstvom deželnega odbora, ki ima gledé revizije iste pravice, kakor zadrugne zveze. V tej deželi in še v nekaterih drugih deželah nadzorujejo deželni uradniki posojilnice in zadruge. V prvo imenovani deželi so bili vpeljali, kakor smo že omenili, tuintam generalne revizije, t. j., da je revizor poklical

*) Že za posamezne osebe je sramotno, ako morajo plačevati po sodišču prisiljena v ubožni fond, koliko večja sramota je to za posojilnico.

tudi nekaj hranilničarjev, dolžnikov in zadružnikov, da so prinesli svoje knjižice, katere je on primerjal z glavnimi knjigami in se prepričal tako o poštenosti ali nepoštenosti poslovanja.

Zadružne zveze.

Ko smo pred leti (1895) pisali prvi natis te knjige, še nismo mogli govoriti o zadružnih zvezah, kajti teh združevanj takrat še ni bilo. Obstajala je pač že takrat v Celju »Zveza slovenskih posojilnic«, društvo, ki je bilo takrat staro že 12 let in ki spada med najstarejše v Avstriji. Ustanovil ga je bil starosta slovenskih posojilnic, Miha Vošnják že leta 1883., v dobi, ko je bilo komaj 15 slovenskih posojilnic, ki jih je združil v to idealno celoto. Posnemal je pri tem vzgled nemških Schulze-Delitzsch-ejevih posojilnic (Raiffeisnovk takrat še ni bilo), katere je bil združil znani nemški strokovnjak Wrabetz že leta 1872, in češke posojilnice, ki so se bile leta 1879 združile v »Jednoto založen«, in poljske posojilnice, ki so imele že od leta 1874 svoj »Zwazek«. Vse te korporacije so bile in so deloma še dandanes društva in ne zadruge. Imele so namen, posojilnice in zadruge podučevati in nadzorovati. Takih društvenih zadružnih zvez je dandanes v Avstriji 9 do 10, in imajo svoj sedež na Dunaju (3, a) »Allgemeineiner Verband der landwirtschaftlichen Genossenschaften in Österrersch« [zveza Raiffeisenska, predsednik baron Stoeck], ki je pod pokroviteljstvom vlade; b) »Allgemeiner Verband der auf Selbsthilfe beruhenden deutschen Erwerbs- und Wirtschafts-Genossenschaften in Österreich« [zveza Schulzejevih posojilnic, predsednik Wrabetz], te posojilnice tvegajo državno in deželno podporo; c) Revisionsverband für Beamten Spar- und Vorschussgenossenschaften), v Gorici (laška zveza), v Inomostu (nemška zveza), v Tridentu (laška zveza), v Pragi (češka jednota), v Lvovu (3, dve poljski in ena rusinska zveza).

S centralnimi blagajnami, osnovanimi na zadružni podlagi, si pa v Avstriji zadružni prijatelji niso upali dolgo priti na dan. Bili so sicer že pred 20 leti prepričani, da prej omenjene korporacije kot društva ne morejo biti popolnoma kos prevzeti nalogi, če samo podučujejo in nadzorujejo, ne dajejo pa tudi denarnih podpor. Nadzorstvo itak ni bilo obligatorično, za to so taka društva napredovala le počasi in se vzdrževala kaj težko.

Prijatelji zadružništva so nasvetovali radi tega že pred dolgim časom, da bi postala taka društva zadruga na podlagi zakona z dne 9. aprila 1873, in se pečala tudi z denarno zmeno. To idejo je tudi pisatelj te knjige priporočal že pred 15 leti Celjanom.

Veliko ideje je pa težko izpeljati, zlasti če se ne more za nje najti zakonite podlage, in te podlage ni bilo. Višja in najvišja sodišča v Avstriji so pred 10 leti razlagala §§ zadružnega zakona tako, da juridične osebe (društva, zadruga, občine, zavodi, razne korporacije) pravzaprav ne bi smele biti član kakšne zadruga.

Kljub temu so se začele snovati zadružne centralne blagajne in osrednje zadruga ali zveze zadrug na podlagi zadružnega zakona. Osnovala se je leta 1894 v Belec u «Zveza kmetijskih zadrug na Šlezkem», l. 1895 «Centralna posojilnica slovenska v Krškem», «Centralna blagajna v Inomostu», «Posojilniška zveza na Predalskem» in «Rusinska zveza v Lvovu», leta 1897 češka «Ustredni jednota» v Pragi in češka «Ustredni jednota» v Brnu itd. Dandanes je v Avstriji že 25—30 osrednjih zadružnih blagajn, tako, da imamo v vsem skupaj blizu 40 zadružnih zvez, od katerih se peča velika večina z denarno zmeno in od katerih jih ima veliko tudi revizijsko pravico, ki jo dobé od svoje deželne vlade, če je omejeno njih delovanje le na eno deželo, ali od notranjega ministrstva, če se razprostira njih delokrog čez več dežel. Kakor kaže vladna statistika, so razvrščene te osrednje zadruga gledé na poslovni jezik tako: nemških je 16, čeških je 6, poljske 3, slovenskih 5, rusinske 3, italijanske 3. V najnovejšem času se je osnovala še slovenska zveza v Trstu, snuje se hrvatska zveza v Dalmaciji (Spljet) in hrvatsko-slovenska v Pulju.

Na Slovenskem pridejo v poštev zdaj največ le tiste zadružne zveze, ki imajo revizijsko pravico. Na Kranjskem ima to pravico «Zadružna Zveza» v Ljubljani, ki se peča kot osrednja zadruga tudi z denarno zmeno. Na Štajerskem imamo «Deželno Zvezo» v Gradcu; ona združuje veliko nemških (Raiffeisenskih) posojilnic in zadrug, peča se tudi z denarno zmeno in blagovnim prometom. Njej se je pridružilo tudi nekoliko štajerskih slovenskih posojilnic. Ker mi ne odobrujemo, da se pečajo posojilnice z blagovnim prometom, zato tudi ne priporočamo, da bi se ji pridružile slovenske posojilnice. Vrh u tega

pa se to ne strinja z zakonom od 10. junija 1903., katera postava je podlaga vsem združnim zvezam. Po § 3 te postave pa naj združne zveze združujejo le tiste zadruge, ki imajo z njo vred isti poslovni jezik. Štajerska deželna zveza pa nima slovenskega poslovnega jezika. Vsem slovenskim posojilnicam priporočamo celjsko »Združno Zvezo«. Ta korporacija je skoro najstarejša te vrste v Avstriji; njene zasluge za slovensko posojilništvo so tudi neizmerne, kajti revizijo izvršuje že od svojega začetka, t. j. 24 let. Z denarno zmeno se peča že 2. leto, ima več izkušenih revizorjev na razpolaganje in izdaja letos svojo strokovno glasilo »Zadruga«.*)

Na Koroškem ste dve združni zvezi, imate sicer obe tudi revizijsko pravico in obe se pečate z denarno zmeno (za eno opravlja ta posel dežela). Ker imate pa obe le nemški poslovni jezik, zato postopa vsaka zoper revizijski zakon, če sprejema v svoj krog tudi slovenske posojilnice.

Na Goriškem deluje »Goriška zveza gospodarskih zadrug«, ki se peča z denarno zmeno in ima revizijsko pravico. V Trstu se je osnovalo društvo z imenom »Združna Zveza«, ki se pa ne bo pečalo z denarno zmeno, ampak bo izvrševalo le revizijski posel.

Posojilnice in c. kr. gosposke.

Posojilnice so raditega tako priljubljeni denarni zavodi, ker imajo, kakor smo že videli, dosti samoupravne pravice. Če bi tega ne bilo, se ne bi toliko domoljubnih mož žrtvovalo zanje, ne bi jih s tolikim trudem ustanovili in ne bi jih vodili od začetka zastonj, pri nekaterih Raiffeisnovkah celo vedno brezplačno. Kakor smo omenili že na nekaterih krajih te knjige, nimajo c. kr. politične oblasti nikake nadzorovalne pravice nad posojilnicami; c. kr. okrajna sodišča tudi ne, in c. kr. trgovska (okrožna, deželna) sodišča imajo tudi le omejeno nadzorovalno pravico. V malenkostnih zadevah imajo c. kr. finančne oblasti nekoliko dolžnosti tudi glede posojilnic. Uradniki c. kr. finančnega ravnateljstva imajo na pr. po njegovem naročilu pravico,

*) Glej inserat.

da se prepričajo o pravilnosti tistih zneskov, od katerih se plačajo neposredne pristojbine (glej dotično poglavje). Tudi imajo ti menda pravico, prepričati se, ali je posojilnični rezervni fond vpisan v kakšni knjigi. (Kaže ga v vpisati na primerno stran v knjigo deležev; kajti ti in rezerva so lastno imetje posojilnice). Po naročilu finančnega ravnateljstva imajo tudi finančni stražniki pravico pregledati, ali so in če so dovolj kolkovane posojilnične knjige.

Gledé Raiffeisnovk ima pa c. kr. finančno ravnateljstvo še pravico, prepričati se, ali se ravna po zakonu od 1. junija 1889, na podlagi katerega jim je ono pripoznalo, da smejo rabiti na zadolžnicah kolek po prvi lestvici. Raditega so Raiffeisnovke dolžne po navedenem zakonu, da predložijo vsako registrovano premembo pravil tudi finančnemu ravnateljstvu. Vsako premembo pravil, kakor tudi prvotna pravila, morajo pa vse posojilnice brez izjeme, (česar še nismo poudarjali) potem, ko so že bila registrovana, predložiti deželni vladi potem c. kr. okrajnega glavarstva.

Posojilnice in javnost.

Posojilnice so javni zavodi. To svojo lastnost morajo pokazati s tem, da izročé javnosti svoj letni račun, kadar je bil potrjen od občnega zbora, na kateri so bili povabljeni vsi združniki. Pod besedo «javnosti» umemo združnike, nekatere c. kr. urade, združno zvezo, nekatere hranilničarje, časopise itd. Le nekatere reči sme posojilnica skrivati pred javnostjo; namreč imena grešnikov in čebelic. Ko smo povedali, v katerih zadevah mora biti posojilnica glasna, v katerih pa molčeča, zdaj naj še razložimo, v katerih zadevah mora biti taktna.

Tukaj mislimo poudarjati to, da ostane po mogočnosti zvesta tisti združni zvezi, ki jo je ustanovila. Mislimo pa tudi na politiko. Posojilnica naj se namreč ne peča s politiko. Ona dosta koristi slovenskemu narodu, če le gospodari dobro. Če pa le njene upravnike mika, da pri ugodni priliki zinejo tudi besedico o politiki, jim svetujemo, da se postavijo gledé na domači politični razkol na neutralno (nepristransko) stališče, in da delujejo pomirovalno med domačimi političnimi stran-

kami, ki po našem prepričanju ne delajo za splošno korist slovenske domovine.

Uradni dan.

Posojilnica mora imeti gotove uradne dneve, za katere mora vedeti širno občinstvo. Ob uradnih dnevih mora biti posojilnica dostopna vsem strankam brez izjeme. Takrat se opravljajo vsi posli kar od kraja; sprejemajo se prošnje za vstop, za posojilo; stranke prinašajo in odnašajo denar, vplačujejo hranilne vloge, vračajo posojila, poravnavaajo obresti, dobé od načelstva dovoljena posojila itd.

Ob uradnih dnevih naj bosta v pisarni vsaj dva odbornika navzočna, ali vsaj en odbornik poleg uradnika, če ga posojilnica ima. Ako so se zapisovale na uradni dan došle in izplačane svote le v dnevnik, treba jih je potem, ko odidejo stranke, zapisati še v druge knjige, kamor bi se sicer morale zabeležiti takoj.

Hranilne vloge (vložene in izplačane) naj se pa takoj in sicer prej, ko se hranilna knjižica izroči stranki, vpišejo v konto knjige za hranilne vloge.

Po dokončanem uradnem dnevu se zaključi dnevnik, sešteje gotovina v blagajni, ki se mora vjemati s svoto, katero kaže blagajniški dnevnik. Potem se gotovina po kakovosti denarja napiše na denarni listek in oba (denar in listek) se hranita v blagajni pod dvojnim zaporom, kjer čakata prihodnjega uradnega dneva. — Da dela posojilnica vedno večji napredek, je treba imeti večkrat v tednu uradni dan ali celo uradovati vsak dan, ali vsaj skoro vselej vstreči strankam, zlasti tistim, katere imajo daljno pot do posojilnice.

Čuditi se moramo neki veliki posojilnici v velikem mestu, ki je ondi edini slovenski denarni zavod, da zdaj vsak dan ne uraduje. Nedeljski počitek mora seveda privoščiti svojim uradnikom; ker pa kmet kaj rad opravlja ob nedeljah take denarne posle, naj pa posojilnica, ker je močna in ker je to v njeno korist, nastavi več uradnikov, oz. odbornikov, ki se lahko menjavajo ob nedeljah in malih praznikih.

Na koncu uradnega dneva ne smejo uradujoče osebe mirovati prej, dokler ne uredi popolnoma dnevnika, naj si bo ta nerazdeljen (štraca) ali razdeljen (skontro). V tej temeljni posojilnični knjigi, ki se sme imenovati knjiga vseh knjig, morajo biti vse došle ali izplačane svote tako zapisane, kakor so bile v resnici sprejete, oz. v resnici izdane. Vsaka svota mora imeti pravo in resnično ime, pod katerim je bila vplačana ali izplačana, oz. se mora vsaka svota zapisati v pravi predal, če se že prvotno piše v razdeljeni dnevnik. Kolikor kaže dnevnik, ki se mora skleniti vsak uradni dan in v njem zapisati gotovina, toliko mora biti tudi v blagajni suhega denarja. Če ga ni, terja čast in poštenje poslujočih odbornikov in uradnikov, da ga založé. Če pa je v blagajni količjak prevelika svota, naj se to zabeleži v dnevniku, denar pa shrani nekako posebej, kajti prej ali slej bo zasledila posojilnica ali stranka storjeno pomoto. Nikakor ne svetujemo, da bi se mogoči primankljaj jemal iz kakšnih posebnih fondov, ker bi ta način pokritja lahko pospeševal malobrižnost odbornikov ali uradnikov.

Konečno je želeli, da posojilnica uljudno postopa z vsemi strankami; s čebelicami raditega, ker prinašajo sladki med svoje varčnosti, z dolžniki pa radi tega, ker so morali postati udje, če so hoteli dobiti na posodo. S tem, da so postali udje, so pa morali zastaviti skoro vse svoje premoženje. Sploh pa že omika zahteva od vsakega izobraženega človeka, da je uljuden.

Mesečni sklepi.

Red je duša vsakemu delu, red mora biti gledé prostora in časa. Vsaka reč mora biti dogotovljena o pravem času. S tega stališča so vpeljali vsi denarni zavodi mesečne sklepe, ki jih nekateri objavljajo celó v časopisih. Ne naznanjajo svetu edino le denarnega prometa v preteklem mesecu, marveč so nekateri tako natančni, da pridejo vsak mesec na dan tudi z nekaterimi deli bilance, s katero svetu naznanijo stanje hranilnih vlog, posojil itd. Zato moramo svetovati vsaki le nekoliko večji posojilnici, da dela mesečne sklepe. Ti sklepi naj obsegajo samo števila prometa, vse svote prejemkov in izdatkov in to

posebej za vsak mesec. Posojilnice, ki vodijo razdeljeni dnevnik, naj ga sklenejo vsak mesec separatno v vseh njegovih rubrikah in glede skupne svote. Mi sicer ne priporočamo, da bi imele posojilnice razdeljeni dnevnik, ker se pri takem dnevniku lažje vtihotapijo pomote, ki pridejo na dan šele pri inventarju na koncu leta; priporočujemo marveč rabo nerazdeljenega dnevnika (mali dnevnik, štraca); iz tega dnevnika naj se marljivo, vestno in natančno prepisuje v razdelnike (skontro). Če ista oseba, ki je pisala dnevnik, dela to, naleti že sama na kakšno pomoto, ki se ji je bila ukradla znabit pri zapisovanju v dnevnik. Če prepisuje kdo drug iz dnevnika v razdelnike, naleti še prej na kakšno pomoto v dnevniku, če je le nekoliko izvežban v teh rečeh. Kadar je za dotični mesec vse prepisano, naj se natančno kontrolira, če je tudi vse prav in vse v prave predale prepisano. Kadar se štejejo vse svote vodoravno in navpično, se mora dobiti isto število. Če prišteješ k gotovini prejšnjega meseca prejeme tega meseca in če odšteješ od te svote izdatke tega meseca, dobiš gotovino, ki jo imaš zapisano v dnevniku in ki se je nahajala v blagajni. Če se ta števila ne vjemajo, se je pripetila pomota; kje se je pripetila, je treba iskati. Morda je pomankljiv dnevnik ali razdelnik prejemkov ali razdelnik izdatkov ali tudi mogoče vse skupaj; pomoto je treba iskati toliko časa, da se jo najde. Rezultat od vsakega meseca naj se prepiše na priliko pod imenom »rekapitulacija« (ponavljanje) recimo na koncu knjige še enkrat, ondi imamo potem rezultat celega leta; ondi lahko seštejemo zopet rezultate za 3, 6, 9 mesecev skupaj. Osobito svetujemo, da se napravi mesečni sklep za 11 mesecev. Če se vjema vse za 11 mesecev, se potlej ni bati, da se ne bi vjemalo zadnji dan leta za celo leto; kajti mi svetujemo, da se zadnji dan leta sklenejo z dnevnikom vred oba razdelnika. Po novem letu se ne sme na račun prejšnjega leta nič več pisati ne v dnevnik, ne v razdelnike.

Trgovinski zakon o knjigovodstvu.

Knjigovodstvo.

Trgovinski zakon ima celo vrsto temeljnih določb o trgovinskem knjigovodstvu.

Predvsem določa, da mora vsak trgovec voditi knjige, iz katerih je razvidno stanje njegovega premoženja in njegove trgovine. Nadalje da mora shraniti vsa trgovska pisanja, katera dobi, in prepis onih, katere odpošlje, ter jih mora vpisati po vrsti, kakor prihajajo ali odhajajo, v posebno knjigo.

Iz tega, da mora trgovec imeti v knjigah razvidno stanje svojega premoženja, konstruiramo zahtevo, da mora obsegati trgovsko knjigovodstvo vse premoženje trgovčev in ne samo oni del, kateri je trgovini odmenjen.

Razen omenjenih knjig, iz katerih mora biti razvidno stanje trgovine in premoženja, je trgovec zavezan napraviti vsako leto inventuro in bilanco.

Zakon pravi, da mora ob pričetku trgovine popisati svoja posestva, svoje terjatve in dolgove, svojo gotovino in vse drugo imetje, mora vse ceniti v denarju in mora napraviti sklep, iz katerega se razvidi razmerje med premoženjem in med dolgi.

Ako se nahaja med premoženjem skladišče blaga, čigar cenitev zahteva mnogo časa in truda, zadostuje, ako jo ceni vsako drugo leto.

Pri trgovskih družbah veljajo ti predpisi za družbeno premoženje, ne pa tudi za zasebno premoženje posameznih družabnikov.

Inventura in bilanca se morata vpisati v posebne knjige ali na posebne liste ter shraniti. Podpisana morata biti od trgovca, pri trgovski družbi od vseh osebno odgovornih družabnikov.

Vse premoženje (posestva, blago, terjatve itd.) se morajo ceniti po resnični vrednosti za časa inventure, dvomljive terjatve po znesku, ki ga je upati dobiti, neizterljive terjatve se morajo izbrisati.

Dočim pozna teorija razne knjige, ki so neobhodno potrebne, da se vodi dobro in pregledno knjigovodstvo, predpisuje zakon samo zapissek trgovskih pisanj, inventuro in bilanco, ter stavi nekoliko formalnih zahtev: da morajo knjige biti pisane v živem jeziku s črkami takega jezika, da morajo biti vezane in strani s številkami zaznamovane, da se ne smejo puščati prazna mesta, se ne nič prečrtavati, nič radirati ali sicer izbrisati itd.

To je pa tudi vse, kar določa zakon o kakovosti trgovskih knjig. Kakor hitro zadostujejo trgovske knjige tem skromnim formalnim zahtevam in je iz njih razvidno stanje trgovine in premoženja, ter narejena vsakoletna inventura in bilanca, potem zadostujejo vsem stavljenim pogojem in uživajo zakonito predpisano veljavo. S tem pa ni rečeno, da je veljava vsem tem zahtevam zadostujočih knjig enaka, marveč videli bomo, da uživajo trgovske knjige toliko večjo veljavo, kolikor popolnejše so. Dokazilna moč trgovskih knjig je toliko večja, kolikor pravilnejše so, kolikor bolj odgovarjajo modernim zahtevam knjigovodstva.

Kako važnost polaga zakonodajalec na trgovske knjige in koliko veljave jim pripisuje, se razvidi iz tega, da predpisuje trgovcem shranjevati svoje knjige in vsa trgovska pisanja, kakor tudi inventure in bilance skozi deset let od časa zadnjega vpisa v nje. S tem zabranjuje zakon trgovcu izgovor, češ, da je knjigo, ki je bila popisana, uničil.

Na drugi strani pa hoče tudi preprečiti, da bi komu v pravdi škodilo, ako je uničil trgovsko knjigo, ki je že čez deset let stara.

Vse te določbe trgovskega zakonika so ostale še dandanes po preteku več nego štirideset let v polnem obsegu neizpremenjene, dasi večinoma nikakor ne morejo veljati za zadostne.

Po našem mnenju bi se moral vsaj za vse večje trgovine, v katerih je nastavljen vsaj en pomočnik ali v kateri sta delavna dva družabnika, imperativno predpisati sistem dvojnega knjigovodstva z vsakoletnim sklepom inventure in bilance. S tem bi se zelo, zelo zmanjšalo naraščajoče število pasivnih konkurzov, z večjo sigurnostjo bi se olajšal kredit in mogle bi tudi pasti cene.

Značilno je, da zakon o osebnih davkih iz l. 1896 pri vsem javnem računstvu podvrženih podjetij, torej tudi pri naših malih posojilnicah in zadrugah ter konzumih naravnost že samo po sebi umevno smatra vpeljavo sistema dvojnega knjigovodstva, kar je pač za nekatere naše male zadruge pretirana zahteva, a gotovo posledica vpliva večjega napredka v drugih krajih, kjer se to nikomur pretirano ne zdi.

Kolkovanje trgovskih knjig.

Po pristojbinskem zakonu iz l. 1862, morajo biti kolkovane vse trgovske knjige.

Kolkovanje oskrbujejo davčni uradi. V svrhu kolkovanja mora trgovec bodisi pri (mehko ali trdo) vezanih, bodisi pri parafranih, to je preluknjanih in z vrvico zvezanih knjigah napisati na prvo stran namen knjige, torej svrho, v kateri se bo rabila, na pr. ali naj bo glavna, kontokorent ali salde-conti, ali pomožna knjiga. Potem mora trgovec navesti na prvi strani število v knjigi nahajajočih se listov in površino knjige. Za vse te navedbe jamči trgovec s svojim podpisom pod kaznijo. Tudi pri vezani knjigi morajo biti listi tako zvezani z vrvico, da se morata oba njena konca zapečatiti na prvi ali zadnji platnici knjige.

Kolkovina znaša za glavne knjige, kontokorent in salda-konti trgovcev, tovarnarjev in obrtnikov za vsako (normalno) polo 50 h, za pomožne knjige pa 10 h. Zadnje so po merodajnem razlaganju zakona iz l. 1864. sledeče: Dnevna, blagajniška, fakturna, inventarna, bilančna knjiga, štraca, prima-nota, magacinska knjiga itd. Knjižice v notranjem obratu, na pr. o manipulaciji, knjižice, katere nosijo trgovci in obrtniki v žepu, da si sproti beležijo razne stvari, niso kolku podvržene; vse druge pa, naj so vezane ali nevezane, ali pa tudi pisane na posameznih listih, brez ozira vsi obratni zapiski, ki se vodijo v trgovini ali obrtu, posameznih njihovih delih ali pomožnih napravah za kak trgovski ali obrtni obrat.

Že zgoraj smo omenili, da velja ta kolek 50 h, oziroma 10 h, za normalno polo. Normalna pola pa obsega pri glavnih knjigah, kontokorentu, saldakonto 5040 cm^2 , pri pomožnih knjigah 2640 cm^2 . Ako so pole vezanih knjig večje ali manjše, treba je dognati, koliko normalnih pol dá isto površino papirja, kakršna je v dotični knjigi, ali koliko normalnih pol je v njej. To se izračuna tako, da se določi najprej površina ene pole knjige v cm^2 s tem, da se množi dolžino lista s širino v cm ; ta zmnožek pomnožen s številom listov knjige nam da površino knjige v cm^2 ; kolikokrat je število 5040 za glavne, 2640 za pomožne knjige, zapopadeno v

številu površin, za toliko normalnih pol je treba knjigo kolkovati z 50 h, oziroma 10 h.

Trgovske knjige se vodijo pa tudi lahko na posameznih polah, vsaj nekatere. Take pole se morajo tudi kolkovati s 50 h, oziroma 10 h, ako niso večje, nego so omenjene normalne pole. Ako pa presega površina pole take glavne knjige, 5040 cm^2 , tedaj se mora kolkovati dvakrat, to je z 1 K. Istotako se morajo kolkovati pole pomnožnih knjig, ki obsegajo površino čez 2640 cm^2 z 20 h, namesto z 10 h, ako pa presega površino normalne pole glavnih knjig, pa celo s 30 h.

Omeniti moramo, da se dobe tudi že kolkovane trgovske knjige na prodaj. Tudi je finančnemu ministrstvu dovoljeno, da trgovca na prošnjo oprosti kolkovanja knjig proti primernemu letnemu pavšalu.

Tudi pri posojilnicah pridejo v poštev glavne in pomožne knjige. Ko bomo navajali vsako knjigo posebej, katero morajo ali utegnejo rabiti posojilnice, bomo že povedali pri vsaki, ali jo je treba kolkovati ali ne. Pri posojilnicah so glavne knjige le tri: knjiga za posojila, knjiga za deleže in knjiga za hranilne vloge. Od teh se mora kolkovati le zadnjo, ker se vanjo pišajo hranilničarji, ki niso vselej, marveč malokdaj udje posojilnice. Glavni knjigi za deleže in posojilo ste pa kolkovanja oproščeni in sicer po zakonu z dne 21. maja 1873. Pomožna knjiga je pri posojilnicah le dnevnik, ta se mora kolkovati kot taka, ker se vanjo pišejo imena udov in neudov. Nekatere posojilnice vodijo tudi razdelnike ali skontro, kar priporočamo sicer vsem posojilnicam. Ti razdelniki nadomestujejo razdeljeni dnevnik. V njih ne pišejo posojilnice nikakšnih imen; oni so jim le računski pomoček.

Ti razdelniki pa tudi niso nikake pomožne knjige v smislu trgovskega zakona, ki bi se morale kolkovati po predpisih pristojbinskega zakona, nego so le pomožni zapiski, katere posojilnice prostovoljno vodijo in katere bi iste lahko tudi vsak čas opustile, zapisniki torej, ki služijo le v njihovo notranjo pomoč in administrativno kontrolo blagajničnega prometa.

Teh razdelnikov pa sploh ni treba kolkovati niti kot glavne niti kot pomožne knjige.

§ 2. zakona od 21. marca 1873, drž. zak. št. 87 določa namreč izrečno, da so knjige in poslovni zapiski pridobitnih in gospodarskih zadrug, ki se vodijo izključno le glede pravnih odnošajev zadruga napram njenim zadružnikom oproščeni pristojbine določene v t. t. 59. zakona od 13. decembra 1863. d. z. št. 89. in v § 21. zakona od 29. februarja 1864 d. z. št. 20.

Razdelniki toraj niso nikakršna trgovska knjiga, kajti več vrst knjigovodstva teh knjig niti ne pozna. Ponekod razdelnikov nimajo v obliki knjig, ampak pišejo le posamezne pole, kar popolnoma zadostuje. V teh knjigah ni imen dolžnikov, ne udov, ne upnikov. Knjige udov so oproščene kolkovanja, knjige upnikov pa ne.

Da pa ni treba razdelnikov kolkovati, nam svedočijo tudi »Navodila« za posojilnice deželnih odborov za Štajersko, Gorenje in Dolenje Avstrijsko. V teh navodilih je natanko povedano, katere knjige in tiskovine se morajo kolkovati in katere knjige in tiskovine so oproščene kolkovanja ter katere niti opravičenja ne potrebujejo. Med slednje spadajo tudi razdelniki (Skontro, Sammelkonti).

Vrhutega pa določa jasno in izrečno § 11. zakona od 29. februarja 1864, d. z. št. 20, to-le: Knjige, ki se vodijo samo glede manipulacije ali glede notranjega poslovnega prometa, ne tvorijo predmet kolkovanja. Bolj natančno se zakonodajalec ni mogel izraziti in zaradi tega je odstranjen vsak dvom glede kolkovanja prepornih razdelnikov.

V tem smislu se glasi tudi razsodba c. kr. urada za odmero pristojbin v Ljubljani št. 89 z dne 25. aprila 1905.

Kadar potrebuje posojilnica nove knjige, naj naroči v v dotični trgovini na pr. v Zvezni trgovini v Celju že kar kolkovano knjigo, če mora biti kolkovana. Navadno poslovodje trgovin razumejo to stvar; ker se pa poslovodje menjavajo, je treba, da posojilnica sama natanko razloži naročilo, da jej ne bodo trgovine poslale napačno kolkovanih knjig. Če pa dobi posojilnica nekolkovane knjige, ki jih je treba kolkovati, jih mora poslati c. kr. davkariji, da jih ta kolkuje, predno

se začnejo rabiti. Ker pa tudi vsi davčni uradniki te stvari ne razumejo dobro, naj pazi posojilnica, da ne bo škodovana.

Knjigovodstvo pri posojilnicah.

Dobro knjigovodstvo je podlaga vsake posojilnice. Kakor je pri nekaterih posojilnicah knjigovodstvo že zelo komplicirano, se vendar knjigovodstvo slovenskih posojilnic ne more imenovati dvojno knjigovodstvo. Dvojno knjigovodstvo je namreč tako obsežno, da se lahko v poljubnem trenutku razvidi iz njega stanje dotičnega podjetja. Pri enojnem knjigovodstvu je pa mogoče razvideti natančno stanje imetja le koncem gotove upravne dobe, običajno koncem koledarskega leta. V enojnem knjigovodstvu imamo le koncem leta obračun z dolgovi in imetjem in šele na koncu te upravne dobe razberemo čisto premoženje in dobiček. Naš namen pa ni tukaj govoriti o dvojnem knjigovodstvu, ker bomo morali že pri enojnem knjigovodstvu veliko knjig priporočati in razlagati.

Da nas bodo lažje razumeli začetniki v knjigovodstvu, ki imajo opraviti pri posojilnicah, hočemo vse knjige razločevati tako: 1. knjige, 2. knjižice, 3. računske pomočke, 4. pisarniške pomočke, 5. zapisnike, 6. tiskovine.

Knjige: *a*) blagajniški dnevnik (journal ali Tagebuch ali štraca), *b*) knjiga za hranilne vloge, *c*) knjiga za posojila. (Več knjig nočemo še tu navajati, ker ne stoji, da bi jih morala imeti vsaka posojilnica.) Med knjige prištevamo lahko na vsak način tudi *d*) združni register ali imenik udov, ki ga mora voditi posojilnica, če je že ta imenik vezan ali ne.

Knjižice. Tako imenujemo tiste male knjige, ki jih izročamo strankam; *a*) to so: združne knjižice, v katera se običajno zabeležuje deleže in tudi posojila in *b*) hranilne knjižice.

Računski pomočki. K tem prištevamo *a*) razdelnike prejemkov in izdatkov (dve knjigi), ki jih mora posojilnica rabiti, če nima razdeljenega blagajniškega dnevnika*),

*) V začetku zadostujejo mladim posojilnicam tudi posamezne pole, pisane ali tiskane.

b) inventarji, a) hranilnih vlog in b) posojil, (teh knjig običajno nimajo posojilnice, ker rabijo mesto njih navadno le tiskovine za izpiske (izvlečke) hranilnih vlog in in posojil, c) inventar pohištva, oz. nepremičnin.

Pisarniški pomočki. a) vložni zapisnik (eks-hibit), b) kopirna knjiga, c) dospetnik (scadenca), d) kazalo dolžnikov, e) kazalo porokov, f) kazalo hranilničarjev.

Zapisniki. Za zapisnike je tudi dobro imeti večje ali manjše knjige, vezane ali nevezane, kakoršna je pač posojilnica. Tu sem prištevamo: a) zapisnik za seje načelstva, b) za seje nadzorstva in za c) občne zборе, v katere tri namene lahko služi tudi ena sama knjiga; d) zapisnik za vsprejem v zadruho in prošnje za posojila, e) morebiti posebni zapisnik za male in drobne upravne stroške.

Tiskovine: a) pristopne izjave novih udov, ki se pri večjih posojilnicah zvežejo lahko v eno knjigo, b) formularji za sklepanje letnih računov, c) tiskani formularji za opomine, d) denarnilistek, e) listek ovzdigneni hranilni vlogi.

Opomba. Kjer ima posojilnica majhne deleže, 1, 2, 3, 4, 5 K, in kjer vplača vsak ud le en sam delež, ondi zado-
stuje, če se je ta delež vpisal edino le v združni register. Kjer so pa visoki in različni deleži in kjer ima vsak ud po več deležev, ondi naj se vodi tudi za deleže posebna knjiga.

Kjer ima posojilnica veliko preveč denarja, da ga nalaga večkrat in pri mnogih denarnih zavodih, ondi naj ima posebno knjigo za naloženi denar. Kjer si mora pa posojilnica izposojevati na menico ali kakorsibodi, ondi naj ima tudi kakr-
šenkoli zapisnik o tem denarju. Tudi o takozvanem tekočem računu, katerega bomo pa nekoliko odsvetovali, naj ima posojilnica pregled ali evidenco.

Navedene knjige smo razvrstili tako radi pregleda in radi tega, ker ni primorana vsaka posojilnica, da bi morala imeti vse to. Združni register, če ima ta eno ali več pol, če je vezan ali ne, tiskan ali pisan, mora imeti vsaka posojilnica. Pristopno izjavo mora dati tudi vsak ud posojilnici, če tudi morebiti na ta način, da podpiše pravila, katerih naj ima posojilnica več iztisov. Od v začetku navedenih knjig

mora imeti posojilnica na vsak način prve tri, in od knjižic za stranke nekaj iztisov vsake vrste. Skoro vse druge formulacije naj si nabavijo nove posojilnice bolj polagoma in to po potrebi vsako leto nekaj. Čim bolj se razvija posojilnica, tem več potrebuje pomočkov in tiskovin. Vsaka posojilnica mora imeti glede knjig to načelo, da je vsaka svota, ki je došla ali odšla, zapisana vsaj v dveh knjigah; vrh tega naj ima stranka isto svoto tudi v svoji knjižici. Stranki naj se nič ne izplača, če nima knjižice pri sebi. Navadno tudi denarja ni treba jemati brez knjižice. Vse posojilniške knjige se morajo voditi, kakor smo že omenili, po trgovskih postavah; potlej imajo veljavo tudi pred sodnijo in tudi veliko dokazilno moč, zlasti če se more še na nje priseči.

Posamezne posojilniške knjige.

I. Dnevnik.

Za prvi vpis uporabljajo posojilnice dnevnik, ki ima po nekod ime štraca, kamor pišejo vse prejeme in izdatke.

Vse sprejemke vpisuj na levo stran knjige, vse izdatke na desno stran.*) Koncem vsacega uradnega dneva napravi na posameznem lističu skupno svoto sprejemkov, a pod njo skupno svoto izdatkov, razlika po odštevanju je potem gotovina, katera mora soglašati s svoto denarja v blagajni. Ako ne soglaša, je dokaz, da se je vrinila v vpisovanje pomota, katero treba takoj iskati, ali pa da ni bil denar pravilno seštet.

Pomote, ki se lahko pripetijo, so sledeče:

1. da se je pozabilo vpisati kako svoto v sprejemkih ali izdatkih;
2. da se je vpisalo na napačno stran, t. j. kak izdatek v sprejemke ali nasprotno;
3. da se je vpisalo krone mej vinarje ali nasprotno.

Te pomote je lahko odpraviti, dokler so v spominu še vsi poslovni dogodki dotičnega uradnega dneva, težje je to v

*) Boljše je imeti take dnevnike, pri katerih pridejo izdatki in prejemi na eni strani, ker je tako bolj razvidno blagajnično stanje in se porabi tudi manj papirja.

kakem poznejšem času. Zavaljo tega je priporočati, da se vsak uradni dan blagajna zaključuje na posebnem lističu.

Koncem vsacega meseca je istotako potrebno poiskati gotovino in potem zaključiti dotični mesec. Gotovina se zapiše v besedah, dostavi se datum, in da gotovina soglaša z inventuro v blagajni, to potrdita načelnik in blagajnik s svojim podpisom. Ta dva sta v prvi vrsti odgovorna za blagajno in zato morata tudi prva paziti na to, da je v njej vse v redu, da ta red lahko z mirno vestjo potrdita in s tem odvalita od sebe nadaljno odgovornost. Tako je tudi onemogočeno, da bi imela ena sama oseba denar v rokah, kar je nepravilno in nevarno.

Kakor torej vidimo, je ta knjiga jako priprosta, ki pa mnogo koristi, zaradi tega jo moramo toplo priporočati. Vsak knjigovodja pa si mora šteti v čast, ako more pokazati, da je njegovo knjigovodstvo redno in čisto.

Nekateri denarni zavodi pišejo v ta dnevnik edino le gotovine, ki je prejmejo ali izdajo; drugi denarni zavodi imajo celó več dnevnikov, in sicer posebej za vloge, posebej za posojila itd. Posojilnicam ne svetujemo, da bi imele toliko dnevnikov, marveč naj v ta dnevnik zapisujejo tudi svote, ki jih dobé potom drugih denarnih zavodov. Na pr. potom pošne hranilnice vrne stranka 100 K; posojilnica zapiše to v dnevniku med prejemke, takoj pa tudi med izdatke kot naloženi denar. Nekatere posojilnice imajo razdeljeni dnevnik, ki torej ne odgovarja temu našemu dnevniku (štraci), ki nima rubrik (kolon). Takih dnevnikov ne priporočujemo; kajti so preveliki in okorni. Če se rabijo taki dnevniki, bi morala posojilnica imeti celó dva, t. j. dnevnik za prejemke in dnevnik za izdatke. Ker morata biti kolkovana obadva, bi stalo že kolkovanje veliko. Če vpeljemo razdeljeni dnevnik, si prihranimo s tem res razdelnike in prepisovanje v nje. Sklepanje računov je tudi lahko, če se nismo zmotili celo leto niti enkrat, ko smo pisali naravnost v dotične rubrike. Če smo se pa le enkrat zmotili, imamo na koncu leta veliko sitnosti, predno najdemo pomoto. Zato priporočujemo namesto razdeljenega dnevnika razdelnike (skontro).

Dnevnik mora biti kolkovan kot pomožna knjiga.

II. Razdelniki.

V razdelnike se prepisuje iz dnevnika, in sicer se prepisujejo v razdelnik prejemkov vsi prejemki in vsi izdatki v razdelnik izdatkov in to vsaka svota v dotično kolono, pod čegar zaznambo spada; ista svota se zabeleži še enkrat v kolono «skupni znesek».

Vsaka svota dobi v razdelniku isto število, ki je v blagajniškem dnevniku. Pri prepisovanju iz dnevnika v razdelnike se mora posebno paziti, da se zapiše vsako število pravilno in v pravo rubriko.

Od razdelnikov se nobeden ne kolkuje.

Na pr. gledé «obresti» omenimo, da je treba strogo ločiti eno vrsto od druge, ako se hoče preprečiti za konec leta veliko sitnosti. V izdatkih moremo imeti sledeče obresti: izplačane od hranilnih vlog, izplačane od izposojil, vrnene predplačane*) od posojil. V sprejemkih pa: vplačane obresti posojil, prejete od naloženega denarja. Ako ne zadostujejo nahajajoče se rubrike, se otvori za vsako potrebno vrsto nov stolpič, če pa ni prostega, potem se nadpisuje z rdečo tinto v enem ali drugem stolpcu.

Razdelniki se zaključujejo vsaki mesec. V poljubnem trenutku imamo pred seboj skupno svoto izdatkov in sprejemkov.

Skupna svota vseh prejemkov z gotovino v začetku mesca mora vedno biti enaka s skupno svoto izdatkov, katerim se prišteje še gotovina konec meseca.

Ako tega ni, potem je pomota, katero treba takoj poiskati. Ta knjiga je sedaj podlaga vsega knjigovodstva.

Koncem leta se sestavi rekapitulacija vseh mesecev, katera nam pokaže ves blagajnični promet upravne dobe. Na koncu vpisavanj upravne dobe namreč prepisejo se vse mesečne svote zaporedno za vsaki mesec in se potem seštejejo.

Do sedaj smo omenili rabo dnevnika in obeh razdelnikov. Radi pravilnega razumevanja posojilniškega knjigovodstva mo-

Predplačane obresti naj ne redkokdaj vračajo; običajno v razdelnikih če ni rubrike za to.

ramo povdarjati še enkrat, da je po trgovskem zakonu dnevnik le pomožna knjiga, oba razdelnika pa nista ni to, ampak le računski pomoček. Zdaj hočemo omeniti glavne knjige, ki jih rabijo posojilnice: 1. knjiga za deleže, 2. knjiga hranilnih vlog, 3. knjiga za posojila, 4. knjiga za izposojila, 5. knjiga za naloženi denar. Od teh morajo biti kolkovane 2., 4 in 5. *)

III. Knjiga deležev.

Opravični delež je posredna lastnina zadruga, neposredna lastnina članov. Vsak član mora plačati vsaj en delež v visokosti, katero določajo pravila zadruga; sme pa prevzeti tudi več deležev, če to dovoljujejo pravila oziroma (§ 5., točka 5., §§ 14., 77. z. z.). Član ima pravico odpovedati vse deleže, s čemur se ob enem odpove tudi članstvu, kajti vplačilo vsaj enega deleža je bistveni znak članstva; sme pa odpovedati tudi le en del vplačanih deležev, tako da mu ostane vsaj še en delež v statutarčni višini. Neposredna lastninska pravica do deleža ugasne, kakor hitro je zadruga tako pasivna, da je prisiljena rabiti jamstvo članov, ker so društvene obveznosti absolutne že celoto vplačanih članskih deležnih vlog.

Lastninska pravica do deleža se ali sploh ne da prenesti na drugo osebo, ali pa le pod gotovimi pogoji. Pri zadrugah z neomejeno zavezo je lastninska pravica neprenosljiva (§§ 53. do 65. z. z.); pri zadrugah z omejeno zavezo je prenosljiva le tedaj, ako je prenos mogoč po določenih pravilih in ako odbor v to privoli (§ 83. z. z.). V poslednjem slučaju je prenosnik poleg prevzemnika še vedno solidarno odgovoren (§§ 78., 83. z. z.) za obveznosti zadruga v smislu §§ 78. in 80. z. z. Prevzemnik deležev kot pravni naslednik prenositelja jamči liki vsem drugim zadružnikom za vse obveznosti, katere je prevzela zadruga pred njegovim vstopom v zadrugo (§ 78., § 53., odst. 2. z. z.)

Kjer so visoki deleži, se obrestujejo običajno; torej se obresti koncem leta pripišejo k deležu. Obresti deležev se ne kapitalizujejo in se dajejo le tri leta, če se ne vzdignejo prej.

*) Ako bi posojilnica nalagala svoj denar le pri drugih takih posojilnicah, katere so njeni člani, potem ni treba, da bi bila knjiga za naloženi denar kolkovana.

Solidnost posojilnice zahteva, da so udje o tej zastarelosti obveščeni.

IV. Knjiga hranilnih vlog.

V to knjigo se prenašajo iz dnevnika hranilne vloge. V tej knjigi je prostora včasih na eni strani za dva hranilničaja, včasih pa na dveh straneh (folij) le za enega hranilničarja. V tem slednjem slučaju se zapisujejo vložene hranilne vloge na desno, vzdignjene hranilne vloge na levo stran knjige. Vzorci nekaterih trgovin so pa drugačni. Na eni sami strani je rubrika za vložene in vzdignene novce. V tem slučaju je rubrika «vloženo» na levi, rubrika «vzdigneno» na desni plati. Najpopolnejši so tisti vzorci, ki imajo rubrike za obresti, ki se pri vložitvi predpišejo do konca leta (aktivne obresti) in rubrike za obresti, ki se odpišejo, kadar stranko kaj vzdigne (pasivne obresti); nadalje rubrike za med letom vzdignene obresti, rubrike za na koncu leta narastle obresti in konečno še rubrike za skupno svoto kapitala in obresti. Vseh teh predalov pa te knjige večinoma nimajo, in posojilnice si morajo pomagati pri izplačevanju med letom vzdignjenih obresti z opazkami, ki jih delajo v knjigi; pri računanju konecletnih obresti in kapitala si morajo pomagati posojilnice s posameznimi tiskovinami. Pri sestavljanju bilance nam zadostuje, da dobimo razliko med predpisanimi in odpisanimi (oziroma izplačanimi) obrestmi, kar nam izkaže kapitalizovane obresti.

Še na nekaj bi rad opozoril. Kadar namreč stranka dvigne celo vlogo z vsemi obrestmi vred, se vedno knjižica kasira (knjižico namreč obdrži posojilnica in jo prekriža, prereže, uniči, tako da mora stranka pri zopetnem vlaganju kupiti novo knjižico). Račun v knjigi se pa tedaj tudi uniči, ker se ne vloži ničesar več vanj. Naravnost neprijetna pa je splošna praksa, ki kar prekriža na vse mogoče načine in popiše tak račun, da izgleda knjiga, kakor bi bili otroci po njej preskušali svoje «umetne pisarije». Prav malo treba, pa je knjiga vendarle uzorno čista. Taki vzdigneni vložni računi se namreč med letom zaključijo.

V. Knjiga posojil.

Tu sem se prenašajo postavke «dana posojila» iz dnevnika, «vrnena posojila» in «prejete obresti» posojil.

Vsak račun se previdi z natančnim imenom in bivališčem in zapiše se visokost posojila. Vsak račun dobi tekočo številko (aktivno število), ki se vjema s tekočim številom posojilne knjižice, katero dobi stranka.

Tudi tukaj se obresti predpišejo; navada je, da se predpišejo od pol do pol leta, torej od 1. januarja do 1. julija; najboljše je, da se predplačujejo.

Najbolje je, da se vporablja en račun tudi za več posojil iste osebe, ker s tem posojilnica sebi in stranki olajša delo.

Kjer dobi ena in ista stranka na posodo večkrat, svetujemo, da bi se pri tem njenem posojilnem kontu ne pisale vse mogoče opazke pri njenem imenu na pr. poroštvo, dolžni dokument, vzrok posojila itd. Dolžni dokument je zapisan in hranjen v dospetniku; na zadolžnici so poroki; namen posojila je zabeležen na prošnji, ki se hrani pri zadolžnici. Če se hoče opozoriti na kaj posebnega o priliki posojevanja ali pa pozneje, naj se porabi za to prostor (opomba), ki je za to določen pri vsakem kontu.

Pri izterjevanju posojil ima posojilnica včasih kakšne stroške, ki jih dobi prej ali slej morebiti povrnene. Teh stroškov ne kaže zapisovati v to knjigo; saj zadostuje, da so zapisani v dnevniku. Za »upravne stroške« naj posojilnica pobira le-to, kar njo stanejo tiskovine. Raiffeisnovke celo ne smejo kaj takšnega storiti, da ne pridejo previsoke obresti s stroški vred, kar bi bilo zoper zakon od $\frac{1}{6}$ 89. Na pr. taka posojilnica obrestuje vloge po $4\frac{1}{2}\%$, od posojil jemlje pa 6% . Ako bi še 1% za stroške pobirala, bilo bi to nezakonito.

VI. Knjiga izposojil.

Če je posojilnica že primorana za tuj denar prositi, naj gleda, da ga dobi v obliki hranilnih vlog; kajti potem ji ni treba voditi »knjige izposojil«. Če dobi vendar ona sama na posodo, t. j. če dobi denar za izročeno menico (zadolžnice so v tem slučaju neobičajne), ji ni treba radi enkratnega ali dvakratnega izposojila voditi te posebne knjige. Seveda jo mora imeti v slučaju, če si izposodi mnogokrat in pri mnogih zavodih. Taka knjiga se vodi skoro na isti način, kakor knjiga hranilnih vlog. Največ pa dobé posojilnice izposojila pod imenom

«tekoči račun». Od obresti teh tekočih računov, ki so pa torej izposojila, morajo plačevati 2% rentnino,*) zato pa mi odsvetujemo, da se dajo izposojilom ime «tekoči račun.»

VII. Knjiga naloženega denaja.

Ta knjiga se rabi za denarje, katere nalaga posojilnica sama pri drugih zavodih. Vanjo se prenaša iz rubrik «naloženi denar», «vrneni naloženi denar» in «prejete obresti naloženega denarja».

Vsak račun dobi na čelu ime zavoda, v katerem se nalaga.

Manipulacija z obrestmi je ista kakor pri hranilnih vlogah.

Vsake dobro upravljene posojilnice skrb bodi, da v blagajni preostajoče zneske, za katere se ne ve takojšnje uporabe, potom poštних položnic pri osrednji blagajni plodonosno naloži. V slučaju potrebe se dadó te svote od tam itak hitro dobiti.**)

Knjižice za stranke.

Zadružne knjižice. Oseba, ki je pristopila kot ud, dala pristopno izjavo, plačala pristopnino in delež, mora dobiti zadružno knjižico, ki služi stranki v dokaz, da je vplačala pristopnino in vložila svoj delež v posojilnično podjetje. V tej knjižici naj bo odmerjen prostor, kamor se zapiše odpoved, kadar stranka napove svoj izstop; kajti ona ima pravico, terjati od načelstva pismeno potrdilo odpovedi. Knjižica naj ima na svojem čelu isto število, katero je v zadružnem registru, če je samo ondi vpisan njen delež. Če je pa delež vpisan pri posojilnici v knjigi deležev, je tedaj boljše, da ima knjižica to število. Sicer je najboljše, paziti na to, da je eno in isto število v imeniku udov in v knjigi za deleže. Ker v mnogih slučajih udje pristopajo raditega, da dobé na posodo, naj bodo zadružne knjižice urejene tako, da se v nje zapisujejo tudi posojila in plačane

*) Ako nočejo imenovati davčnim oblastim zavoda, ki jim daje denar na tekoči račun, da bi ta plačal to rentnino.

**) Če hočejo posojilnice dobiti denarje na pr. od zadružne zveze, morajo njej poslati delež in ta delež se zabeleži tudi v knjigi «naloženi denar».

obresti z obrokom vred, do katerega so plačane. Dobro je, če so zadružnim knjižicam prišita posojilnična pravila, posojilnični opravični red ali druga naznanila, jedrnati narodno-gospodarski nauki itd. Če se taka zadružna knjižica zgubi, ni velike škode; stranki se da druga knjižica, kamor se vpiše dano posojilo, ne pa delež, ako bi stranka morebiti uganjala z deležem v prvotni knjižici kakšne sleparije.

Hranilne knjižice. Hranilne knjižice naj bodo po vnani obliki prikupljive in lične; za «vložene» in «vzdignene» novce naj imajo take predalčke, kakoršni so v glavni knjigi. Ti predalčki naj imajo na glavi zapisano «vloženo» «vzdigneno». Nam ni všeč, če bi bile te knjižice urejene tako, kakor smo ponekod videli, da bi moral človek zmiraj pisati označene besede. Vsaj je že s tem dosti dela, ko se mora vselej pisati datum, tekoče število in vložena oz. vzdignena vloga s številkami in besedami. Tudi se priporočuje, da se vselej sešteva, kadar stranka denar prinese, in odšteva, kadar odnese. Na ta način ima stranka vselej izračunjeno svoto, ki jo ima vloženo, zlasti ker se mora vselej, kadar pride stranka, pripisati tudi tiste kapitalizovane obresti, katere še niso pripisane. Hranilne knjižice naj imajo vselej dva podpisa dveh odbornikov ali enega odbornika in enega uradnika ali dveh uradnikov. Slednji morajo biti v to pooblaščen od občnega zbora. Tudi hranilne knjižice lepšajo dodana pravila, obrestna kazala itd.

Če se hranilna knjižica zgubi, naj posojilnica to takoj zabeleži pri dotičnem kontu v glavni knjigi, stranko pa naj opozori, da mora dati knjižico amortizovati. Kako se to vrši, smo že razložili pri poglavju o hranilnih vlogah.

Da bi imela posojilnica še kakšne druge knjižice za stranke v zalogi, menimo da ni potrebno, n. pr. knjižice za «tekoči račun», kakoršne sicer imajo v Dalmaciji.

Inventarji.

Ker niso knjige za vloge in posojila itd. popolne, se morajo voditi, če ne že med letom, vsaj proti koncu leta in takrat, ko se sklepajo računi, posebni inventarji, za katere se

dobé nalašč tiskani formularji pod različnim imenom: izpiski, izvlečki ali konti hranilnih vlog, njih obresti, posojil, predplačanih in zaostalih obresti itd. Če se sestavljajo ti računi še le po dovršenem upravnem letu, povzroča to takrat preveč truda. Zato svetujemo, da se začnejo sestavljati ti inventarji že med letom. V ta namen bi kazalo tiskovine, ki se dobé n. pr. v celjski Zvezni tiskarni, nekoliko spremeniti. Tiskovina za inventar (konto) posojil je sicer pravilno rubricirana, ima vse potrebne predale, le premalo prostora je za posamezne in poedine konte, t. j. dolžnike. Ako bi se namreč že med letom pisali ti inventarji, morali bi biti v rubrikah «na novo posojeno» in «vrneno» več prostora, ker dobé nekatere stranke med letom večkrat na posodo in tudi večkrat med letom vračajo. Med letom naj se strankam v inventarju že računijo predplačane obresti. «Zaostale obresti» se pa seveda ne morejo prej izračunati, kakor šele po novem letu. — Vsi posojilničarji in hranilničarji pa inventar hranilnih vlog še prej sestavljajo, kar je tudi potrebno; kajti komaj pride novo leto, že prihajajo «čebelice» z vprašanjem, koliko se jim je obresti nabralo, da narasle obresti vzdignejo ali pa naroče, da se jim te še v njih knjižicah h kapitalu pripišejo. Izračunajo in zabeležijo se pa obresti hranilnih vlog najprvo v inventarjih, potlej v glavni knjigi in naposled v strankinih knjižicah. No, in tudi te inventarje bi bilo dobro že med letom sestavljati in obresti sproti, ko stranka vloge pri- nese, pripisati, in ko odnese vlogo, obresti odpisati. V ta namen naj bi imeli inventarji tudi širše rubrike vodoravne in vertikalne, pa namesto ene rubrike pod imenom «kapitalizovane» obresti predale, od katerih bi eden služil za «aktivne» t. j. od prenešenega denarja strank do konca leta v korisi pripisane obresti, drugi pa za «pasivne obresti» t. j. za v škodo štete obresti, ker je stranka vlogo med letom odnesla. Tretji predal pa bi imel dejansko narasle obresti.*) Rezultati teh računov se v bilanci nikoli ne izkažejo pod imenom «inventar»; kajti pod tem imenom se ume pohištvo, blagajna itd. Posojilnica naj vodi raditega tudi ta inventar in naj ima v ta namen tudi posebni zapisnik te svoje imovine (premičnine).

*) Kjer so različni deleži in kjer imajo razni zadrugniki več deležev, ondi naj se sestavlja tudi inventar (izpisek, posnetek) deležev in njih obresti ako se slednje dajejo.

Pisarniški pomočki.

Pod tem imenom smo navajali: vložni zapisnik, kopirno knjigo, dospetnik, razna kazala itd. Da bi se moral pisati vložni zapisnik (exhibit), ki je sicer v vsakem uradu običajen, o tem ni nikakih predpisov, ali radi lepega reda ga imajo mnoge posojilnice. Kopirna knjiga pa omenja trgovski zakon, zato ni napačno, ako jo imajo tudi posojilnice. Zlasti je zelo koristna posojilnicam, ki imajo tekoče račune s svojimi zadružnimi zvezami in z drugimi denarnimi zavodi. Bistvo tekočega računa je namreč v tem, da se vsak denar obrestuje od dne do dne. Drug dobiček pri tekočem računu je ta, da se za izposojeni denar ne zahteva vselej menice ali zadolžnice, in da pri naloženem denarju ni treba pošiljati semintja kakšnih knjižic, kadar se vlaga oz. kadar se dviga. Zato pa je medsebojna korespondenca velike važnosti, kadar se denar zaprosi, oz. kadar se potrjuje prejem denarja. Zato pa je treba, da se taka korespondenca shranjuje, oz. kopira, in da se vsa taka pisma hranijo vsaj 10 let, kakor predpisuje trgovski zakon.

Jako koristni so vsaki posojilniški pisarni kazala dolžnikov, hranilničarjev in porokov. Velikokrat se pripeti, da pride dolžnik brez knjižice in hoče vedeti, koliko je dolžan. Brez kazala dolžnikov se mu ne more vstreči. Isto velja gledé hranilničarjev. To kazalo se rabi takrat, kadar javi stranka, da je zgubila knjižico. Ta zguba se mora takoj zabeležiti pri dotičnem kontu, kar brez kazala ni mogoče. Kazalo se tudi večkrat potrebuje, kadar sodnija poizveduje za kakšno hranilno vlogo. Kazalo porokov je tudi večkrat potrebno, osobito v tistih slučajih, če je ena in tista oseba večkrat za poroka.

Dospetnik.

To je edina tiskovina, ki je ni dobiti po tiskarnah in pri zadružnih zvezah. Vsaj takšne tiskovine ni dobiti, kakoršna bi ustrezala današnjim praktičnim potrebam. Če bi imela posojilnica le kakih 20 — 40 zadolžnic, se porabi lahko sleherni koledar za dospetnik. Kjer ima pa posojilnica takih dokumentov na stotine, treba je poseben zapisnik za nje. Kjer se posojuje samo na pol leta, kar je posebno priporočati, to je, kjer se mora stranka vsakega polleta oglasiti, bodisi da vrne ves dolg

ali da ga samo nekaj ali da samo obresti plača, pri takih posojilnicah je «dospetnik» za zadolžnice ali za menice čisto prosta tiskovina.

Vzame se toliko strani ali toliko listov v knjigi, kolikor je dni v polletu. Strani se potem s številkami zaznamujejo od 1—31 za mesec januar in juli, od 1—31 zopet za februar in avgust, od 1—31 za marec in september itd.

Na vsako stran se zapisujejo zdaj zadolžnice (menice), ki se tisti dan iztečejo; zapiše se namrec poleg tekoče številke zadolžnice še ime dolžnika in s številkami (1—12) mesec, do katerega je stvar poravnana. N. pr. stranka A dobi 18. oktobra na posodo, plača obresti za pol leta t. j. do 18. aprila. Tedaj zapišem na strani 18. oktober tekoče število te zadolžnice, ime stranke A in B (dom) in poleg št. 4 (t. j. 4. mesec). 18. aprila pa stranka zopet na kakošen način potolaži posojilnico (bodisi z delnim povračilom ali z obrestmi), in ta zapiše v dospetnik poleg št. 4 zdaj št. 10. (t. j. oktober). Tako tiskovino je vpe-ljala «Okrajna posojilnica» v Krškem. Tu sledi uzorec.

(Glej drugo stran!)

Imenik zadruŝnikov, ki je ostro zaukazan po zadruŝnem zakonu, naj se vodi po posebni tiskovini, katero je najboljše vezano imeti. Kakor že zubrike kaŝejo in kakor postava veleva, zapisati se mora v ta register natanko datum pristopa in datum odpovedi vsakega uda in leto, za katero velja odstop.

Pristopne izjave, katere dajejo člani na ta naĉin, da se na dotiĉni tiskovini lastnoroĉno podpišejo, je tudi najboljše imeti zbrane v posebni knjigi*), v kateri naj se tekoĉa ŝtevila vnemajo s tekoĉimi ŝtevili, ki so v imeniku. Ako pristopivši ud ne zna pisati, naj dve priĉi, dve moŝki osebi (ali vsaj ena moŝka oseba poleg ŝenske) potrdita njegov kriŝec.

Pravilno vodstvo imenika zadruŝnikov, o njih pristopu, o njih pristopni izjavi, o njih odpovedi in koneĉnem iztopu je neizmerne vaŝnosti. Zato se celó pripravlja naĉrt zakona, po katerem bi se vodstvo teh imenikov izroĉilo c. kr. deŝelnim (okroŝnim) sodiŝĉem, zlasti za zadruge z neomejeno zavezo.

Razni zapisniki. Pri posojilnicah je vse tako vaŝno, da se skoro niĉ ne sme pisati na posamezne pole in listke, kajti tukaj se gre za denar in premcŝenje udov in tudi za denar odbornikov, za njih ĉast in poŝteno ime pred svetom. Radi tega naj se tudi navadne zadeve in nedenarne reĉi pišejo v vezane knjige, kamor naj pridejo pred vsem vsi zapisniki, t. j. zapisniki o sejah naĉelstva, o obĉnem zboru in o sejah nadzornikov, ĉe se ti slednji kdaj skupno posvetujejo. Odborove seje so lahko vsak teden, pa tudi ŝe veĉkrat v tednu. Vse te seje se zapisujejo v ĉisto knjigo. Porabi se pa ista knjiga, ako je koliĉko kaj obseŝna, lahko tudi za zapisnike obĉnega zbora in za mogoĉe opazke nadzornikov. Ker imajo slednji pravico, vsako reĉ pregledati, lahko tudi prekontrolirajo zapisnike odborovih sej. In ako imajo na srcu kakoŝno opazko, jo lahko kar v knjigo teh zapisnikov zabeleŝijo.

Predno se posodi, treba se je dobro prepriĉati, kako stoji proŝnjik. V ta namen imajo veĉje posojilnice »proŝnje«, na ka-

*) Take knjige se dobivajo n. pr. v Zvezni trgovini v Celju.

terih so vprašanja, da na nje stranka odgovarja. Krška posojilnica n. pr. stavi ta-le vprašanja:

1. Ime prošnjika? 2. Bivališče s hišno številko? 3. Stan? 4. Ali je že ud posojilnice? 5. Ali je že kaj in koliko dolžan? 6. Ali smo intabulirani? 7. Ali ima poroke? 8. Ali je oboje? 9. Koliko ima premoženja? 10. V čem je premoženje? 11. Koliko in kakšni so intabulirani dolgovi? 12. Koliko je drugih dolgov in komu? 13. Koliko je živine? 14. Ali je živina njegova? 15. Za koliko je zavarovan? 16. Koliko plačuje davka? 17. Koliko potrebuje posojila? 18. Čemu ga potrebuje in za koliko časa? 19. S čim bode vrnil? 20. Kakšno poroštvo nam daje? 21. Ali dovoli intabulacijo? 22. Kako velik je katastralni čisti donesek? 23. Kdo bo za poroka? 24. Kako je ime ženi?

Opomini. Vsaka srednja in posebno pa še vsaka večja posojilnica ne more biti brez tiskovin za opomine, kajti med 2000 — 3000 dolžniki jih gotovo 200 — 300 zaostaja z vračili in z obrestmi. Da se posojilnica z opominjevanjem preveč ne zamudi, mora imeti tiskane opomine. Kakošno besedilo in obliko naj imajo ti opomini, to določi po okolščinah posebej vsaka posojilnica, kakor tudi obroke, ob katerih, in način, kako jih razpošilja. Če mora posojilnica to tudi vsak mesec storiti, ji to ne prizadene dosta truda, ako ima dospetnik (scadenca, Verfallsbuch) tako urejen, kakor smo mi nasvetovali. Ako je bil opomin brezvspešen, naj se izroči stranka notarju ali odvetniku, da jo eden izmed teh opominja. Ako je bil še ta opomin brezvspešen, naj se nastopi pot sodnijske tožbe, katero naj vodi posojilnica sama ali pa po svojem pravnem zastopniku. Tožba naj se pa ne vloži brez sklepa načelstva.

Pravila naj ima vsaka posojilnica tiskana, kajti njih vsebino morajo znati njeni upravniki tako rekoč na pamet. Zato se mora vsaj vsakemu odborniku in nadzorniku izročiti po en iztis. Kakor imajo pa vsi zadružniki pravico, da se jim izroči letni račun, tako imajo pravico tudi do pravil, katera se morajo po registrovanju poslati tudi deželni vladi, ki mora dobiti tudi vsako registrovano premembo. Ako je pravilno, § 14 zadružnega zakona tolmačiti tako, kakor se glasi, ima celó vsak človek pravico, pogledati ne samo v zadružni imenik, ampak tudi v zadružna pravila. Original pravil naj posojilnica

zvesto hrani, kakor smo že omenili; ravnotako vse registrovane premembe. Raiffeisnovke naj hranijo še odlok finančnega ravnateljstva, s katerim se jim je pripoznala kolkovna olajšava.

Letni računi.

Kar je pri kmetu žetev in pri vinogradniku trgatev, to je pri posojilničarju letni račun, ki se imenuje tudi računski zaključek. Ker je v tem računu bilanca poglavitni del, zato imenujejo celi letni račun na kratko le bilanco. Povejmo najprvo, kaj zahteva zakon od letnega računa. On navaja sledeča zakonita določila:

V § 22. (zadnji odstavek) veleva zadrudni zakon, da mora načelstvo najdalje v prvih šestih mesecih vsakega poslovnega leta razglasiti za preteklo leto računski zaključek z bilanco vred.

V tem razglasu mora se posebno navesti število članov, koje je imela zadruga ob času zaključka, (t. j. koncem poslovnega leta) potem število članov, ki so v teku leta pristopili in izstopili, kakor tudi število deležev, ki so obstali koncem leta, ki so prirastli tekom leta in ki so se tekom leta odpovedali ali izplačali.

Ako se temu določilu ne vstreže, grozi § 87 zadrudnega zakona članom načelstva in nadzorstva z denarno kaznijo do 200 K.

Nadalje določuje zadrudni zakon v § 35 — prvi odstavek — pod že prej navedeno denarno kaznijo, da mora dati načelstvo na zahtevo vsakemu članu zadruga prepis računskega zaključka, pri čemur lahko zahteva povračilo tozadevnih stroškov.

Priprave za letni račun.

Če vinogradnik med letom ne obdeluje svojega vinograda, bo imel slabo trgatev, in če se posojilničar med letom ne pripravlja na konecletni račun, bo imel o novem letu ž njim križe. Pripravljati se je treba torej in to celo leto. V ta

namen se mora dan za dnevom dnevnik pisati in sklepati pravilno; mesec za mesecem se morajo mesečni sklepi dobro izvrševati. Zadnji dan leta naj se sešteje že vsi mesečni sklepi in zadnji dan leta naj se vjemajo prejemki vsega leta z gotovino v začetku leta z izdatki in gotovino na koncu leta. Niti v razdelnike, še manj pa v dnevnik naj se na račun starega leta ne piše več nobena svota, ki pride na dan še le v novem letu. Dnevnik in razdelniki moraje biti torej zaključeni zadnji dan leta, oz. svote, o katerih izve posojilnica šele v novem letu, naj se izključijo pri posojilniškem prometu starega leta. Te svoto bi utegnile vplivati na stanje blagajne.

Blagajna se namreč ne sme zaključiti v poljubni dobi in poljubno v njo vpisavati imovinske spremembe, kajti s tem ravnanjem se opraviči torej tudi alteracija denarne prometne sile, ki vsled alteracije ne odgovarja več dejanski istini. Poznejše vpisovanje knjigovodstvenih podatkov v že minole dobe razruši tudi pravilo rednega knjigovodstva, ki zahteva zabeleževanje poslovnega dogodka s časom, v katerem se poslovni dogodek izvršuje. Obresti, izračunjene prejšnjega leta, tvorijo terjatev, ki ni nastala vsled menjave, marveč vsled slušnosti vlagateljev nasproti posojilnici, odnosno posojilnice nasproti dolžnikom. Kompenzacija obresti se izvrši pač pozneje, ne pa ob času zaključka.

Take vrste spremembe sodijo v račun balance in v račun izgube in dobička in nikamor drugam!

Denarni promet.

S točnim sklepanjem mesečnih računov smo se pripravljali na izgotovitev prvega dela v letnem računu t. j. na izgotovitev prometa. Dobro je, da se že med letom pripravljamo tudi na drugi (dobiček in zguba) in tretji del (bilanca) letnega računa. Na ta dva dela se pripravljamo, če že nekaj časa pred novim letom (1 mesec, 2, 3, 4) izdelujemo inventar (izpisek) hranilnih vlog, inventar posojil in po potrebi še inventar deležev. Izdelovanje teh inventarjev ne dela veliko truda in ne da toliko posla, če so na pr. glavne knjige (za

hranilne vloge in posojila) v redu. Prvi del računa (denarni promet) pa ni drugega kakor prepis konecletnih svot iz razdelnikov (razdeljenega dnevnika). Te svote se pa morajo s svotami v inventarjih (izpiskih, izvlečkih) vjemati. Ako tega ni, naj se iščejo pomote. Z ozirom na faktično stanje nekaterih oddelkov upravnega imetja se včasih čisto lahko spravijo te svote v soglasje, ne da bi se denarni promet v njegovi sestavi napačno predrugačil. Ako se le ne vjemajo razdelniki z inventarčnimi izpiski in ako ni velikega razločka, kaže, da bi se pri drugem in tretjem delu računskega zaključka verjelo vestno sestavljenim inventarjem, zlasti ako slednji govore v kvar posojilnici in na korist strankam, t. j. pravičnejše in pravilnejše je, da posojilnica reče, da ima 100 K manj v posojilih in 100 K več hranilnih vlog kakor naopak.

Svote, ki jih najdemo potom inventarja, morajo biti tiste, kakor smo jih našli potom mesečnih zaključkov in katere kažejo promet. Če je razloček med njimi, se mora ta iskati toliko časa, da se najde. Če se na skrben način le ne pride do cilja, je boljše, da se verjame natančnemu inventiranju. Kadar so se pa dognala vsa števila, katera rabimo in moramo imeti za sestavo drugega in tretjega dela letnega računa, je dobro, da zapišemo vsa ta števila v posebno knjigo, kateri bi mi dali ime »zbirka letnih računov«. Ta števila so nedotakljivo gradivo, katerega se ne sme nikakor prenaresati in s katerim sestavljamo oba najimenitnejša dela letnega računa, ki sta: »konto zgube in dobička« ter »bilanca«. »Zbirka teh letnih obračunov« je imenitna tako, da jim je dal Svetoslav Premrou v svojem hvalevrednem »Navodu« celo ime »glavna knjiga«.

Za sestavljanje letnega računa so na razpolaganje razni formularji, ki so naprodaj tudi po tiskarnah in pri zadružnih zvezah. Običajno imajo ti obrazci že na čelu povedano, da je treba navesti najprvo, kar zahteva zakon. Najprvo naj se namreč navede opravilno poročilo, kakršno naravnost terja § 22. točka 3 zadružne postave z dne 9. aprila 1873, v katerem se pravi, da se mora z računskim sklepom in bilanco vred objaviti število udov, ki jih je društvo imelo ob času sklenjene bilance, potem število društvenikov, kolikor jih je v teku bilančnega leta pristopilo in odpadlo, kakor tudi število opravičnih deležev, kolikor jih je bilo o

sklepu bilance in kolikor se jih je v teku leta vnovič pridružilo, odpovedalo ali odplačalo.

To opravilno poročilo kaže pri vseh posojilnicah večjo ali manjšo moč zavoda; ono je uvod k pravemu računu. Da ne bo prekratko, se mu doda lahko še kratko poročilo o hranilničarjih in dolžnikih.

Prvi del letnega računa je torej denarni promet, ki je le prepis iz razdelnikov ali iz razdeljenega dnevnika. Posojilnica, ki ne zna sestaviti sama po svojih odbornikih in drugih svojih močeh pravičnega denarnega prometa, naj kar opusti svoje delovanje; boljše je, da likvidira.

Konto zgube in dobička.

Ta del letnega računa smatrajo nekateri za drugi, nekateri za tretji del. Imenujejo ga tudi ekonomično, oz. gospodarsko bilanco, ker kaže, kako se je gospodarilo v pretekli enoletni dobi. Ta del letnega računa ni vsakemu jasen že na prvi pogled. Števila, ki pridejo v poštev tukaj, se ozirajo le na uspehe preteklega leta. Ta števila se najdejo sicer vsa v »zbirki letnih računov«. Ker pa vodi malokatera posojilnica tako zbirko, naj povemo, da najde vsa potrebna števila za ta konto 1.) v lanski bilanci (če je že bila katera), 2.) v prometu preteklega leta in 3.) v inventarjih (izpiskih).

Najprvo se prevdari, katera števila vplivajo na dobiček. Iz lanske bilance se prenesejo posojilne obresti, ki so bile predplačane lani; lani so bile štete v zgubo, letos v dobiček. Iz letnega prometa se vzamejo prejete posojilne obresti, vzdignjene obresti naloženega denarja (če so se vzdignile) in povrnjeni upravni stroški; iz raznih inventarjev naj se tu sem vpišejo zaostale posojilne obresti dolžnikov, nevzdignjene obresti naloženega denarja. Nekateri posojilnice zabeležujejo posebej zamudne obresti. Te spadajo tudi med dobiček. Če ima posojilnica efekte (državne papirje), delnice, dobiva od njih kupone ali drugače imenovane dohodke; tudi ti spadajo med dobiček. Če je prodala posojilnica z dobičkom kakšno blago ali

nepremičnino, spada (edinole) dobiček v to rubriko, baš če se je vršila ta prodaja v pretekli upravni dobi.

Pristopnina se sme le pri Raiffeisnovkah prištevati med dobiček; vse druge posojilnice imajo pa večinoma določilo, da spada pristopnina v rezervo, raditega se ji ne sme šteti med dobiček, ker pri ne-Raiffeisnovkah ne pride ves čisti dobiček v rezervo.

Med zgubo se prišteva: upravni stroški, izplačane obresti hranilnih vlog in obresti deležev, pripisane obresti hranilnih vlog, predplačane obresti, v prejšnjem letu zaostale obresti, obresti izposojil (plačane in dolžne), rentnina, pridobninski in eventualno drugi davki, neposredne pristojbine, nagrade in plače, darila in obraba inventarja.

Med upravne stroške se štejejo razne reči, n. pr. najemnina, kurjava, svečava, postrežba, revizijski stroški (donesek zvezi); za obrabo inventarja in tiskovin se običajno šteje v zgubo 10 % cenjenega inventarja. Po okoliščinah se sme pa vzeti več ali manj. Nekatere posojilnice dajejo obresti lastnemu rezervnemu fondu, kar ni napačno, pa vendar ni nikjer predpisano. Med zgubo spada tudi kurzna razlika. Nekatere posojilnice imajo namreč papirje, ki so se v bilanci prejšnjega leta cenili po kurzu. Če so bili po kurzu na koncu te upravne dobe manj vredni, se šteje ta razlika v zgubo.

Če smo kako terjatev izgubili bodisi pri prodaji, bodisi da je nezavarovana, neiztirljiva, ker sta dolžnik in porok nezmožna plačati, vpisati nam je dotični znesek kot «odpis izgubljenih in neizterljivih terjatev» istotako kakor tudi morebitno zgubo pri prodaji kakega zemljišča med zgubo.

Kadar smo se prepričali dobro, da nismo izgubili nobene točke, ki nam je v korist za dotično upravno leto in kadar smo se enako osvedočili, da nismo prezrli nobenega števila, ki nam je v škodo za dotično leto, tedaj seštejemo vse točke, ki so nam v dobiček in tudi vse točke, ki so nam v zgubo. Razložek je navadno ta, da je svota dobičkonosnih števil večja kakor svota zgubonosnih. Ta razložek je čisti dobiček. V nasprotnem slučaju je ta razložek zguba za dotično upravno leto. Čisti dobiček pišemo na koncu po običajih knjigovodstva v rubriko «zguba».

Bilanca.

Bilanca kaže, če je temeljito sestavljena, natančno in pravo premoženjsko stanje ob koncu dotičnega upravnega leta, za katero je sestavljena. Če bi bilanca le pri priliki povedala, kako stoji posojilnica, bi zvali tako bilanco »surovo bilanco«, kakršno lahko vsak praktičen posojilničar sestavi v katerikoli dobi. Iz dobro sestavljene bilance razvidi praktičen posojilničar in izurjen financer, kakšna je garancijska zmožnost, kakšna je rentabiliteta in kakšna je likviditeta posojilnice.

Garancijsko zmožnost denarnih in nedenarnih zadrug presodimo: 1. po zavezi, ki je neomejena ali omejena; 2. po številu članov, ki tvorijo zadrugo; 3. po številu deležev, vplačanih od članov zadruge; 4. po visokosti prihrankov (rezervni zalogi). Pri zadrugah z omejeno zavezo je odločilna visokost jamstva za vsak polnovplačani delež. Visokost določajo pravila; v slučaju, da ni take določbe v pravilih, se omeji zaveza na še enkratni znesek deleža (§ 76 z. z.).

Rentabiliteta igra sicer pri naših zadrugah na Slovenskem manj važno vlogo, ker so te zadruge večinoma prikrojene za naše razmere, za naš narod, ki je pretežno kmečkega značaja. Presoditi pa moramo rentabiliteto zavoda, če vzamemo v ozir: 1. v kakem razmerju je čisti dobiček s prometom; 2. obresti posojil s stanjem posojil, obresti hranilnih vlog s stanjem vlog; 3. obresti naloženega denarja s stanjem naloženega denarja; 4. obresti posojil s stanjem izposojil; 5. obresti posojil in naloženega denarja, slučajne izvenredne dohodke z obrestmi hranilnih vlog, izposojil in upravnimi stroški. Vlagatelja zanima: kje se plačuje višje obresti za hranilne vloge pri enaki varnosti vlog; posojilojemalca pa: kje dobimo posojila najceneje in po najnižji meri, in da bi se posojilo predčasno ne zahtevalo v povračilo. Zadrugniki ne bodo veliko presojevali rentabiliteto zadrug, ker so pri slovenskih zadrugah dobički večinoma neznatni, vsled česar so neznatne tudi slučajne dividende.

Likviditeta, torej zmožnost, da se hitro rešijo zahtevana izplačila, se pa presoja na podlagi razpoložljivosti zadrugnih kapitalij.

Bilanca*) je primerjajoči razkaz imovinskih (aktivnih) in dolgovinskih (pasivnih) sestavin društvenega premoženja, napravljen v svrhu, da se v njem pregledno vgotovi ob določenem času stanje celotnega premoženja in stanje posameznih njegovih sestavin.

Stanje celotnega premoženja je z ozirom na svojo prvotno vrednost bodisi vzrastlo (bilanca izkazuje dobiček), ali padlo (bilanca izkazuje zgubo).

Ime «bilance» samo na sebi označuje, da je njena oblika taka, da se imovine, izkazane na levi strani, bilancirajo, izjednačujejo z dolgovinami, izkazanimi na desni strani računa.

Imovine (aktiva) so ob trenutku sestave bilance vse one vrednosti, do katerih ima zadruga lastninsko pravico. Vrednosti pa morajo biti stvarne (realne), ali pa idealne (predmeti pravnega naslova in gospodarska dobra, n. pr. tovarniške fabrikacijske skrivnosti, pravica do uporabe tvrdke, krog odjemnikov i. t. d.). Dočim se vpostavijo v bilanco realne vrednosti s svojo pravo vrednostjo, odgovarjajočo sorazmerno denarni količini, se smejo izkazati idealne vrednosti le z ono denarju odgovarjajočo vrednost, katero je bilo treba izdati, da so se nabavile in pridobile. K stvarnim vrednostim štejemo toliko vrednosti, ki veljajo za bistveno obstoječa, materialna dobra, kakor tudi nominalne vrednosti in terjatve (od dolžnikov), ki so nastale vsled izmenjave materialnih dober.

Dolgovine (pasiva) pa so celota tuje glavnice, katero dolguje podjetje (zadruga) tretjim osebam; tuji glavnici se prišteva še lastna društvena glavnica, obstoječa iz glavnčnih deležev, vplačanih po zadružnikih, in iz lastnih rezervnih fondov. Dolgovine potemtakem v svoji celoti niso zgolj dolgovi zadruge, kakor se je moglo smatrati iz nadpisa («pasiva», «dolgovine») na desni strani bilance in kakor se splošno smatra od večine zadrugarjev, nego le celota lastne in tuje glavnice, celota obveznosti nasproti notranjim in zunanjim interesentom (člani, upniki). Da pride lastna, društvena glavnica (deleži, rezervni fondi, ki so v bistvu aktivno imetje zadruge kot take) na stran pasiv, je le posledica uporabe načel dvojnega knjigovodstva, po katerih je

*) V «Slovenski zadrugi» S. P.

treba sestaviti bilanco kot sklepni podatek upravljanja premoženjskih sestavin.

Iz primerjave imovin in dolgovin (lastne in tuje glavnice ter predmetov obratne glavnice) se vgotovi razlika, izjednačujoča vrednostno visokost obeh, katera razlika more biti pozitivnega ali negativnega značaja. Pozitivnega, če presegajo imovine v svoji celotni svoto ono dolgovin; negativnega, če narobe dolgovine presegajo imovine. Pozitivno razliko imenujemo dobiček, negativno zgubo. Zadruga, katera zkazuje zgubo, je pasivna. Ako pa dolgovi (pravni naslovi tretjih oseb) presegajo lastno premoženje (aktivne imovinske vrednosti plus lastna glavnica), je zadruga prezadolžena in mora po svojih upravnih organih napovedati konkurz (§§ 49, 84 r. z.). Za zadruge, ki opravljajo trgovske posle, (§§ 271 in 273 t. z.), veljajo predpisi §§ 191, 194, 197, 198 k. z. v smislu § 13 združnega zakona. Kadar razvidi odbor iz bilance, da je izgubljena polovica na pravih deležih vplačanega iznosa, mora nemudoma sklicati občni zbor, kateremu ima pojasniti stališče zadruge (§ 84 r. z.).

Bilanca igra torej v gospodarskem življenju zadruge izredno važno vlogo. Ona je merilo za gospodarstveni razvoj zadruge na sploh, za delovanje odbora in nadzorstva posebej, osobito pa upnikom za presojo garancijske zmožnosti zadruge, kakor tudi za utemeljitev članstvenih in individualnih pravic, odnosno dolžnosti združnikov.

Od logično urejenega razkaza društvenega premoženja zahtevamo, da nam odgovori na sledeče štiri elemente premoženjskega razkazovanja sploh: 1. Kake so in koliko znašajo imovine koncem določene upravne dobe? 2. Kake so in koliko znašajo društvene obveznosti nasproti tretjim osebam? 3. Koliko znaša društvena lastna glavnica na vplačanih glavninih deležih in na prihrankih (rezervni fondi)? 4. Koliko znaša upravni uspeh dotične upravne dobe (dobiček, zguba)?

Podatki razkaza, ki dajo odgovor na navedena vprašanja, morajo biti podani glede oblike tako, da so jasni in razumljivi kolikor mogoče tudi knjigovodstvenemu nestrokovnjaku. Jasnost je prvi pogoj bilance, resničnost nje največji. Resnična je ona bilanca, ki v valutaciji poedinih premoženjskih sestavin navaja pošteno in pravilno vrednost dejansko istih. Nasprotje jasne in resnične bilance je popačena (falzificirana), je umetna

(olepšana) bilanca, katero, žal, zasledimo tudi v našem slovenskem zadružništvu.

Kakor obsegata prvi in drugi del letnega računa dve koloni, tako ima tudi bilanca kot najvažnejši del tudi dve rubriki: aktiva (imetje) in pasiva (dolgovi). Vsak del je treba skrbno sestavljati.

Aktiva.

Vsa števila, ki spadajo tu sem, najdemo tudi tam, kjer smo iskali podatkov, ko smo sestavljali drugi del računa. Če smo pisali takozvano zbirko letnih računov, najdemo ondi vsa ta števila, ki jih potrebujemo. Če pa te «zbirke» nimamo, moramo vzeti za sestavo aktivnih števil lansko bilanco, (ki jo zovejo nekateri v tem slučaju otvoritveno bilanco), letošnji promet in letošnje inventarje. S prostim seštevanjem in odštevanjem ter prepisovanjem imamo v trenutku vse skupaj, česar potrebujemo. Na pr.

1. Posojila:

leta 1906 jih je bilo	K 120.000	
leta 1907 posojeno na novo	» 20.000	
	<u>Skupaj K 140.000</u>	
leta 1907 vrneno	» 10.000	
	<u>ostane</u>	K 130.000

2. zaostale obresti (po inventarju) » 100

3. naloženi denar:

leta 1906 (z nevzdignenimi obrestmi vred)	K 10.200	
leta 1907 naložili	» 20.000	
	<u>skupaj K 30.200</u>	
leta 1907 vzdignili	» 30.000	
	<u>ostane</u>	K 200

4. nevzdignene obresti naloženega denarja vsled sporočila zveze K 300

5. inventar in tiskovine:

leta 1906	K 1.000	
leta 1907 kupili na novo	» 200	
	<u>skupaj K 1.200</u>	
10% obraba	K 120	
	<u>ostane</u>	K 1.080

6. Gotovina koncem leta »	2.100
skupaj	K 133.780

Opazke. Nekatere posojilnice ločijo posojila, dana na osebni kredit od posojil, ki so zemljeknjižno zavarovana. To je zelo hvalevredno, ker želi v tej zadevi imeti izkaze c. kr. statistična komisija. V rubriki, ki smo jo navedli prej, se pogrešajo še nekatera števila, na pr. vrednost efektov (državnih papirjev), nepremičnin, (hiše, zemljišča itd.). Posojilnice, ki imajo tako premoženje, morajo vse to vzeti v poštev. Nekatere postavijo med aktiva tudi točko »prehodni zneski«, Če se pod to besedo skrivajo kakšne pomote, ni to častno za posojilnico. Večkrat je pa to faktični izdatek, na pr. predplačan ekspenzar odvetniku, ki je tožil kako stranko ali kaj podobnega.

Pasiva.

Slično kakor pri aktivih, se računijo postavke v pasivih. Dočim je prišlo med aktiva vse to, kar je imetje posojilnice, pride med pasiva vse to, kar dolžuje posojilnica, in to česar se ne sme dotakniti, na pr. posojilnica dolžuje hranilne vloge, ki so torej resnična pasiva; posojilnica upravlja deleže in rezervni fond. Teh reči se pa v normalnih razmerah ne sme dotakniti. Za vzgled navedimo, kako se računijo pasiva:

1. Deleži:

leta 1906	K	2.500
leta 1907 narastlo »		500
	skupaj K	3.000
leta 1907 odpadlo »		400
	ostane	K 2.600

2. Hranilne vloge (s kapitalizovanimi obrestmi vred:

leta 1906	K	100.000
leta 1907 prirastlo »		80.000
	skupaj »	180.000
leta 1907 vzdigneno K		60.000
	ostane	K 120.000

3. Pripisane obresti hranilnih vlog » 5.000

4. Za leto 1907 predplačane posojilne obresti . . » 1.400

5. Prihranjena zaloga:		
leta 1906	K	3.000
pristopnina leta 1907	K	40
	skupaj	K 3.040
6. Čisti dobiček	K	1.740
	skupaj	K 133.780

Opazke: Če smo vse pravilno računali, če jo bila pravilna lanska bilanca, če je bil pravilen promet, če je bil konto zgube in dobička pravilen; potlej smo dobili in morali dobiti isti čisti dobiček, kakor smo ga izkazali že pri drugem delu letnega računa. Seveda če smo prej izkazali zgubo, mora tudi zdaj priti na dan zguba, in zgube ne smemo pisati med pasiva, ampak med aktiva, in pri drugem delu pišemo zgubo med dobiček. V bilanci spada dobiček zavoljo tega med pasiva, ker se ga ne smemo dotakniti.

Raiffeisnovke ga morajo dati nedotaknenga v rezervo, pri drugih posojilnicah pa določuje občni zbor, kako se porabi čisti dobiček; pri tem se drži svojih pravil.

Med pasiva še nismo vzeli v zgornjem računu obresti deležev, če se namreč deleži obrestujejo. Točka v pasivih so tudi «predplačane posojilne obresti», te so sicer že last posojilnice; ker pa v dotičnem letu še niso bile takorekoč zaslužene, je pravilno, da niso štete med aktiva.

Treba je naglašati, da pridejo v bilanco prehodni zneski vselej le na eno stran, med aktiva ali med pasiva in da jih je treba prav tako, kakor druga aktiva ali pasiva škontrirati, to je vzeti na podlagi lanskega škontra (seznama) še ne poravnanih prehodnih zneskov.

Podpis bilance.

Trgovec mora podpisati bilanco in inventar; kjer je več osebno odgovornih družabnikov, morajo podpisati vsi (čl. 30 t. z.)

Zadružni zakon ne določuje nikjer, da se mora podpisati izvirnik bilance po članih načelstva. Ker pa omenja § 13. z. z., da naj veljajo tudi za zadruge vsi predpisi trgovinskega zakona v slučaju, da ne navaja zadružni zakon posebnih določil, sledi, da morajo tudi vsi člani načelstva, kot upravniki zaupanega jim

imetja zadruge, podpisati bilanco, katera služi v izkaz njihovega gospodarskega delovanja.

Zakon sam jim nalaga to dolžnost obelodanjenja bilance z računskim sklepom vred najkasneje v prvih šestih mesecih naslednjega upravnega leta (§ 22. z. z.). Edinole § 35. z. z. pravi, da mora načelstvo računski sklep in bilanco, katero izroči zadružniku na njegovo izrecno zahtevo, prevideti, ako zadružnik to želi, s svojim podpisom. V tem slučaju se pa vrši podpis v obliki, katero določuje društvena pogodba (pravila). Kadar ta ne določuje ničesar, morajo v smislu zakona podpisati vsi člani načelstva, pristavljaje svoj lastnoročni podpis pisani ali tiskani zadružni tvrdki (§ 17. z. z.)

Ker pa smatra trgovski zakon pod pojmom «trгоvec» vedno le predstavitelja imovine določenega, trgovskemu obratu izročnega podjetja, in ker je treba smatrati načelstvo, v celoti in poedino po njegovih udih, kot upravitelja zadružnega imetja, je umevno, da je tudi njegova dolžnost podpisati izvirnike bilanc in računskih slepov. Načelstvo pa je upravni organ, sestavljen iz več fizičnih oseb, ki so podvržene enakemu delu in enaki odgovornosti, vsled česar moramo izvajati, da morajo podati svoj podpis vsi poedini člani načelstva.

Kaj pa nadzorstvo zadruge? Ali je tudi ono dolžno podpisati bilanco in letni računski sklep? Da! Nadzorstvo je nadzorovalen organ načelstva, kot upravitelja zadružnega premoženja, in osebno odgovorno (§ 24 z. z.) za škodo, katero provzroča zadrugi v slučaju, da ne vrši pregledovalne in nadzorovalne svoje dolžnosti. Zadružni zakon tudi nadzorstvu ne predpisuje naravnost, da mora podpisati bilanco. Ali člen 30 t. z. pravi doslovno: «Kjer je več osebno zavezanih družabnikov, morajo podpisati vsi». Osebno in solidarno zavezani pa so za svoje delovanje toliko člani načelstva (§ 22 z. z.), kolikor člani nadzorstva (§ 24 z. z.).

Potrjenje računov.

Da mora občni zbor kot višovni upravni organ zadruge tudi potrditi računske sklepe in bilanco, ne izhaja naravnost iz zadružnega zakona; § 5. točka 6, govori le, da se morajo v pravilih določiti načela, «po katerih bode delati bilanco in pre-

računjati dobiček», dalje «način, kako se bilanca pretehtuje» in tako tudi določilo, kako se ima razdeliti dobiček ali zguba med posamezne zadruženike. § 24 z. z. določa, da mora nadzorstvo račune, bilanco in nasvete o razdelitvi dobička pretresti in o tem poročati vsako leto občnemu zboru. Kadar ta potrdi račun, je to delo z računskega stališča končano popolnoma. Izjema je le tedaj, če je imel občni zbor pravico, ukreniti kaj glede porabé čistega dobička, in če je on kaj takšnega sklenil, česar še ne bi bilo storilo niti načelstvo, niti nadzorstvo. V tem slučaju naj novo načelstvo izpelje te sklepe in poroča prihodnjemu občnemu zboru.

Opazka. Iz bilance mora že biti razvidno naraščanje ali padanje rezervnega fonda. Preglednejše je, če se v letnem računu pokaže še posebej, kako je rezervni fond v upravni dobi naraščal ali padal in kako visokost je dosegel.

Kadar se objavlja in razpošilja letni račun, ki se običajno potem tiska pomnoži, takrat se lahko naznanjajo svetu še druge nebistvene reči letnega računa. Priobčuje se lahko pregled posojilniškega razvitka od leta do leta in druga naznanila. Vsaka zadružna zveza, h kateri pripada posojilnica, želi tudi opravičeno, da posojilnica naznani to pripadanje. Tudi za širše občinstvo je važno, da ono ve, da je posojilnica pod tako revizijsko oblastjo, ki je v to avtorizirana od države in vlade.

Kadar je račun potrjen, mora priti v roke c. k. deželni vladi, ker to zahteva zadružni zakon. Po davčnem zakonu mora dobiti račun tudi c. kr. okrajno glavarstvo kot davčna oblast prve inštanice in tudi c. kr. davkarija za prilogo k plačanim neposrednim pristojbinam. Okrajno glavarstvo ga potrebuje radi rentnine in radi pridobninskega davka, kar smo že vse povedali in že svetovali, da Raiffeisnovke odklonijo napoved tega poslednjega davka, sklicevaje se na svoja pravila. Druge posojilnice ne morejo odkloniti te napovedi; če se jim pa pošlje dotična pola, da «fatirajo» dobiček, naj se v rubriki: «prejemki in izdatki» dotične pole sklicujejo na svoj račun, ki ga predlože. Če ni na računu dostavka, da je občni zbor potrdil račun, je treba zapisnik občnega zbora predložiti posebej.

Likvidacija in konkurz.

Veliko posojilnic se je že v življenje obudilo. Vse posojilnice so se poučevale, kako naj gospodarijo in poslujejo, da bode njim in narodu na korist. To se je delalo z veseljem. To, kar bomo v sledečem napisali, tega pa ne storimo z veseljem, enako kakor se človek le primorano na to uda, da svojega bližnjega pripravlja na smrt. Kakor pa nasprotno smrt le reši človeka neozdravljive bolezni, tako imajo tudi nekatere posojilnice in druge zadruga kal smrti v sebi, od katere jih reši le poštena likvidacija ali nečastni konkurz. Toda kar velja o posameznem človeku, velja tudi tukaj: »Bolje častno umreti, kakor pa sramotno ali nepošteno živeti.»

Kdaj naj posojilnica ali druga zadruga likvidira, t. j. ustavi in pravilno odmota svoje delovanje? Kdaj? Na to je težko odgovoriti; kajti takih slučajev je vse polno, n. pr.: Posojilnica pride do prepričanja, da ne more dobiti dobrih upravnikov za tisti mali dobiček, ki ga naredi vsako leto. V tem slučaju je najbolje, da likvidira, t. j. izterja dana posojila in povrne ljudem najprvo hranilne vloge, naposled pa še deleže. Ako je kaj ostalo, o porabi tega sklepa občni zbor, če ni posojilnica Raiffeisnovka, ki ima tudi v tej točki vezane roke.

Likvidirati kaže večkrat v majhnih krajih, kjer ste dve posojilnici, eni ali drugi. Tista, ki likvidira, naj napoti svoje dolžnike, da gredo iskat v svrhu vračila posojil k drugi posojilnici, kamor napoti tudi hranilničarje, da nesejo svoje, pri njej vzdignene vloge. Likvidirati kaže včasih takim posojilnicam, katere ne morejo dobiti doma nič hranilnih vlog; kajti naprošeni (izposojeni) denar je predrag, da bi ga mogle z dobičkom posojevati. Likvidirati kaže znabiti tudi takrat, kadar se je po nesreči, neprevidnosti ali malomarnosti zapravlil rezervni fond, ki se je znabiti leta in leta zbiral, pa morda kar naenkrat izgubil. Ako se je kaj takšnega pripetilo, je morda dobro, odmotati opravila, ker so izgubili upravniki in občinstvo veselje do zavoda. Kako je postopati pri likvidaciji pridobitnih in gospodarskih zadrug sploh, o tem govore §§ 41. do 52. združnega zakona. Likvidacija je pa včasih podobna konkurzu, kakor že pravi § 49., ki se glasi:

«Likvidatorji naj precej, ko začno likvidacijo, postavijo bilanco. Ako ta ali pozneje narejena bilanca pokaže, da društvena aktivna imovina z rezervnim fondom in opravnimi deleži društvenikov vred ne zadostuje za založbo društvenih dolgov, naj likvidatorji pod svojo odgovornostjo precej nasvetujejo, da se nad imovino društva odpre konkurz, ter naj priobčijo to velikemu zboru, ki ga je obenem sklicati.»

Dokler je zadruga v likvidaciji, je še precej svobodna; likvidatorji so izvoljeni od občnega zbora in so vezani le na zadružni zakon, na zadružna pravila in na to, kar sklene občni zbor. Konkurz je napovedati v smislu § 84.:

«Ako bilanca pokaže, da je polovica na opravilne deleže vplačanega zneska izgubljena, naj načelstvo brez odloga skliče veliki zbor ter mu naznani, kako društvo stoji.

Kadar društveno imetje več ne zagrinja dolgov, mora načelstvo pod svojo odgovornostjo predložiti pri sodišču, da se nad društveno imovino odpre konkurz.»

Kadar je konkurz napovedan, takrat pa je zadruga izgubila svojo svobodo. Za njo veljajo potlej §§ 60. do 73., 84. in 85. zadružnega zakona in konkurzni red, po katerem se cela stvar odmota in vsled katerega dobi upravnik konkurzne mase vse v roke. Ta ima potlej osobito to nalogo, da s sodiščem vred skrbi za zadružne upnike, t. j. hranilničarje in posojevalce. Ako konkurz traja dolgo, so večkrat vsi na veliki škodi: upniki in dolžniki.

Če bi sklenila slaba posojilnica, da se hoče ohraniti pri življenju na ta način, da udje na deležih doplačajo, ni dovoljeno to po zakonu.

Doplačilni postopek, vsled katerega so primorani člani prispevati k pokritju primanjkljaja, je mogoč v smislu § 61. seq. edino le v slučaju konkurza ali konkurzu podobne likvidacije. Konkurza se more pasivna zadruga le tako izogniti, da sklenejo člani poravnati nastali primanjkljaj s prostovoljnimi doneski (§ 33. z. z.). Obstoje zadruga se v tem slučaju ne sme prekiniti, nego mora nadaljevati zadruga nepretrgoma poslovanje v smislu svojih pravil. Določba v pravilih, da sme izvršiti načelstvo še pri obstoju zadruga repartitijo primanjkljaja med zadružnike nesodnim potom, je neveljavno, ker nasprotuje določilo § 11. z. z. obenem pa § 5., točka 6., da naj navajajo pravila «količino»

opravičnih deležev. Zadrुžnik ni dolžan, povišati svojo deležno vlogo nad zneskom, določenim v pravilih, tudi ne dopolniti po izgubi prikrajšani delež, a tudi ne podpisati ali vplačati nadaljne deleže. Kajti kakor hitro ne zadoščajo aktiva zadrुge z rezervnim fondom vred in z deleži članov za pokritje dolgov zadrुge, je dolžnost poslednje, da otvori konkurz. To izhaja jasno iz § 49. z. z.

V podkrepljenje tega razlaganja §§ naj navedemo sledeči konkretni slučaj. Neka posojilnica na Češkem je napravila veliko primanjkljaja. Da se ta pokrije, je sklenila, da pride na vsak delež po ca. 1000 K doplačila. Neki ud je imel pa 20 deležev, torej bi moral 20.000 K doplačati, kar se je pa branil storiti. Pustil se je rajše tožiti od posojilnice. Deželno sodišče pa tožbi ni ugodilo, rekši, da dolžnost doplačevati nastopi šele v slučaju likvidacije ali konkurza.

Opazke. Sedanji zadrुžni zakon, ki je pomanjkljiv v marsikaterem oziru, in ki ga utegnejo nadomestiti z boljšimi določili, skrbi neizmerno za posojilniške upnike, t. j. za hranilničarje in druge upnike. Ti imajo pri zadrugah z neomejeno zavezo po § 60. sedanjega zadrुžnega zakona po končanem konkurzu pravico od bivših zadrुžnikov nerazdelno terjati plačilo svojih v konkurzu propalih terjatev. Gledé zadrug z omejeno zavezo je pa sedanji zadrुžni zakon v tem oziru nejasen.

Razpust posojilnice.

Postava veli o razdrुžbi tako-le:

§ 36. Zadruga se razdrुžuje:

1. kadar izteče v drुštveni pogodbi ustanovljeni čas;
2. kadar drуstvo tako sklene;
3. kadar se odpre konkurz;
4. kadar upravno oblastvo (§ 37) tako odredi.

Opazke: To se malokdaj pripeti, da bi bila posojilnica ustanovljena le za določen čas. Samo tri posojilnice na Slovenskem (Vzajemno podporno drуstvo v Ljubljani, Trgovsko-obrtna zadruga v Gorici in Posojilnica v Kandiji pri Novem mestu) imajo v pravilih določila, da posamezni oddelki teh

posojilnic trajajo le neko dobo (menda 5 let). — Če se družba hoče razdružiti, mora imeti v pravilih določilo, pod katerimi pogoji je mogoča razdružba. Običajno ima to pravico občni zbor (ako je bil ta predlog na dnevnem redu), če je bilo zastopanih pri njem najmanj dve tretjini združnih deležev in če glasujejo tri četrtine za to, da se zadruga razdruži.

Upravna oblast, t. j. deželna politična gosposka ima tedaj pravico, razpustiti zadrugo, če se je ta pregrešila tako, da je bila od sodišča pravomočno kaznovana po § 88 združnega zakona. Po tem § se pa kaznujejo zadruge tedaj, če svoje delovanje razširijo čez take reči, katere niso navedene v prvem § združnega zakona.

Kazenska določila.

Kazenska določila postave z dne 9. aprila 1873:

«§ 87. Ako ti, kateri so dolžni kaj za društvo zglasiti v društveni vpisnik, tega ne store, naj se kaznijo s kaznimi zaradi reda po določilih, danih v trgovskem zakoniku za opuščene zglasitve v trgovinski vpisnik (register). Za to, ker se niso izpolnili propisi, dani v §§ 14, 22 (3. odstavku), 34 (2. odst.), 35 (1. odst.), 49, 61 do 69, 71 in 77 (3. odstavku) te postave, in za kako neresničnost v izkazih in priobčilih, ki jih veleva dajati ta postava, naj trgovinsko sodišče ude načelstva in nadzornega svetovalstva, oziroma likvidatorje kaznuje s kaznimi zaradi reda do 100 gld. avstr. velj. Tudi te kazni zaradi reda in istotako globe v § 29 in v § 35 (2. odstavku) omejene tekó v zalog za uboge tistega kraja, v katerem ima društvo sedež, ter se ne morejo izpreminjati v zapor.

§ 88. Kadar katero društvo raztegne svoje delovanje ali svoje razprave na druge reči, ki niso našteje v § 1 te postave, tedaj so udeleženi društveniki, ako jih po občni kazenski postavi ne zadene huje, krivi pregreška ter jih je kazniti na denarjih do 300 gld.

§ 89. Udje načelstva in nadzornega sveta, potem likvidatorji in kdorkoli drugi, komur je kaj naročeno od društva, kateri v zapisnikih velikih zborov, v računskih sklepih (dovr-

ških); bilancah in opravičnih poročilih, v kazalu družtenikov (§ 14) in priobčilih, ki jih ukazuje § 35, vedoma kaj krivega naznanijo ali potrdijo, krivi so pregreška, če jih po občni kazenski postavi ne zadene huje, ter jih je kazniti z zapórom po na tri mesece.»

Opazke. Na Slovenskem so se ti §§ rabili le nekoliko pri konzumnih družtvih; pri posojilnicah je bil le eden slučaj (poneverjenje).

Kako se lahko greši že v malenkostnih rečeh zoper te §§, o tem se je prepričala že tuintam kakšna zadruga, ki ni bila n. pr. sklicala občnega zbora na ta način, kakor govore pravila; ali če se pri občnem zboru ni postopalo po pravilih. — Radi pregleda prej navedenih kazenskih določil, naj omenimo še enkrat, katere dejanja so kaznjiva pri zadrugah:

1.) Če se ne vodi imenik zadrúžnikov (kaznuje trgovsko sodišče ude načelstva in nadzorstva zaradi reda s kaznijo do 200 K).

2.) Če se ne priobči zadnji čas do konca junija računski sklep in bilanca za preteklo leto (ista kazen od istega sodišča).

3.) Če se sklepi občnega zbora ne zapisujejo v posebno knjigo. Vpogled v zapisnik občnega zbora je dovoljen tudi politični oblasti. (Ista kazen od istega sodišča.)

4.) Če se udom nočejo poslati pravila in račun (ista kazen od istega sodišča), ako jih ti zahtevajo.

5.) Če se deželni vladi nočejo poslati pravila in račun (ista kazen od političnih oblasti).

6.) Če se odpovedi in odstopi ne vpišejo v dotično knjigo (ista kazen od trgovskega sodišča).

7.) Če se nahajajo v priobčilih neresničsosti (ista kazen od istega sodišča).

8.) Če se noče sklicati občni zbor (globa do 600 K).

9.) Če se vedoma naznani ali potrdi kaj napačnega (zapor do treh mesecev).

Posojilnice se morajo ravnati tudi po trgovskem zakonu. Ako bi posojilnica, ki razvidi iz svojih knjig, da se nahaja v stanu primanjkljaja, nadaljevala svoje podjetje, postane kriva prestopka krivne krivde (bankerota, propasti) in se kaznujejo njeni upravitelji do 6 mesecev ječe.

Če bi se mogli očitati v slučaju krivde trgovcu stroški, nerazmerni njegovemu premoženju, ali če bi pri vsakem drugačnem predbacivanju ne mogel dokazati s svojimi knjigami, da je nastala njegova krida brez njegove krivde, ali če bi ne bil vodil predpisanih knjig, tedaj postane kriv goljufive kride. To utegne veljati tudi za upravitelje posojilnic.

In če bi v slučaju kride ali pri sestavljanju svojih bilanc zamolčal kako imovino ali pristavil kako dolgovino, potem bi bil kriv tatvine. To določilo bi se uporabilo tudi pri posojilniških funkcijonarjih.

Marsikaj še iz posojilniške prakse.

Če zmanjka postora pri kakšnem kontu, naj se prenaša znesek ne nazaj, ampak zmiraj naprej t. j. na prihodnje strani in knjige, če je tudi mogoče še spredaj dovolj prostora. Kadar se prenaša, naj se običajno prenese le aktivni znesek, ki je nam v dolg ali v korist. Predno se prenese, naj se konto sklene pravilno in se zaznamuje, na katero stran, pod katero aktivno številko in v katero knjigo se je preneslo. Pri novem kontu, ki naj obdrži aktivno številko kakor prej, naj se zaznamuje, od kod je prenešeno. Da se tudi pri udih ne sme pozabiti števila deleža, je umevno samoobsebi.

Ker pride naša knjiga tudi v roke avtoriziranim posojilniškim nadzornikom, moramo te opozoriti na tiste posojilnice z neomejeno zavezo, ki sprejemajo za svoje člane druge posojilnice. V slučaju kakšnega poloma takšne, navidezno močne posojilnice so one majhne posojilnice, ki so se ji pridružile kot ud, v nevarnosti, da pridejo v veliko škodo, in se lahko celo zgodi, da jim v slučaju konkursa dotične velike posojilnice, upniki ustavijo celo poslovanje, ker je dotični § zadružnega zakona na strani upnikov in ne na strani posojilnice.

Da ne bo imela posojilnica preveč posla in stranka tudi ne preveč sitnosti, naj se ji ne dovoli preveč obrokov v letu, četudi dobiva stranka večkrat na posodo. En sam obrok v letu je skoro premalo, ker dolžniki lažje plačujejo obresti polletno, nego celoletno. Več kakor dva obroka nastaviti v letu, tudi ne kaže, torej se vzamejo od stranke obresti do obroka, ki ga že ima, kadar se ji je na novo posodilo.

Preračunjevanje obresti.

Za preračunanje obresti služijo malo večšemu računarju kaj dobro tabele*), na katerih je za vsako vsoto, dobo in visokost obresti že preračunjen dotični znesek. Kdor pa nima te knjige pri rokah ali kdor se je noče poslužiti, mora precej računati, ako mu niso znane sledeče olajšave; n. pr. za obresti po $5\frac{1}{2}\%$, po 5% in $4\frac{1}{2}\%$. Polletne obresti po $5\frac{1}{2}\%$ se na lahek način in hitro izračunijo: N. pr. od kapitala 496 kron. Dividiraj desetino tega števila s 4 in zapiši kvocijent dvakrat tako, da

$$496 : 4 = 1240$$

ga v drugič pomakneš

za eno stopinjo proti

desni roki 124 (t. j. $\frac{1}{10}$ prišteješ)
seštej = 1364, to je 13 K 64 h.

Polletne obresti po 5% dobiš, ako se desetina kapitala prosto s 4 dividira, n. pr., $496 : 4 = 124\cdot 0$, t. j. 12 K 40 h.

Polletne obresti po $4\frac{1}{2}\%$ dobiš, ako tudi deseti del s 4 dividiraš in od kvocijenta še deseti del odšteješ,

$$\text{n. pr. } 496 : 4 = 1240$$

$$\underline{124}$$

je 1116, t. j. 11 K 16 h.

O polletnem obrestovanju in kapitalizovanju hranilnih vlog naj dodamo še to, kar bi morali povedati že o priliki bilansiranja. Če se obresti prvega semestra že v drugem semestru kapitali-

*) Glej obrestna kazala na koncu knjige.

zujejo, se izkažejo pri kontu «zguba» vse obresti prvega in drugega semestra; pri kontu «pasiva» pa toliko manj med kapitalizovanimi obrestmi, kolikor se je izplačalo od prvega semestra kapitalizovanih obresti v drugem semestru pod imenom hranilne vloge.

Odličen strokovnjak v posojilništvu svetuje posojilnicam, da jemljejo pri novih posojilih obresti od prvega dne dotičnega meseca, tako, da imajo dolžniki plačilni obrok vedno le prvega, torej nekateri prvi dan januarja, drugi prvi dan februarja i. t. d. To bi bilo sicer dobro za posojilnico ali slabo za dolžnike. N. pr.: stranki se posodi 13. II. 200 K à 6% na 6 mesecev. Če računimo po tej metodi, plača ona obresti do 1. VIII, čeravno je faktično plačala do 13. VIII. To je krivično in stranka je oškodovana v našem slučaju za približno 50 vin.

A amortizacija. Dosleden posojilničar ne bi smel svetovati, da se posojuje na hipoteke. S tem načinom posojevanja so združeni veliki stroški. Namen posojilnic pa je ravno, stroške posojevanja zmanjšati in gledati, da dolžnik vrne prejkoprej. Ker bomo pa na koncu knjige prinesli celo tabele, ki bodo kazale, kako se pri dolgoletnem hipotečnem zadolževanju z obrestmi vred po malem vrača tudi kapital, moramo opravičiti tiste posojilnice, ki posojujejo na takozvano amortizacijo, to je uničenje dolga pri plačevanju obresti. Nekatere posojilnice imajo namreč preveč denarja, ki ga ne morejo oddati doma. Ker niso Raifeisenovke, ga lahko posodijo tudi v oddaljene kraje, kar pa ne gre brez intabulacije. Da pa pri tem posojevanju ni preveč stroškov, posodijo baš zaradi manjših stroškov na daljše obroke, ker so pri tem nižji koliki, ko se je namreč s tem novim posojilom izbrisalo najbrže kako višjeobrestno hipotečno posojilo. S tem amortizovanjem je nekako takole: Dolžnik dobi n. pr. 100 K posojila proti 5% obrestovanju; če plačuje skozi 36 let vsakega pol leta 3 K za kapital in obresti (kar se imenuje anuiteta) je poplačan dolg popolnoma v tej, sicer dolgi dobi.

Zakoni za posojilnice.

Kateri zakoni so važni za posojilničarje in druge zadrugarje?

1.) Najvažnejši je takoimenovani zadružni zakon od 9. aprila 1873. Kar so božje in cerkvene postave za vsakega kristjana, to je zadružni zakon za vsakega posojilničarja. Kdor hoče posojilnico ali drugo zadrugo ustanoviti, temu mora biti znan ta zakon. Kakor mora vsako društvo svoja pravila tako urediti, da ugajajo društvenemu zakonu od 15. novembra 1867, tako mora tudi vsaka posojilnica ali zadruga svoja pravila urediti potom zadružnega zakona. Ako pravila ne ugajajo tej postavi, posojilnica ali zadruga ne more biti registrovana. Kaj je to registrovana? Nobena posojilnica ali slična zadruga ne sme začeti svojega poslovanja, dokler ni ona vpisana v zadružni register, ki je pri okrožnem (trgovskem, deželnem) sodišču, v čegar področje spada tisti kraj, kjer se hoče ustanoviti posojilnica ali druga zadruga. Temu sodišču se morajo poslati pravila nove zadruge in naznaniti se mora može (načelstvo), kateri nameravajo voditi novo posojilnico ali zadrugo. Ako so pravila v smislu zakona sestavljena in ako je načelstvo pravilno oglašeno, tedaj sodišče ne odreče vpisa v zadružni register, in posojilnica ali zadruga sme svoje delovanje pričeti. Zadružni zakon obsega pet poglavij. Prvo poglavje, ki obsega splošna pravila, se deli zopet v štiri oddelke; prvi oddelek govori o snovanju posojilnic in o pravnih zadevah njenih udov. Naslednja točka se bavi z načelstvom, nadzorstvom in občnim zborom. Med tem ko beremo v tretjem oddelku o razpustu zadruge, govori naslednji o likvidaciji zadruge. Druga poglavja določajo posebna pravila za zadruge z omejeno in neomejeno zavezo in kazni za načelstvo zadruge, ako isto prestopi mejo svojih pravil. Nazadnje so končne določbe sploh.

2.) Za nekatere posojilnice je važen zakon od prvega junija 1889, namreč za posojilnice na kmetih, katere ne mislijo svojega delovanja na daleč okrog raztegniti in katere hočejo v svojem majhnem delokrogu vendarle veliko koristiti; to so posojilnice, ki so ravnaajo po duhu Nemca Raiffeisna. Take posojilnice morajo svoja pravila v smislu omenjenega zakona sestaviti in ako so to storile, dobe od finančnega ravnateljstva dovoljenje, da smejo rabiti pri zadolžnicah vsikdar le enoten kolek po prvi

lestvici. Na ta način je posojevanje jako poceni. Vrh tega so te posojilnice proste dohodninskega davka, ki so ga dolžne plačevati posojilnice drugih sistemov. Da je pa posojilnica deležna teh dobrot, mora ustrezati omenjenemu zakonu, ki določa, da mora imeti 1. zavezo neomejeno, 2. delokrog se sme raztezati samo na domačo in eno ali več sosednih, v pravih določenih občin in da 3. delež ne sme biti višji kakor 50 K, ki se pa ne sme višje obrestovati kakor hranilne vloge. Nadalje določa zakon (4.), da se ves dobiček pridene rezervnemu zakladu in se ne sme razdeliti med ude. V 5. točki se določa, da se posojila dovoljujejo samo udom, ki ne dajejo za to menice. 6. Razločka med obrestovanjem hranilnih vlog in med posojili sme biti samo $1\frac{1}{2}$ procenta.

3.) Te posojilnice se morajo seveda tudi ozirati v prvi vrsti na združni zakon, v drugi vrsti pa poleg zakona od 1. junija 1889 še po zakonu od 11. junija 1894., ki določa, da se posojila ne smejo dajati na daljši obrok kakor na štiri leta.

4.) Za vse posojilnice je važen zakon od 10. junija 1903. Po tej postavi je vsaka posojilnica in zadruga dolžna, pustiti se nadzorovati. To nadzorstvo izvrši običajno združna zveza, h kateri pripada dotična posojilnica ali zadruga, če je namreč ta združna zveza dobila pravico nadzorstva. Ako pa noče posojilnica, da bi jo združna zveza nadzorovala (ker se ona morda noče njej pridružiti), tedaj pošlje okrožno sodišče sposobnega in od gosposke pooblaščenega revizorja, ki potem nadzoruje zadrugo.

Postava od 9. aprila 1873 (Združni zakon)

o pridobilnih in gospodarskih društvih ali tovarištvih.

S privolitvijo obeh zbornic državnega zbora ukazujem tako:

Poglavje I. Splošna določila.

Prvi oddelek.

O ustanovitvi društev in o pravnem razmerji njihovih udov.

§ 1.

Določila te postave bodo veljala za društva z nedoločenim številom družtvenikov, katerih namen je pospeševati prislužek (dobiček) ali gospodarstvo svojih družtvenikov z vkupnim obrtovanjem ali z dajanjem kredita (pridobilna in gospodarstvena društva). kakor

zajemna in kreditna društva,
sirovinska in magazinska društva,
produktivna društva,
potrošna društva in
stanovna društva itd.

§ 2.

Pridobilna in gospodarstvena društva se morejo napraviti tako, da so jim družtveniki ali neomejeno ali omejeno zavezani.

V prvem slučaju je vsak družtvenik z vsem svojim imetkom nerazdelno zavezan za družtvene dolžnosti, a v drugem slučaju samo do neke določne, naprej ustanovljene vsote.

§ 3.

K ustanovitvi društva je potrebno:

1. Da se sprejme družtvena firma (tvrdba):
2. da se družtvena pogodba (pravilo, položilo, statut) pismeno sestavi;
3. da se ta pogodba vpiše v vpisnik (register) za društva.

Posamezni družtveniki pristopijo s pismenim izrečilom.

§ 4.

Družtvena firma mora biti vzeta s predmeta, kateremu velja podjetje, imeti oznamenilo »društvo v vpisnik vpisano« ter pristavek po tem, kakoršna je zaveza (§ 2), namreč: »z neomejeno zavezo« ali pa »z omejeno zavezo«.

Ime družtvenikov ali drugih oseb se ne sme jemati v firmo. Vsaka nova firma mora se očitno razlikovati od vseh firm vpisanih društev, katere so že prej v tistem kraji ali v tisti občini.

§ 5.

Društvena pogodba mora obsegati :

1. Firmo in sedež društva;
2. predmet podjetja;
3. dobo, doklej bode trpelo društvo, ako bi se utesnilo na določen čas;
4. uvete za pristop družtenikov, in tako tudi kaka posebna določila o odhodu iz društva (izstopu, smrti in izločilu);
5. količino opravičnih deležev posameznih družtenikov in način, kako se narejajo;
6. načela, po katerih bode delati bilanco in dobiček pre-računjati, način, kako se bilanca pretehtuje, in tako tudi določilo o razdelbi dobička in izgube med posamezne družtenike;
7. kako se voli in sestavlja načelstvo in kako se izkazuje udje načelstva, njihovi namestniki in društveni uradniki;
8. obliko, kako se sklicujejo družteniki;
9. uvete za glašovalno pravico družtenikov in obliko, kako se ta pravica izvršuje ali uživa;
10. tiste reči, o katerih se ne more sklepati po prosti večini tistih družtenikov, ki se snidejo na sklic, temveč je treba večje večine glasov ali pa sklepa (po drugih potrebnostih storjenega);
11. kako bode društvo svoja naznanila razglašalo;
12. naznambo o tem, bodo li družteniki za društvene dolžnosti neomejeno ali le z neko omejitvijo zavezani, in če je v tem zadnjem slučaju zavezanost raztegnjena čez mero v postavi določeno (§ 76), doklej sega ta zaveza;
13. imena udov prvega načelstva ali tistih oseb, kateri naj izprosijo vpis društva v dotični vpisnik.

§ 6.

Društvena pogodba, vpisana v vpisnik društev, mora se v posnetku razglasiti.

Ta posnetek mora obsegati:

1. Datum društvene pogodbe;
2. firmo in sedež društva;
3. predmet podjetja;

4. dobo, doklej bode trpelo društvo, če je utesnjeno na neko določeno dobo;

5. imena in stanovališče udov načelstva, ako je načelstvo že v društveni pogodbi postavljeno;

6. način, kako bode društvo svoja naznanila razglašalo:

7. naznambo o tem, bodo li društveniki z neko utesnitvijo zavezani, in če je v tem zadnjem slučaju zavezanost raztegnena čez mero v postavi določeno (§ 76), doklej sega ta zaveza.

Ako je v društveni pogodbi določena oblika, kako daje načelstvo izrecila svoje volje na znanje in kako se se podpisuje v imenu društva, naj se razglasi tudi to določilo.

§ 7.

Pri vsakem trgovinskem sodišču je pisati vpisnik o tistih družstvih, katera imajo svoj sedež v njegovem okolišu.

Za ta vpisnik veljajo določila v trgovinskem zakoniku o trgovinskih vpisnikih (registrih) dana.

§ 8.

Dokler ni vpisano v društveni vpisnik, društva kakor takega še ni. Ako se v imenu društva dela, predno je vpisano, zavezani so delajoči osebno in nerazdelno.

§ 9.

Vsaka predruagačba društvene pogodbe mora se pisмено storiti ter trgovinskemu sodišču zglositi s priloženim prepisom društvenega sklepa.

S tem premenilnim sklepom dela se tako kakor z izvirno društveno pogodbo. Razglasi se samo v toliko, kolikor so po njem predruagačena določila v prejšnjih razglasih obsežena.

Sklep nima pravne moči, dokler ni vpisan v društven vpisnik pri tistem trgovinskem sodišču, v okolišu katerega ima društvo svoj sedež.

§ 10.

Pri vsakem tistih trgovinskih sodišč, v kraju katerih ima društvo kako podružnico, mora se le-ta zglasiti, da bode vpisana v društveni vpisnik, ter je pri tem izpolniti vse, kar §§ 6 in 9 za glavni zavod vevlevata.

§ 11.

Pravni razmer med posameznimi društveniki se ravna v prvi vrsti po društveni pogodbi. Ta pogodba sme samo v tistih točkah, pri katerih je to izrečno dopuščeno, odstopati od določil te postave.

§ 12.

Društvo sme pod svojo firmo pridobivati pravice in nase jemati dolžnosti, tudi zemljiško svojino ali last in druge stvarne pravice na zemljiščih pridobivati, pred sodiščem tožili in toženo biti.

Redoma podsodno je tistemu sodišču, v okraju katerega ima svoj sedež.

§ 13.

Za društva, katerih podjetje se celoma ali deloma suče o trgovinskih opravilih, veljajo, kadar ta postava ne ukazuje drugače, določila trgovinskega zakonika, dana o trgovcih.

§ 14.

Ondi, kjer ima društvo in povesod, kjer ima katera njegova podružnica svoj sedež, naj se piše kazalo (register), v katero je vpisovati ime in priimek in tako tudi stan vsakega društvenika, dan, katerega je pristopil v družbo in prestal biti društvenik, število opravičnih deležev, ki jih vsak ima, kakor tudi odpoved enega ali več opravičnih deležev.

Vsakemu mora biti dopuščeno, pogledati v to kazalo, kakor v društveno pogodbo in kake njene premembe.

Drugi oddelek.

O načelstvu, nadzornem svetovalstvu in velikem zboru.

§ 15.

Vsako društvo mora imeti načelstvo, izvoljeno izmed družtenikov. Po njem je ono zastopano pred sodiščem in zunaj sodišča.

Načelstvo sestoji lahko iz enega ali iz več udov, udje utegnejo imeti plačo ali brez plače. Njih postavitev je vsak čas oporočena ali preklicna, ne kratač pravic do odškodovanja, ki bi izvirale iz kake pogodbe.

§ 16.

Vsakokratne ude načelstva je takoj po tem, ko se postavijo, zglasiti zaradi vpisa v društveni vpisnik. Zglasitvi naj se pridene njihov izkaz. Udje načelstva morajo pred trgovinskim sodiščem podpisati se ali svoj podpis v poverjeni obliki vpoložiti.

Po enakem je delati vselej, kadar se udje načelstva kako premene, oziroma kadar se jim postavijo namestniki.

Ako premena ni v društveni vpisnik vpisana, niti javno razglašena, tedaj jo sme društvo tretjemu samo tedaj nasproti postaviti, kadar dokaže, da je leta pri sklepanju opravila vedel za to premembo.

§ 17.

Načelstvo naj v obliki, kakor društvena pogodba določuje, daje izrecilo svoje volje na znanje in naj se za društvo podpisuje. Kadar o tem ni nič določeno, potreben je podpis vseh udov načelstva. Podpisujejo se pa tako, da k firmi društva ali k imenu načelstva pristavi vsak svoj podpis.

§ 18.

Društva si s pravnimi opravili, ki jih sklepa načelstvo v njegovem imenu, dobivajo pravice in nakladajo dolžnosti. Vse eno je, je li opravilo sklenjeno izrekoma v društvenem imenu, ali pa če je iz okolnosti očitno, da je bila pogodnikov volja, skleniti ga za društvo.

Oblast načelstva, zastopati društvo, sega tudi na vsa tista opravila, za katera je po občnem državljskem pravu potrebno, posebno na razpol opravila sloveče pooblastilo.

§ 19.

Načelstvo ima dolžnost proti društvu, držati se tistih utesnil, katera so za razsežaj njegove oblasti, društvo zastopati, ustanovljena, v društveni pogodbi ali po sklepih velikega zbora. Ali utesnilo načelstva v zastopanju društva nima do tretjih oseb nikake pravne moči. To velja zlasti za ta slučaj, kadar ima zastop veljati samo za neka opravila in neke vrste od opravil, ali samo v nekih okoliščinah, ali za neki čas, ali v posameznih krajih, ali kadar bi se za neka opravila zahtevalo privoljenje velikega zbora, nadzornega sveta ali drugega organa.

§ 20.

V imenu društva priseguje načelstvo.

§ 21.

Za vročitev povabil in drugih vročil društvu bode dovolj, da se vroče kateremu udu načelstva, ki ima pravico ali sam ali z drugimi vred se podpisovati, ali pa društvenemu uradniku, kateri ima pravico, društvo pred sodiščem zastopati.

§ 22.

Načelstva dolžnost je skrbeti za to, da se pišejo društvene knjige, kolikor treba.

Tem knjigam, ako so pisane po predpisu trgovskega zakonika, gre za izkaz tega, kar ima društvo iz postavno dopuščenih mu opravil tirjati, tista mera dokazne moči, katera je trgovskim knjigam po členu 34 trgovskega zakonika in po §§ 19, 20, 21 in 22 uvedne postave k temu trgovskemu zakoniku (Drž. zak. od l. 1863, šte. 1) dodeljena.

Načelstvo mora zadnji čas v prvih šest mesecih vsakega opravilskega leta oznaniti računski sklep preteklega opravilskega leta z bilanco vred. V tem oznanilu treba zlasti tudi na znanje dati število udov, ki jih je društvo imelo v času sklenjene bilance, potem število društvenikov, kolikor jih je v teku bilančnega leta pristopilo in odpadlo, kakor tudi število opravičnih deležev, kolikor jih je bilo o sklepu bilance in kolikor se jih je v teku bilančnega leta vnovič pridružilo, odpovedalo ali odplačalo.

§ 23.

Udje načelstva, kateri v tem svojstvu brez prejetega naročila ali proti predpisom te postave ali društvene pogodbe delajo, zavezani so osebno in nerazdelno za škodo, s tem napravljeno.

§ 24.

Društvena pogodba lahko načelstvu pridruži nadzorno svetovalstvo, ki ga društveniki iz svoje srede — vendar tudi ne izmed udov načelstva — izvolijo, in katerega postavilo je vsak čas oporečno.

Kadar je postavljeno nadzorno svetovalstvo, čuje ono nad tem, kako društvo v vseh razdelkih upravnstva svoja opravila oskrbuje, ono sme poizvedeti, kako teko društvena stvari, vsak čas pregledati knjige in spise njegove in preiskati društveno blagajnico, koliko je v njej.

Ono sme, kadar koli se mu zdi potrebno, udom načelstva in uradnikom začasno, in to, dokler prvi prihodnji veliki zbor stvari ne rzsodi, oblasti ustvariti in narediti, česar je potreba k začasnemu nadaljevanju opravil.

Ono naj račune v posameznih opravičnih dobah, zlasti letne račune, bilance in nasvete o razdelitvi dobička pretrese, in o tem vsako leto velikemu zboru poroča.

Ono naj skliče veliki zbor, kadar je v interesu društva potrebno.

Udje nadzornega svetovalstva so zavezani za škodo, katero naredi, ne izpolnivši svojih dolžnosti.

§ 25.

Nadzorno svetovalstvo ima oblast, pravdati se z udi načelstva, kjer veliki zbor tako ukrene.

Kadar ima društvo kako pravdo z udi nadzornega načelstva, zastopajo ga pooblaščenci, kateri se izvolijo v velikem zboru.

Vsak društvenik ima pravico, ob svojem trošku kakor intervenient vstopiti v prej omenjene pravde.

§ 26.

Izvrševanje društvenih opravil, kakor tudi zastopanje društva zastran teh opravil sme se odkazati tudi društvenim uradnikom ali drugim osebam kakor pooblaščenec dotičnega društva. V tem slučaju ravna se njihova pravica po danem jim pooblastilu, ona se o dvombi razteza na vsa pravna dejanja, katera so po navadi združena z izvršitvijo takšnih opravil.

§ 27.

Pravice, katere gredo društvenikom v društvenih rečeh, sosebno kar se tiče oskrbovanja opravil, vpogledovanja v bilanco in nje pretresa, in pa določila, kako naj se razdeli dobiček, izvršujejo vsikoliki društveniki skup v velikem zboru.

Vsak društvenik ima na tem zboru po en glas, ako društvena pogodba ne ustanavlja drugače.

§ 28.

Veliki zbor društvenikov sklicuje načelstvo, v kolikor te pravice nimajo po društveni pogodbi ali po ti postavi tudi druge osebe.

§ 29.

Zunaj slučajev, v društveni pogodbi izrečno določenih, sklicati je veliki zbor, kadar se v interesu društva pokaže potrebno.

Veliki zbor se mora precej poklicati, kadar najmanj desetina vseh društvenikov to nasvetuje v vlogi, ki jo oni podpišejo in v kateri povedo, čemu in zakaj naj se skliče veliki zbor. Ako je v društveni pogodbi pravica, zahtevati sklic velikega zbora, dana večjemu ali manjemu številu društvenikov, tedaj naj ostane pri tem.

Tiste, katerih dolžnost je, sklicati veliki zbor, naj trgovinsko sodišče na zahtevanje nasvetovalcev k temu primora z globami do 300 gld. avstr. veljave.

§ 30.

Veliki zbor naj se sklicuje tako, kakor določuje društvena pogodba.

Namen velikega zbora je vselej s sklicem vred dati na znanje. O takih stvareh, katerih razprava ni bila oznanjena, se ne morejo delati sklepi; vendar za sklep, da se po nasvetu v velikem zboru skliče preizreden veliki zbor, to ne velja.

Za to, da se kaj nasvetuje, in za razprave pri sklepanju oznanilo ni potrebno.

§ 31.

K temu, da more veliki zbor veljavne sklepe delati (da bode sklepčen), potrebno je, — kjer društvena pogodba drugače ne določuje — da je pričujoča in zastopana na njem najmanj desetina udov.

§ 32.

V takem slučaju, kadar veliki zbor ni sklepčen, je treba — če društvena pogodba drugače ne določa — poklicati drug zbor, kateri je sklepčen brez ozira na število pričujočih ali zastopanih društvenikov.

Drugi veliki zbor je utesnjen na razpravo tistih reči, za katere je bil sklican zbor, ki ni imel uspeha.

§ 33.

Ako društvena pogodba ne ustanovlja drugače o načinu sklepanja, se delajo sklepi velikega zbora z nadpolovično (absolutno) večino glasov; prvosednik se glasovanja udeleži in kadar se glasovi po enakem številu razdvojijo, tedaj velja ter je sklenjeno tisto mnenje, kateremu je prvosednik pristopil.

Ako društvena pogodba ne določa drugače, sme se predrugačba društvene pogodbe in pa razdružitev društva ukreniti samo z večino od najmanj dveh tretjin vseh oddanih glasov.

§ 34.

Načelstvo ima dolžnost, izpolnjevati in izvrševati vsa določila društvene pogodbe ter sklepe, ki jih veliki zbor po istih veljavno stori, in je društvo za to odgovorno.

Sklepe velikega zbora je vpisovati v knjigo zapišnikov, v katero sme pogledati vsak društvenik in tudi upravno oblastvo.

§ 35.

Načelstva dolžnost je, vsakemu društveniku, ki želi, po en prepisek (odtisek) društvene pogodbe s kakimi premenami in dopolnili vred, potem en prepisek potrjenih računskih sklepov (dovrškov) in bilanc za povračilo troškov izročiti in te spise, če se tako želi, s svojim podpisom prevideti.

Vrhu tega naj načelstvo en prepisek (odtisek) društvene pogodbe, kakor tudi vsako nje predruagačbo v osmih dnevih po opravljenem vpisu, in en prepisek odobrenih računskih sklepov in bilanc v osmih dnevih po odobrenju predložiti po političnem okrajnem glavarstvu pred deželno poglavarstvo. Politična oblastva naj, kadar bode potreba, ude načelstva k temu primoravajo z globami do 100 gld.

Tretji oddelek.

O razdružbi.

§ 36.

Društvo se razdružuje:

1. Kadar izteče v društveni pogodbi ustanovljeni čas;
2. Kadar društvo tako sklene;
3. kadar se odpre konkurs (kant);
4. kadar upravno oblastvo (§ 37) tako naredi.

§ 37.

Razdružbo katerega društva sme upravstveno oblastvo tedaj narediti, kadar se zaradi delovanja ali pogajanja društva po § 88 te postave pravokrepna obsodba v kazen storjena.

Kazenska sodišča so dolžna, takšne obsodbe, brž kakor zadobe pravokrepnost, političnemu deželnemu oblastvu priobčiti.

§ 38.

Razdružilna rzsodba pristoji političnemu deželnemu oblastvu, v okolišu, katerega ima društvo svoj sedež, in kadar je delovanje društva po podružnicah razširjeno čez več dežel, tistemu političnemu deželnemu oblastvu, v okolišu katerega je glavni zavod. Proti razdružilni rzsodbi moči se je v štirih tednih z utečajem (rekurzom) obrniti na ministrstvo notranjih reči.

Pravica političnega deželnega oblastva, razdružbo na podlagi obsodbe (§ 37) kazenskega sodišča ukreniti, ugasne po izteku treh mesecev potem, ko je ta obsodba postala pravokrepna.

§ 39.

Razdružba, ki jo je upravno oblastvo pravokrepno ukrenilo, naj se uradoma priobči trgovinskemu sodišču, da jo vpiše v društveni vpisnik in razgласi.

§ 40.

Razdružbo mora — kadar ni nasledek odprtega konkurza ali izrečena po upravnem oblastvu — načelstvo zglasiti, da se vpiše v društveni vpisnik; tudi se mora razdružba po trikrat ob različnih dnevih razglasiti v časnikih, ki so določeni za razglaševanje takih vpisil.

S tem razglasom je obenem povabiti upnike, da se oglase pri društvu.

Četrti oddelek.

O likvidaciji društva.

§ 41.

Kadar se društvo razdružuje, da ni konkurza, opravi načelstvo likvidacijo, če se to delo v društveni pogodbi ali po sklepu društva ne izroči drugim osebam. Postavilo likvidatorjev je vsak čas oporečno ali preklicno.

§ 42.

Načelstvo naj likvidatorje zgласi trgovinskemu sodišču, da jih da vpisati v društveni vpisnik; le-ti naj sami osebno svoj podpis pred tem oblastvom zapišejo ali pa naj mu podpise v poverjeni obliki vpolože.

Kadar kateri likvidator odstopi in mu mine pooblastilo, treba je to tudi zgласiti za vpis v vpisnik.

§ 43.

Tretjim osebam je moči imenovanje likvidatorjev, kakor tudi izstop likvidatorja ali pa prestanek njegovega pooblastila nasproti postaviti samo pod tistimi uveti (pogoji), pod katerimi

je po § 16 moči premeno načelstvenih udov postaviti nasproti tretji osebi.

Kadar je več likvidatorjev, ne morejo dejanj, spadajočih k likvidaciji s pravno močjo, opravljati drugače nego skupno, ako ni izrekoma določeno, da sme vsak posamič delovati.

§ 44.

Delo likvidatorjev je, dokončati tekoča opravila, izpolniti dolžnosti razdruženega društva, potirjati njegove tirjatve in obrniti društveno imovino v denar; oni zastopajo društvo pred sodiščem in zunaj sodišča, smejo zanj poravnave (negodbe) sklepati in narejati kompromise. Novih opravil se smejo likvidatorji prijemati samo v namenu, da se doženo tekoča opravila.

Nepremične stvari, ako društvena pogodba ali sklep društva ne določuje drugače, smejo likvidatorji samo ob javni dražbi (licitaciji) prodajati.

§ 45.

Ako se obsežeg pravic, ki jih imajo likvidatorji (§ 44) gledé opravil kako utesni, ta utesnitev proti tretjim osebam nima pravne moči.

§ 46.

Likvidatorji oddajo svoj podpis tako, da dosedanji firmi, ki naj po zdaj velja za likvidacijsko firmo, pristavijo svoja imena.

§ 47.

Likvidatorji so dolžni, ravnati se nasproti društvu v oskrbovanju opravil po sklepih velikega zbora, sicer so društvu za škodo, ki jo ima od njihovega nasprotnega dejanja, osebno in nerazdelno zavezani.

§ 48.

Denarji, kar jih je ob razdružbi in kar se jih nabere med likvidacijo, naj se uporabljajo (obračajo) tako:

1. Najprej se poplačajo upniki društva, kakor tirjatev, katerega doteče, ter si pridržé vsote, potrebne za tirjatve, katere še niso dotekle;

2. iz tega, kar preostane, izplačajo se družtenikom vplačani opravični deleži. Ako ni toliko denarja, da bi se popolnoma zagrnili, porazdeli se denar po primeri posameznih dolgov, ako v društveni dogodbi ni drugače določeno;

3. kar preostane denarja potem, ko so založeni društveni dolgovi in opravični deleži družtenikov, to se porazdeli med družtenike po določenih društvene pogodbe o porazdeljevanju dobička (§ 5, odst. 6).

§ 49.

Likvidatorji naj precej, ko začno likvidacijo, postavijo bilanco. Ako ta ali pozneje narejena bilanca pokaže, da društvena aktivna imovina z rezervnim fondom in opravičnimi deleži družtenikov vred ne zadostuje za založbo društvenih dolgov, naj likvidatorji pod svojo odgovornostjo precej nasvetujejo, da se nad imovino društva odpre konkurz, ter naj priobčijo to velikemu zboru, ki ga je obenem sklicati.

§ 50.

Čeprav je društvo razdruženo, veljajo vendar dotle, dokler se likvidacija ne dokonča, v drugem glede na pravne razmere dosedanjih družtenikov med seboj in do tretjih oseb določila prvega in drugega oddelka, kolikor ne izvira nič drugega iz določil pričujočega oddelka in iz bistva likvidacije same.

Podsodnost društva, kakoršna mu je bila ob času razdružitve, ostane za razdruženo društvo, dokler se likvidacija ne dokonča. Vročila gredoča društva se vročujejo s pravno močjo kateremu bodi izmed likvidatorjev.

§ 51.

Po dokončani likvidaciji izroče se knjige in pisma razdruženega društva kateremu izmed bivših družtenikov ali komu drugemu v hrambo. Tega družtenika ali drugega hranilca določi trgovsko sodišče, kadar ni dobrovoljnega domenka.

Družtenikom in njih pravnaslednikom ostaja pravica, knjige in druge papirje pregledovati in rabiti.

§ 52.

Konkurzni red se določuje, ako je nad imetjem društva zunaj slučaja v § 49 odpreti omenjeni konkurz.

Posilnega izravnanja ni tu.

Poglavje II. Posebna določila za društva z neomejeno zavezo.

§ 53.

Udje društva, napravljene ga z neomejeno zavezo, zavezani so nerazdelno z vsem svojim imetjem za vse društvene dolžnosti, kolikor ne zadosti aktivna društvena imovina v slučaju likvidacije ali konkurza za njih založbo.

Kdor nastopi v že napravljeno društvo, zavezan je kakor vsak drug društvenik za vse dolžnosti, katere je bilo društvo še pred njegovim pristopom vzelo nase.

Temu nasprotna pogodba nima do tretjih oseb nikake pravne moči.

§ 54.

Vsak društvenik ima pravico, izstopiti iz društva, tudi kadar je društvena pogodba sklenjena na določeni čas.

Kadar društvena pogodba ničesar ne ustanavlja o odpovednem roku in o času izstopa, ne more nihče izstopiti kakor šele po dovršenem opravičnem letu, ako je dal najmanj štiri tedne poprej odpoved. Društvenišstvo mine tudi s smrtjo, ako društvena pogodba ne določuje drugače.

§ 55.

Iz društva izstopivši udje in njih dediči ostanejo v zavezi upnikom društva, dokler teče rok zastarelosti, za vse dolžnosti, katere je društvo vzelo do njih odstopa nase.

Kadar društvena pogodba ne določuje drugače, oni nimajo pravice do rezervnega fonda in do kake druge društvene imovine; oni smejo samo zahtevati, da se jim njihov opravični delež, kakoršen se pokaže po računskem sklepu za tisto leto, v katerem je društvenik odstopil, izplača mesec dni po ustanovitvi tega računskega sklepa, ako do tiste dobe ni ukrenena ali ukazana randružba.

§ 56.

Zasebni (privatni) društvenikovi upniki nimajo pravice, da bi s stvarmi, tirjatvami ali pravicami, spadajočimi k društvenemu imetju, ali z deležem istih izplačali sebe ali si zadobili varnost. Predmet izvršila ali prepovedi utegne biti zanje samo to, kar sme društvenik sam za obresti ali za delež dobička zahtevati in kar mu pri poravnavi pripade, ako se društvo razide ali ako on odstopi iz njega.

§ 57.

Določilo prejšnjega paragrafa velja tudi o zasebnih upnikih, ki imajo zastavno pravico na imetju društvenika. Njihova zastavna pravica ne sega na stvari, tirjatve in pravice, spadajoče k društveni imovini, ali na delež istih, temveč samo na tisto, kar je omenjeno v zadnjem stavku prejšnjega paragrafa.

Toda zgornja določila se ne dotikajo pravic, katere so se predmeta, ki ga je prinesel društvenik v društveno imetje, držale že ta čas, ko ga je prinesel.

§ 58.

Društvene in zasebne tirjatve društvenega dolžnika, ki jih ima do društvenika, ne prebivajo (kompezirajo) se med seboj ni celoma ni deloma, dokler društvo obstoji. Po razdružbi je tak preboj (kompenzacija) dopuščen, kadar in kolikor je društvena tirjatev društveniku pri poravnavanju odkazana.

§ 59.

Kadar je zasebni upnik kakega društvenika, potem ko mu je brez uspeha vzel zasebno imovino v izvršilo (eksekucijo), še izprosil izvršilo na to, kar ima društvenik tirjati od društva, če odstopi, tedaj ima on pravico, bodi si društvo napravljeno na določen ali nedoločen čas, dati odpoved ter potem svoje plačilo zahtevati, da tisti društvenik iz društva odstopi.

Odpoved se mora dati najmanj šest mesecev, predno izteče društveno opravilsko leto.

§ 60.

Če se odpre konkurs nad društvenim imetjem, ne prihaja s tega, da bi se odprl konkurs tudi nad zasebno imovino posameznih družtvenikov.

Sklep o odprtju konkurza naj ne obsega imen nerazdelno zavezanih družtvenikov.

Načelstvu, oziroma likvidatorjem gre v konkurznem postopku tisto pravno mesto ali postavljenje, katero konkurzni red prezadolžencu odkazuje.

Kakor je konkurs dokončan, imajo upniki precej pravico, prijeti posamezne, nerazdelno zavezane jim družtvenike za to, kar so premalo dobili, toda samo tedaj, če so bili svoje tirjatve v konkurznem postopku zglasili in so one za pravične spoznane, z obrestmi in troški vred.

Za tirjatve, katere so v društvenem konkurzu ustanovljene za pravične in katerih tudi načelstvo, oziroma likvidatorji niso izpodbijali, sme se izprošiti izvršilo proti družtveniku ter ni potreba novega pravnega postopka.

§ 61.

Kadar je konkurzni postopek dospel dotle, da načrt končnega razvedrila stoji, dolžno je načelstvo, napraviti račun (doplačni račun), iz katerega je razvidno, koliko mora vsak družtvenik po določenih društvene pogodbe (§ 5, odst. 6) doplačati v to, da se upniki zadovoljijo za ono, kar so v konkurzu premalo prejeli.

Ako kdo doplačilo odreče ali je muden z njim, tedaj naj načelstvo dvojni spisak doplačanega računa položi pred konkurzno sodišče v sodno potrjenje.

Prida naj se tej vlogi prepis društvene pogodbe in spis tega, kar je kateri upnik izgubil, kakor tudi spis družtvenikov, kateri so dolžni po doplačnem računu kako doplačilo.

§ 62.

Konkurzni komisar naj vsem družtvenikom s posebnim naznanilom in po oznanilu pri sodišču nabitem da na znanje, da doplačni račun lahko pri njem ali pri načelstvu pogledajo in si prepiske od njega vzamejo ter da jim je na voljo zoper

ta račun, kar bi se jim zdelo opomniti, za kar je obenem postaviti dan (ročišče).

Ta dan je naznaniti tudi načelstvu, kateremu naj se vroči en izdatek razdelila.

Ako bi se temu ali onemu društveniku tudi ne bilo vročilo naznanilo, ima že oznanilo pri sodišču nabito pravne nasledke naznanila, danega vsem društvenikom.

§ 63.

Ako se postavljeni dan storé kake opomnje, je dotično stvarno in pravno razmerje pojasniti toliko, kolikor je potreba, da se more najprej prevdariti, so li opomnje važne ali niso.

O bistvenih podatkih razprave naj se spiše zapisnik.

Ako ne bi bilo moči razprave v enem dnevu dokončati, naj ji konkurzni komisar določi v nadaljevanje katerega izmed prvih sledečih dni ter naj to pričujočim dotičnikom naznani, kadar ustavi razpravo, ter naj da v zapisnik postaviti, da se je to zgodilo.

Dotičnikov vnovič vabiti ni potreba.

§ 64.

Sodišče naj doplačni račun potrdi potem, ko sklene o kakih opomnjah in ko ga primerno popravi, kjer bi bilo treba.

Proti potrditvi ni dopuščen nikak pravni lek (pomoček).

Sodno potrjeni doplačni račun je izvršljiv v štirinajstih dneh potem, ko se potrdilni sklep nabije.

§ 65.

En izdatek doplačnega računa, opravljenega s sodnim potrdilom, naj se odlokom priobči načelstvu.

Drugi izdatek naj se hrani pri sodišču, da ga utegnejo društveniki pogledati.

Sklep o potrditvi naj se društvenikom razglasi z naznanilom, nabitim pri sodišču.

Načelstvo ima pravico in kadar se dotični branijo ali so mudni, ima dolžnost, na podlagi sodno potrjenega doplačnega računa z izvršilom (eksekucijo) iztirjati doplačila, ki so jih dolžni posamezni društveniki.

Izvršilo naj se pri konkurznem sodišču izprosi in po določilih o sumarni pravdi dožene.

§ 66.

Vsak družstvenik ima pravico, sodno potrjeni doplačni račun, kolikor se njega tiče, s tožbo izpodbijati; to tožbo je vpoložiti pred sodiščem, kateremu je društvo redoma podsodno, proti njegovemu načelstvu, katero naj v tej pravdi zastopa druge udeležene družstvenike.

Podana tožba izvršila ne ovira.

§ 67.

Ako se doplački od nekaterih družstvenikov povsem ne dado potirjati ali ne celi, naj načelstvo za ta manjek naredi nov doplačni račun, v katerem se, kolikor primanjkuje, porazdeli med ostale družstvenike.

Kako dalje postopati, določujejo §§ 61 do 66.

§ 68.

Načelstvo ima pravico, prejemati doplačila od družstvenikov, ter je dolžno odpravljalati jih, kamor so namenjena.

§ 69.

Določila prejšnjih §§ 61 do 68 naj se uporabljajo tudi tedaj, kadar društveno imetje sicer ni dovoljeno za izplačilo upnikov, pa se vendar iz vzrokov v § 66. konkurznega reda naštetih, konkurz ne odpre.

Namesto konkurznega sodišča prihaja v tem slučaju tisto sodišče, kateremu je društvo redoma podsodno.

§ 70.

Ako načelstvo ne izpolni svojih dolžnosti, ki jih ima po §§ 61 do 69, sme sodišče po predlogu enega udeleženelega družstvenika postaviti enega ali več družstvenikov ali tudi koga drugega, da oskrbuje opravila načelstva.

§ 71.

Za načelstvo dana določila (§§ 61 do 70) veljajo tudi za likvidatorje, kateri stopijo na njihovo mesto.

§ 72.

V §§ 61 do 71 ukazano postopanje ne brani društvenim upnikom, držeč se svojih pravic, katere jim daje nerazdelna zavezanost društvenikov, poprijeti samostojno omenjene društvenike za to, kar je izgubil kateri od svojih tirjatev.

§ 73.

Tožbe proti društveniku iz tega, kar ima kdo tirjati od društva, zastarevajo v dveh letih po razdružbi ali pa po njegovem odhodu iz društva, kjer ni po rojstvu tirjatve postavno postavljen še krajši rok zastarelosti.

Zastarelost začenja teči tisti dan, katerega se je razdružba celega društva v društveni vpisnik in odhod katerega društvenika v kazalo društvenikov (§ 14), pisano pri društvu, vpisal. Ako tirjatev šele po tem času doteče, začne se zastarelost z dobo, o kateri tirjatev doteče; a pri tirjatvah, ki sicer niso dotekle, katere je pa moči odpovedati, začne se z iztekom roka za odpoved, postavljenega brez ozira na čas, kdaj doteko.

Kadar je še kaj neporazdeljenega društvenega imetja, ne more se upniku nasproti postavljati dveletna zastarelost, ako išče zadovoljitve edino iz društvenega premoženja.

§ 74.

Zastarelost tožeb, odprtih pri društveniku na društvene dolgove, se ne pretrguje s pravnimi dejanji proti drugemu društveniku, ampak s pravnimi dejanji proti društvu, dokler še obstoji, in v slučaju razdružbe ali konkurza s pravnimi dejanji proti likvidatorjem, oziroma proti konkurzni masi.

§ 75.

Zastarelost teče enako tudi proti nedoletnim in takim osebam, ki imajo varha (tutorja) ali oskrbnika (kuratorja), in tako tudi proti občestvom (korporacijam), pod pridržkom regresa do varhov in upravnikov.

Poglavje III. Posebna določila za društva z omejeno zavezo.

§ 76.

Vsak ud društva, ustanovljenega z omejeno zavezo, je zavezan v slučaju likvidacije ali konkurza za društvene dolžnosti, ako društvena pogodba ne postavlja večjega zneska, ne samo s svojimi opravnimi deleži, temveč še z drugim, ravno tolikim zneskom.

§ 77.

Društvenik ne sme izstopiti iz društva, predno izteče opravilno leto, in ne drugače, nego če je najmanj štiri tedne poprej odpovedal.

Takisto tudi odpoved enega ali več opravnih deležev, če obenem ne izstopi društvenik, kateri ostane z drugimi opravnimi deleži v društvu, ne dobode moči pred iztekom opravnega leta ter se mora najmanj štiri tedne poprej dati.

Vsako odpoved je precej vpisati v kazalo društvenikov, pisano po § 14.

§ 78.

Odstopivši društvenik ali njegovi dediči so še zavezani leto dni po izteku tistega opravnega leta, v katerem je društvenik odstopil, ako društvena pogodba ne postavlja daljše dobe tej zavezi, in zaveza je raztegnjena na vse dolžnosti, katere je bilo društvo vzelo nase do društvenega odstopa.

§ 79.

Opravilni delež odstopivšega društvenika in kar mu na podlagi društvenega razmerja sicer gre, ne sme se mu izplačati, dokler ne ugasne zaveza, omenjena v § 78.

Do rezervnega fonda in drugega društvenega imetja odstopivši društvenik nima pravice, ako društvena pogodba ne določuje drugače.

§ 80.

Določila §§ 78 in 79 veljajo tudi za zavezo društvenikovo iz odpovedanih opravnih deležev (§ 77, odstavek 2), da namreč dalje ostane, in glede tega, kdaj se oni smejo izplačati.

Ako se društvo razdruži, ne smejo se vplačani opravični deleži prej izplačati, niti se ne sme prevešek med društvenike (§ 48, št. 2 in 3) prej porazdeliti, nego izteče leto dni od dneva, katerega so javni časniki, odločeni za to (§ 40), v tretje razglasili naznanilo.

To določilo velja tudi za tiste opravilne deleže, kateri so bili že odpovedani ta čas, ko se je ukrenila razdružba.

§ 82.

Udje načelstva in likvidatorji, kateri delajo proti propisom §§ 79—81, so dolžni osebno in nerazdelno povrniti opravljena izplačila.

§ 83.

Opravične deleže in to, kar je društveniku na podlagi društvenega razmerja sicer na dobro pripisano, moči je z dovoljenjem načelstva predeti na druge, ako društvena pogodba drugače ne določa.

Ali tudi v tem slučaju ostaja predevajoči društvenik subsidiarno v zavezi po določitih §§ 78 in 80.

§ 84.

Ako bilanca pokaže, da je polovica na opravilne deleže vplačanega zneska izgubljena, naj skliče načelstvo brez odloga veliki zbor ter mu naznani, kako stoji društvo.

Kakor društveno imetje ne zagrinja več dolgov, mora načelstvo pod svojo odgovornostjo pri sodišču predložiti, da se nad društveno imovino odpre konkurz.

§ 85.

V konkurzu nad premoženjem društva z omejeno zavezo ima upravnik mase pravico, narediti preračun tistih svot, katere dolgujejo posamezni društveniki društvu, in za katere so oni po § 76 zavezani (doplačni račun), ter tedaj, ako bi se društveniki branili doplačati, kar so na dolgu, ali bili v tem mudni, položiti ga pred konkurzno sodišče v sodno potrjenje. Vlogi je priložiti dvojni spis doplačnega računa, en prepis društvene pogodbe in eno kazalo društvenikov, dolžnih kaj doplačati.

Glede tega doplačnega preračuna bodo veljali §§ 62—65 s to spremeno, da stoji upravnik mase na mesto načelstva.

§ 86.

Vsak društvenik ima pravico, sodno potrjeni doplačni račun, kolikor se njega tiče, s tožbo izpodbijati. To tožbo je nastaviti proti konkurzni masi. Napeta tožba ne zavira izvršila (eksekucije.)

Poglavje IV. Kazenska določila.

§ 87.

Ako ti, kateri so dolžni kaj za društvo zglasiti v društveni vpisnik, tega ne store, naj se kaznijo s kaznimi zaradi reda po določenih, danih v trgovinskem zakoniku za opuščene zglasitve v trgovinski vpisnik (register). Za to, ker se niso izpolnili propisi, dani v §§ 14, 22 (3. odstavku), 34 (2. odstavku), 35 (1. odstavku), 49, 61—69, 71 in 77 (3. odstavku) te postave, in za kako neresničnost v izkazih in priobčilih, ki jih veleva dajati ta postava, naj trgovinsko sodišče ude načelnstva in nadzornega svetovilstva, oziroma likvidatorje kaznuje s kaznimi zaradi reda do 100 gl. avst. velj. Tudi te kazni zaradi reda in istotako globe v § 29 in § 35 (2. odstavku) omenjene teko v zalog za uboge tistega kraja, v katerem ima društvo svoj sedež, ter se ne morejo izpreminjati v zapor.

§ 88.

Kadar katero društvo raztegne svoje delovanje ali svoje razprave na druge reči, ki niso našteje v § 1. te postave, tedaj so udeleženi društveniki, ako jih po občni kazenski postavi ne zadene huja, krivi pregreška ter jih je kazniti na denarjih do 300 gl.

§ 89.

Udje načelstva in nadzornega sveta, potem likvidatorji in kdorkoli drugi, komur je kaj naročeno od društva, kateri v zapisnikih velikih zborov, v računskih sklepih (dovrških), bilancah

in opravičnih poročilih, v kazalu društvenikov (§ 14) in v priobčilih, ki jih ukazuje § 35, vedoma kaj krivega naznanijo ali potrdijo, krivi so pregreška, če jih po občni kazenski postavi ne zadene huja, ter jih je kazniti z zaporom po na tri mesece.

Poglavje V. Končna določila.

§ 90.

Na pridobilna in gospodarstvena društva, napravljena po tej postavi, se ne uporablja postava o družtvih od 26. novembra 1852 (Drž. zak. št. 253).

§ 91.

Tudi tista društva, napravljena predno ta postava dobode veljavnost, katerim je kak v § 1. naštetih namenov, naj se — ako se jim pravila (štatuti) vjemajo s pričujočo postavo, ali če so se po pravilnem potu pripravila v sklad z njo — na njih prošnjo vpišejo v društveni vpisnik ter naj se potem z njimi ravna po tej postavi.

Pravila takih društev smejo se samo zato predrugačiti, da bodo ustrezala tej postavi, in take predrugačbe ne potrebujejo državnega odobrenja.

§ 92.

Kadar se hoče društvo lotiti podjetja, za katero je po postavah potrebna državna dopustitev (koncesija), dolžno bode po veljavnih propisih izprosi si tako dopustilo.

§ 93.

Posebno je potreba državne dovolitve za izdajanje zastavnih pisem, zadolžnic (dolžnih pisem), slovečih na imetnika, in obrestnih blagajničnih nakaznic, kakor tudi za zavarovalna opravila.

Dovolitev k tem podjetju daje ministrstvo notranjih reči, domenivši se z drugimi dotičnimi ministrstvi.

§ 94.

Poprej ustanovljena društva, katera imajo že dopustilo za opravila, omenjena v § 93, morajo si, ako predrugačijo svoja

zdanja pravila (§ 91, odstavek 2), izprostiti posebno pismo o uvetih za izvrševanje dopuščenga podjetja (dopustno pismo), sicer jim dopustilo ugasne.

§ 95.

Kar se tiče izvrševanja podjetij, za katera je potreba dopustila, podstojе društva državnemu nadzoru po določilih, katera veljajo za društva, podvržena državnemu odobrenju.

Izvršitev te postave je naročena trgovinskemu ministru, ministru notranjih reči in ministru za pravosodje.

Na Dunaju, dne 9. aprila 1873.

Zakon od 1. junija 1889 (Raiffeisenski zakon)

o pristojskih ugodnostih za kreditna in napredninska društva (hranilnice in posojilnice).

S privolitvijo obeh zbornic državnega zbora ukazujem tako:

§ 1.

Kreditnim in napredninskim društvom (hranilnicam in posojilnicam) pristojе poleg davčnih in pristojskih ugodnosti, katere so se jim podelile s zakoni od 21. maja 1873 (drž. zak. št. 87), od 27. dec. 1880 (drž. zak. št. 151), od 27. dec. 1880 (drž. zak. št. 1 od leta 1881) in od 14. aprila 1885 (drž. zak. št. 43), še naslednje ugodnosti, ako po pravilih

prejemlje zadruga neomejeno poroštvo,

društvo svoje delovanje omejuje na kak manjši okraj (na eno ali več sosednih, v pravilih imenovanih selskih občin),

znesek opravičnega deleža ne presega 25 gld. in se opravični deleži ali kar nič ne obrestujejo, ali vsaj ne više, kakor hranilne vloge,

društvo prebitke odkazuje pričuvnemu zakladu (društveni glavnici), od katerega nimajo udje nobenega deleža,

društvo omejuje podeljevanje posojil na svoje ude, pri tem ne dopušča izdajati menic,

in obrestna stopinja posojil všteti postranske pristojbine (upravne troške i. t. d.) presega obrestno stopinjo hranilnih vlog največ za $1\frac{1}{2}$ odstotka.

§ 2.

Določila zakona od 8. marca 1876 (drž. zak. št. 26), glede meničnega kolka, uporabljajo se smiselno pri dolgovnicah (dolžnih pismih) udov o posojilih, prišteti družtvu, izvzemši listine o hipotečnih zajmih, in to tako, da je treba kolkovno dolžnost izpolnjevati po občem propisu § 3 v ukazu od 28. marca 1854 (drž. zak. št. 70), ako se ne zato, kar kolek presega vsoto 25 gld., raje kar neposredno plača.

§ 3.

Prejemnice teh društev o posojilnih obrestih, katere so plačali njih udje, ali o povrnjenih vsotah, so zavezane, ako niso pristojbine proste po tarifnem stavku 48., (lit. n.) zakona od 9. februarja 1850 (drž. zak. št. 50) pri hipotečnih posojilih pristojbini po stolbi II., v vseh drugih slučajih pristojbini po stolbi I.

§ 4.

V § 1. imenovanim društvom pristoji osebna prostost od pristojbin glede njih dopisovanja javnim oblastvom in uradom izven sodnega postopanja.

§ 5.

Ta društva si morajo, predno se začno posluževati ugodnosti §§ 2 do 4, od upravljaljočega finančnega oblastva izposlovati priznalo, da o njih velja to, kar zahteva zakon.

V ta namen zadane prošnje in pa dokazila se oproste od kolka.

§ 6.

Izvršitev tega zakona se naroča Mojemu finančnemu ministru.

Ukaz finančnega ministra od 13. junija 1889

v izvršitev zakona od 1. junija 1889 (drž. zak. št. 91), o pristojbinskih ugodnostih za kreditna in napredninska društva (hranilnice in posojilnice).

V izvršitev zakona od 1. junija 1889 (drž. zak. št. 91), o pristojbinskih ugodnostih za kreditna in napredninska društva (hranilnice in posojilnice), ukazuje se to-le:

§ 1.

Društva, ki se hočejo posluževati ugodnosti zakona od 1. junija 1889, morajo si od upravljajočega finančnega oblastva izposlovati priznalo, da o njih velja to, kar zakon zahteva.

Dotično prošnjo s priloženim overovljenim izvodom pravil je vlagati pri upravljajočem finančnem oblastvu 1. stopnje (finančnem okrajnem ravnateljstvu, uradu za odmero pristojbin) neposredno ali po davčnem uradu tistega okraja, kjer ima društvo svoj sedež.

§ 2.

Rešilo o prošnji, imenovani v § 1., pristoji finančnemu deželnemu oblastvu, finančnemu deželnemu ravnateljstvu (finančnemu ravnateljstvu).

Proti rešilu finančnega deželnega oblastva se sme vložiti rekurz na finančno ministrstvo, pazeč propisov zakona od 19. marca 1876 (drž. zak. št. 28).

§ 3.

Rešilo, s katerim se podeljuje v § 5. zakona od 1. junija 1889 zahtevano priznalo, razglasiti je v ukazniku finančnega ministrstva.

§ 4.

Društva, ki so si izposlovala v § 5. zakona od 1. junija 1889 omenjeno priznalo, dolžna so naznanjati vsako premembo pravil finančnemu oblastvu, zaznamovanemu v § 1.

Zakon z dne 10. junija 1903 (revizijski zakon)

o pregledu pridobitnih in gospodarskih zadrug
ter drugih društev.

S pritrditvijo obeh zbornic državnega zbora ukazujem tako:

§ 1.

Na podstavi zakona z dne 9. aprila l. 1873 (drž. zak. št. 70.) registrovane pridobitne in gospodarske zadruge, in pa poprej ustanovljena društva v § 1 navedenega zakona oznamenjene vrste so dolžna svoje uredbe in svoje poslovanje v vseh strokah svoje uprave najmanj vsako drugo leto preizkusiti dati stvari večjemu pregledniku (revizorju), ki ne pripada zadrugi, oziroma društvu.

Ta dolžnost velja, enako ali je družabništvo pri zadrugi po zadružni pogodbi (ustavu) omejeno na fizične osebe ali pa se razteza tudi na družbe, trgovinske družbe, zadruge ali druge osebne zveze.

O pregledu je posebno tudi poizvedeti in v preglednem poročilu poodčititi, ali se vse vrši po zakonitih in ustavnih določilih.

Predpisi tega zakona veljajo tudi za primer likvidacije ves čas, ko traja.

§ 2.

Zahtevam tega zakona ustrezajoča zaveza se mora pripoznati za upravičeno, za nji pripadajoče zadruge in taka društva postaviti preglednika. Pripozna jo, če se zavezno ozemlje razteza čez več dežel, ministrstvo notranjih stvari, drugače pa politično deželno oblastvo.

Zadrugam in društvom, ki ne pripadajo kaki za pregledovanje pooblaščenim zavezam, postavlja preglednika, in to zadrugam trgovinsko sodišče, društvom politično deželno oblastvo, v kojega okolišu imajo svoj sedež.

§ 3.

Zaveza mora biti ustanovljena na podstavi zakona o društvenem prayu z dne 15. novembra leta 1867 (drž. zak. št. 134), ali na podstavi zakona z dne 9. aprila leta 1873 (drž.

zak. št. 70) in za namen imeti pregled nji pripadajočih zadrug in društev.

Na podstavi zadnjič omenjenega zakona ustanovljena zaveza utegne imeti poleg tega za namen skupno brambo koristi zaveznih zadrug in zaveznih društev in vzdrževanje njihovih opravičnih odnošajev med seboj ter med njimi in zavezo. Drugih namenov ne sme imeti.

Zaveza mora obsegati tako število zadrug ali društev, da ji bode zagotovljeno uspešno delovanje. Tej zahtevi je ustrezno, če zaveza obsega najmanj 50 zadrug (društev) ali vse zadruge (vsa društva) kake dežele ali pa vsaj vse v deželi ustanovljene zadruge (društva) z enakimi gospodarstvenimi nalogami in z enakim opravičnim jezikom.

Iz zaveznega ustava mora biti razvidno, da je zaveza zmožna zadoščati pregledni dolžnosti; posebno ima zavezni ustav dolžnost ustanoviti zavezno ozemlje ter obsegati določila o postavljanju preglednika in pa o kakovosti in razsežaju pregledov.

§ 4.

Zavezno načelstvo ima dolžnost po § 2, odstavku 2 določenim oblastvom imenovati zavezi pripadajoče zadruge (društva) z dokazom priznane mu pregledne oblasti, čim se je pripoznala, in nemudoma naznaniti kake nastajajoče premembe.

§ 5.

Pravica postaviti preglednika se more odtegniti zavezi:

1. Če zaveza svoje delovanje razteza na druge, ne v ustavu oznamenjene stvari;
2. če zaveza ne zadošča naloženi ji dolžnosti pregledovanja;
3. če se je število zavezi pripadajočih zadrug in društev zmanjšalo tako, da se od nje nikakor ni nadejati uspešnega delovanja.

Pravico odtegne, poslušavši zavezno načelstvo, po § 2, odstavku 1 pristojno oblastvo. Da se je odtegnila pravica, to je uradoma priznati v prav tistem paragrafu, odstavku 2 oznamenjenim oblastvom.

§ 6.

Preglednik, ki se izkaže kakor gre, ima na podstavi § 1 pravico, kolikor to zahteva namen njegove postave, stopiti v opravilne in obratne prostore, vpogledati v knjige in liste, od organov in načelnikov zadruga (društva) zahtevati povedbe in pojasnila ter preiskati zalogo blagajnice kakor tudi zaloge efektov, dolžnih listin in blaga.

Zahtevane povedbe in pojasnila naj oni, od katerih se terjajo, dajo brez pomude natanko in resnično.

Ako je kak nadzorni svet, treba ga je privzeti k pregledu.

§ 7.

Preglednik naj pregledno poročilo poda zadružnemu (društvenemu) načelstvu ter izvršeni pregled nemudoma naznani s § 2, odstavkom 2 določenemu oblastvu.

Ako je preglednika postavila kaka zaveza, poroča se potom dobro zaveznega načelstva, katero naj preizkusi poročilo ter podatek svoje preizkušnje priloži poročilu.

Kako sestavljati pregledna poročila, o tem se utegnejo izdati splošna navodila ukazoma.

§ 8.

Zadružno (društveno) načelstvo naj takoj, ko je prejelo pregledno poročilo, ako je kak nadzorni svet, v skupni seji z njim, sklepa o poročilu in pregledno poročilo o sklicu prvega prihodnjega velikega zbora napove za predmet sklepanja.

V velikem zboru je poročilo preglednikovo s kakimi opomnjami, ki jih je pridalo zavezno načelstvo, prebrati z vso njegovo vsebino. Pri tem naj nadzorni svet in, če ni nadzornega sveta, načelstvo izreče svoje mnenje o podatku pregleda.

§ 9.

Ako se o pregledu pokaže, da se ni ravnalo vse po zakonitih in postavnih določilih, in ako se v roku, ki ga on primerno določi, ne izkaže pregledniku, da so se odpravili ugotovljeni nedostatki, naj preglednik, ako ga je postavila kaka zaveza, potom zaveznega načelstva, drugače pa naravnost

prepis svojega preglednega poročila s kakimi potrebnimi pojasnili predloži s § 2, odstavkom 2 določenemu oblastvu.

§ 10.

Pregledniku, v kolikor, če ga je postavila kaka zaveza, vprašanje njegove odškodbe ni urejeno drugače, gre pravica do povračila gotovih potroškov in do plačila za njegove storitve po meri potrebne zamude časa.

Ako ni porazuma, naj pregledne stroške ustanovi v § 2, odstavkom 2 določeno oblastvo ter v plačilo naloži zadrugi (društvu).

§ 11.

Ako se ni ravnalo po predpisih, obseženih v §§ 6 in 8, naj to s § 2, odstavkom 2 določena oblastva kaznujejo z nerednostnimi kaznimi od 20 do 200 K.

Te nerednostne kazni gredo v siromaški zalog tistega kraja, kjer ima zadruga (društvo) svoj sedež.

§ 12.

Preglednik je dolžan, v tajnosti hraniti opravilne in obratne razmere, za katere je zvedel o pregledu. Samo v kolikor so te razmere predmet očitanja preglednikovnega, se sme o njih razpravljati v preglednem poročilu.

§ 13.

Vsa na podstavi tega zakona sestavljena pregledna poročila, vloge in naznanila z njih prilogami vred so pristojbin in kolkov prosta.

§ 14.

Pridobitne in gospodarske zadruge, ki so prejele podpore ali posojila iz deželnih sredstev ali iz kake posojevalne blagajnice, katera je na podstavi deželnega zakonarstva pod nadzorom deželnega odbora, ali iz kake druge, temu nadzoru podrejene imovine, dalje pridobitne in gospodarske zadruge, katere se po svojem ustavu podvržejo pregledu po deželnem odboru, podstojajo pregledu deželnega odbora, ako in dokler si on svoji to pravico.

Na te pridobitne in gospodarske zadruge se ne uporabljajo določila o postavi sodnega preglednika (§ 2, odstavek 2), o naznanilu trgovinskemu sodišču, da se je opravil pregled (§ 7, odstavek 1), slednjič o sodni ustanovitvi in izterjanju preglednih stroškov (§ 10).

V ostalem veljajo določila pričujočega zakona smisloma tudi glede pregledov, ki jih opravijo poslanci deželnega odbora, s to premembo, da naj po deželnem odboru postavljeni preglednik svoje poročilo poda po deželnem odboru.

Da uveljavi to oprostitev, naj deželni odbor pristojnemu trgovinskemu sodišču v enem mesecu po tem, ko je zadobil moč ta zakon, imenuje njegovemu pregledu podrejene pridobitne in gospodarske zadruge.

Kake nastale premembe je nemudoma naznaniti trgovinskemu sodišču.

§ 15.

Izvršiti ta zakon je naročeno Mojemu pravosodnemu ministru, Mojemu trgovinskemu ministru in Mojemu ministru za notranje stvari.

Na Dunaju, dne 10. junija 1903.

Franc Jožef s. r.

Koerber s. r.

Call s. r.

Ukaz pravosodnega ministrstva in ministrstva notranjih stvari v porazumu s trgovinskim ministrstvom z dne 24. junija 1903

s katerim se izdajajo izvršitveni predpisi k zakonu o pregledu pridobitnih in gospodarskih zadrug ter drugih društev.

Na podstavi § 15 zakona z dne 10. junija 1903 (drž. zak. št. 133) se ukazuje:

I. Prigledni spisek.

§ 1.

V namen nadziranja obdobjnega pregleda naj sodišča prve stopnje pišejo o vseh, v njihovem združnem registru vpisanih pridobitnih in gospodarskih združenj pregleden spisek po obrazcu 1.

V ta spisek je vpisati firme pri sodišču registrovanih združenj in poočiti je, katere združenja pripadajo kaki zvezi, kateri je oblastvo priznalo pravico, za nji pripadajoče združenja in društva postaviti preglednika, in za katere združenja si je deželni odbor osvojil pregled.

Vse premembe, ki se podajo z uvedbo ali ustavo zaveznega ali deželoodbornega pregleda, je prav tako kakor ustanovitve novih združenj in odpadki združenj (vsled odprtega konkurza, končane likvidacije) nemudoma vpisati v spisku.

V spisek je v navadnih službenih urah vsakomur, če zahteva, dovoliti vpogled.

§ 2.

Enak spisek naj piše vsako politično deželno oblastvo o tistih združenjih svojega okoliša, katera imajo v § 1 zakona z dne 9. aprila 1873 (drž. zak. št. 70) oznamene namene, pa so bila že pred veljavnostjo tega zakona ustanovljena in ne vpisana v združni register.

§ 3.

Pripada li posamezna združenja (društva) kaki za opravo pregleda pooblaščenim zavezam ali pa pregleduje deželni odbor, je na podstavi naznanila zaveznega načelstva (§ 4 zakona z dne 10. junija 1903 drž. zak. št. 133) in deželnega odbora (§ 14, odstavek 4 in 5 istega zakona) vpisati v spisek. Isto velja o premembah, ki nastanejo v tem.

Razen tega naj sodišča, da se olajša prva naprava spiska, takoj potem, ko zadobi moč zakon z dne 10. junija 1903 (drž. zak. št. 133), v združnem registru vpisanim združenjem, in prav tako politična deželna oblastva v svojem okolišu bivajočim združenjem vele, da naj v štirih tednih naznanijo, kako se bode pregledovalo pri njih.

§ 4.

Pri zadrugah (društvih), ki se podvržejo zaveznemu pregledu, kakor tudi pri tistih, katerim sodišče ali politično deželno oblastvo postavlja preglednika, je razen tega vpisati v spisek vsakočasni pregled s povedbo časa, v katerem ga je opravil preglednik.

Vpisuje naj se to uradoma, brž ko dojde preglednikovo naznanilo o dovršenem pregledu (§ 7, odstavek 1 zakona z dne 10. junija 1903 drž. zak. št. 133). To naznanilo je opraviti naj-pozneje 14 dni po završenih preglednih delih.

§ 5.

Ako glede zadruge (društva), ki pripada kaki, za opravo pregleda pooblaščen zavezi, naznanilo o izvedbi pregleda ne dojde v drugem letu po začetku veljavnosti zakona z dne 10. junija 1903 (drž. zak. št. 133, ali v bodočnosti po opravi poslednjega pregleda, to je nemudoma po tem, kakor je stvar, priznani kakemu v § 2, odstavku 1 zakona z dne 10. junija 1903 (drž. zak. št. 133) oznamenjenemu oblastvu.

To oblastvo naj zavezi določi primeren rok za opravo pregleda in ta rok da na znanje sodišču ali političnemu oblastvu. Le-ti naj potem, ko bi tudi dodatni rok menil brezuspešno, nemudoma po njegovem preteku priobčita to po § 2, odstavku 1 zakona z dne 10. junija 1903 (drž. zak. št. 133) pristojnemu oblastvu, da bode moči razsoditi o odtegnjenju pravice postaviti preglednika (§ 5 omenjenega zakona).

§ 6.

V isti namen naj sodišče ali politično deželno oblastvo da na znanje v § 2, odstavku 1 zakona z dne 10. junija 1903 (drž. zak. št. 133) oznamenjenemu pristojnemu oblastvu, če naznanila o izstopu zadrug (društev) iz kaķe, v opravo pregleda pooblašćene zaveze kaķejo, da je mogoće, da zaveza ne bode mogla več delovati uspešno.

§ 7.

V §§ 5 in 6 predpisanih naznanil političnemu deželnemu oblastvu naj ne bode, ako je politično deželno oblastvo v

posameznem primeru pristojno tako za nadziranje izvedbe pregleda, kakor tudi za razsodbo o odtegnjenju pravice postaviti preglednika.

II. Preglednika postavlja sodišče ali politično deželno oblastvo.

§ 8.

Sodišče prve stopnje (§ 1 tega ukaza) ali politično deželno oblastvo (§ 2 tega ukaza) postavi preglednika praviloma samo, ako zaprosi posamezna zadruga (društvo). Uradoma so ta oblastva dolžna zadrugam (društvom), ki niso po preglednem spisku podvržena ne zaveznemu pregledu, ne pregledu po deželnem odboru, preglednika postaviti samo tedaj, kadar se ni postava preglednika predlagala najpozneje šest mesecev pred pretekom dvoletnega roka (§ 4, odstavek 1 tega ukaza).

§ 9.

Sodne in pa tiste preglednike, ki naj jih postavi politično deželno oblastvo, je posneti iz imenika, ki ga napravi za vsak okoliš višjega deželnega sodišča in hrani višje deželno sodišče. Imenik in pa take premembe v njem je priobčiti sodiščem prve stopnje in političnim deželnim oblastvom v okolišu višjega deželnege sodišča.

V imeniku je razen bivališča preglednikovega povedati morebitno posebno njegovo usposobljenost za pregled nekaj vrst zadrug in — kjer je treba — njegovo znanje jezikov.

§ 10.

V imenik je vsprejeti preglednike v okolišu višjega deželnega sodišča delujočih preglednih zavez in s pritrditvijo deželnega odbora tudi pregledne organe deželnega odbora tistih dežel, čez katere se razteza okoliš višjega deželnega sodišča.

Po potrebi se lahko v imenik vsprejmejo tudi druge, stvari večše osebe. Ali in v katerem razsežaju naj bode to, o tem naj razsodi višje deželno sodišče po številu in kakovosti v njegovem okolišu bivajočih zadrug (društev), katerim preglednika postavlja sodišče ali pa politično deželno oblastvo, po številu

zaveznih in deželnoodbornih preglednikov ter njih opravičnem bremenu in stojališču, po potrebnosti posebnih znanosti v kaki stroki zadružnega bistva, in pa po potrebnosti jezikovni usposobljenosti.

Na posameznega preglednika naj ne spada ne preveliko število zadrug (društev), a tudi naj se mu ne daje prerediti prilika za pregledna dela. Njegova korenita strokovna usposobljenost mora biti brezdvomna in gledati je tudi na to, da se, kolikor moči, osebe iz vseh delov okoliša višjega deželnega sodišča vsprejmo v imenik, da se stroški pregleda, ko bi moral daleč potovati preglednik, ne zvišajo nerazumno.

§ 11.

Da se zavezni in deželnoodborni pregledniki vsprejmo v imenik, naj jih vsak čas takoj, ko so postavljeni, zavezno načelstvo ali deželni odbor (§ 10, odstavek 1 tega ukaza) imenoma naznani višjemu deželnemu sodišču. Istotako je naznaniti, da so oproščeni tega urada. Ali jih je vsled te oprostitve izbrisati iz imenika, o tem naj razsodi višje deželno sodišče, kakor se mu izvidi.

§ 12.

Ako naj se še druge stvari večje osebe vsprejmo v imenik (§ 9, odstavek 2 tega ukaza), je v okolišu višjega deželnega sodišča delujoče zadružne zaveze pozvati, da naj dajo nasvete. Pri tem jim je povedati, koliko oseb naj se predlaga; dalje se lahko tudi določijo kraji, kjer bi se utegnili posebno opravljati pregledi.

Višjega deželnega sodišča pri izbiri preglednikov, katere je vsprejeti v imenik, ne vežejo ti predlogi.

§ 13.

V imenik se vsprejmejo v vseh primerih dotične osebe samo z njih privolitvijo.

Osebe, ki niso ne pregledniki kake zaveze, ne pregledni organi deželnega odbora, so dolžne o svoji prvi postavi za preglednika pred začetkom svojega poslovanja pri oblasti, katero jim je naročilo pregled, roko podavši obljubiti, da hočejo

naročene jim preglede vestno opravljati in vse po zakonu naložene jim dolžnosti natanko izpolnjevati. Da je dal to obljubo, o tem je pregledniku vročiti uradno izpričevalo.

§ 14.

Postavlja je preglednika za pregled kake posamezne zadruga (društva) se je ozirati na kakovost zadruga (društva), njen sedež in njen pravilni jezik.

Preden se postavi kak zavezni preglednik ali pregledni organ deželne odbora, je poprašati zadruga ali deželni odbor, ali more za ta čas biti brez tega preglednika.

Zadruga in pregledniku je vročiti vsakemu en izdatek tega sklepa. Pregledniku vročeni izdatek mu je tudi za izkaz.

Ako bi bil postavljeni preglednik ud zadruga, katero pregledati je poklican, ali ako bi bil s kakim udom načelstva tako blizu v rodu ali svaštvu, da bi se iz tega razloga lahko dvomilo o njegovi nepristranosti, je dolžan to nemudoma naznaniti postavljaljočemu oblastvu, da imenuje drugega preglednika.

III. Pregledovanje.

§ 15.

Pridržujoč si napotila in navodila, katera se deželnim odborom, zavezam ali preglednika postaviti poklicanim oblastvom vzvodi dati pregledniku za pregled sploh ali za razne vrste zadrug (društev) ali za posamezne preglede, je preglednik o svojem pregledovanju, bodisi da ga je postavil deželni odbor, zaveza ali po § 2, odstavku 2 zakona z dne 10. junija 1903 (drž. zak. št. 133) kako državno oblastvo, v obče ravnati se po naslednjih načelih.

§ 16.

Preglednik ima dolžnost uredbe in poslovanje zadruga (društva) v vseh delih uprave preizkusiti. Predmet njegovemu pregledu ni samo računsko ravnanje, redno pisanje pravih knjig, pravočasno in dejstvom ustrezna sestava letnega računa

i. e., temveč preglednik naj se tudi prepriča, ali zadruga v svoji napravi in vsem delovanju ustreza določilom zadružnega zakona ter namenom in smotrom zadruštva.

Dolžnost mu je torej ugotoviti, ali z ene strani organi zadruga (društva) ravna po zakonitih in ustavnih določilih, in ali z druge strani opravilno gospodarstvo zadruga (društva) prokuje za uspešno delovanje.

V teh mejah naj preglednik ne samo ugotovi najdene nedostatke in poroča o njih, temveč dolžnost mu je tudi o pregledu s poukom uplivati na upravitelje zadruga (društva), opozarjati jih na njihove dolžnosti in pa na opažene nedostatke in hibe, dajati jim svete, da se doseže namenu primerno ravnanje in, ako treba, razjasniti jim, kako bi bilo v okom priti pretečim nevarnostim.

Pri nedostatkih, ki se dado odstraniti kar tako, naj preglednik sili na to, da se odstranijo takoj. V preglednem poročilu je povedati, v koliko so se v njem navedeni podatki odvrnili že neposredno s tem, da je preglednik posegel vmes.

§ 17.

Vzemaje, da te okoliščnosti niso že za gotovo znane pregledniku, ima dolžnost z vpogledom v zadružne registre ali kako drugače pred upravo pregleda pridobiti si znanje v ustavu, o opraviteljih zadruga i. t. d. S tem se bo hkratu mogel prepričati o sestavu zadruga, njenem namenu in pa o tem, ali se je ustrezalo vsem predpisom o zglaševanju k zadružnemu registru.

Razen tega bode praviloma neobhodno potrebno, pred opravo pregleda vpogledati v listine o prejšnjih pregledih in pri zadrugah (društvih), ki so pod pregledom zaveze ali deželnega odbora, v kake druge, dotično zadrugo zadevajoče listine deželnega odbora ali zaveze.

§ 18.

Pregled je opraviti na sedežu zadruga (društva). Če ne kaže boljše nasprotno, naj preglednik poprej pove zadrugi (društvu), ki se bo preizkuševala, da bode in kdaj bode pregled. Načelstvo je dolžno nemudoma to naznaniti nadzornemu svetu, če je kak postavljen, da se bode mogel udeleževati pregleda. To naznanilo je izkazati pregledniku.

Če se pregleduje brez prejšnjega naznanila, naj preglednik še pred začetkom svojih del pozove načelstvo, naj obvesti nadzorni svet, in po upravljenih prvih uvodnih preglednih delih z nadaljevanjem pregleda čaka dotle, da pridejo udje nadzornega sveta ali da bi vsaj mogli priti.

Preglednik naj, ako zahtevajo, opraviteljem zadruga (društva) pokaže svojo izkazno ali postavno listino.

§ 19.

V kolikor to zahteva izvedba pregleda, ima preglednik pravico vstopiti v opravilne in obratne prostore, vpogledati v knjige in liste in preizkusiti zalogo blagajnice in pa zalogo efektov, dolžnih listin in blaga. Od organov in narokojemnikov zadruga (društva) more zahtevati za korenit in popoln pregled potrebne povedbe in pojasnila, da dobi kolikor moči popolno in resnično podobo gospodarstva zadruga (društva) (§ 6, odstavek 1 zakona z dne 10. jupija 1903, drž. zak. št. 133.

Ako bi se preglednik pri njegovem delovanju delale kake zapreke, treba je najprej opozoriti na nerednostne kazni, s katerimi se v zakonu preti na tako ravnanje (§ 11 pravkar v misel vzetega zakona) in, ko bi bilo to brez uspeha, potem, kakor je stvar, to naznaniti sodišču prve stopnje ali političnemu dežel-nemu oblastvu.

§ 20.

Blagajnično zalogo je vgotoviti vpričo vsaj enega upravitelja zadruga (društva), ako moči, v navzočnosti organa, kateremu je naročeno, voditi blagajno.

Če je knjigovodstvo pomanjkljivo, ima preglednik pravico, po svojem mnenju pravšne vpise postaviti poleg najdenih. Te pa se ne smejo narediti nečitne, in razen tega je za te preglednikove vpise rabiti tinto drugačne barve, kakor je drugih vpisov, ter primerno poočititi, da so ti vpisi od preglednika.

Ako bi se pokazalo, da je to v kakem primeru potrebno, more preglednik, da popreizkusi pravost posameznih računskih postavkov, poprašati upnike ali dolžnike zadruga (društva); pri tem pa je vedno ravnati z največjo opreznostjo in se posebno ogibati vsega, kar bi moglo škodovati kreditu zadruga (društva).

Da ugotovi važne okolnosti, more preglednik vsak čas, ko pregleduje, storiti zapisnik, ki naj ga podpišejo navzoči opravitelji zadruge (društva).

IV. Obrazec vprašanj za preglede po preglednikih, katere je postavilo sodišče ali politično deželno oblastvo.

§ 21.

Spodaj podani obrazec vprašanj*) bodi navodilo za 2 to, na katere točke naj posebno pazi preglednik, katerega je postavilo kako državno oblastvo, pri vseh vrstah zadrug (društev) o svojem pregledovanju. Poleg tega mu bode pa tudi vso svojo pozornost vedno obračati tudi na tiste stvari materialnega in formalnega pravičnega gospodarstva, katere po kakovosti in vrsti dotične zadruge (društva) posebno veljajo pri njih delovanju in sploh vsak čas v svojem priglodu ravnati se po posebnostih posameznega primera.

V. Poročevanje.

§ 22.

O podatku pregleda naj preglednik sestavi pregledno poročilo, v katerem je razložiti vse, za presojo gospodarstva zadruge (društva) bistvene okolnosti, odgovoriti na vprašanje, ali se je ravnalo vse po zakonitih in ustavnih določilih, in navesti vse najdene nekoliko važne nedostatke (§ 16, odstavek 4 tega ukaza).

V poročilu je povedati čas začetka in konca pregleda.

Če je preglednika postavil deželni odbor ali zaveza, je pregledno poročilo predložiti deželnemu odboru ali zaveznemu načelstvu, drugače pa združnemu (društvenemu) načelstvu (§ 7 zakona z dne 10. junija 1903, drž. zak. št. 133).

Pregledniki, katere je postavilo kako sodno ali politično oblastvo, naj s svojim naznanilom o opravljenem pregledu predlože spisek za pregled zahtevanih stroškov ali pa, če se je o tem dosegel porazum s pregledano zadruzo (društvom), to priobčijo ter povedo znesek.

*) Ta vprašanja imajo zaveze; mi jih ne bomo priobčili.

VI. Odstranjenje zapaženih nedostatkov.

§ 23.

Če je pregled pokazal, da se je grešilo zoper zakonita ali ustavna določila, naj preglednik zadrugi (društvu) določi primeren rok, v katerem je odpraviti nedostatke. Rok je določiti tako, da bode zadrugi (društvu) po navedenem hodu opravil moči očitane nedostatke odstraniti v dovoljenem roku.

Ako se pregledniku ne dokaže, da so hibe odpravljene pred pretekom roka, naj, če ga je postavil deželni odbor ali zaveza, potom deželnega odbora ali zaveznega načelstva, drugače pa naravnost prepis svojega preglednega poročila s kakimi, morebiti potrebnimi pojasnili predloži trgovinskemu sodišču (§ 9 zakona z dne 10. junija 1903 (drž. zak. št. 133)).

§ 24.

Naznanila, da se ni ravnalo po zakonitih ali ustavnih določilih, ki se oddajajo po § 9 zakona z dne 10. junija 1903 (drž. zak. št. 133), nalagajo pristojnemu sodišču ali političnemu deželnemu oblastvu dolžnost, delati na to, da se bode ravnalo vse po zakonitih in ustavnih določilih.

Pri pridobitnih in gospodarskih zadrugah naj sodišče posebno preudari, ali je povod uradno postopati po §§ 87 do 89 zakona z dne 9. aprila 1873 (drž. zak. št. 70).

VII. Pregledni stroški.

§ 25.

Ako preglednik zahteva, naj mu oblastvo ugotovi pregledne stroške, (§ 10, odstavek 2 zakona z dne 10. junija 1903 (drž. zak. št. 133)), naj s pismeno vlogo naznani svoje razhodke v gotovini, zahtevano povračilo in za izmero povračila bistvene okolnosti. Stroški se ugotove poslušavši načelstvo pregledane zadruge (društva). Po pravni moči sklepa je pregledne stroške pobrati uradoma ter vročiti pregledniku.

Stroške pobira trgovinsko sodišče, ako zahteva preglednik, tudi tedaj, če zadruga odlaša poravnati s preglednikom dogovorjene pregledne stroške in če se z listino dokaže, da je dogovorjen določen znesek stroškov.

§ 26.

Oblastveno postavljeni pregledniki ne smejo, tudi če so se z zadrugo (društvom) porazumeli o preglednih stroških, pobirati jih sami. Pobira in pregledniku vročuje naj stroške oblastvo, katero je postavilo preglednika.

VIII. Tajnostna dolžnost preglednikova.

§ 27.

Vsak preglednik, brez razločka, kako je postavljen, je dolžan v tajnosti hraniti opravilne in obratne razmere, za katere je zvedel o svojem pregledu. V preglednem poročilu jih sme razpravljati samo v toliko, kolikor so predmet kake izpodtike § 12 zakona z dne 10. junija 1903 (drž. zak. št. 133).

Poleg tega mora preglednik tudi v vseh drugih odnošajih proti osebam, katerim ni kakega naznanila dolžan, molčati o podatkih pregleda in se posebno zdrževati vseh namigljajev, ki bi mogli biti škodljivi kreditu zadruga (društva).

§ 28.

Ta ukaz zadobi moč hkratu z zakonom z dne 10. junija 1903 (drž. zak. št. 133).

Koerber s. r.

Call s. r.

Naredba ministrstva pravosodja, notranjih del in trgovine v družbi s finančnim ministrstvom dne 23. maja 1895. (Dodatek k ukazu o registrovanju.)

Namesto §§. 2. in 18. v ministrskem ukazu z dne 14. maja 1873 (drž. zak. št. 70) o pridobitnih in gospodarstvenih zadrugah, kako jim je narejati in voditi zadrugne vpisnike, stopijo z dnem, katerega se ta ukaz razglasi, nastopna določila:

§ 2.

Vsa, v omenjenem zakonu podpisana zglasila za vpis v zadrugni vpisnik se morajo pri trgovskem sodišču ali osebno povedati na zapisnik ali pa vložiti v obliki, poverjeni po sodišču ali notarju.

Pooblaščenci se morajo izkazati s pooblastilom, poverjenim na enak način.

Poverilo sodišča ali notarja sme odpasti tedaj, kadar je zglasilo ali pooblastilo opremljeno s firmo vstreznim označenim zadruga in so se podpisi podpisovalcev v poverjeni obliki že položili pri vpisniku se tikajočih spisih v trgovinskem sodišču.

§ 18.

Preizkušajoč zglasila je zlasti paziti na to, da se nedvojbeno dokaže pravica stranke, vpis doseči, in da je s sodnim in notarskim poverilom podpisov zajamčena pristnost zasebnih listin, ki bi se morda zastran potrebnih dokazil donesle.

Da se dokaže kak sklep velikega zbora, načelnštva, nadzornega sveta ali kakega drugega organa zadruga, za to zado-
stuje — ako ustanovilo ne določa kaj drugačnega — predložiti prepis zapisnika, katerega je zadruga s firmi ustreznim označenim potrdila za resničnega, če so podpisi podpisovalcev v poverjeni obliki že položeni pri vpisniku se tikajočih spisih v trgovinskem sodišču.

Sodišča naj se o prisotnosti podpisa, če podpisi niso po sodišču ali notarju potrjeni, prepriča, primerjajoč podpise s poverjenimi podpisi, ki se nahajajo pri spisih, tikojočih se vpisnika.

Kar se pa dostaja notranjega izdelovanja glede na združne registre, uporablja se smisel pravil, označenih §§ 18—21, potem v §§ 23, 24 in 26 ministrskih naredob od 9. marca 1863 (V. d. z. Nr. 27) o izdelovanju trgovinskega registra.

Razne razsodbe.

V teku 34 let, kolikor je star združni zakon, so imela sodišča večkrat priliko, da so tolmačila razne §§ tega zakona ali pa ministrske ukaze, ki so bili dani za izvršitev tega zakona. Da so jih tolmačili različno, veljavno in neveljavno, o tem smo govorili že na nekaterih mestih naše knjige. N. pr. glede juridičnih oseb je najvišje sodišče pred kakimi 10 leti razsodilo, da bi one ne smele biti udje kakšne zadrage. Revizijski zakon od 10. junija 1903 je ovrigel to razsodbo. Razna sodišča so n. pr. ministrski ukaz od 23. maja 1895 tolmačila različno. Ta ukaz*) govori o legalizovanju podpisov udov načelstva. V tej zadevi je tolmačilo neko sodišče veliko let ta ukaz tako, da smeta dva stara uda načelstva poveriti sama podpise novih udov. V najnovejšem času se je pa pridružilo to sodišče mnenju drugih okrožnih sodišč, po katerem se sme to storiti le tedaj, če so že bili vloženi pri dotičnem registrovalnem sodišču že prej pravilno legalizovani podpisi zdaj zopet na novo izvoljenih udov načelstva.

Čeravno se menjavajo razsodbe sodišč, hočemo vendar tukaj objaviti nekaj zanimivejših razsodb.

- a) (Razsodba najvišjega sodišča v Gradcu.) Ker je trgovsko sodišče v R. od raznih posojilnic terjalo razne reči (n. pr. poverjeni zapisnik občnega zbora, račune in druga izkazila), pritožili sta se dve zadrugi zoper ta naročila. Pritožbi prve posojilnice se je popolnoma ugodilo in reklo, da ni bilo trgovsko sodišče opravičeno terjati: «1. Poverjeni prepis računskega sklepa za leto 1900; 2. poverjeni predpis zapisnika o občnem zboru za l. 1902 in 3. izkaz,

*) Glej članek prej.

da se je občni zbor po pravilih sklical in da se je računski sklep za l. 1901 pravilno objavil.

b) Razsodba najvišjega sodišča od 9. januarja 1902, VII. senanit.

1.) Upniki zadruga z neomejeno zavezo morejo priti do svojih terjatev pri posameznih članih zadruga šele tedaj (če treba potom tožbe), če je bilo dognano v konkurzu ali pri likvidaciji, da bodo vsled stanja zadruga trpeli škodo na svojih terjatvah.

2.) Pred to dobo ni mogoče ugoditi tej pravici.

Druge razsodbe. Posojilnici se ne more ukazati, da bi izpremenila svoja, že registrovana opravila, niti tega ne, da bi predružačila svojo firmo.

Če ni določeno v pravilih, kakšne deleže in kako jih plačujejo zadružniki, se taka pravila ne morejo registrirati.

Zadruga niso dolžne priobčevati trgovskemu sodišču imenik svojih udov in njih deleže.

Nastavljenje in imenovanje prvega načelstva v pravilih je pravomočno, četudi je določeno v pravilih, da voli načelstvo občni zbor.

Spojitev (fuzija) dveh zadrug ni dovoljena.

Če se hoče društvo preobraziti v zadruho, se deželna sodišča temu ne morejo protiviti in odreči registriranje z ozirom na § 91 zadružnega zakona.

Dodatek.

Ustanovitev nove posojilnice.

Po navadi je bilo treba slovenskim rodoljubom obširno govoriti o koristi, namenu in bistvu posojilnic, kadar so hoteli kje osnovati tak zavod. Dandanes pa že ni treba toliko te stvari razjasnjevati, ko knjige in časniki toliko pišejo o tem, ko raste omika in želja po združevanju med Slovenci vedno bolj in bolj, in ko obilo obstoječih in dobro delujočih zadrug že dovolj jasno govori o potrebi teh zavodov. Ako se hoče posojilnica osnovati, pri tem ni dolžnosti, da bi se moralo to javiti kaki gosposki. Pri shodu, ki se je v ta namen od kogarkoli sklical, je pglavitna naloga, da se pravila pretresejo, da se sprejmejo brez bistvene prenarredbe pravila, ki se kot uzorna priporočajo, ali pravila katere že obstoječe posojilnice. Največ točk in §§ v uzornih pravilih je takih, da se jih ne sme izpustiti ali prenarediti, ker se vjemajo z združnim zakonom z dne 9. aprila 1873*), in s tem se morajo vjemati, da se zadrugi od trgovske (deželne, okrožne) sodnije ne odreče vpis v združni register. Le v nekaterih točkah imajo zborovalci svobodo, da sestavijo pravila po svojem okusu z ozirom na krajevne razmere.

Taka določila so: Kako se glasi firma zadruge? Kako zavezo (omejeno in neomejeno) prevzame? Kako daleč se bode njen delokrog raztezal? (O tem se sicer tudi lahko molči, ako se noče ozirati na postavo z dne 1. junija 1889.) Ali se vpelje pristopnina in kako visoka?

*) Kar imajo obstoječe združne zveze, ki običajno posredujejo pri ustanovitvi posojilnic, uzornih pravil na razpolaganje, so ta urejena tudi po zakonu (Raiffeisenskem) od 1. 6. 1889; kajti vse nove posojilnice, ki se bodo še snovale, naj bodo večinoma Raiffeisenke.

Posojilnice so pri sestavljenju svojih pravil tudi še svobodne: glede načina razdelitve izgube in dobička in razdelitve preostanka pri likvidaciji, glede pravice glasovanja zadrušnikov, glede števila udov v načelstvu in nadzorstvu, glede načina odstavljanja načelstva, glede omejitve načetva pri zastopanju zadruga, o nastavljenju nadzorstva, o sklicevanju občnega zbora, o številu zadrušnikov, ki smejo terjati, da se občni zbor skliče, o odpovedi in izstopu zadrušnikov, o prenehanju zadrušnih pravic s smrtjo uda, o pravici izstopivših in izključenih udov ter dedičev umrlih zadrušnikov do rezervnega fonda in drugega zadrušnega premoženja, o nastavljenju likvidatorjev, o javni prodaji neprimičnin po likvidatorjih, o omejitvi pravic likvidatorjev, o določitvi visokosti deležev, o tem, koliko časa traja zaveza bivšega zadrušnika pri posojilnici z omejeno zavezo, in naposled o tem, kako se opravični deleži in lastnina udov prenese na druge osebe, oziroma druge ude.

Svobodo imajo ustanovniki še v drugih rečeh, n. pr. kdo (načelstvo ali občni zbor) ima pravico določevati visokost raznih obresti, namreč obresti zadrušnih deležev in visokost hranilne ter posojilne obrestne stopinje. Ako se hoče nova zadruga ozirati na postavbo z dne 1. junija 1889 in 11. junija 1894, kakor mi nasvetujemo, potem seveda ima v nekaterih točkah zavezane roke.

Kadar so se pretresla pri prvem ali ustanovnem občnem zboru pravila, začne se podpisovanje pravil, t. j. izjava, da se k zadrugi s temi pravili pristopi. Komur pravila ugajajo, ta jih podpiše.

Kedar se je podpisalo precejšnje število udov, voli se načelstvo, in če je mogoče, še nadzorstvo, oziroma računski pregledovalci.

Volitev se vrši poljubno pri tem prvem zboru; voljeni morejo biti seveda le pristopivši udje. O prvem občnem zboru se piše ali ne piše zapisnik. V dokaz volitve služijo že pravila, v katerih naj bodo imena izvoljenih udov načelstva. Ako se ne bi ta imena sprejela, tedaj je treba sestaviti posebni zapisnik,*) ki dokazuje, kdo je izvoljen v načelstvo in nadzorstvo.

*) Glej opazko tega zakona.

Po ustanovnem občnem zboru je treba registrovanje nove zadruge preskrbeti. Treba je sestaviti prošnjo na trgovsko (deželno, okrožno) sodišče. V tej prošnji, ki se kolkuje z 2 K,*) je treba navesti imena vseh udov načelstva, njih stan in bivališče. Poleg tega imena postavi vsak že v tekstu prošnje svoj lastnoročni podpis, kar se mora zgoditi pri sodnji ali notarju, ki poveri te lastnoročne podpise, kakor tudi podpise, katere na konec prošnje dodajo še enkrat vsi udje načelstva. Na ta način izve torej trgovsko sodišče dovolj razločno za lastnoročne podpise vseh udov načelstva, katere ono hrani v svojem registru vpisanih firm.

Glede kolkovanja pri poverjenju (legalizaciji) veljajo za posojilnice nekatere olajšave:

Za enkratno poverjenje vseh podpisov udov načelstva v prošnji se plača 2 K,**) ker so vsi udje skupno ena sama stranka in velja za nje «tarifna pošta 66a, a a», oziroma b, a a.

K prošnji se prideneta dva iztisa pravil. Sicer pa tudi ni treba na ta prvi (originalni) iztis pravil dajati nobenega kolka, a zapisati se mora nanj «prost kolka po tarifni pošti 21». Prošnji pa je treba priložiti še vidimirani (kolek za vsako polo 1 K) drugi prepisani iztis pravil.***)

Kadar je zadruga, ki je ustanovljena na podlagi postave 1. junija 1889, registrovana, preskrbi si še tretji prepis pravil, kateri se mora vidimirati, kar se zgodi pri sodnji brezplačno, ako se pove, da je namen tega vidimiranja v smislu odloka c. kr. finančnega ministrstva z dne 4. januarja 1893 št. 36771 x 1892 ta, da se v smislu postave z dne 1. junija 1889 doseže dovoljenje za rabo meničnega kolka pri zadolžnicah od finančne direkcije, kamor se bode poslal ta tretji iztis pravil (po izvršenem registrovanju) z nekolkovano prošnjo vred, na katero se zapiše «kolka prosto v smislu postave z dne 1. junija 1889, (§ 5, odst. 2) in po tarifni pošti 2 c, postave od 13. decembra 1862).

Kedar je posojilnica registrovana, treba je to naznaniti še z brezkolkovanimi vlogami: c. kr. deželni vladi (namestništvu) in c. kr. okrajnemu glavarstvu.

*) Na te prošnje pride sploh kolek za 2 K, tudi ako se pri kaki poznejši dopolnilni volitvi prosi za vpis le enega samega odbornika.

**) Pri notarju se plača samo 1 K, ako on ne računi nič za svoj trud.

***) Ki mora kot priloga imeti še kolek za 30 h.

Če se piše poseben zapisnik o ustanovnem zboru, ima tako lahko sledečo obliko:

«Zapisnik*) občnega zbora. Zapisnik, sestavljen dne..... 19...v... —. V ustanovitev zadruga..... s pismenimi vabili za danes sklicani shod v prostorih....., na katerega so prišle v priložnem imeniku vpisane osebe, otvori predsednik ustanovnega odbora ob ... uri, imenuje sopolpisanega gospoda za zapisnikarja, gospode za skrutatorje in gospode za overovatelje zapisnika. — Pri točki I. sporeda, naznanjenega v vabilu, razpravlja gospod podrobno o namenu in koristi zadruga, ki naj se osnuje. Pri točki II. sklenejo navzoči (soglasno) načelni sklep, da je ustanoviti zadrugo, in pri točki III., da se naj ustanovi pod tvrdko Pri točki IV. se prebere pravila, o katerih se je ustanovni odbor že prej posvetoval, in sprejmo (soglasno, z naslednjimi premembami). Pri točki V. se sprejmo pismene izjave članov, da pristopijo; oddali so ... izjav. Pri točki VI. se izvrši na podlagi §... pravil volitev nadzornega sveta. Odda se ... glasovnic, absolutna večina je torej ... Ko izvrše skrutatorji svoje delo, naznani predsednik, da je bilo za gospoda gospoda (imena voljencev in število glasov) oddanih ... glasov. Izvoljeni so torej gospodje Izvoljeni pravijo, da sprejmo izvolitev. Pri točki VII. se voli načelstvo. Na podlagi §... pravil predlaga nadzorni svet naslednje gospode za člane načelstva:..... Odda se ... glasovnic. Absolutna večina je torej ... Po izvršenem skrutiniju naznani predsednik, da je bilo za gospoda gospoda (imena voljencev in število glasov) oddanih glasov. Izvoljeni so torej gospodje za člane načelstva; vsi izjavijo, da sprejmo izvolitev. Pri točki VIII. pooblasti shod načelstvo za potrebne prijave in podpise pri sodišču in zajedno v to, da morebitne premembe pravil, ki bi jih želelo oblastvo, če so le-te stilističnega značaja in nebistvene, brez sklicanja novega shoda izvrši samostojno. Da podpišejo zapisnik, so se pozvali

*) Na ta zapisnik pride kolek 30 vin., kedar se predloži kot predloga k prošnji za registriranje.

razen predsednika in zapisnikarja tudi imenovani skrutinatorji in overovatelji zepisnika. Prebrali, odobrili in podpisali ...»*)

Zajedno je sestaviti imenik navzočnih, v katerega se vpišejo vsi navzočni. Kdor je na shodu glasoval za sprejetje pravil in pristopil kot član k zadrugi, mora pravila svojeročno podpisati. Kdor hoče k zadrugi pristopiti po ustanovnem shodu, mora dati pristopno izjavo. Obrazec zanjo bi bil:

«Pristopna izjava. Izjavljam, da pristopam , se podrejam v vseh točkah po ustanovnem shodu dne sprejetim in mi v vsem obsegu dobro znanim pravilom, katerih odtisek se mi je vročil. Ime: Poklic: Stanovališče:»

Veliko se greši s tem, da se nanovo izvoljeni udje načelstva ne registrirajo hitro. Novi izvoljeni odbornik za posojilnico ne sme prej podpisovati, dokler ni registrovan pri okrožnem sodišču. Opozarjamo na ta velik nedostatek danes zaradi tega, da bodo odborniki starih in novih posojilnic, katerim veljajo te besede, poskrbeli, da se ti nedostatki odpravijo. § 16 zadružnega zakona izrecno predpisuje, da se morajo nanovo izvoljeni udje načelstva takoj registrirati.

Obrestna kazala.

a) Pri amortizovanju.**)

Opazka k prvim trem tabelam. Pri tem dolgovanju in vrščevanju se plačujejo le 5 % obresti vsakega pol leta naprej. Ker se pa vselej vrne tudi določena svota na kapital, plača se vsakega pol leta 3 %, t. j. po prvi razpredelnici (dolg 200 kron) na kapital in obresti 6 K, po drugi (dolg 500 kron) 15 kron, po

*) Ta prvi zapisnik že kaže pisati v posebno knjigo.

**) Amortizovanje kaže vpeljati močnim posojilnicam, katere naj v smislu novega zakona z dne 22. II. 1907 visoko obrestovane dolgove obenem konventirajo, to je prevzamejo na nižje obrestovanje, ker so stroški zlasti pri velikih (nad 200 K) dolgovih nizki (6—7 K).

tretji razpredelnici (dolg 1000 kron) 30 kron. Povsod je dolg uničen v 71 polletih popolnoma

Za izdelovanje teh tabel za vsako višino dolga se ponuja pisatelj te knjige in uradnik »Okrajne posojilnice« v Krškem, ki sta tudi sicer pripravljena v drugih zadevah razjasnjevati posojilnicam to in ono.

V takem slučaju se opusti polletno preplačilo in se plača polje opusti dočena svota (leto ravnalo) na kapital, tako da je kapital po 200 K v 82 in pol leta amortiziran.

200 K kapitala, obresti 5 %, anuiteta 3 % K 6.00.

Tekoče število	Obresti		Anuiteta		Ostanek kapitala		Tekoče število	Obresti		Anuiteta		Ostanek kapitala	
	K	v	K	v	K	v		K	v	K	v	K	v
1	4	98	1	02	198	98	36	3	52	2	48	140	80
2	4	95	1	05	197	93	37	3	46	2	54	138	26
3	4	93	1	07	196	86	38	3	40	2	60	135	66
4	4	90	1	10	195	76	39	3	33	2	67	132	99
5	4	87	1	13	194	63	40	3	26	2	74	130	25
6	4	84	1	16	193	74	41	3	19	2	81	127	44
7	4	81	1	19	192	28	42	3	12	2	88	124	56
8	4	78	1	22	191	06	43	3	04	2	96	121	60
9	4	75	1	25	189	81	44	2	97	3	03	118	57
10	4	72	1	28	188	53	45	2	89	3	11	115	46
11	4	69	1	31	187	22	46	2	81	3	19	112	27
12	4	65	1	35	185	87	47	2	73	3	27	109	00
13	4	62	1	38	184	38	48	2	65	3	35	105	65
14	4	58	1	42	183	07	49	2	56	3	44	102	21
15	4	55	1	45	181	62	50	2	47	3	53	98	68
16	4	51	1	49	180	13	51	2	38	3	62	95	06
17	4	47	1	53	178	60	52	2	29	3	71	91	35
18	4	43	1	57	177	03	53	2	19	3	81	87	54
19	4	39	1	61	175	42	54	2	10	3	90	83	64
20	4	35	1	65	173	77	55	2	00	4	00	79	64
21	4	31	1	69	172	08	56	1	89	4	11	75	53
22	4	26	1	74	170	34	57	1	79	4	21	71	32
23	4	22	1	78	168	56	58	1	68	4	32	67	—
24	4	17	1	83	166	73	59	1	57	4	43	62	57
25	4	13	1	87	194	86	60	1	46	4	54	58	03
26	4	08	1	92	162	94	61	1	34	4	66	53	37
27	4	03	1	97	160	97	62	1	22	4	78	48	59
28	3	98	2	02	158	95	63	1	10	4	90	43	69
29	3	93	2	07	156	88	64		97	5	03	38	66
30	3	87	2	13	154	75	65		84	5	16	33	50
31	3	82	2	18	152	57	66		71	5	29	28	21
32	3	76	2	24	150	33	67		57	5	43	22	78
33	3	71	2	29	148	04	68		44	5	56	17	22
34	3	65	2	35	145	69	67		29	5	71	11	51
35	3	59	2	41	143	28	70		16	5	85	5	66
							71			5	66		

V takem slučaju se obresti polletno predplačujejo in se vselej plača poleg obresti dotična svota (letno odplačilo) na kapital, tako da je kapital po 200 K v 35 in pol leta amortiziran.

500 K kapitala, obresti 5 %, anuiteta 3 % K 15.00.

Tekoče število	Obresti		Anuiteta		OstaneK kapitala		Tekoče število	Obresti		Anuiteta		OstaneK kapitala	
	K	v	K	v	K	v		K	v	K	v	K	v
1	12	44	2	56	497	44	36	8	79	6	21	351	49
2	12	38	2	62	494	98	37	8	63	3	37	345	12
3	12	31	2	69	492	13	38	8	47	6	53	338	59
4	12	24	2	76	489	37	39	8	30	6	70	331	89
5	12	17	2	83	486	54	40	8	13	6	87	325	02
6	12	10	2	90	483	64	41	7	95	7	05	317	97
7	12	02	2	98	480	66	42	7	77	7	23	310	74
8	11	94	3	06	477	60	43	7	59	7	41	303	33
9	11	86	3	14	474	47	44	7	40	7	60	295	73
10	11	78	3	22	471	26	45	7	20	7	80	287	93
11	11	70	3	30	467	96	46	7	00	8	00	279	93
12	11	62	3	38	464	58	47	6	80	8	20	271	73
13	11	53	8	47	461	11	48	6	59	8	41	263	32
14	11	44	3	56	457	55	49	6	37	8	63	254	69
15	11	35	3	65	453	90	50	6	15	8	85	245	84
16	11	26	3	74	450	16	51	5	92	9	08	236	76
17	11	16	3	84	446	32	52	5	69	9	31	227	45
18	11	06	3	94	442	38	53	5	45	9	55	217	90
19	10	96	4	04	438	34	54	5	21	9	79	208	11
20	10	86	4	14	434	20	55	4	96	10	04	198	07
21	10	75	4	25	429	95	56	4	70	10	30	187	77
22	10	64	4	36	425	59	57	4	43	10	57	177	20
23	10	53	4	47	421	12	58	4	16	10	84	166	36
24	10	42	4	58	416	54	59	3	89	11	11	155	25
25	10	30	4	70	411	84	60	3	60	11	40	143	85
26	10	18	4	82	407	02	61	3	31	11	69	132	16
27	10	06	4	94	402	08	62	3	01	11	99	120	17
28	9	93	5	07	397	01	63	2	79	12	30	107	87
29	9	80	5	20	391	81	64	2	39	12	61	95	26
30	9	67	5	33	386	48	65	2	06	12	94	82	32
31	9	53	5	47	381	01	66	1	73	13	27	69	05
32	9	39	5	61	375	40	67	1	39	13	61	55	44
33	9	25	5	75	369	65	68	1	04	13	96	41	48
34	9	10	5	90	363	75	69		68	14	32	27	16
35	8	95	6	05	357	70	70		32	14	68	12	48
							71			12	48		

1000 K kapitala, obresti 5%, anuiteta 3% K 30.00.

Tekoče število	Obresti		Anuiteta		OstaneK kapitala		Tekoče število	Obresti		Anu teta		OstaneK kapitala	
	K	v	K	v	K	v		K	v	K	v	K	v
1	24	88	5	12	994	88	36	17	57	12	43	702	72
2	24	75	5	25	989	63	37	17	25	12	75	689	97
3	24	61	5	39	984	24	38	16	93	13	07	676	90
4	24	47	5	53	978	71	39	16	59	13	41	663	49
5	24	33	5	67	973	04	40	16	25	13	75	649	74
6	24	19	5	81	967	23	41	15	90	14	10	635	41
7	24	04	5	96	961	27	42	15	53	14	47	621	17
8	23	88	6	12	955	15	43	15	16	14	84	606	33
9	23	73	6	27	948	88	44	14	78	15	22	591	11
10	23	57	6	43	942	45	45	14	39	15	61	575	50
11	23	40	6	60	935	85	46	13	99	13	01	559	49
12	23	23	6	77	929	08	47	13	58	16	42	543	07
13	23	06	6	94	922	14	48	13	16	16	84	526	23
14	22	88	7	12	915	02	49	12	73	17	27	508	76
15	22	70	7	30	907	72	50	12	29	17	71	491	25
16	22	51	7	49	900	23	51	11	83	18	17	473	08
17	22	32	7	68	892	55	52	11	37	18	63	454	45
18	22	12	7	88	884	67	53	10	89	19	11	435	34
19	21	92	8	08	876	59	54	10	40	19	60	415	74
20	21	71	8	29	868	30	55	9	90	20	10	395	64
21	21	50	8	50	859	80	56	9	38	20	62	375	02
22	21	28	8	72	851	08	57	8	85	21	15	353	87
23	21	06	8	94	842	14	58	8	31	21	69	332	18
24	20	83	9	17	832	97	59	7	75	22	25	309	93
25	20	59	9	41	823	56	60	7	18	22	82	287	11
26	20	35	9	65	813	91	61	6	60	23	40	263	71
27	20	11	9	89	804	02	62	6	00	24	00	239	71
28	19	85	10	15	793	87	63	5	38	24	62	215	09
29	19	59	10	41	783	46	64	4	75	25	25	189	84
30	19	32	10	68	772	78	65	4	10	25	90	163	94
31	19	05	10	95	761	83	66	3	44	26	56	137	38
32	18	77	11	23	750	60	67	2	76	27	24	110	14
33	18	48	11	52	739	08	68	2	06	27	94	82	20
34	18	19	11	81	727	27	69	1	34	28	66	53	54
35	17	78	12	12	715	15	70	—	61	29	39	24	15
							71			24	15		

Pregled*)

kako se mal denar, naložen na 4% obresti, poviša brez drugega doplačevanja
in celo več kakor podvoji v teku 20 let.

Pretek let	1 K		5 K		10 K		20 K		30 K		40 K		50 K		100 K	
	K	v	K	v	K	v	K	v	K	v	K	v	K	v	K	v
Po 1/2	1	02	5	10	10	20	20	40	30	60	40	89	51	—	102	—
» 1	1	04	5	20	10	40	20	80	31	21	41	61	52	02	104	04
» 1 1/2	1	06	5	30	10	60	21	21	31	83	42	44	53	06	106	12
» 2	1	08	5	40	10	81	21	63	32	46	43	28	54	12	108	24
» 2 1/2	1	10	5	50	11	02	22	06	33	10	44	14	55	20	110	49
» 3	1	12	5	61	11	24	22	50	33	76	45	02	56	30	112	60
» 3 1/2	1	14	5	72	11	46	22	95	34	43	45	92	57	42	114	85
» 4	1	16	5	83	11	68	23	40	35	11	46	83	58	56	117	14
» 4 1/2	1	18	5	94	11	91	23	86	35	81	47	76	59	73	119	48
» 5	1	20	6	05	12	14	24	33	36	52	48	71	60	92	121	86
» 5 1/2	1	22	6	17	12	38	24	81	37	25	49	68	62	13	124	29
» 6	1	24	6	29	12	62	25	30	37	99	50	67	63	37	126	77
» 6 1/2	1	26	6	41	12	87	25	80	38	74	51	68	64	63	129	30
» 7	1	28	6	53	13	12	26	31	39	51	52	71	65	92	131	88
» 7 1/2	1	30	6	66	13	38	26	83	40	30	53	76	67	23	134	51
» 8	1	32	6	79	13	64	27	36	41	10	54	83	68	57	137	20
» 8 1/2	1	34	6	92	13	91	27	90	41	91	55	92	69	94	139	94
» 9	1	36	7	05	14	18	28	45	42	75	57	03	71	33	142	73
» 9 1/2	1	38	7	19	14	46	29	01	43	60	58	17	72	75	145	58
» 10	1	40	7	33	14	74	29	59	44	47	59	33	74	20	148	49
» 11	1	44	7	61	15	33	30	78	46	25	61	72	77	19	154	47
» 12	1	48	7	91	15	94	32	01	48	11	64	20	80	30	160	70
» 13	1	53	8	22	16	57	33	30	50	05	66	78	83	53	167	18
» 14	1	59	8	54	17	23	34	63	52	07	69	47	86	90	173	93
» 15	1	65	8	88	17	92	36	02	54	17	72	26	90	40	180	94
» 16	1	71	9	23	18	63	37	47	56	35	75	17	94	04	188	24
» 17	1	77	9	59	19	38	38	97	58	61	78	20	97	83	195	84
» 18	1	83	9	97	20	15	40	53	60	97	81	35	101	77	203	74
» 19	1	89	10	36	20	96	42	16	63	42	84	62	105	87	211	96
» 20	1	95	10	77	21	79	43	86	65	97	88	03	110	13	220	51

*) To tabelo je dobro natisniti v hranilnih knjižicah tistih posojilnic, katero že poluletno kapitalizujejo.

Preračunanje obresti (4⁰/₀).

Glavnica v kronah.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	20	30	40	50	60	70	80
Obresti v vinarjih:																	
Za 1 dan . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	1
> 2 dneva	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	1	2	2
> 3 dni . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	2	2	3	3
> 4 » . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	2	2	3	4	4
> 5 » . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	2	2	3	3	5	4
> 6 » . .	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	1	2	3	3	4	5	5
> 7 » . .	—	—	—	—	—	—	1	1	1	1	2	2	3	4	5	6	6
> 8 » . .	—	—	—	—	—	1	1	1	1	1	2	3	4	4	5	7	7
> 9 » . .	—	—	—	—	—	1	1	1	1	1	2	3	4	5	6	8	8
> 10 » . .	—	—	—	—	1	1	1	1	1	1	2	3	4	6	7	9	9
> 11 » . .	—	—	—	—	1	1	1	1	1	1	2	4	5	6	7	9	10
> 12 » . .	—	—	—	1	1	1	1	1	1	1	3	4	5	7	8	10	11
> 13 » . .	—	—	—	1	1	1	1	1	1	1	3	4	6	7	9	11	12
> 14 » . .	—	—	—	1	1	1	1	1	1	2	3	5	6	8	9	12	12
> 15 » . .	—	—	—	1	1	1	1	1	1	2	3	5	7	8	10	12	13
> 16 » . .	—	—	1	1	1	1	1	1	2	2	4	5	7	9	11	13	14
> 17 » . .	—	—	1	1	1	1	1	2	2	2	4	6	8	9	11	14	15
> 18 » . .	—	—	1	1	1	1	1	2	2	2	4	6	8	10	12	15	16
> 19 » . .	—	—	1	1	1	1	1	2	2	2	4	6	8	11	13	16	17
> 20 » . .	—	—	1	1	1	1	2	2	2	2	4	7	9	11	13	16	18
> 21 » . .	—	—	1	1	1	1	2	2	2	2	5	7	9	12	14	17	19
> 22 » . .	—	—	1	1	1	1	2	2	2	2	5	7	10	12	15	18	20
> 23 » . .	—	1	1	1	1	2	2	2	2	3	5	8	10	13	15	19	20
> 24 » . .	—	1	1	1	1	2	2	2	2	3	5	8	11	13	16	19	21
> 25 » . .	—	1	1	1	1	2	2	2	2	3	6	8	11	14	17	20	22
> 26 » . .	—	1	1	1	1	2	2	2	3	3	6	9	12	14	17	20	23
> 27 » . .	—	1	1	1	1	2	2	2	3	3	6	9	12	15	18	21	24
> 28 » . .	—	1	1	1	2	2	2	2	3	3	6	9	12	16	19	22	25
> 29 » . .	—	1	1	1	2	2	2	3	3	3	6	10	13	16	19	23	26
Za 1 mesec .	—	1	1	1	2	2	2	3	3	3	7	10	13	17	20	23	27
> 2 meseca	1	1	2	3	3	4	5	5	6	7	13	20	27	33	40	47	53
> 3 mesece	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	20	30	40	50	60	70	80
> 4 »	1	3	4	5	7	8	9	11	12	13	27	40	53	67	80	93	107
> 5 »	2	3	5	7	8	10	12	13	15	17	33	50	67	83	100	117	133
> 6 »	2	4	6	8	10	12	14	16	18	20	40	60	80	100	120	140	160

Vsak mesec se računi za 30 dni.

Preračunanje obresti (4⁰/₀).

Glavnica v kronah:

90	100	200	300	400	500	600	700	800	900	1000	5000		
Obresti v vinarjih:													
1	1	2	3	4	6	7	8	9	10	11	56	Za	1 dan
2	2	4	7	9	11	13	16	18	20	22	111	»	2 dni
3	3	7	10	13	17	20	23	27	30	33	167	»	3 »
4	4	9	13	18	22	27	31	36	40	44	222	»	4 »
5	6	11	17	22	28	33	39	44	50	56	278	»	5 »
6	7	13	20	27	33	40	47	53	60	67	333	»	6 »
7	8	16	22	31	39	47	54	62	70	78	389	»	7 »
8	9	18	27	36	44	53	62	71	80	89	444	»	8 »
9	10	20	30	40	50	60	70	80	90	100	500	»	9 »
10	11	22	33	44	56	67	78	89	100	111	556	»	10 »
11	12	24	37	49	61	73	86	98	110	122	611	»	11 »
12	13	27	40	53	67	80	93	107	120	133	667	»	12 »
13	14	29	43	58	72	87	101	116	130	144	722	»	13 »
14	16	31	47	62	78	93	109	124	140	156	778	»	14 »
15	17	33	50	67	83	100	117	133	150	167	833	»	15 »
16	18	36	53	71	89	107	124	142	160	178	889	»	16 »
17	19	38	57	76	94	113	132	151	170	189	944	»	17 »
18	20	40	60	80	100	120	140	160	180	200	1000	»	18 »
19	21	42	63	84	106	127	148	169	190	211	1056	»	19 »
20	22	44	67	89	111	133	156	178	200	222	1111	»	20 »
21	23	47	70	93	117	140	163	187	210	233	1167	»	21 »
22	24	49	73	98	122	147	171	196	220	244	1222	»	22 »
23	26	51	77	102	128	153	179	204	230	256	1278	»	23 »
24	27	53	80	107	133	160	187	213	240	267	1333	»	24 »
25	28	56	83	111	139	167	194	222	250	278	1389	»	25 »
26	29	58	87	116	144	173	202	231	260	289	1444	»	26 »
27	30	60	90	120	150	180	210	240	270	300	1500	»	27 »
28	31	62	93	124	156	187	218	249	280	311	1556	»	28 »
29	32	64	97	129	161	193	226	258	290	322	1611	»	29 »
30	33	67	100	133	167	200	233	267	300	333	1667	Za	1 mes.
60	67	133	200	267	333	400	467	533	600	667	3333	»	2 »
90	100	200	300	400	500	600	700	800	900	1000	5000	»	3 »
120	133	267	400	533	667	800	933	1067	1200	1333	6667	»	4 »
150	167	333	500	667	833	1000	1167	1333	1500	1667	8333	»	5 »
180	200	400	600	800	1000	1200	1400	1600	1800	2000	10000	»	6 »

Vsak mesec se računi za 30 dni.

Preračunanje obresti ($4\frac{1}{2}\%$).

Glavnica v kronah.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	20	30	40	50	60	70	80
Obresti v vinarjih:																	
Za 1 dan . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	1
> 2 dneva	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	1	1	2	2
> 3 dni . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	2	3	3	3
> 4 » . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	2	2	2	3	4
> 5 » . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	2	2	3	4	4	5
> 6 » . . .	—	—	—	—	—	—	1	1	1	1	2	2	3	4	4	5	6
> 7 » . . .	—	—	—	—	—	1	1	1	1	1	2	3	3	4	5	6	7
> 8 » . . .	—	—	—	—	—	1	1	1	1	1	2	3	4	5	6	7	8
> 9 » . . .	—	—	—	—	1	1	1	1	1	1	2	3	4	6	7	8	9
> 10 » . . .	—	—	—	—	1	1	1	1	1	1	2	4	5	6	7	9	10
> 11 » . . .	—	—	—	1	1	1	1	1	1	1	3	4	5	7	9	10	11
> 12 » . . .	—	—	—	1	1	1	1	1	1	1	3	4	6	7	8	10	12
> 13 » . . .	—	—	—	1	1	1	1	1	1	2	3	5	6	8	10	11	13
> 14 » . . .	—	—	1	1	1	1	1	1	2	2	3	5	7	9	10	12	14
> 15 » . . .	—	—	1	1	1	1	1	1	2	2	4	6	7	9	11	13	15
> 16 » . . .	—	—	1	1	1	1	1	2	2	2	4	6	8	10	12	14	16
> 17 » . . .	—	—	1	1	1	1	1	2	2	2	4	6	8	11	13	15	17
> 18 » . . .	—	—	1	1	1	1	2	2	2	2	4	7	9	11	13	16	18
> 19 » . . .	—	—	1	1	1	1	2	2	2	2	5	7	9	12	14	17	19
> 20 » . . .	—	1	1	1	1	1	2	2	2	2	5	7	10	12	15	17	20
> 21 » . . .	—	1	1	1	1	2	2	2	2	3	5	8	10	13	16	18	21
> 22 » . . .	—	1	1	1	1	2	2	2	2	3	5	8	11	14	16	19	22
> 23 » . . .	—	1	1	1	1	2	2	2	3	3	6	9	11	14	17	20	23
> 24 » . . .	—	1	1	1	1	2	2	2	3	3	6	9	12	15	18	21	24
> 25 » . . .	—	1	1	1	2	2	2	2	3	3	6	9	12	16	19	22	25
> 26 » . . .	—	1	1	1	2	2	2	3	3	3	6	10	13	16	19	23	26
> 27 » . . .	—	1	1	1	2	2	2	3	3	3	7	10	13	17	20	24	27
> 28 » . . .	—	1	1	1	2	2	2	3	3	3	7	10	14	17	21	24	28
> 29 » . . .	—	1	1	1	2	2	3	3	3	3	7	11	14	18	22	25	29
Za 1 mesec . . .	—	—	1	1	1	2	2	3	3	3	7	11	15	18	22	26	30
> 2 meseca	0	1	2	3	3	4	5	6	6	7	15	22	30	37	45	52	60
> 3 mesece	1	2	3	4	5	6	7	9	10	11	22	33	45	56	67	78	90
> 4 »	1	3	4	6	7	9	10	12	13	15	30	45	60	75	90	105	120
> 5 »	1	3	5	7	9	11	13	15	16	18	37	56	75	93	112	131	150
> 6 »	2	4	6	9	11	13	15	18	20	22	45	67	90	112	135	157	180

Vsak mesec se računi za 30 dni.

Preračunanje obresti ($4\frac{1}{2}\%$).

Glavnica v kronah:

90	100	200	300	400	500	600	700	800	900	1000	5000		
Obresti v vinarjih:													
1	1	2	4	5	6	7	9	10	11	12	62	Za	1 dan
2	2	5	7	10	12	15	17	20	22	25	125	>	2 dni
3	4	7	11	15	19	22	26	30	34	37	187	>	3 »
4	5	10	15	20	25	30	35	40	45	50	250	>	4 »
6	8	12	19	25	31	37	44	50	56	62	312	>	5 »
7	7	15	22	30	37	45	52	60	67	75	375	>	6 »
8	9	17	26	35	44	52	61	70	79	87	437	>	7 »
9	10	20	30	40	50	60	70	80	90	100	500	>	8 »
10	11	22	34	45	56	67	79	90	101	112	562	>	9 »
11	12	25	37	50	62	75	87	100	112	125	625	>	10 »
12	14	27	41	55	69	82	96	110	124	137	687	>	11 »
13	15	30	45	60	75	90	105	120	135	150	750	>	12 »
15	16	32	49	65	81	97	114	130	146	162	812	>	13 »
16	17	35	52	70	87	105	122	140	157	175	875	>	14 »
17	19	37	56	75	94	112	131	150	169	187	937	>	15 »
18	20	40	60	80	100	120	140	160	180	200	1000	>	16 »
19	21	42	64	85	106	127	149	170	191	212	1062	>	17 »
20	22	45	67	90	112	135	157	180	202	225	1125	>	18 »
21	24	47	71	95	116	142	166	190	214	237	1187	>	19 »
22	25	50	75	100	125	150	175	200	225	250	1250	>	20 »
24	26	52	79	105	131	157	184	210	236	262	1312	>	21 »
25	27	55	82	110	137	165	192	220	247	275	1375	>	22 »
26	29	57	86	115	144	172	201	230	259	287	1437	>	23 »
27	30	60	90	120	150	180	210	240	270	300	1500	>	24 »
28	31	62	94	125	156	187	219	250	281	312	1562	>	25 »
29	32	65	97	130	162	195	227	260	292	325	1625	>	26 »
30	34	67	101	135	169	202	236	270	304	337	1687	>	27 »
31	35	70	105	140	175	210	245	280	315	350	1750	>	28 »
32	36	72	109	145	181	217	254	290	326	362	1812	>	29 »
33	37	75	112	150	187	225	262	300	337	375	1875	Za	1 mes.
67	75	150	225	300	375	450	525	600	675	750	3750	>	2 »
101	112	225	337	450	562	675	787	900	1012	1125	5625	>	3 »
135	150	300	450	600	750	900	1050	1200	1350	1500	5700	>	4 »
168	187	375	562	750	937	1125	1312	1500	1687	1875	9375	>	5 »
202	225	450	675	900	1125	1350	1575	1800	2025	2250	11250	>	6 »

Vsak mesec se računi za 30 dni.

Preračunanje obresti (5 %).

Glavnica v kronah:

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	20	30	40	50	60	70	80
Obresti v vinarjih:																	
Za 1 dan	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	1	1
» 2 dni	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	1	2	2	2
» 3 »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	2	2	2	3	3
» 4 »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	2	2	3	3	4	4
» 5 »	—	—	—	—	—	—	1	1	1	1	1	2	2	3	4	5	6
» 6 »	—	—	—	—	—	1	1	1	1	1	2	2	3	4	5	6	7
» 7 »	—	—	—	—	1	1	1	1	1	1	2	3	4	5	6	7	8
» 8 »	—	—	—	1	1	1	1	1	1	1	2	3	4	6	7	8	9
» 9 »	—	—	—	1	1	1	1	1	1	1	2	4	5	6	7	9	10
» 10 »	—	—	—	1	1	1	1	1	1	1	3	4	6	7	8	10	11
» 11 »	—	—	1	1	1	1	1	1	1	2	3	5	6	8	9	11	12
» 12 »	—	—	1	1	1	1	1	1	1	2	3	5	7	8	10	12	13
» 13 »	—	—	1	1	1	1	1	1	2	2	4	5	7	9	11	13	14
» 14 »	—	—	1	1	1	1	1	2	2	2	4	6	8	10	12	14	16
» 15 »	—	—	1	1	1	1	1	2	2	2	4	6	8	10	12	15	17
» 16 »	—	—	1	1	1	1	2	2	2	2	4	7	9	11	13	16	18
» 17 »	—	—	1	1	1	1	2	2	2	2	5	7	9	12	14	17	19
» 18 »	—	—	1	1	1	1	2	2	2	2	5	7	10	12	15	17	20
» 19 »	—	1	1	1	1	2	2	2	2	3	5	8	11	13	16	18	21
» 20 »	—	1	1	1	1	2	2	2	2	3	6	8	11	14	17	19	22
» 21 »	—	1	1	1	1	2	2	2	3	3	6	9	12	15	17	20	23
» 22 »	—	1	1	1	2	2	2	2	3	3	6	9	12	15	18	21	24
» 23 »	—	1	1	1	2	2	2	3	3	3	6	10	13	16	19	22	26
» 24 »	—	1	1	1	2	2	2	3	3	3	7	10	13	17	20	23	27
» 25 »	—	1	1	1	2	2	2	3	3	3	7	10	14	17	21	24	28
» 26 »	—	1	1	1	2	2	3	3	3	4	7	11	14	18	22	25	29
» 27 »	—	1	1	1	2	2	3	3	3	4	7	11	15	19	22	26	30
» 28 »	—	1	1	2	2	2	3	3	3	4	8	12	16	19	23	27	31
» 29 »	—	1	1	2	2	2	3	3	4	4	8	12	16	20	24	28	32
Za 1 mes.	—	1	1	2	2	2	3	3	4	4	8	12	17	21	25	29	33
» 2 »	1	2	2	3	4	5	6	7	7	8	17	25	33	42	50	58	67
» 3 »	1	2	4	5	6	7	9	10	11	12	25	37	50	62	75	87	100
» 4 »	1	3	5	6	8	10	12	13	15	17	33	50	67	83	100	117	133
» 5 »	2	4	6	8	10	12	15	17	19	21	42	62	83	104	125	146	167
» 6 »	2	5	7	10	12	15	17	20	22	25	50	75	100	125	150	175	200

Vsak mesec se računi za 30 dni.

Preračunanje obresti (5⁰/₀).

Glavnica v kronah:

90	100	200	300	400	500	600	700	800	900	1000	5000		
Obresti v vinarjih:													
1	1	3	4	6	7	8	10	11	12	14	69	Za	1 dan
2	3	6	8	11	14	17	19	22	25	28	139	»	2 dni
4	4	8	12	17	21	25	29	33	37	42	208	»	3 »
5	6	11	17	22	28	33	39	44	50	56	278	»	4 »
6	7	14	21	28	35	42	49	56	62	69	347	»	5 »
7	8	17	25	33	42	50	58	67	75	83	417	»	6 »
9	10	19	29	39	49	58	68	78	87	97	486	»	7 »
10	11	22	33	44	56	67	78	89	100	111	556	»	8 »
11	12	25	37	50	62	75	87	100	112	125	625	»	9 »
12	14	28	42	56	69	83	97	111	125	139	694	»	10 »
14	15	31	46	61	76	92	107	122	137	153	764	»	11 »
15	17	33	50	67	83	100	117	133	150	167	833	»	12 »
16	18	36	54	72	90	108	126	144	162	181	903	»	13 »
17	19	39	58	78	97	117	136	156	175	194	972	»	14 »
19	21	42	62	83	104	125	146	167	187	208	1042	»	15 »
20	22	44	67	89	111	133	156	178	200	222	1111	»	16 »
21	24	47	71	94	118	142	165	189	212	236	1181	»	17 »
22	25	50	75	100	125	150	175	200	225	250	1250	»	18 »
24	26	53	79	106	132	158	185	211	237	264	1319	»	19 »
25	28	56	83	111	139	167	194	222	250	278	1389	»	20 »
26	29	58	87	117	146	175	204	233	262	292	1458	»	21 »
27	31	61	92	122	153	183	214	244	275	306	1528	»	22 »
29	32	64	96	128	160	192	224	256	287	319	1597	»	23 »
30	33	67	100	133	167	200	233	267	300	333	1667	»	24 »
31	35	69	104	139	174	208	243	278	312	347	1736	»	25 »
32	36	72	108	144	181	217	253	289	325	361	1806	»	26 »
34	37	75	112	150	187	225	262	300	337	375	1875	»	27 »
35	39	78	117	156	194	233	272	311	350	389	1944	»	28 »
36	40	81	121	161	201	242	282	322	362	403	2014	»	29 »
37	42	83	125	167	208	250	292	333	375	417	2083	Za	1 mes.
75	83	167	250	333	417	505	583	667	750	833	4167	»	2 »
112	125	250	375	500	625	750	875	1000	1125	1250	6250	»	3 »
150	167	333	500	667	833	1000	1167	1333	1500	1667	8333	»	4 »
187	208	417	625	833	1042	1250	1458	1667	1875	2083	10417	»	5 »
225	250	500	750	1000	1250	1500	1750	2000	2250	2500	12500	»	6 »

Vsak mesec se računi za 30 dni.

Preračunanje obresti (5 $\frac{1}{2}$ ‰).

Glavnica v kronah.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	20	30	40	50	60	70	80
Obresti v vinarjih:																	
Za 1 dan	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	1	1
» 2 dni	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	1	2	2	2
» 3 »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	2	2	2	3	3
» 4 »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	2	3	3	4	6	7
» 5 »	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	1	2	3	4	6	7	8
» 6 »	—	—	—	—	—	—	1	1	1	1	1	2	3	4	7	8	9
» 7 »	—	—	—	—	1	1	1	1	1	1	1	2	4	6	7	8	10
» 8 »	—	—	—	—	1	1	1	1	1	1	1	2	4	6	7	8	11
» 9 »	—	—	—	—	1	1	1	1	1	1	1	2	4	6	7	8	12
» 10 »	—	—	—	1	1	1	1	1	1	1	1	3	4	7	8	9	13
» 11 »	—	—	—	1	1	1	1	1	1	1	2	3	6	7	9	10	14
» 12 »	—	—	—	1	1	1	1	1	1	1	2	3	6	8	9	11	15
» 13 »	—	—	1	1	1	1	1	1	1	2	2	4	6	8	10	12	16
» 14 »	—	—	1	1	1	1	1	2	2	2	2	4	7	9	11	13	17
» 15 »	—	—	1	1	1	1	1	2	2	2	2	4	7	9	11	13	18
» 16 »	—	—	1	1	1	1	2	2	2	2	2	4	8	10	12	14	19
» 17 »	—	—	1	1	1	1	2	2	2	2	2	6	8	10	13	15	20
» 18 »	—	—	1	1	1	1	2	2	2	2	2	6	8	11	13	17	21
» 19 »	—	1	1	1	1	2	2	2	2	2	3	6	9	12	14	18	22
» 20 »	—	1	1	1	1	2	2	2	2	2	3	7	9	12	15	19	23
» 21 »	—	1	1	1	1	2	2	2	2	3	3	7	10	13	17	19	24
» 22 »	—	1	1	1	2	2	2	2	2	3	3	7	10	13	17	20	25
» 23 »	—	1	1	1	2	2	2	2	3	3	3	7	11	14	18	21	26
» 24 »	—	1	1	1	2	2	2	2	3	3	3	8	11	14	19	22	27
» 25 »	—	1	1	1	2	2	2	2	3	3	3	8	11	15	19	23	28
» 26 »	—	1	1	1	2	2	2	2	3	3	4	8	12	15	20	24	29
» 27 »	—	1	1	1	2	2	2	2	3	3	4	8	12	17	21	24	30
» 28 »	—	1	1	2	2	2	2	2	3	3	4	9	13	18	21	25	31
» 29 »	—	1	1	2	2	2	2	2	3	3	4	9	13	18	22	26	32
Za 1 mes.	—	1	1	2	2	2	3	3	4	4	9	13	19	23	28	32	36
» 2 »	1	2	2	3	4	6	7	8	8	9	19	28	36	46	55	64	74
» 3 »	1	2	4	6	7	8	10	11	12	13	28	41	55	68	83	96	110
» 4 »	1	3	6	8	9	11	13	14	17	19	36	55	74	91	110	129	146
» 5 »	2	4	6	8	11	13	17	19	21	23	46	68	91	114	138	161	184
» 6 »	2	6	8	11	13	17	19	22	24	28	55	83	110	138	165	193	220

Vsak mesec se računi za 30 dni.

Preračunanje obresti (5 $\frac{1}{2}$ %).

Glavnica v kronah:

90	100	200	300	400	500	600	700	800	900	1000	5000		
Obresti v vinarjih:													
1	1	3	4	7	8	9	11	12	13	15	76	Za	1 dan
2	3	7	9	12	15	19	21	24	28	31	153	>	2 dni
4	4	9	13	19	23	28	32	36	41	46	229	>	3 >
6	7	12	19	24	31	36	43	48	55	62	306	>	4 >
7	8	15	23	31	39	46	54	62	68	76	382	>	5 >
8	9	19	28	36	46	55	64	74	83	91	459	>	6 >
10	11	21	32	43	54	64	75	86	96	107	535	>	7 >
11	12	24	35	48	62	74	86	98	110	122	612	>	8 >
12	13	28	41	55	68	83	96	110	123	138	688	>	9 >
13	15	31	46	62	76	91	107	122	138	153	763	>	10 >
15	17	34	51	67	84	101	118	134	151	168	840	>	11 >
17	19	36	55	74	91	110	129	146	165	184	916	>	12 >
18	20	40	59	79	99	119	139	158	178	199	993	>	13 >
19	21	43	64	86	107	129	150	172	193	213	1069	>	14 >
21	23	46	68	91	114	138	161	184	206	229	1146	>	15 >
22	24	48	74	98	122	146	172	196	220	244	1222	>	16 >
23	26	52	78	103	130	156	182	208	233	260	1299	>	17 >
24	28	55	83	110	138	165	193	220	248	275	1375	>	18 >
26	29	58	87	117	145	174	204	232	261	290	1451	>	19 >
28	31	62	91	122	153	184	213	244	275	306	1528	>	20 >
29	32	64	96	129	161	193	224	256	288	321	1604	>	21 >
30	34	67	101	134	168	201	235	268	303	337	1681	>	22 >
32	35	70	106	141	176	211	246	282	316	351	1757	>	23 >
33	36	74	110	146	184	220	256	294	330	366	1834	>	24 >
34	39	76	114	153	191	229	267	306	343	382	1910	>	25 >
35	40	79	119	158	199	239	278	318	358	397	1987	>	26 >
37	41	83	123	165	206	248	288	330	371	413	2063	>	27 >
39	43	86	129	172	213	256	299	342	385	428	2138	>	28 >
40	44	89	133	177	221	266	310	354	398	443	2215	>	29 >
41	46	91	138	184	229	275	321	366	413	459	2291	Za	1 mes.
83	91	184	275	366	459	550	641	734	825	916	4584	>	2 >
123	138	275	413	550	688	825	963	1100	1238	1375	6875	>	3 >
165	184	366	550	734	916	1100	1284	1466	1650	1834	9166	>	4 >
206	229	459	688	916	1146	1375	1604	1834	2063	2291	11459	>	5 >
248	275	550	825	1100	1375	1650	1925	2200	2475	2750	13750	>	6 >

Vsak mesec se računi za 30 dni.

Preračunanje obresti (6 %).

Glavnica v kronah :

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	20	30	40	50	60	70	80
	Obresti v vinarjih:																
Za 1 dan	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	1	1
> 2 dni	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	2	2	2	2
> 3 »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	2	2	2	4	4
> 4 »	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	2	4	4	5	5	5
> 5 »	—	—	—	—	—	—	1	1	1	1	2	4	5	6	7	8	8
> 6 »	—	—	—	—	—	1	1	1	1	1	2	5	6	7	8	10	10
> 7 »	—	—	—	—	1	1	1	1	1	1	2	5	6	7	8	11	12
> 8 »	—	—	—	1	1	1	1	1	1	1	2	5	6	7	8	11	12
> 9 »	—	—	—	1	1	1	1	1	1	1	2	5	6	7	8	11	12
> 10 »	—	—	—	1	1	1	1	1	1	1	3	5	7	8	10	12	13
> 11 »	—	—	—	1	1	1	1	1	1	2	4	6	7	10	11	13	14
> 12 »	—	—	—	1	1	1	1	1	2	2	4	6	8	10	12	14	16
> 13 »	—	—	1	1	1	1	1	1	2	2	5	6	8	11	13	16	17
> 14 »	—	—	1	1	1	1	1	2	2	2	5	7	10	12	14	17	19
> 15 »	—	—	1	1	1	1	1	2	2	2	5	7	10	12	14	18	20
> 16 »	—	1	1	1	1	1	2	2	2	2	5	8	11	13	16	19	22
> 17 »	—	1	1	1	1	1	2	2	2	2	6	8	11	14	17	20	23
> 18 »	—	1	1	1	1	1	2	2	2	2	6	8	12	14	18	20	24
> 19 »	—	1	1	1	1	1	2	2	2	3	6	10	13	16	19	22	25
> 20 »	—	1	1	1	1	2	2	2	2	3	7	10	13	17	20	23	26
> 21 »	—	1	1	1	1	2	2	2	3	4	7	11	14	18	20	24	28
> 22 »	—	1	1	1	2	2	2	2	3	4	7	11	14	18	22	25	29
> 23 »	—	1	1	1	2	2	2	3	4	4	7	12	16	19	23	26	31
> 24 »	—	1	1	1	2	2	2	3	4	4	8	12	16	20	24	28	32
> 25 »	—	1	1	1	2	2	2	3	4	4	8	12	17	20	25	29	34
> 26 »	—	1	1	1	2	2	3	4	4	5	8	13	17	22	26	30	35
> 27 »	—	1	1	1	2	2	3	4	4	5	8	13	18	23	26	31	36
> 28 »	—	1	1	2	2	2	3	4	4	5	10	14	19	23	28	32	38
> 29 »	—	1	1	2	2	2	4	4	5	5	10	14	19	24	29	34	38
Za 1 mes.	—	1	1	2	2	3	3	4	4	5	10	15	20	25	30	35	40
> 2 »	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	20	30	40	50	60	70	80
> 3 »	1	3	4	6	7	9	10	12	13	15	30	45	60	75	90	105	120
> 4 »	2	4	6	8	10	12	14	16	18	20	40	60	80	100	120	140	160
> 5 »	2	5	7	10	12	15	18	20	23	25	50	75	100	125	150	175	200
> 6 »	3	6	9	12	15	18	21	24	27	30	60	90	120	150	180	210	240

Vsak mesec se računi za 30 dni.

Preračunanje obresti (6⁰/₀).

Glavnica v kronah:

90	100	200	300	400	500	600	700	800	900	1000	5000		
Obresti v vinarjih:													
2	2	3	5	7	8	10	12	13	15	17	83	Za	1 dan
3	4	7	10	13	17	20	23	26	30	33	167	»	2 dni
5	5	10	15	20	25	30	35	40	45	50	250	»	3 »
6	7	13	20	26	33	40	47	53	60	67	333	»	4 »
7	8	17	25	33	42	50	59	67	75	83	417	»	5 »
8	10	20	30	40	50	60	70	80	90	100	500	»	6 »
11	12	23	35	47	59	70	82	94	105	117	583	»	7 »
12	13	26	40	53	67	80	94	107	120	133	667	»	8 »
14	15	30	45	60	75	90	105	120	135	150	750	»	9 »
15	17	33	50	67	83	100	116	133	150	167	833	»	10 »
17	18	37	55	73	92	110	128	146	165	184	917	»	11 »
18	20	40	60	80	100	120	140	160	180	200	1000	»	12 »
19	22	43	65	86	108	130	161	173	195	217	1083	»	13 »
20	23	47	70	93	116	140	163	187	210	233	1167	»	14 »
23	25	50	75	100	125	150	175	200	225	250	1250	»	15 »
24	26	53	80	107	133	160	187	214	240	266	1333	»	16 »
25	29	56	85	113	142	170	198	227	255	283	1417	»	17 »
26	30	60	90	120	150	180	210	240	270	300	1500	»	18 »
29	31	63	95	127	158	190	222	253	285	317	1583	»	19 »
30	33	67	100	133	167	200	233	266	300	333	1667	»	20 »
31	35	70	105	140	175	210	245	280	315	350	1750	»	21 »
32	37	73	110	147	184	220	257	293	330	367	1833	»	22 »
35	38	77	115	153	192	230	269	307	345	383	1917	»	23 »
36	40	80	120	160	200	240	280	320	360	400	2000	»	24 »
37	42	83	125	167	208	250	292	333	375	417	2083	»	25 »
38	43	86	130	173	217	260	304	347	390	433	2167	»	26 »
41	44	90	135	180	224	270	315	360	405	450	2250	»	27 »
42	47	93	140	187	233	280	327	373	420	467	2333	»	28 »
44	48	97	145	193	241	290	338	386	435	484	2417	»	29 »
45	50	100	150	200	250	300	350	400	450	500	2500	Za	1 mes.
90	100	200	300	400	500	600	700	800	900	1000	5000	»	2 »
135	150	300	450	600	750	900	1050	1200	1350	1500	7500	»	3 »
180	200	400	600	800	1000	1200	1400	1600	1800	2000	10000	»	4 »
225	250	500	750	1000	1250	1500	1750	2000	2250	2500	12500	»	5 »
270	300	600	900	1200	1500	1800	2100	2400	2700	3000	15000	»	6 »

Vsak mesec se računi za 30 dni.

ST. FRANCIS HOSPITAL
MEMORANDUM
DATE: 10/10/50

NO.	NAME	AGE	SEX	REL.	ADMIT.	DISCH.	STATUS	REMARKS
1	JOHN	45	M	H	10/10/50		W	
2	MARY	42	F	W	10/10/50		W	
3	JOHN	40	M	H	10/10/50		W	
4	MARY	38	F	W	10/10/50		W	
5	JOHN	35	M	H	10/10/50		W	
6	MARY	32	F	W	10/10/50		W	
7	JOHN	30	M	H	10/10/50		W	
8	MARY	28	F	W	10/10/50		W	
9	JOHN	25	M	H	10/10/50		W	
10	MARY	22	F	W	10/10/50		W	
11	JOHN	20	M	H	10/10/50		W	
12	MARY	18	F	W	10/10/50		W	
13	JOHN	15	M	H	10/10/50		W	
14	MARY	12	F	W	10/10/50		W	
15	JOHN	10	M	H	10/10/50		W	
16	MARY	8	F	W	10/10/50		W	
17	JOHN	6	M	H	10/10/50		W	
18	MARY	4	F	W	10/10/50		W	
19	JOHN	2	M	H	10/10/50		W	
20	MARY	1	F	W	10/10/50		W	

Zadružna zveza v Celju,

registrovana zadruga z omejeno zavezo,

razteza svoj delokrog po Štajerskem, Kranjskem, Koroškem, Primorskem in v Dalmaciji ter ima namen, pospeševati razvoj zadružnega delovanja v obče ter zastopati koristi svojih članov v vsakem oziru.

Zadružna zveza v Celju sprejema za člane vse pridobitne in gospodarske zadruge in društva kakoršnekoli vrste kakor: hranilnice in posojilnice, mlekarske in sirarske, kmetijske, konzumne in produktivne zadruge itd.

Zadružna zveza v Celju snuje in pospešuje poglavitno slovenske kmečke Raiffeisenske posojilnice ter kmetijske, mlekarske in druge gospodarske zadruge.

Revizijsko koncesijo t. j. pravico izvrševati obligatorično revizijo zadrug in društev po določilih zakona od 10. junija 1903, drž. zak. št. 133 je podelilo visoko c. kr. ministrstvo za notranje stvari Zadružni Zvezi v Celju z ukazom od 22. marca 1906 št. 743 ter izvršuje ista revizije po svojih strokovnjakih.

Denarna Centrala Zadružne Zveze v Celju je urejena vsem novodobnim potrebam primerno ter oskrbuje denarno sporavnost med svojimi članicami.

Denarna Centrala sprejemlje denar na obrestovanje v tekočem računu ali kot hranilne vloge, katere obrestuje po najvišji mogoči obrestni meri in jih izplačuje na zahtevanje poštnoobratno. Renini davek plačuje Zadružna Zveza sama.

Denarna Centrala dovoljuje in izplačuje zadrugam kredit v tekočem računu ali kot naložbe po kar najbolj mogoči nizki obrestni meri in kar najhitreje.

Denarna Centrala je imela prometa leta 1906 približno okroglo 15 milijonov kron ter je ista velika dobrota za vse članice.

Vse zadruge Zadružne Zveze v Celju so imele v letu 1905:

denarnega prometa	K 189,442.907·26
čistega dobička	» 464.824·49
rezervnih zakladov	» 3,240.361·48
skupnega lastnega imetja	» 5,255.295·68
ter vseh aktiv (premoženja) skupaj	» 86,694.295·71

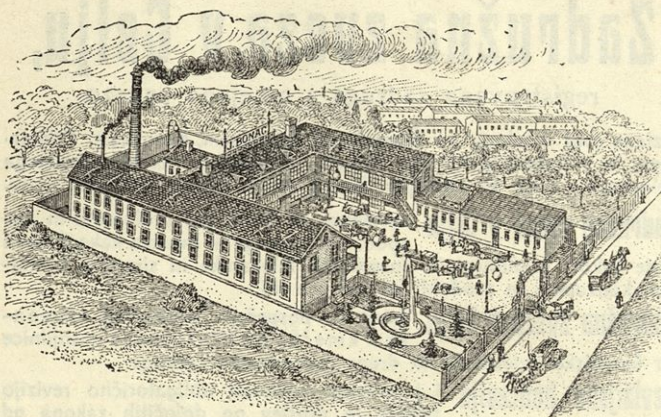
Zadružna Zveza v Celju je član Splošne Zveze kmetijskih zadrug avstrijskih na Dunaju, ki izvršuje pri istej tudi obligatorično revizijo.

Zadružna Zveza v Celje je imela koncem leta 1906 učlanjenih okroglo 170 zadrug.

Zadružna Zveza v Celju je naslednica poprejšnjega društva Zveza slov. posojilnic, ki je bila osnovana leta 1882—1883. Delovanje teh korporacij in njenih funkcionarjev traja toraj že 25 let in je to najstarejša Zveza na Slovenskem in na slovanskem jugu sploh.

Novosezidana tovarna IV. BONAČ v Ljubljani.

Lasna električna razsvetljava.

Najmodernejši stroji.

Slavna ravnateljstva posojilnic in hranilnic!

Podpisana tvrdka uljudno naznanja, da je sprejela v svoj obrat kot specijaliteto izdelovanje in preskrbo praktičnih

 hranilnih vložnih knjižic.

Knjižice, katere so vezane v

angl. platnu in okrašena s črnim ali zlatim robom

so se pri občinstvu močno priljubile in skoro v vseh zavodih v splošno zadovoljnost vpeljale. Cena je od onih v papir vezanih le neznatno višja in ne pride v primeri z **trpežno in lično opremo** niti v poštev.

Na zahtevo predložim brezplačno vzorce raznih vezb in različnega tiska.

V zalogi imam vedno vsakovrstne **pisarniške potrebsčine**, najbolj **pisarniški papir**, **kuverte**, **črnila** itd.

Vzorce papirja dopošljem na zahtevo.

Odličnim spoštovanjem

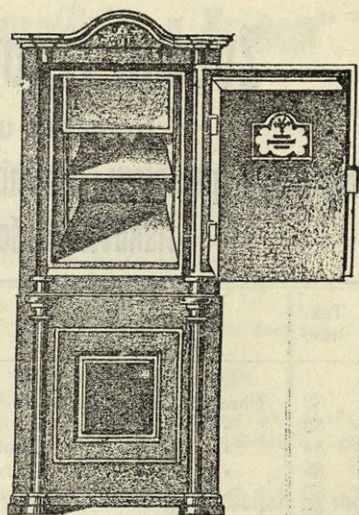
Ivan Bonač, v Ljubljani.

Železne nezgorljive
blagajnice

dobre konstrukcije ima na
prodaj po ceni

S. Berger, Dunaj

I. Wipplingerstrasse 29.

(Okrajna posojilnica v Krškem ima od tvrdke S. Berger dve
blagajni, s katerima je prav zadovoljna.)

„Centralna posojilnica slovenska“ v Krškem,
registrirana zadruga z neomejeno zavezo,

sprejema za svoje člane slovenske posojilnice in druge zadruge, osnovane po združnem zakonu. V ta namen pošljejo one pristopno izjavo, 10 K pristopnine in 200 K deleža. — Delež se obrestuje po 4⁰/₀. — Od svojih zadružnic sprejema hranilne vloge in jih po 4¹/₂⁰/₀ polumesečno obrestuje ter polletno kapitalizuje. Večje vsote se tudi od dne do dne obrestujejo. Kadar posojilnica-zadružnica potrebuje denarne zaloge, dobi jo od naše osrednje zadruge — ki je med slovenskimi zadrugami te zrste najstarejši zavod, po 5⁰/₀; drugim zadrugam pa posojuje po 5¹/₄⁰/₀. «Centralna slovenska posojilnica» ima čekovni promet s c. kr. pošto hranilnico in je v zvezi z nekaterimi večjimi denarnimi zavodi.

Radi tega je postrežba urna in najcenejša, o čemur se je že veliko slovenskih posojilnic prepričalo.

Zvezna trgovina v Celju

Rotovška ulica šte. 2.

Trgovina s papirjem, pisalnim in risalnim orodjem. Zaloga
tiskovin in šolskih zvezkov.

Tek. štev.	T i s k o v i n e	ozir. kom. 100 pol	
		K	v
82	Obrazec A. Blagajniški dnevnik kolek.	5	—
83	» B. Konto za posojila	7	20
84	» C. » » hranilne vloge kolek.	7	20
85	» D. » » združne deleže	5	—
86	» E. Knjiga za stroške	5	40
87	» F. » » dohodke	6	40
88	» G. Imenik društvenikov	6	40
89	» H. Denarni listek	1	—
90	» I. Listek vzdignjenih hraniinih vlog	1	—
91	» K. Referatna pola za dolžnike	1	20
92	» L. Poročevalna pola za dolžnike	5	—
93	» M. Opomin ostalih obresti	1	—
94	» N. Računski listek za posojila	1	—
95	» O. Konto hranilne vloge	7	—
96	» P. » deleži in dividenda	7	—
97	» R. » posojila	7	—
98	» S. Izkaz o neposrednih pristoibinah	4	—
99	» T. Računski zaključek	7	—
100	Dolžno pismo	6	—
101	Navodilo kako sestavljati posebne l. račune kom.	—	30
102	Opravični zapisnik	5	—
104	Skadenčna knjiga za menice	5	—
270	Konto hiš	5	—
271	Zemljeknjižna prošnja	5	—
272	Rubrum za zemljeknjižne prošnje	4	—
272	Obrazec U. Pristopni list	6	40
274	» V Izkaz za rentni davek	4	—
	Fascikelni za dolžna pisma 1 par	—	60
	» » pristopne listine 1 »	—	60
	» » menice 1 »	—	60
	Knjiga za naloženi denar št. 600 K/70	2	40
	» » izposojila » 600 K/70	2	40
	» » inventar » 600 K/70	2	40
	Imenik (index) vlagateljv 195/5/48	1	20
	» » združnikov	1	20
	Zapisnik za sklepe načelstva 400 K/70	3	—
	» » » občnega zbora 400 K/70	2	60
275	Ovitek za obrazec O. (konto hranilne vloge) 100 pol	6	—
276	» » » P. (» del. in divid.) 100 pol	6	—
277	» » » R. (» posojila) 100 pol	6	—

Vežanje vseh knjig se preskrbi v lastni knjigoveznici solidno in ceno.

Naznanilo „Okrajne posojilnice v Krškem“.*)

Posnetek iz pravil.

- a) Zadruga ima neomejeno zavezo, t. j. udje se pri vstopu zavežejo nasproti zadrugi z vsem svojim imetjem.
- b) Pri vstopu podpišejo pristopno izjavo in plačajo 1 K pristopnine, in 12 K deleža.
- b) Odstopiti je mogoče le pismenim potom, ako se odpoved vloži do konca novemb.
- č) Deleži se izplačajo izstopivšim udom štiri tedne po obnem zboru.
- d) Zadrugnik se izključi, ako je zaradi kakega hudodelstva izgubil občinsko volilno pravico ali pa, ako kredit zadruge izpodkopava.
- e) Po umrlem zadrugniku stopi dedič na njegovo mesto.
- f) Obresti hranilnih vlog se obrestujejo celomesečno.
- g) Posojila se dajejo le udom. Menice, ki za kmečko ljudstvo niso pripravne, se ne rabijo.
- h) Ves čisti dobiček se vsako leto prišteje k prihranjeni zalogi.
- i) Hranilne vloge se sprejemajo od vsakega.
- j) Posojilnica jih sme izplačati vsakemu, kdor knjižico prinese, ako ni vložnik drugače naročil. Tako naročilo se mora natanko zabeležiti v glavni knjigi in v hranilni knjižici.

Uradne ure ima posojilnica ob sredah, četrkih, nedeljah in malih praznikih od 8. do 12. ure dopolne. — Pisarna je v hiši št. 96 pri tleh na levo.

Posnetek iz opravišnega reda.

- a) Koncem leta se pripisujejo obresti h kapitalu. (Strankam ni treba nalašč raditega knjižice nositi.) — Rentnino plačuje zavod za vložnike.
- b) Kadar stranka posojilo vrne, ne more tudi kot ud takoj odstopiti.
- c) Posojila se dajejo na pol leta; obresti se predplačujejo. Posojila se običajno ne vknjižijo v zemljiške knjige.
- d) Rabijo se pri posojilih le zadolžna pisma z malim meničnim kolkom.
- e) Pri preteku poluletnega obroka ima posojilnica terjati, da se posojilo vrne v celoti. U vrednih slučajih se posojilo vendar podaljša, ako se del posojila vrne in obresti zopet predplačajo. Dolžnik mora to porokom naznaniti.
- f) Ako je pa zadolžnica že čez štiri leta stara, naj se z ozirom na postavo od 11. junija 1894 ali posojilo vrne, ali pa posojilnici izroči nova zadolžnica, podpisana od dolžnika in porokov.
- g) Ako dolžnik ne stori svoje dolžnosti, dobé on in poroki opomine. (Ta naznanila so obenem opomini in stanejo 20 vin.)
- h) Ako so opomini večkrat brezuspešni, nastopi se tožbena pot.
- i) Poroki imajo dolžnost, da pazijo, kako dolžniki gospodarijo.
- j) V slučaju nevarnosti je na vse strani ceneje, ako poroki za dolžnika plačajo; saj se oni tudi kot plačniki zavežejo.

Za pošiljanje novcev (brez poštnine) so na razpolaganje položnice c. kr. poštne hranilnice. Vse stranke, katerim je pripravnejše, da novce po pošti pošiljajo, naj zahtevajo teh položnic.

Brez knjižice stranka nič ne opravi.

Za svoje ude in hranilničarje imamo brezplačno v pisarni na razpolaganje več slovenskih časopisov in drugega berila.

Hranilne vloge obrestuje po $4\frac{1}{2}$ od sto. — Posojila se dajejo po $5\frac{1}{2}$ od sto na hipotečni in po 6 od sto (l. 1907) na osebni kredit.

*) Ta posojilnica uporablja taka in enaka naznanila, ki jih mesečno med svet razpošilja, nekoliko v poduk in nekoliko v reklamo za ude in neude; obenem so taki istiski rahli opomini zamudnim dolžnikom.

Ljubljanska kreditna & banka v Ljubljani &

Stritarjeve ulice št. 2.

Delniška glavnica 2.000.000; rezervni zaklad 250.000K.

Podružnica v Splitu.

Podružnica v Celovcu.

Posreduje najkulantneje nakup in prodajo vseh vrst rent, drž. papirjev, zastavnih pisem, prioritet srečk in novcev.

Prevzema zavarovanje proti kurznej izgubi pri izžrebanju; denarne in hranilne vloge na tek. račun ali na vložno knjižico. Vloženi denar se obrestuje od dne vloge do dne vzdiga po $4\frac{1}{2}\%$. Od vlog na knjižice plača banka 2% rentnine sama.

Zamenjava in eskomptuje izžrebane oblige in kupone gacije, srečke

Prodaja in kupuje devize in valute . . .

Daje predujme na vrednostne listine pod kulantnimi pogoji

Eskomptuje in vnovčuje menice.

Preskrbuje vinkulacijo in devinkulacijo, zlasti vojaških ženitninskih kavcij ter raznih ustanov. Vsa potrebna pojasnila, kateri papirji so za to najbolj umestni, kako se doseže čim višje obrestovanje, kedaj je izmenjava papirjev koristna, daje drage volje in izvede vse tozadevne transakcije najtočneje.

Borzna naročila za dunajsko in inozemske borze izvele točno in ceno.

Nakaznice in čeki na inozem. mesta.

Promese k vsem žrebanjem.

Zadružna tiskarna

v Krškem

registrovana zadruga z omejeno zavezo

se priporoča p. n. občinstvu, slav. društvom ter vsem uradom v naročitev vsakovrstnih tiskovin od navadne do najmodernejšje oblike

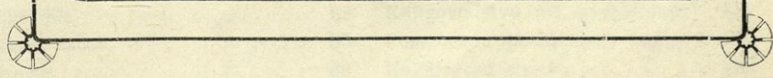
Ker je tiskarna popolnoma nova ter bogato založena z najmodernejšimi črkami in okraši, lahko izvršuje največja dela v vsaki množini. Izvršuje kakor: uradne tiskovine, kuverte, pismene papirje, račune cenike, etikete, časopise, knjige, brošurice, cirkulare, reklamne liste, lepake, opomine, vsakovrstna vabila itd. . . .

Za hranilnice in posojilnice: hranilne in zadružne knjižice, dolžna pisma ter vse gruge tiskovine

Sploh izvršuje v kratkom času vsa v to stroko spadajoča dela okusno in ceno

Zadružna tiskarna v Krškem
registrovana zadruga z omejeno zavezo

Kazalo.

	Stran		Stran
K sedemdesetletnici Mihaela Vošnjaka. (Životopis s sliko)	1.	Upravni stroški	68
Predgovor	2	Inventar in nepremičnine . . .	69
Kratek zgodovinski pregled posojilništva	7	Prehodni zneski	70
Načela slovenskih posojilnic .	13	Razni davki	70
O pravilih slovenskih posojilnic	15	Neposredne pristojbine	70
Prememba pravil in registrovanje prememb	17	Rentni davek	73
O registrovanju novih udov načelstva	19	Obroki za plačevanje rentnine	75
Opravični red	22	Pridobinski davek	75
Pristop zadružnikov	25	O pristojbinskem namestku . .	81
Pravice, moč in dolžnosti zadružnikov	26	Darila	82
Pristopnina	30	Nagrade	82
Deleži	30	Gotovina	84
Posojila	33	Čisti dobiček	85
Osební kredit	37	Zadružni (rezervni) zaklad . .	85
Posojevanje na ročne zastave	38	Načelstvo in seje načelstva . .	89
Zemljiško vknjiževanje dolgov	38	Dolžnosti ravnatelja ali pred-	
Zadolžnice	48	sednika načelstva	90
Menice	50	Nadzorstvo	91
Poroštvo	51	Uradniki pri posojilnicah . .	92
Podaljšanje zadolžnic	53	Občni zbor	93
Podpisovanje prič	55	O obligatoricnem nadzorstvu	
Pregled dolžnikov	56	posojilnic	95
Terjanje in tožbe dolžnikov .	57	Zadružne zveze	99
Hranilne vloge	59	Posojilnice in c. kr. gosposke .	101
Naloženi denar	64	Posojilnice in javnost	102
Izposojila	65	Uradni dan	103
Tekoči račun	65	Mesečni sklepi	104
Obresti	66	Trgovinski zakon o knjigo-	
		vodstvu	105
		Kolkovanje trgovskih knjig .	108
		Knjigovodstvo pri posojilnicah	111
		Posamezne posojilniške knjige	113
		Knjižice za stranke	119

Inventarji	120	Ukaz finančnega ministra od	
Pisarniški pomočki	122	13. junija 1889	175
Letni račun	127	Zakon z dne 10. junija 1903	
Priprave in letni račun	127	(revizijski zakon)	176
Denarni promet	128	Ukaz z dne 24. junija 1903	180
Konto izgube in dobička	130	Naredba z dne 23. maja 1905	
Bilanca	132	(Dodatek k ukazu o regi-	
Likvidacija in konkurz	140	strovanju)	191
Razpust posojilnice	142	Razne razsodbe	192
Kazenska določila	143	Dodatek. Snovanje novih	
Marsikaj še iz posojilniške		posojilnic	194
prakse	145	Obrestna kazala:	200
Peračunjevanje obresti	146	Za amortizacijo	201
Zakoni za posojilnice	148	Navadna	205
Postava od 9. aprila 1873		Inserati	213
(Zadružni zakon)	149		
Zakon od 1. junija 1889 (Raiff-			
eisenski zakon)	173		

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIČNICA

00000476272

